

ЗБОРНИК
ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ
III
КЊИГА 5

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР:
Вељко Зековик. Саво Брковић,
Фабијан Тр. о. пуковник. Душан Живковик, мајор
Станка Поповик, мајор
Одговорни уредник
Фабијан Трго. пуковник

ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ
ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ
ИЗДАЈЕ
ВОЈНОИЗДАВАЧКИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО“

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

Т О М

КЊИГА 5

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

Б Е О Г Р А Д
1954

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

Јануар—октобар 1943

I

ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА
И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

БР. 1

НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДЛ ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ ОД АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ
НОП ОДРЕДА ЗА ФОРМИРАЊЕ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИ-
ШИЦА¹

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА

Положај

У току посљедњих мјесеци збили су се код нас крупни догађаји који су темељито утицали на измјену прилика у Ц. Гори. Ти догађаји су отпочели у вези са наступањем бригада и дивизија Нар. осл. војске према Херцеговини и Ц. Гори, борбе и побједе те војске на ријеци Неретви, ослобођење Невесиња и даље наступање наших јединица према црногорској граници. Даље, ти догађаји су мобилизација и ступање у борбу издајничких банди четника и крилаша, као и присилна мобилизација више од педесет процената способног људства из Црне Горе и бацање истога у борбу против партизана. Побједничка наступања Нар. осл. војске, порази и отступање издајничких банди које су се повукле до црногорске границе на којој мисле дати нови отпор, огромно незадовољство већине народа који неће новог братоубилачког рата — те околности стављају пред све партизанске јединице најхитније војничке задаће. Прва и основна задаћа јесте, — знати искористити садање повољне услове за отпочињање оружане борбе против окупатора и издајника на вашем подручју. Сви политички и војнички услови за отпочињање оружаних акција су сазрели, партизанске чете на то већ годину дана чекају, што значи да је ствар само правилног и сигурног руковођења од стране тога штаба у ком вре-

¹ Оперативни штаб као војно руководство на територији Црне Горе и Боке није постојао. За период од јуна 1942 год. до доласка наших јединица из Босне априла 1943 год. мањим акцијама које су изводиле партизанске групе руководио је Покрајински комитет КПЈ за Црну Гору и Боку.

мену и на који начир ће та борба отпочети на вашој територији. Данас када су окупатор и издајници гурнули црногорски народ у ново братоубилачко клање, када су издајници главне и поуздане своје банде бацили против Нар. осл. војске која се приближава, ви имате све услове за брзо и неодложно отпочињање оружане борбе и за њено непрекидно развијање и снажење. Акције од нас не очекује само наш Врх. штаб и наши другови који наступају и боре се за наше ослобођење, већ то од нас очекује и сам црногорски народ, који је до данашњег дана био немоћан да се озбиљније супротстави терору окупатора и издајничкој и братоубилачкој политици четничких и крилашких вођа. Кроз акције и само кроз борбу моћи ће наше јединице одиграти своју улогу, моћи ће се повећати и нарасти, моћи ће једино тим путем мобилисати народ за ослободилачку борбу. Да би и на вашем подручју [били] спремни за отпочињање оружане борбе, да не би закашњавали ни једнога дана ни једнога часа, то смјеста поступите по овоме наређењу.

II

1. Одмах формирати партизанске јединице са одговарајућим командама. За сада формирати партизанске чете које могу бројити од 10—30 другова. Чете формирати према теренским условима узимајући у обзир досадашњи живот и невезаност партизана, могућност њеног опстанка, кретања, простора за извођење акција и слично. У чету укључити све партизане уколико појединци нијесу добили специјалне политичке задатке. Исто тако у чете примати и оне борце који су ријешени да се боре под кашом командом и у нашим јединицама а сада се моментално налазе у својим домовима.

2. У четама, без разлике на садашњи број бораца у њима, наименовати команду чете од четири друга: командира и његовог замјеника, политичког комесара и замјеника.

3. Сваки борац у чети мора располагати са пушком, по могућству са бомбама и револвером, а поред тога свака чета треба да има најмање по један пушкомитраљез.

4. Оставља се пуна самосталност команди чете да може, у границама овог наређења, изводити акције не чекајући на наређења виших команди.

III

1. Одмах послје формирања чете морају ступати у борбу и почети са извођењем акција, које требају бити добро организоване и успјешно изведене а то је могуће ако се четама даду

они задаци који одговарају њеној снази и борбеној способности. За сада изводити акције у првом реду против мањих окупаторских група и одјељења, нападати из засједа камионе и дијелове колона у покрету, нападати поједине истурене и сталне окупаторске страже, сачекати његове патроле и слично.

2. Изводити најразноврсније акције саботаже на путевима.

3. Ликвидирати истакнутије петоколонашке вође, а исто тако ликвидирати и све оне који шпијају партизане и предводе Талијане, постављати наше засједе сталним засједама издајничких банди и исте ликвидирати, по могућности прихватати борбу и нападати окупаторске и издајничке јединице приликом вршења претреса терена.

4. Плијен отет у борби по могућности однијети, све преостало на лицу мјеста спалити или уништити на други погодан начин.

5. Чета мора израдити план за маневрисање послје изведене акције. Дозвољава се пребацивање једној чети на територију оне друге, а исто тако дозвољава се и пребацивање на територију другог одреда уколико је чета на то принуђена да би избјегла потјерама и сл. — Треба се трудити да се свака чета што дуже задржи на својој територији.

IV

1. Чета се исхрањује на следећи начин: а) добровољним прилозима од пријатеља Народно-ослободилачке борбе, б) конфискацијом од појединих лица, в) храном отетом у борби.

2. У случају кад се чета исхрањује конфискацијом, тј. упадом у куће појединих лица чета обезбјеђује за себе храну, — строго се мора водити рачуна да се не десе случајеви сувишног пребирања и одузимања хране јер ни један партизан не смије дозволити да по том питању личи на бивше комите који су у народу оставили успомену пљачкаша, а исто тако ни један партизан нити команда чете не смије дозволити да се гладује поред толико опљачканог требовања и сачуване хране код појединаца².

3. Команда чете може по могућности правити и добра складишта хране.

V

Наређује се Штабу ловћенског народно-ослободилачког партизанског одреда да са овим наређењима хитно упозна све борце у јединицама.

² Мисли се на следовање, које су примале четничке породице од окупатора.

Исто тако нека Штаб, у духу ове наредбе, изда сва даља потребна упутства како у погледу војничке организације и извођења акција, тако и у погледу политичког рада партизана у новим условима. Приликом давања услова, строго водити рачуна да је основна брига очувати што боље наше борце и јединице од сувишних губитака и жртава нарочито од губитака који би дошли послје извођених акција услијед недовољне партизанске опрезности и будности која мора бити већа него до сада. Исто тако Штаб одреда мора код свих бораца, а нарочито код оних новопримљених у јединице, развијати чврсту партизанску дисциплину без које ни једна јединица не може одговарати своме задатку.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

април 1943 г.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

БР. 2

ПОЗИВ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
ОД 6 АПРИЛА 1943 ГОД. НАРОДУ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ ЗА
СТУПАЊЕ У ЈЕДИНСТВЕНИ ФРОНТ БОРБЕ ПРОТИВ ОКУ-
ПАТОРА

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

НАРОДУ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ

Данас је свакоме јасно ко ће побиједити. Наша руска браћа са својом херојском и непобједивом Црвеном армијом чисте своју рођену грудну од њемачких и италијанских армија. Наш велики и моћни брат, заштитник своје млађе браће — осталих Славена, ево скоро двије године бије највећу битку свију времена, у савезу са народима Енглеске и Америке, за слободу своје домовине, за слободу своје славенске браће, за слободу читавог напредног човјечанства — против удружених зликоваца Њемаца и Италијана и њихових плаћеника јањичара.

Битка се приближава крају. Црвена армија у свом побједаonosном и незадрживом походу маршује ка својој граници, ру-

шећи и газећи пред собом све препреке и утврђења највећих зликоваца свију вијекова у историји човјечанства — њемачких разбојника. Тешко осакаћена фашистичка армија нема више снаге да је задржи, јер је скоро преполовљена на земљишту наше велике Русије.

У овим данима, када је пожар народног устанка, против окупатора и домаћих изрода, обухватио сву нашу браћу Србе, Хрвате и Словенце и када нараста борба читаве поробљене Европе против њемачких освајача, када се сваки поштени човек и народ определијелио за поштену ствар, за своју слободу, за трајни и вјечити савез са Совјетским Савезом, један дио Црногораца, са пушком коју смо заједно отели од окупатора, пошао је на најсрамнији пут који је икада забиљежен у историји црногорског народа. Ставио се у службу окупатора, направио савез са Италијанима, Њемцима и усташама. Дигао је пушку против интереса и слободе црногорског народа, дигао је пушку против наше јуначке Народно-ослободилачке армије и најзад — против браће Руса и њихових Савезника Енглеске и Америке.

Никада Црногорац и црногорски народ није дизао пушку на своју браћу Русе. Историја црногорског народа тјесно је повезана са историјом Руса и осталих словенских народа.

Зашто баш данас помажете највеће непријатеље свију словенских народа и свих поробљених народа. Зашто помажете нашег вјековног непријатеља Њемца и Италијана. То нијесте никада радили а данас то чините.

1914 године, када је тај исти непријатељ журнио са својим освајачким армијама да пороби балканске народе, па и нашу Црну Гору, сви смо хитали преко Дрине да помогнемо својој браћи — Србима у Босни. У свијести сваког поштеног Црногорца остала је успомена на тешке дане прелаза преко Дрине. Куда данас преко Дрине и Неретве? За чије интересе и за кога? Зашто баш данас да Дрина и Неретва крваре тјелесима Црногораца? Кома данас идете у помоћ? Идете у помоћ Њемцима, Италијанима и усташама. Заједнички предузимате офанзиву са њима у циљу уништења наше Народно-ослободилачке армије, и да помогнете усташама да покољу српски народ јуначке Крајине. Ко вам је био на десном крилу код Неретвице, заведени Црногорци? — Били су усташе, Њемци и Италијани. Четници су у савезу са њима, а не ми. Крваву лаж шире ваши вође, да смо ми савезници усташа. Ми јуначки двије године водимо борбу против окупатора, усташа и изрода српског народа. Ми смо са нашим бригадама, дивизијама и корпусима десетковали седам њемачких дивизија, које су биле пошле у помоћ Њемцима у Африци. Сва штампа Енглеске и Америке одаје пуно признање нашој Ослободилачкој армији за пружену помоћ.

Питајте четничке савезнике: усташе, Њемце и Италијане ко су партизани. Потсјетите их на Ливно, Вакуф, Прозор, Јабланицу, Петровац, Бихаћ, Грачац, Лапац и многа друга ослобођена мјеста. На хиљаде тих паса је уништено. Питајте Дражу, Ђуришића, Станишића и остале издајничке вође колико су они метак испалили на усташе, Њемце и Италијане а колико на синове црногорског народа. Ти зликовци, зулумћари и кабадахије ни једног италијанског, њемачког ни усташког војника нијесу убили. Убијали су и убијају најбоље синове и невино становништво наших народа.

ЦРНОГОРЦИ

Од слободарске и јуначке Црне Горе, та банда великосрпских официра, окупљена око највећег издајника Драже Михаиловића, направила је оружје у рукама великосрпских клика и пљачкаша, направила је гробницу најбољих синова нашег народа. Црна Гора подијељена је на неколико пашалука, гдје сваки четнички вођа и зликовац несметано убија поштене синове наше Црне Горе.

На својој сопственој кожи и на голим животима осјетили сте крваву владавину четничких изрода и уљеза (Дража Михаиловић, Драгиша Васић¹ и др.) Видјели сте данас више него икада каква би изгледала Црна Гора и Југославија када би у њој владали четничке вође и војводе. Хиљадама пута гора но што је била. А знамо врло добро како нам је било и у бившој Југославији. То најбоље зна црногорска омладина.

Зато сви ви: који нијесте у четничким редовима ни часа не часите, него одмах узмите пушку и наставите велико започето дјело ТРИНАЕСТИ ЈУЛ дан народног јединства у борби против окупатора, дан када је црногорски народ једнодушно први опалио метак и дао сигнал поробљеним народима Југославије за борбу против окупатора. Оружајте се и ступајте у партизанске редове, немилосрдно туците окупатора и његове биједне слуге. Не допустите да се за једног италијанског жабара стријеља по двадесет синова нашег народа.

Заведени и присилно мобилисани, уперите оружје на зулумћаре и издајнике црногорског народа. Прилазите нашим партизанским одредима и нашим славом овјенчаним бригадама, које хитају у побједоносном маршу ка својој груди — Црној Гори. Пођите примјером заведених и присилно мобилисаних, који су нам пришли на обалама Неретве и данас се с нама заједнички боре.

¹ Драгиша Васић, књижевник, начелник одјељења агитације и пропаганде у „Националном комитету“ Драже Михаиловића, емигрирао.

БОКЕЉИ

Нијесте никада ћутали. На обалама вашег мора, ваши синови морнари први су дигли буну против Аустроугарске монархије, први су дали сигнал народима за националну слободу. Ступајте у нашу Народно-ослободилачку војску и наставите започету борбу. Оружајте се и не будите оружје окупатора.

ОМЛАДИНО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ

Ти која никада нијеси ћутала и увијек си својим голим грудима била у првим редовима на бранику народних интереса, увијек несебична и немилосрдна у борби, — настави започето дјело народног ослобођења, ступај у партизанске редове и наше бригаде, стани раме уз раме са омладином читаве Југославије, са омладином Совјетског Савеза, Енглеске и Америке.

Омладино, нијесу наша брда никада била легло издајника српскога народа, па неће ни данас. Оружај се и чисти своју рођену груду од издајница и окупатора.

БРАЋО

Данас ваља бирати:

Или ћете поћи путем најцрње издаје, путем ропства и најамништва нашим вјековним непријатељима Њемцима и Италијанима.

Или ћете поћи путем народног ослобођења, путем немилосрдне борбе против окупатора и народних издајца, путем заједничке борбе са осталим народима Југославије против општег непријатеља читавог човјечанства њемачко-италијанског фашизма, раме уз раме са братским Совјетским Савезом и његовим Савезницима Енглезима и Американцима, са свим слободољубивим народима читавог демократског свијета.

Никада нијесте били на страни издаје па нећете ни данас.

Ступајте сви у нашу војску, ширите пламен народног устанка. Обновите БАДЊЕ ВЕЧЕ — вече истраге потурицама. Обновите ТРИНАЕСТИ ЈУЛ, дан народног јединства у борби против окупатора и његових крвавих слугу.

Смрт окупаторима, усташама и издајцима црногорског народа!

Живјело оружаном јединству народа Црне Горе и Боке у борби против окупатора и народних издајника!

Живио Совјетски Савез и братска јуначка Црвена армија!
Живјели наши Савезници Енглеска и Америка!

Живјела наша јуначка Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије!

Живио Врховни штаб Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

На Дрини, 6 априла 1943 г.

**Политички комесар
Митар Бакић**

**Командант
Пеко Дапчевић**

БР. 3

**ПОЗПВ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 15
АПРИЛА 1943 ГОД. ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ ЗА СТУПАЊЕ
У РЕДОВЕ СЛАВНЕ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ¹**

ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ

Срамна година црногорске историје приближује се крају². Славне црногорске бригаде Народно-ослободилачке војске са братским бригадама других народа Југославије избиле су на границу Цр. Горе. Оне ће заједно са црногорским народом поново да почну писати свијетле странице историје једног никад непокореног народа. Куцнуо је час нових славних борби и нових јуначких подвига. Куцнуо је час нове црногорске бесмртности и час нове славе славне Црне Горе.

Срамна година четничке владавине и четничке издаје приближава се крају. Славне црногорске бригаде са братским бригадама Народно-ослободилачке војске, вјерне слободарским борбама својих предака, ступају на поносни црногорски крш као носиоци борбе за народну слободу, као носиоци јединства црногорског народа, као вијесници његове боље и срећније, слободне будућности.

Срамна година четничке владавине у Цр. Гори била је славна година црногорских бригада, које су пронијеле славу и част црногорског оружја кроз све крајеве наше земље. У њима је за ову годину живјела Цр. Гора, у њима је живио јуначки слободарски дух црногорске прошлости.

¹ Примјерак прогласа умножен на шапирографу налази се у архиви Војноисториског института ЈНА. Оригинал није сачуван.

² Мисли се на годину четничке владавине у Црној Гори, тј. на период од јуна 1942 год. када су се јединице партизанске војске повлачиле из Црне Горе па до повратка НОВЈ после Четврте непријатељске офанзиве.

Истина је да црногорски народ није исто што и шака издајника. Народ и његови најбољи претставници убијани су, бацани у концентрационе логоре, одвођени у ропство и интернирани. Издајници су они што су убијали, бацали у концентрационе логоре, одводили у ропство и интернирали. Народ гладује и злопати се. Издајници живе у окупираним градовима, приређују гозбе и примају лире. Сви наши борци знају, и то им је била велика морална подршка у бојевима које су водили, да црногорски народ воли своју слободу више него ишта на свијету. И због тога што знамо и што смо то знали, па чак и онда када смо били присиљени да привремено напустимо Цр. Гору, због тога ми сада, појављујемо се на њеним границама и упућујемо братски поздрав цијелом црногорском народу, ујерени да је и код вас, који сте први устали у борбу [против] италијанских и германских освајача, сазрела свијест о потреби коначне и одлучне борбе против четничке издаје и бандитизма.

ЦРНОГОРЦИ

Послије годину дана тешких окршаја са окупатором у другим крајевима Југославије, послије низа тешких удараца које [је] Народно-ослободилачка војска задала окупаторима, послије годину дана разбуктавања народног устанка у свим земљама Југославије, створили су се поново услови за борбу и у самој Цр. Гори. Наше бригаде бориле су се свугдје и за Цр. Гору. Окупатор је данас слабији него што је био раније. Ми смо данас јачи него што смо икад раније били. Херојска и заиста непобједива Црвена армија задала је смртоносне ударце фашистичким освајачима. На широким степама руске земље источила је снага њемачке армије. Наши Савезници Енглеска и Америка уништавају њемачко-талијанске снаге у Африци. У свим поробљеним земљама разгара се партизански рат. Наши мали партизански одреди прерасли су у моћну Народно-ослободилачку војску, која претставља снагу од међународног значаја. То сада добро зна и фашистичка врховна команда. Њена офанзива, брижно припремана и војнички и политички свршила се са неуспјехом. Сто хиљада њемачких и талијанских војника нијесу могли да разбију нашу војску. Из офанзиве ми смо изашли јачи и челичнији. Број наших дивизија већи, слободна територија већа.

И ми смо сада поново, на свим фронтовима, широм читаве земље у офанзиви. Окупатор и четничке вође у Цр. Гори стрепе пред нашим наступањем. Они знају нашу снагу. Они знају да ће пламен народног устанка опет захватити Цр. Гору, гдје се, уствари, никад није био сасвим угасио. Они виде своју скору и брзу пропаст.

Убрзајте њихов слом, убрзајте вашу слободу. Дижите се на оружје против окупатора, придружите се нашим бригадама. Ступајте у Народно-ослободилачку војску. Помислите на своје претке, сјетите се на своје претке Марка Миљанова, Миљана Вукова, Јола Пилетића, Блажа Бошковића, Новицу Церовића, Баја Пивљанина и др. — јунака наше прошлости, сјетите се свих ових који нијесу никада престајали да се боре за слободу свога народа и пођите њиховим стопама. Јачајте своју Народно-ослободилачку војску и будите сигурни да данас нема више те силе која би нас могла побједити.

ЧЕТНИЦИ

Не борите се против своје браће. Не будите Мусолинијеви војници. Окрените ваше пушке против окупатора. У црногорској руци не смије да буде друга пушка него црногорска. Не слушајте ваше вође који вас воде у издају. Оперите срамоту коју вам они наносе. Убијајте бранковиће, који за вођење братоубилачког рата примају паре из Рима и Берлина. Напуштајте четничке банде, јер ви нијесте бандити. Вама, црногорским четницима, који нијесте огрезли у злочинима, вама намученим и поштеним Црногорцима мјесто је у нашој Народно-ослободилачкој војсци. Ми вам пружамо братску руку. Ми вас позивамо у наше редове за част и славу црногорског имена. Задрхтаће окупатори и издајнице пред нама, пред јединственим црногорским народом.

ЦРНОГОРСКИ НАРОДЕ

Твоја судбина је у твојим рукама. Не дозволи да твоју част и даље [газе] по глибу и блату. Не дозволи да те воде у нову издају. Зар ћеш дозволити да априлски издајници поново заиграју своје пљачкашко коло у Југославији? Зар пристати да се други народи боре за твоју слободу?

Црногорски народ мора сам себи извојевати слободу. Мора обезбиједити себи достојно мјесто у будућој братској заједници народа Југославије. Четничке пљачкашке вође хоће да то омету. Они гризу фашистички цвибок и лижу фашистичке шапе. То неће радити поносни црногорски народ.

Црногорски народе, твоја је судбина у твојим рукама. Ради се о твојој слободи и части.

Црногорски народе, долазе ти твоје бригаде, твоји достојни и славни синови.

Живјела Народно-ослободилачка војска

Живјело борбено јединство Црногорског народа

Живио наш врховни командант друг Тито

Живјела Совјетска Русија и њени Савезници Енглеска и Америка

Живио најбољи савезник наше Народно-ослободилачке војске Црвена армија

Смрт четничким издајницима

Напријед у оорбу за част и слоооду

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

**ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Политички комесар
Радомир Баоић

Командант
Радован Вукановић

На црногорској граници
15 априла 1943 године

БР. 4

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК О ВЕЛИКИМ УСПЈЕСИМА НОВЈ У БОРБИ ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ЧЕТНИКА И ПОТРЕБИ ФОРМИРАЊА ЈАЧИХ ВОЈНИХ ЈЕДИНИЦА У СВИМ КРАЈЕВИМА ЦРНЕ ГОРЕ

**ШТАБ
III. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВЈ
Бр. сл.
20-IV-1943 г.**

**П.К. К.П.Ј.
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК**

Драги другови,

Примили смо ваше писмо и одмах вам одговарамо.

Ситуација код нас: — Послије офанзиве припремљене на нашу слободну територију од стране њемачких, талијанских, четничких и усташких банди, ми смо остали јачи¹. Имамо већу слободну територију, већу и јачу војску. Слободна територија у Западној и Централној Босни проширује се сваки дан, гдје

¹ Мисли се на Четврту непријатељску офанзиву.

оперишу наше јединице. У Лици, у Хрватској, у Славонији, у Словеначкој, слободна територија је још већа него што је била прије офанзиве. Наше јединице — офанзивна група — ослободиле су Незесиње, Калиновик, Улог, Гацко, Автовац, Чајниче. Лијева колона маршује према Сандаку, док централна и десна колона маршују према Жабљаку и Шавнику. Ова територија ослобођена је уз тешке губитке по непријатеља. Четницима Павла Ђуришића и Баја Станишића, од Неретве до Дрине и црногорске границе, задати су велики губици и данас се већ налазе у распадању. Четничке банде из Херцеговине Петра Самарцића и Милорада Поповића такође су разбијене и налазе се у распадању. Окупатор покушава да реорганизује те банде и баци их против нас, али у томе мало има успјеха. У Херцеговини окупатор са тим бандама врши страховит терор: пали куће, интернира и стријеља све оно што је поштено, а што се није снашло да приђе нама и да побјегне у шуму. Приликом нашег наступања у правцу Невесиња и Гацка — сјеверна Херцеговина, окупатор је, са четничким бандама, успијевао да застраши народ, а великим дијелом и да силом одведе велики број наших пријатеља, тако да смо наилазили често на пуста села. Већ данас, уколико није интерниран и бачен у концентрационе логоре, тај се свијет увелико враћа кућама. Ми успостављамо власт и живот се нормализује.

Из вашег писма упознати смо донекле са ситуацијом код вас. Штета је што са нама нијесте раније ухватили везу. Наш задатак је у данашњој ситуацији да разбијемо четничке банде као војничку формацију, да извршимо мобилизацију у Црној Гори и Херцеговини, да успоставимо народну власт и тако да ангажујемо читав народ у борби против окупатора.

Ви треба одмах да приступите формирању јачих војних јединица и одмах да пређете у акције. Ваше дејство са тако јачим јединицама, не искључујући ни дејство мањим групама, учиниће у позадини да се лако разбију и деморалишу и преостале групе Баја Станишића и Павла Ђуришића. Ви сте ово требали учинити и раније, а поготово кад смо се ми појавили на Неретви, гдје смо имали тешке борбе. Обавијештени смо да је доста поштених људи, нама блиских, бјежало на територију Крста Поповића у вријеме када су ови зликовци вршили мобилизацију за офанзиву на нашу слободну територију. Да сте имали формиране војне јединице, па макар и комитске групе, а које би биле активне у дејству на комуникације, окупаторске гарнизоне и четничке установе, гдје би они имали ослонац и којима би прилазили, не би се то дешавало. Мање, пасивне групе које су биле разбацане нијесу учиниле скоро ништа, а и да су биле активне не би учиниле ни издалека оно што би учиниле да су биле груписане и обједињене за акције.

Ухватите везу одмах са нашом наступајућом групом, која иде у правцу Шавника и комуникације Шавник—Никшић и повежите се са њом ради координације и дејства против окупатора и четничких банди. Ову наступајућу групу сачињавају IV. и V. Црногорска бригада, а лијево крило, од правца Левер Тара—Жабљак, чине дијелови II. Дивизије. Војне јединице, мање или веће, које ви формирате, требају да уђу у састав ових црногорских бригада.

Вјероватно да ће Бајо Станишић са групом издајника, послје ове њихове дезорганизације, покушати да поново врши мобилизацију или да формира племенске јединице — батаљоне или слично. Ово им треба онемогућити интензивним политичким радом с једне стране и формирањем таквих јединица којима ће руководити К. П., с друге стране. Омладина, свакако, у највећем обиму, треба да уђе у састав, како рекосмо горе, ових двију бригада.

Наш став према крилашима — Крсту Поповићу, моментално је да их не нападамо, већ да продужимо дејство против банди Баја Станишића и Павла Ђуришића. Ми смо о овом усмено, преко партијске јединице у Бањанима, која нам је послала курире, њих обавијестили. Ово зато, да би јаз који постоји између крилаша Крста Поповића и четничких банди — великосрба, што више продубили и тако онемогућили њихово јединство у борби против нас.

Војне јединице које имате на терену, који контролише Крсто Поповић и крилаши, ви треба да извучете и ставите их у састав ове двије црногорске бригаде. Наравно, ове јединице треба да извуку што више омладинаца — бораца. На терену ће се оставити потребан број политичких радника који ће радити у позадини.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Радомир Бабић

(М. П.)

П. С. Шаљемо вам наш летак, кога ћете умножити у што већем броју примјерака и растурити по Црној Гори. Писмо које сте нам писали упутили смо Ц. К.

БР. 24

**ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ПОВЈ ОД 28 АПРИЛА 1943 ГОД. ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉ-
СКО УПОРИШТЕ ЈАВОРАК¹**

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

28 априла
У 1

**ЗАПОВИЈЕСТ:
секција Никшић размјера 1:100.000**

Ситуација: према прикупљеним подацима јачина непријатеља на простору Јаворак—Папратни Доли креће се од око 2000 талијанских војника са око 500 четника.

Непријатељ у свом саставу има формацијом предвиђен број тешких и лаких аутоматских оруђа, бацача и једну брдску батерију од 4 топа 75 мм.

Фортификациско уређење положаја на помецутом простору изведено је дјелимично и то на брзу руку.

Пут Горње Поље—Шипачно—Јасеново Поље—Јаворак—Брезна способан је за кретање непријатељске моторизације.

Директивом Врховног штаба НОВ и ПОЈ наређено је потпуно уништење ових непријатељских снага, како би наше јединице несметано пошле својим основним правцима. Четничке снаге налазе се у сталном опадању и расипању па је потребан одлучан и енергичан рад, да би се убрзао процес распадања на овом и осталим секторима.

За извршење овог задатка предвиђена је II пролетерска дивизија без једне бригаде и два батаљона и V бригада III народно-ослободилачке ударне дивизије.

У циљу извршења горњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

- 1. Сјеверна колона**
командант друг Љубо Ђурић
Састав II пролетерске бригаде
без два батаљона, батерија бацача
противтенковско одјељење топа од
37 мм.
Свега: три батаљона пјешадије, 4
бацача, један противколски топ
37 мм.

¹ О резултатима боја на Јавору, види док. број 13 и 14.

1. Напада општим правцем напада: Брезна—Топло Присоје—Жива—Јаворак—Папратни Доли—Липова Раван са задатком да на поменутом правцу разбије и уништи непријатеља.

Зона ширења десно: к. 1218—Лелини Доли—Смрчева Глава (к. 1281) искључно—Велике Главице (к. 1257) закључно—Братиљев Врх—Брезови Врх, лијево два усамљена четинара—Живско Раздоље—Гола Страна—Пистеличка Главица—Јасеново Поље.

Десно се креће сјеверозападна колона са којом одржавати везу на линији десне границе зоне ширења. Лијево нема наших дијелова.

2. Сјеверозападна колона
Командант друг Сава Ковачевић
састав V црногорска бригада,
једна батерија бацача
Свега: четири батаљона пјешадије
и једна батерија бацача

2. Напада општим правцем напада: Бундос—Руњава Главица—Тисова Глава—Паклине—Дубраве, угрожавајући непријатеља источно од поменутог правца, као и обухватом са јужне стране.

Зона ширења десно: Поди—Литија—Ноздре—Челина—Пресјека—Сурдуп; лијево десна граница зона ширења сјеверне колоне.

Десно нема наших дијелова. Лијево се налази наша сјеверна колона са којом одржавати тијесно везу на поменутом правцу. Нарочито обратити пажњу на обезбјеђење десног бока на правцу Ноздре—Челина—Пресјека—Горње Поље. Ова колона после избијања на линију Дубраве упутиће један батаљон на Сурдупу у циљу затварања правца Горње Поље—Јаворак. Овом батаљону ставити задатак да темељито поруши комуникацију и постави препреке на истој.

3. Источна колона

командант друг Вако Ђуровић-
састав IV пролетерска бригада
батерија бацача, противколско
одјељење топа од 47 мм.
Свега четири батаљона пјешадије,
4 бацача, један противколски топ
47 мм.

3. Напада општим правцем напада с. Мо-
кро—Штирни До—Јасеново Поље—Је-
лови Врх—Брезови Врх, постављајући
се непријатељу за леђима и нападајући
истог са линије Јасеново Поље—Јелов
Врх—Брезов Врх правцем: Липова Ра-
ван—Папратни Доли—Јаворак, у циљу
садејства сјеверној и сјеверозападној
колони, како би се непријатељ потпуно
уништио и његова борбена средства за-
плијенила. »

Везу одржавати десно са сјеверном ко-
лоном на простору Гола Страна а лије-
во са сјеверозападном колоном на про-
стору Пиштета.

4. Обезојеђење — Командант источне колоне одредиће је-
дан свој батаљон који ће се поставити на простору Шипачно—
Мали Орах са задатком да затвори све правце од Горњег Поља
и онемогући сваку интервенцију непријатеља са те стране, с тим
што ће по доласку батаљона сјеверозападне колоне на простору
Сурдупа овај батаљон рокират на простору Мали—Велики Орах,
затварајући правце од Горњег Поља и Лукова.

Овај батаљон ће порушити пут односно поставити озбиљне
препреке непријатељској моторизацији, тако, да тенкови нити
могу проћи из Горњег Поља ка Јасенову Пољу нити од Јасеновог
Поља ка Горњем Пољу. Командант ове колоне (источне) одре-
диће једну чету којој дати самосталан задатак да са правца
Штирни До—Јасеново Поље од двије усамљене појате изврши
покрет југозападно од Плавча, у циљу напада и заузеће не-
пријатељске артиљерије која се налази у Папратном Долу.

Штабови батаљона на простору Сурдуп—Мали—Велики
Орах упутиће по један вод са аутоматским оруђима у правцу
Горњег Поља, у циљу узнемиравања непријатеља који бивакује
на том простору.

¹ Василије Ђуровић-Вако, народни херој, погинуо као командант
Четврте пролетерске бригаде мјесеца јуна 1943 год. на Зеленгори.

5. Санитет — Хируршка екипа биће у стајама код Штирног Дола, гдје слати рањенике којима је потребна хируршка интервенција.

6. Противколска одјељења топова поставити тако да контролишу путеве у циљу неутралисања непријатељских тенкова ако би се они појавили као и ватрених извора, који би кочили покрет нашој пјешадији.

7. Почетак напада биће 28. о. м. у 22 часа.

8. Борбени знаци за 28. IV. НИКШИЋ—НАПРЕД

29. IV. МОРАВА—МАЉ

30. IV. КРАЈИНА—УЗДАНИЦА.

9. Нарочито обратити пажњу на покрет јединица дању у циљу избјегавања губитака од непријатељске авијације и артиљерије.

10. Веза — С обзиром да је терен на коме ће се изводити борба покривен и слабо пролазан — беспутан, старјешине ће настати свим силама да веза буде чврста и непрекидна, јер је то један од главних услова да се добије битка, а са друге стране избјеће се непотребна лутања. Уговорени знак да су наши дијелови угрожени од наших јединица биће и то: за сјеверну колону једна бијела ракетла испаљена у вис; за сјеверозападну колону једна зелена, а за источну једна црвена ракетла. Знак да је непријатељ уништен и протјеран биће двије црвене ракетле испаљене у вис од штаба источне колоне.

11. Послије уништења непријатеља V бригада поставиће се на простору Јасеново Поље са задатком осматрања правца од Горњег Поља—Дуге и Лукова; IV бригада поставиће се на простор Градачка Пољана—Ћеранића Гора са задатком затварања правца Никшић—Шавник—Жупа Никшићка—Ћеранића Гора а II пролетерска бригада на простору Липова Раван—Папратни Доли као резерва, с тим што ће извршити прикупљање ратног материјала.

Штаб дивизије налазиће се у с. Мокро—Штирни До гдје изЕјештаје слати.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар³

Начелник штаба
Вуковић⁴

Командант
Пеко⁵

³ Митар Бакић

⁴ Јован Вукотић

⁵ Пеко Дапчевић

(М. П.)

**ПОЗИВ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. НАРОДУ ВАСОЈЕВИЋКЕ НАХИЈЕ
ЗА НАПУШТАЊЕ ЧЕТНИЧКОГ ПОКРЕТА И ПРЕЛАЗ НА
СТРАНУ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ¹**

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

НАРОДУ ВАСОЈЕВИЋКЕ НАХИЈЕ

У слози једнога народа лежи његов спас. Кроз слогу и заједничку борбу црногорски народ осигурава себе од окупатора и његових слугу. Кроз једнодушну и заједничку борбу против окупатора и свих народних непријатеља ми ударамо тврде тешке своје народне будућности, испуњујемо дуг'према својим прецима и остављамо богато наслеђе својој дјечи.

Највећа несрећа коју је икада доживио црногорски народ је та: што је окупатору успјело да преко шаке народних издајника и изрода разбије народне снаге и борбено јединство црногорског народа, да унесе сјеме раздора у наш јуначки народ, да унесе крвави нож у кућу сваког Црногорца.

Ко се користио народном несрећом? Крвави италијански окупатор, који данас мирно сједи у градовима и пије невино проливену крв црногорског сељака.

Више од годину дана ми пролијевамо братску крв, више од годину дана не погибе ни један окупаторски војник у Црној Гори. За то вријеме црногорски народ изгубио је стотине најбољих синова и кћери. На хиљаде Црногораца прошло је кроз затворе и логоре, на десетине хиљада црногорских сељака је шамарано и шибирано. Стотине наше браће и сестара и невине дјеце чаме и данас у логорима и затворима Црне Горе, које издајничка рука црногорских измећара позатвара и даде у руке крвавом латинском целату на милост и немилост. Стотине наших сестара обешчашћено је. Част и понос црногорског народа бачени су у блато под чизму крволочних фашистичких освајача.

За кога смо то радили браћо? За рачун наших вјековних непријатеља, за рачун највећег крвника црногорског народа, за рачун поробљивача наше земље и за рачун шаке домаћих издајника.

¹ Оригинал се налази у Народном музеју на Цетињу.

Браћо дошао је последњи час да ујединимо све народне снаге у борби противу окупатора и његових слугу и плаћеника. Данас то скоро сви увиђамо, чак и они који то нијесу у почетку видјели. Данас се не пита ко којој странци припада и како је политички определијељен, данас се не пита ко се како крсти, но чија му крвца грије прси; да ли му у грудима тече крв и бије срце за Црну Гору или за Италију. Дакле, треба да се сједини сваки поштени патриота, сваки који воли своју земљу, ко је на страни Савезника и ко мрзи и презире окупатора, у један ослободилачки борбени народни фронт. Крвави истребљивачки нож којег је окупатор убацио у наше црногорско племе, ми треба сви заједно да тај исти нож забијемо окупатору у срце, да уништимо последњег окупаторског војника, да очистимо своју нападну и братском крвљу попрскану Црну Гору од фашистичких свajaча и његових измећара; да од Црне Горе направимо племе осветника.

Није крив црногорски сељак за братоубилачку борбу, нијесу криви ни Васојевићи, иако то данас неки кажу. Крива је шака издајника, која се је окупила око Драже Михаиловића и која је нашла своје пријезиште у племену васојевићком. Нијесу Васојевићи криви за стотине гробова посијаних по Колашину и по осталим мјестима Црне Горе. Крив је Блажо Ђукановић, Ђуришић, Лашић и остали капетанчићи и изроди Црне Горе. Крив је сваки онај који хоће да од Црне Горе направи упориште и колонију римске империје. Њима ћемо свима одрубити главе за проливену крв црногорског народа и за обешчашћени понос црногорске жене.

БРАЋО ВАСОЈЕВИЋИ

Ми се у првом реду са овим летком вама обраћамо, јер се прво вашим брдима почела да кује завјера против нас и осталих Црногораца. Обраћамо се вама и за то што се јединице наше Народно-ослободилачке војске налазе на границама ваше нахије у извршењу задатка, чишћења вашег племена од окупатора и зулумћара, који се налазе међу вама. За то је потребно: да ви сами са сопственим оружјем уништите шаку издајника и изрода, који се још данас сакрива у вашим селима, јер тиме перете љагу коју су на Васово племе бацили највећи зликовци српског народа. Пођите путем ваших предака, наставите свијетле традиције Мојковца, када сте ви под цијену највећих жртава и тешкоћа помогли српској војсци у тешкој и неравној борби против њемачких освајача, и против оних истих за чији се рачун данас борите. Направите још један Мојковац. Помогните нашу војску, која се налази на границама ваше нахије, која

се бори за ваше интересе и за интересе читаве наше поробљене Југославије. Ослободите све затворенике који чаме у Колашину. Не дозволите да вас све стигне проклетство црногорских мајки за изгубљеним синовима и кћерима. Само на тај начин ви ћете подићи најљепши споменик стотинама невино стријељаних синова црногорског народа у Колашину. Само на тај начин ви ћете скинути проклетство са вашег племена и рећи осталом дијелу Црне Горе да ви нијесте са изродима и издајницима црногорског народа. Да нијесте учесници у злочинима, које су починили: Лашић, Ђуришић, Бојовић и остали официрчићи и продане душе.

Јединице наше Народно-ослободилачке војске наоружане свим модерним оружјем налазе се на непосредној граници ваше нахије, само чекају заповијест за напад на непријатеља и за уништење издајника.

Наше јуначке јединице не може ништа зауставити у извршењу великог задатка, које пред њима поставља сав поштени црногорски народ; у извршењу аманета поубијаних и шибиканих синова црногорског народа. Ви сте осјетили снагу те војске од Прења до Дурмитора.

Узалудне су молбе Ђуришића да га помогне Пирцио Бироли. Нема окупатор снаге ни себе да одбрани. Неће извући живе главе ни један окупаторски војник из Црне Горе.

Ко и после овог нашег позива и даље остане уз Дразу Михаилозића, Ђуришића и Лашића у вашем племену, значи солидарише се са свим оним што су ти издајници починили по Црној Гори, значи да одобрава сва звјерства и насиља која су починили ти издајници и њихови господари Италијани. Сви они који после овог остану уз Ђуришића и остале војводе и изроде затеће их њихоза судбина. Паднуће и на њих проклетство цјелокупног поштеог црногорског народа.

Не чекајте ни једног минута, него чистите своје племе од изрода; отворите врата и логера и затвора и дајте слободе свим ухапшеним синовима Црне Горе. Прелазите на страну Народно-ослободилачке војске, на страну наших моћних Савезника Русије, Енглеске и Америке. Час коначног ослобођења близу је и немојте дозволити да тај час дочекате под страшним проклетством наше дјеце и цијеле наше поробљене земље.

Очистите сзоје редове од изрода; оперите љагу са сзојег племена и нека Васово племе буде племе осветника и народних устаника.

Смот и проклетство изродима и крвопијама црногорског народа!

Смрт окупаторима и његовим измећарима!

Живјело неразрушиво јединство црногорског народа у борби против окупатора и његових измећара!

Живио моћни Совјетски Савез и братска Црвена армија!
Живјели наши Савезници Енглеска и Америка!
Живјела Народно-ослободилачка војска и партизански
одреди Југославије!
Живио наш Врховни штао!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОЛА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Дапчевић

Саво Оровић
члан Врховног штаба
Народно-ослободилачке
војске и партизанских
одреди Југославије.

На падинама Дурмитора
30 априла 1943 године.

БР. 7

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ У МО-
РАЧИ ДА СЕ СТАВИ ПОД КОМАНДУ КОМАНДИРА ТРЕЋЕ
ЧЕТЕ ДРУГОГ БАТАЉОНА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИ-
ГАДЕ**

30. априла 1943 године

**ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ

Морача¹

Ми смо донекле упознати са ситуацијом у Морачи и Роз-
цима. У вези наших задатака, као и ваших као партизанског
одреди, одлучили смо да вам пошаљемо помоћ од 10 другога
са два пушкомитраљеза из IV црногорске пролетерске бригаде.

Командир ове десетине је друг Васо Драговић, командир
3 чете II батаљона IV пролетерске бригаде. Друг Драговић је
именован за командира — команданта свих партизанских група
на територији Донџе и Горње Мораче, те ћете се ставити под
његову команду. Друг Драговић је примио од нас детаљна упут-

¹ То није био одред него теренска јединица коју су теренски пар-
тиски радници формирали у данима доласка главнине НОВЈ у Црну Гору
послије Четврте офанзиве.

ства у погледу: мобилизације, задатака и политичког рада и ви
ћете сва његова наређења извршавати.

Друг Драговић ће се повезати са другом Веком Булатовићем
из Роваца и заједно са њим координирати рад партизанских
група на територији двије Мораче и Роваца.

Као командир — командант наших партизанских снага у
Морачи друг Драговић је једини овлашћен за слање извјештаја
овоме Штабу, а другови са терена ће му у том погледу помоћи.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар²

Командант
Пеко³

БР. 8

ПАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД АПРИЛА 1943 ГОД. ЛОВЋЕНСКИМ И ДРУГИМ
ПАРТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА СА СВОЈЕ ТЕРИТОРИЈЕ ЗА
УПУЋИВАЊЕ ЉУДСТВА У ЈЕДИНИЦЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ¹

ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

ЛОВЋЕНСКОМ ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ

Положај

Одлуком Главног штаба за Црну Гору и Боку следећи пар-
тизански одреди упутиће именовани број људства у јединице
Народно ослободилачке војске:

1. Ловћенски партизански одред 80 партизана за Штаб II
пролетерске дивизије, односно IV пролетерску бригаду.

² Митар Бакић

³ Пеко Дапчевић

¹ Послије отступања главније црногорских јединица за Босну, јуна
1942 год., на терену Црне Горе није остало никаквих партизанских једи-
ница, сем илегалних партизанских радника, којих је било по свим срезови-
ма. Њихов је задатак био да, по могућности организују партизанске ма-
ње јединице и да политички дјелују у масама. Језгро ових јединица са-
чњавали су илегалци, а у саставу су били симпатизери и чланови Пар-
тије са терена. Почетком прољећа 1943 год. ове јединице прерастају у
чете и батаљоне, а касније у одреде који дејствују као војне јединице.
У јесен 1943 год. одреди су стално нарастали вршећи улогу главног мо-
билизатора бораца, од којих су се углавном формирале нове јединице.

2. Никшићки партизански одред оставиће потребна политичка руководства на терену, а све остало људство ставиће на расположење V ударној црногорској бригади.

3. ГЛиперски партизански одред упутиће 120 партизана, на расположење V ударној црногорској бригади.

4. Бјелопавлићки партизански одред оставиће на терену потребан број политичких руководиоца а остали дио људства упутиће: једну половину II пролетерској дивизији, односно IV пролетерској бригади, а другу половину V ударној црногорској бригади. Бјелопавлићки партизански одред ће убудуће једну половину свега новомобилисаног људства, до нашег даљег наређења, упућивати Штабу II пролетерске дивизије, а другу половину Штабу V ударне црногорске бригаде. При овоме водити рачуна да се и једној и другој бригади упућује равномјеран број младих и старијих другова.

5. Кучки партизански одред упутиће једну трећину свога људства V ударној црногорској бригади, а све остало људство остаће на терену као организована партизанска јединица и одмах отпочети са диверзијама и нападима на комуникацији Подгорица—Колашин.

Убудуће све људство које ће бити упућивано са територије Ловћенског одреда слати Штабу II пролетерске дивизије на ослобођену територију Црне Горе, који ће вршити расподјелу тога људства.

У бригаде слати без обзира да ли је друг који се шаље наоружан или ненаоружан.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар²

(М. П.)

Командант
Пеко¹

БР. 9

ПОЗИВ БОРАЦА И РУКОВОДИЛАЦА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД КОНЦА АПРИЛА 1943 ГОД. ЦРНО-
ГОРСКОМ НАРОДУ ЗА НАПУШТАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ ВОЂА
И ЗА СТУПАЊЕ У РЕДОВЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БРАЋО ЦРНОГОРЦИ

Скоро ће година дана откада смо се растали. То вријеме протекло нам је у успјешним борбама широм Босне, Лике и Далмације. Свуда смо проијели са чашћу црногорско име и оружје, носећи тамошњој поробљеној браћи слободу, а смрт мрском

¹ Митар Бакић

² Пеко Дапчевић

окупатору и домаћим четничким вођама и издајницима. Ипак су наше мисли стално биле са вама, једва смо чекали дан кад ће Врховни штаб издати наређење за покрет у правцу миле Црне Горе и Херцеговине. Тај жуђени дан најзад је дошао. Борци 2 и 3 дивизије Н.О.В.Ј. већ су ослободили сјеверни дио Херцеговине. Наше снаге су дубоко продрле у Пиву, Голију и у правцу Санцака. Четничке банде су разбијене и у пуном су бјекству. Али нажалост ти изроди шире свакојаке лажи о нама да кољемо, пљачкамо и палимо само да би народ завели и створили панику. Лажу вас без стида и граница ти плаћенички изроди да би вас лакше одвукли са домова у понор са њима.

Народе Црне Горе и Херцеговине, буди миран и прибран, те се не плаши својих најбољих синова из 4 и 5 Црногорске бригаде и 10 Херц. бригаде чија се пјесма слободе хори већ по тзојим кршевима. Они ти носе слободу, братску слогу, да исправе старе грешке уколико их је било и да се тако братски повежемо у још чвршће борбено коло противу крвавог фашизма и домаћих водећих изрода. Старе грешке праштаћемо једни другима јер доста је било неслоге и братоубилачког међусобног убијања и клања. Остај мирно код својих домова и сачекај без имало страха каше борце, твоје дичне синове који ти хрле у загрљај носећи ти слободу. Не слушај више никаквих лажи и пријетња разних издајника: Станишића, Ђуришића, К. Поповића, Јевђевић. Куреша и др.

Зар да од нас сада бјежите, када смо на кућњем прагу? Зар да бјежите од оних који су прегазили злогласну Фазлагиха Кулу? Зар да идете са онима који су прихватили усташке бјегунце из Фазлагиха Куле и сврстали их у своје редове, противу наше Народно-ослободилачке војске?

Лаж је да црногорске и херцеговачке бригаде нијесу ту. Ми смо на родној груди и продужавамо офанзивну борбу све док не ослободимо Црну Гору и Херцеговину. Ово вам поручују ваши синови и браћа из чувене по јунаштву 5 Пролетерске бригаде који се сад одмарају у Фазлагиха Кули чекајући наредбу за покрет у наш мили завичај.

Ви другови који сте на положајима напуштајте редове четника-крилаша, саботирајте из позадине или пређите одмах Народно-ослободилачкој војсци.

Народе, понављамо да ти долазимо као браћа браћи. Ми вас поздрављамо са борбеним антифашистичким поздравом:

+

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

и до скорог виђења.

**Ваши синови и браћа из Пете црногорске бригаде
Н. О. В. Ј.**

БР. 24

**ЗАПОВИЈЕСТ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 1 МАЈА 1943 ГОД. СВИМ ПАРТИЗАНСКИМ
ОДРЕДИМА ЗА ПОЈАЧАНУ БОРБУ ПРОТИВ ОКУПАТОРА
И ДОМАЊИХ ИЗДАЈНИКА¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
1 маја 1943 год.
Шавник**

Орјенском партизанском одреду

**ЗАПОВИЈЕСТ
партизанским одредима Црне Горе и Боке**

Дивизије наше Народно-ослободилачке војске већ су, послије разбијања четничко — окупаторских снага од Јабланице до Таре, ослободиле дио Црне Горе и наставиће са још жешћом офанзивом у циљу потпуног уништења окупатора и његових прљавих слугу.

Пред нама је постављен као највећи задатак данашњице ослободити црногорски народ, народ Херцеговине и народ Санцака од претходнице окупатора — издајника нашег народа и разбити мрског окупатора у циљу протјеривања истог из наше земље.

Ми ћемо тај задатак извршити јер то можемо и морамо.

Партизански одреди Црне Горе и Боке као и партизански одреди у читавој Југославији у данима разбуктавања Народно-ослободилачког устанка имају пред собом велике и часне задатке.

У циљу извршења нама постављених задатака од стране Врховног штаба

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да сви партизански одреди на територији Црне Горе и Боке пређу у офанзиву, нападајући окупатора, кидајући његове комуникације, уништавајући његову живу силу и транспортна средства.

2. Да немилосрдно уништавају прљаве слуге окупатора, нарочито организаторе и руководиоце.

3. Да не допусте да ни један син нашег народа буде одведен у интернацију или мобилисан за окупаторове интересе.

¹ Примјерак документа упућен Орјенском партизанском одреду, налази се у архиви ЦК СК Црне Горе.

4. Да мобилишу нове борце у својим редовима и да своје одреде војнички и политички учвршћују.

5. Да одржавају сталну везу са Главним штабом за Црну Гору и Боку, односно Штабом II пролетерске дивизије и да редовно шаљу извјештај истом.

6. Да мобилишу што више омладинаца у циљу попуњавања наших бригада као и стварање нових бригада.

7. Да успостављају власт у позадини непријатеља, разбијајући и ликвидирајући непријатељску власт.

8. Да развију вјешту обавјештајну службу тако да би овај Штаб у сваком моменту знао: снаге непријатеља, његове намјере и систем његових утврђења, да би лакше извршавали постављене нам задатке.

9. Да развију најширу политичку пропаганду у циљу разбијања четничко — окупаторских лажи, да ћемо ми проћи кроз Црну Гору, да ми нећемо бранити Црну Гору итд.

10. Да се повежу одреди на територији Ловћенског са одредима на територији Никшићког одреда; да се повежу мањи одреди бившег Зетског одреда, да се повежу мањи одреди бившег Комског одреда, а сви ти одреди да буду чврсто везани са нама.

Ово наређење добијате на дан међународног празника рада, на дан када сва Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије врше општу офанзиву на непријатеља. На дан када се Црвена армија спрема за велике ударе по окупаторима и поробљивачима њихове земље. На дан када савезничке енглеске и америчке армије чисте и последња њемачко — италијанска упоришта из Африке и спремају општи напад на Европу. На дан када борци IV пролетерске бригаде, V црногорске ударне бригаде и II пролетерске бригаде јуришају на италијанског окупатора и његове слуге на истурене положаје око Никшића.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Главног штаба НОВ и ПО
за Црну Гору и Боку и
II пролетерске дивизије
Митар Бакић

Командант
Главног штаба НОВ и ПО
за Црну Гору и Боку и
II пролетер. див.
Пеко Дапчевић

ПОЗИБ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 3 МАЈА 1943 ГОД. ИТАЛИЈАНСКОЈ ОКУПАТОР-
СКОЈ КОМАНДИ У НИКШИЋ ЗА УПУЋИВАЊЕ ХРАНЕ
ИТАЛИЈАНСКИМ ЗАРОБЉЕНИЦИМА И ЗА ПРЕГОВОРЕ
ОКО ЗАМЈЕНЕ ЗАРОБЉЕНИКА

ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
3 маја 1943 г.

ИТАЛИЈАНСКОЈ ОКУПАТОРСКОЈ КОМАНДИ

Никшић

Јединице Народно-ослободилачке војске које се налазе под
нашом командом у боју на сектору Горње Поље—Јаворак убиле
су 400 ваших војника, а заробиле око 500 са свом ратном
опремом¹.

И поред злочина којег сте ви направили у Црној Гори, ми
ћемо према заробљеницима поступити по међународном праву,
а убудуће ћемо и вас натјерати да поштујете међународно ратно
право у односу на нас као једну од савезничких зараћених вој-
ски. Заробљеници су пребачени у наш заробљенички логор. Ми
од вас тражимо:

1. Да одмах упутите храну за 10 дана за заробљене војнике
који се налазе у нашем заробљеничком логору, јер ни ми ни
наш народ нећемо хранити окупаторску војску, те ћете за њи-
хову смрт услијед глади бити одговорни ви пред италијанским
народом.

2. Да упутите два преговарача у Шавник у циљу размјене
свих заробљеника са интернираним Црногорцима, који се налазе
у вашим логорима и затворима. Условe за замјену добиће пре-
говарачи.

Ваше преговараче чекаће наша стража на простору Лу-
ково—Градац сјутра 4 ов. мј. у 14 часова. Ваши преговарачи
носиће жуте барјачиће, а наша патрола која ће их сачекати
црвене барјачиће. Испред себе ћете упутити једног грађанина
из Никшића који ће најавити ваш долазак.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар²

Командант
Пеко³

¹ Види док. број 13 и 14.

² Митар Бакић

³ Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ИО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 3 МАЈА 1943 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ ПАР-
ТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА ПРЕЛАЗ У ОФАНЗИВУ**

3. маја

ШТАБУ НИКШИЋКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Положај

Ваш одред коме је био придодат један вод IV пролетерске Оригаде није извршио задатак, који је пред њим био поставио Штаб IV пролетерске бригаде¹.

Неизвршењем овога задатка ви сте омогућили непријатељу да се у реду повуче са Гвозда и Буковика. Да сте извршили овај задатак ми би заплијенили од непријатеља већину тешких оруђа па и артиљерију, а непријатељу би нанијели тешке губитке.

Ви морате бити упознати са тим да се у Народно-ослободилачкој војсци за неизвршење задатака строго одговара, те то имајте у виду убудуће.

»

Шаљемо вам заповијест Главног штаба за Црну Гору и Боку² и без обзира на ситуацију, приче из народа итд. ви ћете приступити њеном потпуном извршењу, јер неизвршење ове заповијести значило би неслагање са одлукама Врховног штаба и наредбом Врховног команданта друга Тита, који је назад три мјесеца издао општу заповијест свим партизанским одредима да пређу у офанзиву.

Редовну везу ћете одржавати преко јединица IV пролетерске бригаде са Главним штабом за Црну Гору и Боку, односно Штабом II пролетерске дивизије.

Нека друг Жарко³ и друг Милинко⁴ одмах по пријему овога наређења крену за Штаб дивизије одакле ће поћи у Врховни штаб, гдје су хитно позвати.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**Комесар
Митар**

**Командант
Пеко**

¹ Односи се на наређење које је штаб Друге пролетерске бригаде издао штабу Никшићког НОП одреда, да нападне једну италијанску колону која је ишла комуникацијом од Никшића према Шавнику.

² О задацима које је партизанским одредима поставио Главни штаб НОВ и ПО Црне Горе. Види док. број 8 и 10.

³ Радоје Дакић-Брко, народни херој, тада организациони секретар ПК КПЈ за Црну Гору. Умро као пуковник ЈНА у Москви 1945 године, гдје је био на лијечењу.

⁴ Милинко Ђуровић

БР. 24

**ТЕЛЕГРАМ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД
4 МАЈА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РЕЗУЛ-
ТАТИМА БОЈА НА ЈАВОРКУ**

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Непријатељ на простору Сурдуп—Јаворак уништен и заробљен. Убијено око 450 непријатељских официра и војника. Заробљено око 500 Италијана и око 200 четника. Заплијењено и уништено 7 тенкова. Заплијењено 4 брдска топа 75 мм, око 20 камиона, 2 луксузна аутомобила, 2 моторцикла, 2 тешких и лаких бацача, 60 до 70 тешких и лаких митраљеза, око 800 пушака, 4 до 5 вагона артиљериске, бацачке и пушчане муниције, 20 револвера, 200 мазги, 10 јахаћих коња и велика количина остале ратне спреме.

Наши губици мали

Ово је први извјештај, детаљан слиједи¹.

Молимо директиве.

Пеко и Митар²

(М. П.)

Предато (из Милошевића код Шавника)

4-У-43 1200 Павле³

БР. 14

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД
9 МАЈА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ТОКУ
И РЕЗУЛТАТИМА БОЈА НА ЈАВОРКУ**

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

9 маја 1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

У духу добивене директиве Врховног штаба НОВ и ПОЈ за уништење окупаторских и четничких снага на Јаворку, Штаб II пролетерске дивизије издао је заповијест за напад на непријатеља у циљу његовог потпуног укпштења. (Прилог заповијест за напад од 28.IV. тек. год.)¹

Напад по заповијести није изведен у одређено вријеме због отсуства II пролетерске бригаде која није стигла на вријеме. Заповијест за напад одгођена је за 1 мај тек. год. у 22 часа.

¹ Види док. број 14.

² Пеко Дапчевић и Митар Бакић

³ Павле Бојчевић

¹ Види док. број 5.

Ток операције: извјештајем Штаба IV пролетерске бригаде италијанске окупаторске снаге у јачини 5 до 600 војника и једне батерије топова изишле су из Никшића правцем Никшић—Луково—Гвозд. Испред ових окупаторских снага налазиле су се четничке јединице, остаци Жупског и Дробњачког батаљона Четничке снаге биле су распоређене на простору Ћеранића Гора—Градачка Пољана—Крновска Главница. Контролу овога правца поред ових јединица вршило је пет непријатељских тенкова.

На основу овог извјештаја Штаб дивизије издао је наређење IV пролетерској бригади да са једним батаљоном изврши напад на ове непријатељске снаге у циљу њиховог уништења и протјеривања ка Никшићу како би се обезбиједио лијеви бок IV пролетерске бригаде при нападу на Јасеново Поље—Липову Раван. Овај задатак Штаб IV пролетерске бригаде повјерио је V батаљону који је задатак и дијелом извршио, протјерујући непријатеља 29 на 30.IV. на линију Дажник—Студено.

Према добивеној заповијести од 28.IV. тек. год. IV пролетерска бригада наступа правцем Мокро—Штирни До—Јасеново Поље с тим што са једним батаљоном (II) изводи маневар да се преко Завршја на Сурдупу прекине веза Шипачно—Јасеново Поље. Овај батаљон није у потпуности извео овај задатак јер је био спријечен ватром из непријатељске моторизације (тенкова) и непријатељских посада са положаја Јелов Врх.

Први батаљон IV бригаде продире правцем Јасеново Поље—Јелов Врх—Врезов Врх, десно од овог батаљона наступа III батаљон без једне чете, која је имала посебан задатак, сјевероисточно од Пистеличке Главнице ка непријатељској артиљерији у Папратним Долинама. Први батаљон успио је, да ујутро 1.V. 1943 год. прекине отступницу непријатељским тенковима и камионима који су прошли за Папратне Доле ка Јаворку. Овдје се нарочито истакла 3 чета I батаљона чији је један вод под ватром непријатељских митраљеза непосредно при пролазу моторизације искочио на друм и поставио препреке да се моторизација није могла вратити назад ка Горњем Пољу.

II пролетерска бригада наступала је својим правцем. Батаљон који је наступао путем и непосредно лијево и десно од пута ка Јаворку потиснуо је непријатеља из бункера и заплијенио једну тешку и двије лаке бреде са нешто муниције и бомби. Остала два батаљона удаљили су се од свога правца и услијед великих шумских просторија, нијесу имали везу са Штабом бригаде, те ти батаљони нијесу могли ни доћи до изражаја према својим циљевима, које им је Штаб бригаде поставио. У току борби веза је ухваћена са левокрилним батаљоном, док са деснокрилним батаљоном није се могла ухватити, те је тако Штаб бригаде ријешо да се првенствено повеже са свим батаљонима и да продужи напад својим одређеним правцем.

Пета црногорска бригада отпочела је напад у предвиђено вријеме одређеним правцем, наилазећи на отпор и четничких и окупаторских снага.

У току напада наших снага на Јаворак—Липову Раван и Јасеново Поље, непријатељска авијација надлетала је и бомбардовала наше јединице, али без икаквих резултата.

Прекидањем отступнице Јасеново Поље—Горње Поље поједине четничке групе почеле су се извлачити у правцу Студене и даље ка Лукову, но ове снаге су биле задржане и заробљене од јединица II батаљона IV пролетерске бригаде. (Заробљено 24 четника).

2[^]. око 5 часова ујутро V батаљон IV пролетерске бригаде продужио је напад на непријатеља који је држао положаје сјеверно од линије Дажник—Студено.

Нападом V батаљона у садејству са позадинском четом — одредом којим је командовао друг Недељко Мартиновић, непријатељ Је потиснут и отступио у правцу Градца. Отступање непријатеља уследило је још и због тога што су се на лијевој крилу непријатеља појавили дијелови II батаљона Четврте пролетерске бригаде.

Наређењем Штаба дивизије од 2[^]. тек. год. све нападне колоне добиле су задатак да енергично притисну непријатеља на својим правцима напада тежећи потпуном уништењу свих дијелова који су већ били отсјечени од своје главне отступнице ка Никшићу. На правцу Гвозд—Луково—Градац био је пропуст код позадинског одреда који је необавјештеношћу и неопрезношћу дозволио да се извуче непријатељска артиљерија у правцу Градца.

Притисак наших јединица био је јак и енергичан, тако да су све јединице успјеле да непријатеља поцијепаву и тако поцијепаног униште и заробе. Маневром јединица у овом нападу било је искључено бјекство ма и једног дијела окупатора, четника као и њихове моторизације. Један дио отприлике од једног вода до једне чете успио је да се провуче ка Шипачну, али и овај је дио уништен од наших позадинаца.

Фортификациско уређење положаја састојало се је из бункера на брзу руку грађених и ровова око положаја.

Непријатељске јединице на сектору Јаворак биле су и то: један батаљон пјешадијске дивизије „Ферара“% једна брдска батерија 42 артиљеријског пука са припадајућим коморама и Никшићки четнички одред под командом ваздухопловног капетана Сима Мијушковића².

² Сима Мијушковић, погинуо у борби против партизана 1944 год. приликом ослобођења Никшића.

У овим борбама нарочито су се истакли I батаљон IV пролетерске бригаде, који је први прекинуо отступницу непријатељу, као и остале јединице II пролетерске и V црногорске бригаде. Појединачно нарочито се је истакао десетар I чете I батаљона II пролетерске бригаде Милун Тадић, који је сам уништио један непријатељски тенк, исто тако 3 чета I батаљона IV пролетерске бригаде пред очигледном смрћу од непријатељске моторизације бацила се је једним дијелом на сам пут и почела стварати препреке да непријатељска моторизација више неће ка Никшићу проћи, овај је задатак заиста и извршила до краја.

Јачина непријатељских снага на Јаворку кретала се је отприлике од око 1500 војника и то Талијана до 1200, а четника око 300.

2^а. око 19 часова непријатељ је на Јаворку био потпуно уништен или заробљен, као и сва непријатељска моторизација. Све јединице у овој борби дале су све од себе да се непријатељ потпуно уништи, а његова средства заробе.

II пролетерској бригади предало се је око 200 четника од којих је већи дио побјегао користећи непрегледне и простране шуме Јаворка.

Непријатељски губици:

официра и војника мртвих око	670
заробљено војника и официра	580
заробљено четника	200
Свега избачено из строја	1450

Наши губици:

мртвих	око	10
рањених		38
Свега избачених из строја		48

Заплијењено:

МОТОРНА ВОЗИЛА:

тенкова	7 два уништена
камиона	17 од ових 7 уништени
мотоцикла	4 од којих два уништена

ОРУЂА:

брдских топова 75 мм.	4 (без нишанских справа и неких мањих дијелова)
бацача тешких	3 некомплетна — дијелови се налазе
бацача малих	8 исправних и неисправних
митраљеза	8 „ „

лаких митраљеза	12
пушака талијанских	460
пушака српских око	40

МУНИЦИЈА:

граната за топове	1100
мина за тешки бацач	108 тешких
мина за тешки бацач	243 лаких
мина за лаки бацач	390
муниције за тешку и лаку бреду	100.000.—
метака за фијат	10.000.—
метака за грчку пушку	10.000.—
ручних бомби	700.—

ОДЈЕЋА:

ћебади	3040.—
шаторских крила	801.—
мазги око	150.—

Поред наведене спреме и оружја заплијењена је још и већа количина ранаца, порција, чутурица, пољских казана, маски од бојних отрова, великог пионирског алата и остале ратне спреме. радиостаница 5 исправних са прибором.

Општи закључак: Јединице које су учествовале у овој бици радиле су правилно у духу постављене заповијести. Јединице су биле у рукама старјешина, добро и умјешно вођене. Маневар снага изведен је на вријеме и у смислу постављене идеје.

Одржавање везе није било на висини, разлог велики шумски простори и слаба пролазност, те из тог разлога није било повезано дејство између појединих батаљона од самог почетка напада, што се касније поправило.

Побједа на Јаворку с обзиром на мјесто и вријеме гдје је битка вођена имала је великог војно-политичког значаја с обзиром на развој ситуације у Црној Гори.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар³

Начелник штаба
Вукотић⁴
(М. П.)

Командант
Пеко¹⁵

³ Митар Бакић

⁴ Јоваи Вукотић

⁵ Пеко Дапчевић

БР. 24

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ОД 10 МАЈА 1943 ГОД. ШТАБУ ЗЕТСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА ЗА ПОЛИТИЧКО РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИКА НА СВОМ
ТЕРЕНУ

ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

ШТАБУ ЗЕТСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Ваш допис од 8.У. тек. год. примили смо 9 маја у 22 часа,
и на исти вам одговарамо:

Ми смо јуче упутили двије десетине са четири пушкоми-
траљеза и два лака бадача са потребним бројем муниције, и тим
десетинама дали смо конкретне директиве за рад на терену.
Тако исто послали смо и вама наредбу из које ћете видјети
какви су ваши даљи задаци.

Ви ћете према томе поступити по јучерашњем наређењу.
Узгред вас поново обавјештавамо да вам засад не можемо по-
слати више ни оружја ни муниције. Све ненаоружано људство
које вам се јави, тј. које приђе вашем одреду, одмах упућујте
у овај Штаб на даљи распоред. Упућујте само борце који могу
одмах ступити у редове наше војске.

За неборачко људство касније ћемо се споразумјети према
конкретним личним моментима појединаца.

Ми вам снага више не можемо послати јер наше јединице
стоје пред главним задатком, чије ће ријешење у великој мјери
олакшати положај на том сектору.

За случај да четници упуте своје снаге у правцу Жупе ваш
задатак је да на погодном мјесту организујете јаке засједе у
циљу разбијања четничких снага које су према вашој оцјени
у приличној мјери деморалисане.

У том случају одржавајте контакт са нашим јединицама
које се налазе на комуникацији Никшић—Шавник да би оне
могле правовремено интервенисати и разбити сваку офанзиву
непријатеља у правцу Жупе и даље.

Ваш главни задатак је да међу четничким редовима ширите
каш политички утицај и настојите свим силама да прелазе у
наше редове, уколико није ситуација за то сазрела да иду сво-
јим кућама. Ми сматрамо да је на том положају, засада, ваш
главни задатак, политичко разбијање непријатеља. А поред
тога ви имате и снаге да се тој непријатељској снази војнички
супротставите.

Ровачком партизанском одреду¹ дајте у задатак да се повеже са нашим партизанским одредом у Горњој Морачи, гдје ће примити директиве од њега, пошто смо ми тамо послали један дио снага из наших бригада. То је потребно ради координације та два одреда, пошто се налазе на истом војно-политичком терену, и могу према потреби садејствовати. Уколико постоји могућност нека остану под вашом командом и дајте им задатке у духу општих директива које смо дали вашем штабу у јучерашњем наређењу.

Уприте све своје снаге да онемогућите даља интернирања Црногораца и да спријечите сваку нову мобилизацију од стране непријатеља. Ту морате бити врло активни и у конкретним случајевима приликом интернације оружјем интервенисати. Јер само тим путем ми стичемо симпатије код народа и кидамо све везе окупатора са народом. Припремамо политичку и војничку мобилизацију црногорског народа за борбу против окупатора.

Шаљемо вам 6 примјерака саопштења број 1², које ћете по могућству на машини умножити уколико за то имате услова и подијелити народу и борцима.

На нашим секторима од правца Херцеговине, Горажде и Мојковца засада нема никаквих промјена. О свим промјенама бићете благовремено обавијештени, а тако исто тражимо од вас да нас о свакој промјени благовремено обавјештавате као и вама најближу јединицу ради оријентације и садејства.

С другарским поздравом

С.МРТ ФАШИЗ.МУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни Штаб НОВ и ПО
за Црну Гору и Боку
Митар Бакић

¹ Ровачки партизански одред као војна јединица није постојао.

На терену Роваца налазила се једна партизанска група састављена претежно од партиских позадинских радника, који су у данима наступања партизанских снага кроз Црну Гору почели вршити мање оружане акције.

² Примјери „Саопштења“ бр. 1 нијесу сачувани.

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 10 МАЈА 1943 ГОД. ШТАБУ БИСТРИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА О СПРИЈЕЧАВАЊУ ЕВАКУАЦИЈЕ
СТАНОВНИШТВА У ПРАВЦУ КОЛАШИНА**

**ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

10. маја 1943 год.
у 17.30 часова

ШТАБУ БИСТРИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА¹

Положај

Примили смо ваш извјештај од 9.У. тек. год. данас у 11.30 часова².

Ваш рад је правилан и по њему нема да дамо никаквих конкретних директива, јер нијесу наступили неки нови моменти, гдје би вам требали наши савјети и упутства.

Поред вашег војничког и политичког рада у погледу мобилизације, настојте свим снагама да спријечите евакуацију становништва у правцу Колашина јер то нам компликује и ратне операције као и политички положај. Вама је познат наш став у погледу наше опште политичке линије као и специјални однос према Васојевићима из наших летака, те се према томе у своме раду управљајте. То ће вам помоћи у спријечавању евакуације становништва у правцу Колашина. Одржавајте контакт са VII Крајишком бригадом преко Вратла и преко ње шаљите нам извјештаје о свима промјенама како код Италијана тако и код четника.

Нека вас не забрињава то што се Италијани утврђују у Колашину, јер ми имамо довољно снага и оружја да све њихове снаге разбијемо. За нас је важно да баш онемогућимо њихову евакуацију из Колашина, зато нас и у том правцу извјештавајте, како би спријечили њихово извлачење. Исто тако обавјештавајте и I Пролетерску дивизију и са њом одржавајте тијесни контакт.

По друговима ћемо послати један п. митраљез и 10 пушака са довољном количином муниције.

Одмах по пријему овога акта упутите нам нове курире јер ће се наш Штаб ближе примаћи вашем сектору.

Наш делегат за размјену пошао је у Никшић и ми смо му дали конкретна упутства. За дан два добићемо друга Кнеже-

¹ То је била једна партизанска група састављена претежно од партизана са терена, која је у периоду Четврте непријатељске офанзиве вршила мање оружане акције, као и мобилизацију бораца за бригаде НОВЈ.

² Докуменат није сачуван.

вића са још шест другова који су означени у списку, а за осталих 580 италијанских војника добићемо исто толико интернираца.

Настојаћемо да извучемо другове који се налазе у Колашину.

Шаљем вам 6 примјерака саопштења број 1. Ако имате услова умножите га.

С другарским поздравом

С.МРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни Штаб НОВ и ПО
за Црну Гору и Боку
Митар Бакић

БР. 17

**НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 14 МАЈА 1943 ГОД. О ОБРАЗОВАЊУ И УСТРОЈ-
СТВУ ВОЈНИХ ВЛАСТИ НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ
И БОКЕ**

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

14 маја 1943 г. КОМАНДИ МЈЕСТА ЖУПА ПИВА¹

НАРЕДБА

**О образовању и устројству војних власти на територији
Црне Горе и Боке**

1. Према наредби Врховног штаба Народно ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије од 8 јануара 1943 године² имају се образовати и устројити војне власти у позадини на ослобођеној територији Црне Горе и Боке са дужностима истих у свему према поменутој наредби, која се прилаже.

На територији Црне Горе и Боке образоване су војне власти у позадини, тако да је код Главног штаба за Црну Гору и Боку формиран одсек за војне власти, а у ослобођеном срезу Шавничком образована је Команда дурмиторског подручја са командама мјеста у Жабљаку, Шавнику, Боану, Негобуђи, Жупи и Планини Пиви. У срезovima Никшићком и Колашинском устројиће се исте установе, а и у осталим срезovima Црне Горе, кад буду ослобођени.

Дужности појединих органа у саставу команди подручја и мјеста, као и партизанских стража виде се из поменуте наредбе Врховног штаба.

¹ Примјерак наредбе достављен Команди мјеста Жупа Пива, налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

² Види том Врховног штаба, докуменат од 8 јануара 1943 године.

Команда Дурмиторског подручја преко својих команди мјеста има одмах формирати партизанске страже, одредити њихову јачину, мјесто, рејон осигурања и обезбјеђења и прописати им дужности и задатке које имају извршавати. На прелазима ријеке Таре: Луке, Будечевица, Левер Тара и Тепца имати страже са специјалним задацима. Број и јачину стража на терену одредити у сагласности са командама мјеста, према стварној потреби и важности контролисања тога терена. Партизанске страже једне команде мјеста поред контролисања и одржавања везе на своме терену имају то радити и одржавати тијесну везу са стражама сусједних команди мјеста, тако да се и узајамно контролише читав терен. Број партизанских стража биће толики, како се може контролисати цио терен, а нарочито важнији путеви и пролази, као и мјеста погодна за склањање од одбјеглих банди по шумама, којих има на терену Шавничког среза. За командире стража одређивати сигурне другове, а за стражаре такође узимати сигурно људство. Ове страже ћете обилазити, контролисати њихов рад и имати сталну везу са њима. И остале команде подручја, чим буду устројене имају спровести ове мјере.

Особље команди подручја и мјеста, као и стража имају одмах поступити по тачки 14 наредбе Врховног штаба Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије. У погледу ударања знакова, и ни у ком случају не смију дозволити да буду опоменути за ово. Све остало у овој наредби на састанцима добро проучити и извршавати је у потпуности.

2. По указаној потреби одређују се: За команданта Дурмиторског подручја друг Мићун Јауковић, политички комесар батаљона; за помоћника друг Спасо Дракић, политички комесар батаљона; за замјеника друг Војо Зечевић³, борац пролетерске бригаде.

За команданта мјеста — Жабљак друг Стојан Жугић, командир чете; за помоћника друг Душан Васиљевић; за замјеника друг Јеврем Крстајић.

За команданта мјеста — Шавник друг Војин Срдановић, командир чете; за помоћника друг Вељко Радојевић, за заменика друг Војо Церовић⁴.

За команданта мјеста — Боан друг Војо Почек⁵, за помоћника друг Мијат Лопушина", за замјеника друг Раде Церовић.

³ Војо Зечевић, умро у Београду 1945 године.

⁴ Војо Церовић, погинуо на Сутјесци у Петој офанзиви јуна 1943 године.

⁵ Војо Почек — умро у Београду 18 марта 1945 године.

⁶ Мијат Лопушина, погинуо у Босни (Озрен) 1943 год. као командир чете.

За команданта мјеста — Негобуђа друг Милош Радовић, за помоћника Богдан Војновић", за замјеника друг Радосав Раонић.

За команданта мјеста — Жупа Пива друг Василије Пејовић*, за помоћника друг Радослав Бајагић, за замјеника друг Ђуро Рогановић⁹.

За команданта мјеста Планина Пива друг Миљан Гаговић, за помоћника друг Станко Бурић¹⁰, за замјеника друг Марко Богдановић.

Особље за војно-позадинске установе устројене и оне које ће се устројити објавиће се накнадно.

3. Примјећено је да се другови из оперативних јединица, који се одређују на војно-позадинске дужности не сналазе добро у почетку, а то значи да не схваћају озбиљност и важност овога посла. Скреће им се пажња да чим предузму додијељени посао споразумно са помоћним органима настану да што прије уђу у посао и да исти обављају онако, како се очекује од свијесних другова, бораца за народну слободу.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОЛА НАРОДУ!

По наређењу
Главног штаба за
Црну Гору и Боку
Мом. Полексић

⁷ Богдан Војновић, погинуо 1943 год. у Шаранцима од четника.

⁸ Василије Пејовић, погинуо као командант батаљона код Андријевице 1944 године.

⁹ Ђуро Рогановић, погинуо у Петој офанзиви 1943 године.

¹⁰ Станко Бурић, погинуо као члан Окружног комитета КПЈ за Космет од непријатељске засједе 1943 године.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
ОД 17 МАЈА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
И ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ДА БУДУ У СТАЛНОМ КОН-
ТАКТУ СА НЕПРИЈАТЕЉЕМ И ДА ГА ИО МОГУЋНОСТИ
ЗБАЦЕ СА МОЈКОВЦА ПРЕКО ТАРЕ

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп Бр 204
17.У— 15 ч.

ШТАБОВИМА:
I ПРОЛЕТЕРБРИГАДЕ
III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

Врховни штаб обавестио нас је данас, да је II дивизија ро-
кирала II далматинску бригаду према Мојковцу са задатком
пресецања саобраћаја Колашин—Мојковац и притиска на сам
Мојковац.

Из овога се да закључити да су наши будући задаци у
склопу раније опште перспективе, што значи — да треба што
пре ,чрипремити и извршити разбијање непријатеља између
Б. Поља и Рибаревине, те тиме створити услове за даље опе-
рације.

Ради тога:

1. — Јединице I пролетерске и III крајишке бригаде имају
бити у сталном контакту са непријатељем, наносећи му што
Еише губитака, постављајући засједе и разбијајући његове исту-
рене колоне или положаје и дејствујући у његов бок и правце
комуницирања.

2. — Штабови бригада испитаће могућност, што пре орга-
низовати и извести напад коме одредити циљеве и обим према
оцењеним могућностима. Тежити: да I бригада одбаци неприја-
теља ка с. Јабучна, а III крајишка бригада да овлада комуни-
кацијом Слечач Мост—Мојковац или да одбаци непријатеља са
Мојковца преко Таре. Овај други задатак III крајишке бригаде
био би олакшан дејством II далматинске бригаде.

3. — Овом Штабу доставити предлог о могућностима општег
напада са обе бригаде, који је сада олакшан дејством II далма-
тинске бригаде на комуникацији и правцу Колашин—Мојковац.
Ово је хитно.

Потребно је: одмах предузети што шире и дубље извиђање
непријатеља, пратити његове покрете, испитати распоред и на-
мере; на основу овога поставити свој рад и; што хитније нас
извести о свим новим моментима и створеним могућностима

4. — Даље продирање непријатеља онемогућити.

5. — Штаб I пролетерске одмах ће отпочети са рушењем и запречавањем цесте Шаховићи—Коврен. Овај задатак постављен је и истакнут од стране Врховног штаба. Овај посао стално продубљавати.

6. — Суседне јединице и штабови ове бригаде одржаваће сталну везу и садејство.

Штаб I пролетбригаде преко својих левокрилних делова одржаваће свакодневно везу са IV батаљоном III санџачке бригаде који се налази на Коврену.

7. — Штаб I пролетбригаде упућиваће даљња извиђачка одељења на правцима који са истока воде у леви бок њеног распореда.

8. — Овај Штаб се налази у кући Радоша — Раша Мрдака у село Барице.

9. — Штаб III крајишке бригаде известиће да ли је стигла брдска батерија која је додељена и јутрос упућена на сектор те бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

(М. П.)

За штаб
Васо¹

БР. 19

ПОЗИВ ПОКРЛЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 26 МАЈА 1943 ГОД. НАРОДУ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ЗА СТУПАЊЕ У НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ И ОДЛУЧНУ БОРБУ
ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ЧЕТНИЧКИХ ИЗРОДА

ЦРНОГОРСКИ НАРОДЕ И НАРОДЕ БОКЕ

Велики рат против фашистичких њемачко-италијанских освајачких хорди ближи се своме крају. Ближи се дан када ће крвници европског народа Хитлер и Мусолини и сви њихови помагачи одговорати за своје безбројне злочине. Прослављена Црвена армија у својој зимској офанзиви и херојској одбрани Стаљинграда разбила је најбоље њемачке дивизије, потисла њемачке освајачке хорде на запад и ослободила велики дио своје поробљене совјетске домовине. Армије великих савезничких народа Енглеске и Америке у одлучном налету разбиле су и потпуно уништиле остатке осовинских трупа у Тукису и очистиле Африку. Побједе Црвене армије и савезничке војске створиле су предуслове за скоро отварање другог фронта у Европи, које ће убрзати коначни слом њемачко-италијанском фашизму.

¹ Васо Јовановић

У таквој ситуацији, када фашистичким управљачима гори тло под ногама, када се њихове војске налазе опасане гвозденим обручем побједоносних армија три велика савезника, када се у њиховој позадини све више распаљује пожар свеопштег устанка поробљених народа, — у таквој ситуацији проваљују у Црну Гору хорде гнусних њемачких крвопија, убица и заклетих непријатеља свега славенства. Они долазе да спријече искрцавање савезничке војске на нашу обалу, јер су Италијани у томе немоћни: долазе да истријебе и униште слободољубиви црногорски народ и народ Боке, јер се боје да ће они помоћи своје савезнике. Сто четрдесет код Колашина стријељаних храбрих синова црногорског народа, пожар који заједно са усташким крвницима унесоше у црногорска села (Дуга, Шипачно, Горње Поље, Морача), врбовање и насилно одвођење свих одраслих и способних за Источни фронт против наше словенске браће и рад у фабрикама, пљачка сељачке стоке и цјелокупне народне имовине, убијање, силовање и најсвирепије насиље — ето шта нам на првом кораку донесоше дивље банде бездушног њемачког окупатора. Црногорском народу пријети нова, још већа опасност масовног физичког истребљења, смрт и пропадање по логорима и радионицама Хитлерове „Нове Европе“.

Ко је припремио долазак у Црну Гору ове пљачкашке Хитлерове војске, скрпљене од Њемаца, усташа, домобрана, легионара, недићеваца и других отпадака појединих поробљених европских народа? Ко је провео кроз села и градове Црне Горе ове заклете и нама већ добро познате банде швапских насилника и освајача? Ко је предао у руке ових убица утамничене народне борце у Колашину? — То су урадиле четничке вође и официри издајника Драже Михаиловића, ти проклетци изроди којима ништа није много урадити за издају своје домовине и пропаст свога народа. Овим издајцима на челу са њиховим главешинама и надри-војводама, Ђукановићем, Станишићем, Ђуришићем, Лашићем и осталим, мало је било што су завели један дио црногорског народа, успјели да привремено сузбију његов ослободилачки устанак, него су у једном моменту извршили мобилизацију црногорских бораца и пошли да, у заједници са оним истим усташким крволочним бандама које данас пале, кољу и силују у неким крајевима Црне Горе, помогну Њемцима и Италијанима код Книна, Јабланице, Коњица и Фоче, борећи се против своје браће. Па кад је наша херојска Народно-ослободилачка војска разбила на овим секторима све ове уједињене непријатеље и у свом ослободилачком маршу пристигла у Црну Гору, четнички изроди из страха пред народним гњевом и праведном осветом хитају у сусрет новом окупатору — крвавом германском освајачу и приводе му народ да га

разоружава, коље и послужи му као топовска храна и робље оковано у робијашким радионицама.

Четничке вође и сав онај олош који им слиједи облаче њемачке униформе, здружују се са усташама на тлу Црне Горе, чиме још једанпут доказују да је била безочна лаж када су говорили да се боре против усташа и да су за Енглеску и Русију. Друго нијесу ни могли урадити они, који за рачун туђина изазваше братоубилачки рат, који за годину дана своје одвратне службе италијанском окупатору уведоше у Црној Гори режим незапамћеног терора, пљачке, прогона партизанских фамилија, дивље хајке и убистава наше омладине и оних народних бораца, који радије остаде по шумама да се боре и дижу народни дух, радије полажаху у смрт него да се предаду у крвничке руке. На хиљаде убијених и погинулих од Неретве до Дрине и Лима за рачун туђина, на хиљаде интернираних у логорима Албаније и Италије; од поносних црногорских градова, Колашина, Подгорице, Грахова, Бара и Цетиња, направеше гробнице и тамнице врлих црногорских синова и кћери, Црну Гору у црно завише, — док је за све то вријеме окупаторски војник мирно газио по Црној Гори и обешчашћавао кћери нашега народа — ето резултата злочиначке издаје четничких вођа.

Не мање огавну и прљаву улогу одиграли су и још данас играју плаћеничко вођство црногорских сепаратиста на челу са Крстом Поповићем, који су први и поздравили долазак окупатора у нашу земљу; и са својим крилашким бандама ставили му се у службу. Доследни својој подмуклој издајничкој политици, пошто су четници под ударцима наше ослободилачке војске разбијени и компромитовани, црногорски сепаратисти покушавају да поново оживе и послуже као ослонац окупатору. Под изговором да „неће да се боре против партизана“, окупљају народ под свој издајнички барјак, заводе га лажним обећањима. умртвљују га, одвраћају од борбе, одвајају од његове вољене Народно-ослободилачке војске и тако преварена изручују на милост и немилост Њемцима, Италијанима и усташама. Четници као и црногорски сепаратисти, ради својих себичних интереса, ради своје мрске службе туђину, успјели су својим разорним злочиначким радом, својом лажном пропагандом и обећањима, терором и насиљем, да у један дио нашега народа унесу страх и деморализацију, да пољуљају слободољубиви дух поносних Црногораца и вољу за свеопштим народним отпором.

ЦРНОГОРСКИ НАРОДЕ, РАДНИЦИ, СЕЉАЦИ И ГРАЂАНИ

Комунистичка партија Југославије од свога постанка и у најтежим данима народног живота остала ти је вјерна, жељела ти добро, борила се и указивала ти пут. Кад је кржави фаши-

стички окупатор поробио нашу земљу, Комунистичка партија Југославије позвала те на свети оружани рат против освајача, на рат који су повели сви слободољубиви народи, на челу са нашом мајком и вјековном заштитницом словенском — Русијом. Јуначки, како то доликује твоме имену, ти си с? први међу поробљеним народима дигао на свеопшти народни устанак, не жалећи жртава и крви својих синова. Али, у твојој средини нађе се један подли сој издајника који замрачи славу твог уставничког оружја и скрену те са пута отворене народне борбе.

Но упркос све издаје твој слободољубиви дух није могао бити сломљен, а твоја највјернија и најмилија дјеца нијесу положила оружје, него су груписани у двије прослављене црногорске бригаде и у другим јединицама, заједно са својом браћом партизанима Југославије, наставили праведну борбу против заједничких непријатеља. Послије годину дана славних борби на врата наше Црне Горе, жељно очекивана, појавила се твоја ослободитељица, твоја вољена наоружана војска. И у овим одлучним и тешким данима, када крвави германски освајач притиска наше родно огњиште, наша велика Народно-ослободилачка војска наставља крваве бојеве против 'крволочних и заклетих непријатеља нашега народа.

НАРОДЕ БОКЕ, ти не можеш заборавити сва она зла која ти је нанио италијански освајач. Ти не можеш заборавити издају четничких вођа, уз помоћ којих је окупатор разбио твој прослављени Орјенски батаљон. Ти не можеш заборавити многобројна убиства, интернације, умирања од глади у логорима Рисна и Херцеговог, пљачку и насиља. Ти не можеш заборавити да туђинске лађе плове нашом плавом Боком и да она треба да буде само наша.

ЦРНОГОРСКИ НАРОДЕ И НАРОДЕ БОКЕ

Куцнуо је последњи и одлучни час. Хитлерове убице не чекају него уз помоћ својих вјерних паса кољу, пале и одводе. Не чекај ни ти јуначки народе. Не слушај више подле издајнице, који већ облаче швапске униформе и хоће и тебе у њих да обуку. Дижи се у свети и одлучни бој против фашистичких освајача. Знај, да твој пут није онај којим би хтјели да те и даље воде издајници. Твој је пут, пут спаса твога живота и твоје имовине, само у оружаном борби против њемачког и италијанског освајача и њихових домаћих помагача. Што се будеш активније и одлучније борио са оружјем у рукама, то ће бити мање крви синова и кћери нашега народа, то ће бити мање суза и патњи мајки и очева, то ће бити мање Хитлерових робова. Зато сви пушке у руке, и старо и младо, и мушко и женско, скла-

њајте стоку и храну у планине, прикључујте се сви способни за оружје нашој прослављеној Народно-ослободилачкој војсци, која води и водиће борбу до коначне побједе. Као и у првим данима устанка, ујединимо се сви и заједничком борбом ми ћемо се спасити и побиједити непријатеља. А час побједе се ближи. Наши моћни Савезници, Совјетски Савез, Енглеска и Америка, отпочињу моћне ударце за коначни обрачун са фашистичким државама, да учине крај рату и угњетавању. Зато, сви у борбу, сви на општи народни отпор и устанак.

Живјела слога и јединство црногорског народа и народа Боке у борби против крвавих фашистичких окупатора и њихових слугу.

Живјела наша јуначка Народно-ослобод. војска и партиз. одреди Југославије.

Живјела Комунистичка партија Југославије.

Живио Совјетски Савез и славна Црвена армија.

Живјели велики Савезници Енглеска и Америка.

Проклетство и смрт њемачко-италијанским окупаторима и њиховим слугама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

26 маја 1943 год.

КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ
Покрајински Комитет за Црну Гору и Боку

БР. 20

ИЗВЈЕШТАЈ НАРОДНОГ ХЕРОЈА САВЕ КОВАЧЕВИЋА ОД
28 МАЈА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О БОЈУ НА КРНОВУ И СИТУАЦИЈИ ОКО ШАВНИКА

Другу Стојану¹ В. Ш.

Вашу депешу примио сам у 12,15 час. на коју вам одговарам следеће:

На Крнову су се батаљони потукли добро са швабама, који су имали преко 120 само мртвих². Од Крнова до Шавника вођене су крваве борбе цео дан, гдје су непријатељу нанесене

¹ Велимир Терзић

² Двадесет осмог маја 1943 год. Пета црногорска НОУ бригада је водила жестоке борбе на положајима Крновска Главница, к. 1634 (7 км јужно од Шавника), Островице, к. 1841 — Командирово Брдо, против 14 пјешадног пука 7 СС дивизије, који је био потпомогнут од дијелова италијанске дивизије „Ферара“. Услијед надмоћности непријатеља бригада се уз жестоку борбу пребацнула према сјеверу до р. Коранице.

осветне жртве. Око Шавника воде се већ три дана мање борбе, 1дје је непријатељ много активан са артиљеријом. До овог момента још држимо село Пошћење—Годијељи. Непријатељ је доспио до Превиша. Даљи покрети су му онемогућени, пошто тамо није наваљивао са јачим снагама. Даље његове намјере нијесу познате. Имају доста јаке снаге од Мокрог до Шавника. Овог момента се креће једна колона од Крушевице до Шавника у јачини са 1600 бораца са комором. Од Брезне ка Дужима покушава да пређе са мањим снагама, које се одбијају. У Шавнику имају око 200 моторних возила, међу којима има 15 до 20 тенкова.

Држимо положаје: Дубровско—Дужи, Пошћење, Годијељи, Крњача, Бобатова Греда, Добри До. Са нама је и један батаљон Санџачке бригаде. Швабе су добиле батина, па су зрло опрезни према нама. Можда теже да нас изманевришу. Ако крену за нама, добиће још батина. Јавите које према Узлупу и Шћепан Пољу. Из позадине немамо обавјештења о њима, го је велики недостатак.

У 17,55

Другарски поздрав
1 Сава³

БР. 21

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ САНѢАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
30 МАЈА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О РАСПОРЕДУ СВОЈИХ БАТАЉОНА

ШТАБ
III ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ (САНѢАЧКЕ)
30 маја 1943 год.
14 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Наши батаљони распоређени су на следећим положајима:

— IV батаљон на простору Нагорје—Тепца, са главним задатком затварања правца Тепца—Црна Гора.

— I батаљон на простору Босача, са задатком затварања правца Жабљак—Штулац. Извиђачко-заштитничка одјељења држи на Јаворовачи (кота 1529), на Развршћу и на Мотичком Гају.

⁵ Сава Ковачевић, народни херој, погинуо као командант Треће ударне дивизије на Сутјесци 13 јуна 1943 године

— II батаљон на простору Добри До, са задатком затварања правца Пошћенско Језеро—Добри До. Овај батаљон ће одржавати тијесну везу са V Црногорском бригадом на Комарници.
— V батаљон је смештен на Штулцу са задатком резерве.
Са V Црногорском бригадом нисмо ухватили директну везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политичког комесара
Воја¹

Начелник штаба
Жарко Видовић

(М. П.)

БР. 22

**ИЗВЈЕШТАЈ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ЈУНА 1943 ГОД.
ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПУ-
ШТАЊУ ШАВНИКА И БОЈЕВИМА НА ЈАВОРКУ¹**

III ДИВИЗИЈА

Непријатељ је јуче у 11 часова ушао у Шавник а V Бригада пребацила се на десну обалу Комарнице. На сектору I Далматинске и код Крстаца у току јучерашњег дана без промене.

Наши делови који су ишли преко Мратиња, избили су на Јаворак и ступили у борбу са непријатељем који се сада налази изнад Штирна и Брљева.

БР. 23

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ЈУНА
1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОЈЕ-
ВИМА ДИВИЗИЈЕ НА ПОЛОЖАЈИМА ПЛУЖИНЕ—МИЛО-
ШЕВИЋИ—БРЉЕВО—СЕДЛАРИ И О НОВИМ НЕПРИЈАТЕЉ-
СКИМ КОЛОНАМА ОД ПРАВЦА ЧЕМЕРНО**

**ШТАБ
III. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВИ
Бр. сл.
2-У1-1943 г.
у 21 ч.**

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

1) Пошто је непријатељ био претходно одбачен од Јаворка према Штирну и с. Брљеву од јединица VII. крајишке бригаде,

¹ Воја Лековић

¹ Извјештај је достављен раднограмом.

предузели смо општи напад јединицама X., IV. и VII. бригаде на непријатеља који се налазио на просторији Плужине—Милошевићи—Брљево—Будани—Седлари. Овај напад отпочео је 31 маја у 19 часова. У току ноћи 31/1 и у току 1 јуна непријатељ је био на цијелој линији разбијен и одбачен на десну обалу р. Врбнице. Само једна непријатељска колона од 200 војника задржала се на косама јужно од с. Брљево и била блокирана све до јутрос у 7 часова, када је блокада услијед новонастале ситуације морала престати. Велики дио ове непријатељске колоне уништен је нашим тешким оруђима и бомбашким одјељењима нако је непријатељ био добро укопан и давао живаљ отпор. Јутрос раном зором појавиле су се три непријатељске колоне у правцу положаја наших јединица које су у току ноћи 1/2 ов. мј. дошле као појачање од правца Чемерна за Стабна и од правца Равног преко Јасена, као и од правца Леденика преко Смиријечна. Услијед овакве ситуације јединице које су са јужне стране држале блокаду непријатеља код Брљева морале су се рокирати; јединице које су се налазиле на просторији Милошевићи—Стабна услед јачег бочног притиска морале су се повући и заузети нове положаје. Данас око 13 часова примијећена је једна непријатељска колона од око 150 до 200 људи на Вилиште (к. 2133), која је своје дијелове спуштала према Смрековцу (к. 1833) и к. 2396 (Велики Витао). Ово је или бочна колона оној која је преко Кука дошла јутрос према Стабну или нека посебна колона која се преко Изгора пребацила преко Трновачких колиба и даље преко Власуље. Непријатељ је успио да потисне јединице које су биле на том правцу (II. херцеговачки батаљон) и да их одбаци у супротном правцу од главнине бригаде. Овај батаљон сада нема везу са главнином. Ради такве ситуације и правац Смрековац—Пресјека—Мратиње остао је отворен. X. бригада је одмах упутила један свој батаљон преко Биоча да овај правац затвори. До сада немамо извјештај шта је овај батаљон успио, односно да ли је благовремено стигао на одређени задатак. Остали батаљони X. бригаде налазе се на линији Катин Кук—Грезница (к. 1781)—Богдан—Крвава Брда, док је један батаљон још на десној обали Пиве са задатком да затвара правац према Крстацу. Непријатељске снаге које су јутрос, као појачање, дошле на овај правац оцијењене су 500—600 војника. Да ли позади ових снага има и других непријатељских колона и да ли је непријатељ избио и на Трновачко Језеро није нам до овога часа познато.

IV. пролетерска бригада, која је штитила правац од Будана према Штирну и Јаворку, вечерас ће се са овога правца повући ради тога што у саставу своје Дивизије одлази на нови задатак.

VII. крајишка бригада налази се на косама изнад с. Брљева и контролише правац од Брљева ка Јаворку.

Наредили смо X. и VII. бригади да рокирају своје снаге тако да затворе и правац којег је затварала IV. бригада.

У борбама вођеним са непријатељем у току посљедњих дана на просторији Јаворак—Штирно—Плужине непријатељ је имао велике губитке. Заплијењено је око 20 аутоматских оруђа. Наши губици преко 100 мртвих и рањених. Јутрос је тешко рањен замјеник команданта X. херцеговачке бригаде друг Владо Томановић¹.

2) Обзиром да је прелаз код с. Мратиње једини и да је овај правац врло важан док се изврши пребацивање болница и наших снага које се налазе на десној обали р. Пиве, и обзиром да VII. бригада, која затвара један од правца ка Мратињу, нема уопште муниције за своје наоружање (југосл. пушку), правци према Мратињу постали су осјетљиви и могу бити угрожени, тим прије што непријатељ довлачи појачања и оријентише их према боку наших снага. Штаб X. бригаде изразио је сумњу, да ће моћи све ове правце затворити и то како обзиром на стање у њиховим батаљонима настало услед већих губитака, свакодневних борби, преморености, тако и због ширине сектора којег морају контролисати.

3) Према извјештају којег смо добили од друга начелника наше Дивизије², 31 ов. мј., јединице V. црногорске бригаде, пошто је непријатељ овладао Туријом и косама изнад Придворице, пребациле су се на десну обалу р. Комарнице на просторији: Дужи—с. Комарница—Г. и Д. Грабовица. Један батаљон још се налазио на лијевој обали Комарнице ради одржавања контакта са непријатељем. На сектору I. далматинске бригаде није било никаквих промјена. — Ми са начелником Штаба имамо само курирску везу.

4) Данас нијесмо имали са вама радио везу, па вас ради тога овим путем и обавјештавамо о ситуацији на овом сектору.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком
Рад Бабић³

Командант
Радован⁴

¹ Владо Томановић, народни херој, подлегао ранама у овој борби.

² Рудолф Приморац

³ Радомир Бабић

⁴ Радован Вукановић

БР. 24

ПОЗИВ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
ОД АВГУСТА 1943 ГОД. ЗА УСТАЈАЊЕ У СВЕОПШТУ ОРУ-
ЖАНУ БОРБУ

НАРОДУ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ

БРАЋО ЦРНОГОРЦИ

Кроз оружани устанак од 13 јула 1941 године, црногорски народ, борећи се за своју слободу, у оном историјском часу прикључио се братској Великој Русији и њеним савезницима у борби против непријатеља ових, а у првом реду словенских народа, крвавог фашистичког освајача и поробљивача. Својом сложном и јуначком борбом црногорски народ је за кратко вријеме ослободио сва села Црне Горе и окупатора сабио у свега три града. Али усред те славне борбе, нађоше се мрски издајници који приђоше окупатору и помогоше му да разбије јединствену слогу црногорског народа. Овим агентима великосрпске реакције, на челу са издајничким официрима Блажом Ђукановићем, Бајом Станишићем, Павлом Ђуришићем, Лашићем¹ и 'другима, није ишла у рачун праведна борба нашег народа. И док се по цијелој Југославији вио пламен народног устанка, док' се на фронтовима Савезника водила у историји невиђена борба, у Црној Гори издајници силом стрпаше италијанске пушке у руке једног дијела црногорског народа и поведоше коло братоубилачког рата. Четничке вође, под командом министра југословенске избјегличке владе у Лондону, издајника Драже Михаиловића, а у сарадњи са издајничким сепаратистичко-зеленашким вођством на челу са Крстом Поповићем, служећи вјерно своме господару и настојећи да у коло издаје увуку што више народа, — пошто Црну Гору издијелише на пашалуке — заведоше режим незапамћеног терора, убиства, пљачке и огавне службе туђину.

Но, упркос све издаје, упркос свих напора уједињених непријатеља наших народа, Њемаца, Италијана, четника, усташа, недићеваца, сепаратистичких издајника и других изрода, ослободилачка борба народа Југославије није могла бити сломљена. Пламен народног устанка обухватио је из дана у дан све шире слојеве народних маса Хрватске, Босне, Словеније, Војводине, Србије, Косова и Метохије, Македоније, које су се дизале у свети, праведни рат против тлачитеља наше домовине. Наша херојска Народно-ослободилачка војска и партизански одреди

¹ Ђорђије Лашић, мајор бивше југословенске војске, командант свих четничких снага у Црној Гори по одлуци Драже Михаиловића од 15 октобра 1941 године. Погинуо приликом бомбардовања Подгорице (Титограда) 1 маја 1944 године.

Југославије — велики успјех, велика залога борбе наших народа, у којој су достојно мјесто заузеле и двије прослављене црногорске бригаде, под мудрим руководством Врховног команданта друга Тита, наносила је у непрекидним бојевима тешке ударце окупаторима и њиховим издајничким бандама, и ослобађала села и градове наше поробљене земље. Ми смо дочекали да нас, после братског Совјетског Савеза, који нас је признао још од почетка борбе², признају за ратног савезника и велики Савезници Енглеска и Америка, које су при нашем Врховном штабу послале своје војно претставништво. Подли издајник српског народа, Дража Михаиловић и његови четници, који је лагао наш народ да његову политику одобравају Савезници, а Савезнике — да води борбу против окупатора, раскринкан је у очима Савезника и цјелокупне свјетске јавности као најсрамнији издајник и обични варалица, који се заједно са окупатором борио против свога народа и против заједничке ствари Савезника.

Крвави њемачки окупатор, плашећи се наших војних и политичких успјеха и увиђајући сву опасност од наше младе Народне армије, нарочито за случај стварања другог фронта, мобилисао је прошлог прољећа скоро тридесет дивизија и спремио пету и највећу офанзиву против наше Народно-ослободилачке војске. Офанзиву су водили сами Њемци, употребљавајући Италијане само као резерву, а четнике и усташе као кошоводце и носаче самара. Њемачки крвници зауставили су побједоносну офанзиву наше Народно-ослободилачке војске, која је у своме маршу од Босанске Крајине до Црне Горе и Саниака уништила до 10.000 италијанских и њемачких окупатора и разбила четничке руље под командом Баја Станишића и Павла Ђуришића. Њемачки окупатор је спријечио потпуно уништење четничких банди и ослобођење Црне Горе.

Крволочни окупатори и њихове слуге — на једној страни Њемци и усташе, а на другој Италијани и четници, направили су страшне покоље, звјерства, силовања, паљевине. На хиљаде је невино покланих људи, а и дјеце у Пиви, Дробњаку, Лукову, Жупи Никшићкој, Колашину и другим мјестима, на хиљаде одведених и интернираних у логоре, на хиљаде опустошених и попаљених и у црно завијених домова. А као врхунац свих злочина дошло је стријељање у разним логорима 200 најбољих црногорских синова, храбрих бораца за слободу, које су четнички изроди предали у руке крвавих италијанских целата.

Док тако окупатор уништава наш народ, његове вјерне слуге — остаци четничких банди под вођством Баја Станишића.

² Овдје се не ради о неком признању, јер ни Руси ни остали Савезници нијесу нас све јиге признавали. Ради се о повољним коментарима који су преко штампе и радија преносили у јавност.

Лашића, Јакова Јововића³, Ивана Ружкћа⁴ и других издајничких официра поново се прикупљају и тероришу народ, омогућују окупатору да несметано врши реквизицију, пљачку и насиља. А од њихове зликовачке подмукле пушке поново су пале главе храбрих бораца за слободу народа у Кучима, Пјешивцима, Црмници, Голији и другим крајевима.

Напоредо са овом бандом зликоваца, агената великосрпске хегемонистичке политике, у Црној Гори наставља да развија свој издајнички рад у служби крвавог фашистичког окупатора групуца презреног федералистичког вођства клике Крста Поповића, која заводећи народ лажима и обећањима и мирећи га са окупатором, натјече се са четничким бандитима ко ће се више додворити и боље услужити њиховог заједничког крвавог господара.

БРАЋО БОКЕЉИ

И вас притиска исто зло као и народ Црне Горе. И у вашој средини нађоше се подли издајници, као Марко Радановић и други, који послужеше окупатору да разбије ваше сложене редове и угуши оружану борбу. Та издаја је плаћена нечувеним патњама и стотинама наших најбољих синова и кћери, који падоше од крвничке окупаторске и издајничке руке. Али, упркос свега, Слободарски понос народа Боке никада није био сломиен. Опет се јуначка Бока мора запалити светим огњем ослободилачке борбе.

НАРОДЕ ЦРНЕ ГОРЕ И НАРОДЕ БОКЕ

Беспомоћни фашистички окупатори преживљавају своје последње дане. Моћна Црвена армија отпочела је велику офанзиву, и ломећи кости задњим очајничким Хитлеровим дивизијама, побједоносно наставља са ослобађањем села и градова поробљених дијелова велике Совјетске отаџбине (Орељ, Бјелгород, Харков итд.) Велике савезничке армије Енглеске и Америке заузимањем италијанских острва (Сицилија и др.) и моћном ваздушном офанзивом над градовима Италије и Њемачке отпочеле су борбу за други фронт у Европи. На дјелу се остварују сарадња велике антифашистичко-демократске коалиције. Три моћне армије уједињују ратне снаге за коначни обрачун са непријатељима цјелокупног човјечанства — крвавим фашистичким освајачима. Већ је под ударцима савезничких армија и пред не-

³ Јаков Јововић, капетан бивше југословенске војске, један од четничких вођа из Даниловградског среза, у данима ослобођења 1945 год. пребјегао у иностранство.

⁴ Иван Ружић, капетан бивше југословенске војске, четнички вођа из Дурмиторског краја, у данима ослобођења 1945 год. пребјегао у иностранство.

задовољством италијанског народа пала влада другог великог ратног злочинца — Мусолинија и уздрман италијански фашизам, кога неће спасти од брзе пропасти ни сви узалудни покушаји и маневри нове Бадолдове владе. Поробљени народи Европе воде јуначку борбу и у позадини фашистичких армија, распирујући све више пламен оружаног народног устанка. Велика пobjеда над фашистичким крвницима и ослобођење народа све је ближе и ближе.

БРАЋО ЦРНОГОРЦИ И БОКЕЉИ

Дошао је задњи час да устанемо у свеопшту оружану борбу. Као и 13 јула, као и у првим данима нашег оружаног устанка, нека наше редове понесе талас јединства и свенародне слоге, а наша се срца запале светом мржњом против крвника и тлачитеља наше народне слободе. Нема и не смије више бити мира окупатору... Све што је поштено и честито, све што воли своју Слободу и свој народ, нека се диже на оружје, у свети и најправеднији рат. Ступајте сви способни у Народно-ослободилачку војску, стварајте свуда партизанске одреде. Рушите мрску власт окупатора и домаћих издајника — жандармеријске станице и милицију: стварајте своју народну власт. Избаците из своје средине, из својих села, оне четничке зликовце, који презрени и одбачени, настављају свој крвави посао и своју одвратну службу окупатору. И ви сви, браћо из зеленашког покрета, који сте се увјерили у издајнички рад вођства око Крста Поповића, напуштајте издајнике и ступајте у фронт Народно-ослободилачке борбе, кроз коју ћемо једино доћи до националног ослобођења црногорског народа. Дижи се у свети и одлучни бој црногорски народе и народе Боке, нека слава нашег оружја поново прође свијетом. Крв покланих и стријељаних, понижена част наших кћери и сестара, патње и сузе нашег народа, све то зове на освету. Под руководством нашег Врховног штаба и нашег Антифашистичког вијећа, заједно са нашим великим Савезницима, ми ћемо брзо извојевати коначно ослобођење народа Југославије. А не може више бити повратка на старо. Извојећемо један бољи живот, живот мира, слободе и националне равноправности.

На оружје, народе Црне Горе и Боке. Чистимо нашу земљу од проклетих фашистичких освајача и њихових домаћих помагача.

Живјела слога црногорског народа и народа Боке у борби против окупатора и домаћих издајника.

Живјела наша јуначка Народно-ослободилачка војска и партизански одреди.

Живио Врховни командант НОВ и ПОЈ, друг Тито.

Живјела славна Црвена армија и армије Енглеске и Америке.

Живјели велики Савезници, Совјетски Савез, Енглеска и Америка.

Проклетство и смрт њемачко-италијанским окупаторима и њиховим домаћим слугама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Августа, 1943 год.

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

(М. П.)

БР. 25

**ПОЗНВ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ОД 8 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТИМА ИТАЛИЈАН-
СКЕ ВОЈСКЕ У ЦРНОЈ ГОРИ ДА СЕ ПРИКЉУЧЕ НАРОДНО-
ОСЛОБОДИЛАЧКОЈ ВОЈСЦИ ЈУГОСЛАВИЈЕ И ДА ОСЛО-
БОДЕ ЗАРОБЉЕНИКЕ ИЗ ЛОГОРА И ЗАТВОРА¹**

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ВОЈСКЕ И ПАРТ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
8 септембра 1943 г.

КОМАНДАНТУ ТАЛИЈАНСКИХ ТРУПА

Данас у 22.15 часова лондонски радио објављује безусловну капитулацију Италије према савезницима. Безусловну капитулацију примио је Командант савезничких трупа на Блиском Истоку генерал Ајзенхауер и прогласио примирје да би се могло извршити војно прикључење талијанских снага савезницима. У истој прокламацији обавјештавају се све талијанске команде, као и војници, да у случају ако их њемачки војници покушају разоружавати, или ако талијански војници дођу у сукоб са њемачким фашистичким трупима, помаже савезничка војска. Ово важи за све родове оружја талијанске војске. С обзиром да смо и ми Народно-осл. војска и парт. одреди Југославије савезници савезника Совјетске Уније, Енглеске и Америке и да смо од њих признати још у јуну мјесецу када су Енглеска и Америка послале своје претставнике код нашег Врховног штаба Народно-осл. војске и парт. одреда Југославије — то вас овим обавјештавамо да сте обавезни да цјелокупну ратну спремину предате нама, да не би допала њемачким фашистичким зликовцима, од данас заједничким непријатељима и вас-талијанског народа. У исто

¹ Копија документа налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

вријеме вас обавјештавамо — да можете слободно сви талијански војници са свим командним особама прелазити на нашу страну, а ми вам гарантујемо да вам се неће ништа десити, већ да ћете бити у споразуму са савезницима пребачени у Италију.

У случају ако њемачки фашисти покушају да вас разоружају, ми вам гарантујемо, ако ви дате отпор, да ћемо вас помоћи у борби против њих. Молимо вас да о овоме обавијестите све италијанске команде на територији Црне Горе и Боке, а ми ћемо са наше стране обавијестити све наше јединице да вас прихватају од њемачког заробљавања.

Упозоравамо вас, да ако дозволите да наше оружје падне у руке њемачких фашиста или нама непријатељских организација у Црној Гори и Боки, да ћете ви лично команданти талијанских гарнизона бити одговорни пред савезницима и пред својом владом, а нарочито пред талијанским народом за такво дјело. Ако сазнамо да ви ваше оружје предате њемачким фашистичким командама, или нама непријатељским организацијама ми ћемо у томе случају са оружјем спријечавати да до тога не дође, на што имамо право као савезници наших савезника Совјетске уније, Енглеске и Америке.

Хитно нас обавијестите истом везом када и гдје да се састанемо ради предаје оружја и ратног материјала, који посједуете ви и све ваше команде у Црној Гори и Боки, као и даљој судбини вас талијанских војника који се налазите на подручју Црне Горе и Боке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб
Народно-ослободилачке војске
и партизанских одреда за Црну Гору
и Боку
Члан Врховног штаба Народно-
ослободилачке војске и партизанских
одреда Југославије и
Члан Извршног одбора
Антифашистичког вијећа народног
ослобођења Југославије.²

Н. С. Молимо вас да хитно обавијестите Гувернера Црне Горе и Боке да све наше заробљенике, интернирце и ухапшенике пустите на слободу, јер у противном биће он лично а и ви команданти одговорни ако наши заробљеници, интернирци и ухапшеници падну у руке њемачким фашистима.

Писмо упућено команданту италијанских трупа Подгорица, Цетиње, Беране, Котор и Херцег Нови доставите хитно.

² Иван Милутиновић, народни херој, погинуо 23 октобра 1944 год. код Београда, као члан Врховног штаба НОВ Југославије.

БР. 11

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА ОД
10 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА НОП ОДРЕДА НА
ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, САНЦАКА И ХЕРЦЕГО-
ВИНЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ**

**ШТАБ II УДАРНОГ КОРПУСА
НАР.-ОСЛ. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**
Број служ.
10 септем. 1943 г.

**ШТАБОВИМА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА НА ТЕРИТОРИЈИ
ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, САНЦАКА И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

Наређењем Врховног Команданта друга Тита за команданта свих јединица Народно-ослободилачке војске на територији Црне Горе, Боке, Санцака и Херцеговине именован је друг генерал-мајор Пеко Дапчевић.

У вези овог наређења Врховног Команданта Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југосл^авије

у

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да се одмах сви партизански одреди са именоване територије повежу са Штабом II ударног корпуса НОВЈ.

2. Да поднесу извјештаје о: броју партизана у одреду, имена штаба одреда, акције које су до сада извели и просторије на коју дејствују.

3. Да врши мобилизацију на свом терену и припремају борце за бригаде овога корпуса.

4. Да^ч без обзира на расположење народа (за акције или против акција) одмах приступе: нападима на непријатељске гарнизоне и колоне, комуникације и све оно што би могло користити непријатељу.

5. Да организују и развију обавјештајну службу како у одреду тако и на свом рејону, а по могућности и на оближњем рејону.

6. Да организују одреде на тај начин, што ће сваки одред имати сталну чету или батаљон, а остали чланови одреда ће живјети као мобилисани чланови одреда у својим кућама и бити мобилисани с времена на вријеме у циљу извођења акција, одбране села, спријечавања извоза љетине (Санцак) итд. Стална чета или батаљон живјеће касарнским животом, а снабдијеваће се од плијена од непријатеља и са свог рејона.

7. Да одреди по покрајинама одржавају сталну међусобну везу, садејствују један другоме и бригадама у операцијама, тако

да свака покрајина буде обухваћена мрежом партизанских одреда, који ће у сваком моменту бити спремни садејствовати редовним јединицама наше Нар.-осл. војске.

8. Да одреди Мобилишу борце за бригаде и да их упућују у бригаде. У бригаду упућивати у првом реду омладинце и људе који су способни да издрже напоре и покрете.

9. У одредима завести најстрожију војничку дисциплину и ред.

10. Политички рад у одредима подићи на висину, тако да сваки борац у одреду познаје циљеве наше борбе, наше перспективе и да се сваки борац у политичком смислу подиже, те да се преко војничких и политичких часова стварају потребни војно-политички кадрови.

11. Да одреди шаљу редовне петнаестодневне војно-политичке извјештаје из којих ће се видјети: бројно стање, наоружање, акције, политичка унутарња јачина одреда, као и утицај одреда на његов рејон, начин исхране итд.

12. Да формирају народно-ослободилачку власт на свом рејону. Легално тамо гдје има услова, а илегално тамо гдје нема услова за легално. Сваки наш град мора имати илегални народно-ослободилачки одбор, а свака општина један или други

13. Да уништавају истакнуте народне непријатеље — слуге окупатора, гдје год их стигну.

14. Да образују војни суд при сваком штабу одреда, гдје ће бити суђени народни непријатељи и унутарњи непријатељи у нашој војсци. Народне непријатеље судити јавно и стријељати јавно.

У суд улазе: политички комесар одреда, један командант батаљона или замјеник команданта одреда и један истакнути борац.

15. Сваки штаб одреда мора имати команданта и његовог замјеника, политичког комесара и његовог замјеника, без обзира на јачину одреда.

16. Јачина батаљона у одреду износиће до 150 бораца. Одред може имати неколико батаљона.

17. Све бивше офицере југ. војске уколико су способни да врше функције начелника или бивше арт. офицере и подофицере упутити овоме штабу са пратњом, уколико о њима не зависи постојање одреда. Уз свакога послати карактеристику, са потребним примједбама штаба одреда.

Пошто је територија којом ће командовати овај штаб и сувише велика то ће: а) сви партизански одреди Херцеговине стојати под командом Херцеговачке бригаде¹, док ова буде оперисала на територији Херцеговине, те извјештаје слати преко Хер-

¹ Десета херцеговачка НОУ бригада

цеговачке бригаде; б) сви партизански одреди на територији Црне Горе, Боке и Санџака под нашу команду, с тим што ће одреди на територији гдје оперише једна од наших бригада бити увијек под командом те бригаде.

18. Детаљнија упутства и инструкције сваки одред добијаће појединачно од овога штаба. Зато ће сваки штаб одреда редовно јављати своје потребе и тражити инструкције по потребним питањима.

19. Везу са овим штабом одржавати преко најближег штаба бригаде.

20. Народно-ослободилачке одборе бира народ на својим зборовима, а потврђују вијећници. Задатак је одреда да потпомогну успостављање власти.

21. Сваки штаб одреда послаће у овај штаб по два стална курира.

22. При сваком штабу одреда именоваће штаб обавјештајног официра.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ! »

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Данчевић

БР. 27

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА ОД
11 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ПРЕБАЦИВАЊУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE
НОУ БРИГАДЕ НА ТЕРЕН ЦРНЕ ГОРЕ И РАЗВОЈУ ДОГА-
ЂАЈА У СВИЈЕТУ II КОД НАС

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Бр. сл.
11. IX. 1943 године

Драги другови¹,

Најновијом директивом Врховног штаба V црногорска бри-
гада креће за Црну Гору, а II пролетерска бригада за Санџак.
Ми са двије бригаде остајемо још неко вријеме на овом сектору.

Ова одлука је донесена у вези могућности искрцавања са-
везничких армија у току мјесеца октобра на Балканско тле.

¹ Писмо је упућено члановима Главног штаба НОВ и ПО за Црну
Гору и Боку.

Са V црногорском бригадом за Црну Гору креће командант III дивизије друг Вукановић².

О овоме вас обавјештавамо да би одмах приступили спремању људства које ће чим стигне бригада у Црну Гору бити Ј-кључено у ту бригаду.

Радован са бригадом ће кренути сјутра правцем: Изгори—Голија—Бањани, зато ћете одмах све људство за бригаду оријентисати на правцу Бањани и послати патроле у циљу хватања везе са другом Радованом.

Шаљемо вам наређење партизанским одредима на територији Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санцака које ћете умножити и доставити свим партизанским одредима. Ми смо поред тога другу Радовану дали усмене инструкције и ваш је основни задатак помоћи другу Радовану у циљу мобилизације. Шаљемо вам и овлашћења за преговоре са италијанским трупама у циљу предаје оружја, јер у Словеначкој и Далмацији Италијани већ предају оружје нашим јединицама. Ви ћете делегирати другове попуњујући њихово име у овлашћење и одмах ће ти другови ступити у контакт са италијанском војском. Оружје које не можете употријебити склоните на згодно мјесто, а ми ћемо га прихватити. Радованов је основни задатак дотући четничке банде и вршити мобилизацију за црногорске бригаде. Прво треба попунити V црногорску бригаду а онда спремити нешто људства овамо за IV пролетерску бригаду која је исто тако бројчано доста мала. Сва тешка оруђа која се боље могу употријебити у бригади друг Радован ће узети из одреда.

О ситуацији код нас која се није измијенила рећи ће вам усмено друг Радован.

Дакле другови као што видите догађаји се развијају можда и сувише брзо, зато ми морамо урадити све да нас те банде не предухитре.

И поред тога што тамо креће друг Радован са V бригадом, ви ћете са нама одржавати редовну везу. Ми ћемо се налазити на просторији између цеста: Сарајево—Калиновик, Калиновик—Фоча, Фоча—Горажде и Горажде—Сарајево.

Првом везом пошаљите нам податке које друг Стари тражи у наведеној депеши.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички ксмесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

¹ Радован Вукановић

**НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
11 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. СВИМ СВОЈИМ ЈЕДИНИЦАМА
ЗА ПОДИЗАЊЕ И УСАВРШАВАЊЕ ВОЈНИЧКОГ ЗНАЊА,
ВОЈНЕ ДИСЦИПЛИНЕ И УВОЂЕЊЕ ЈЕДНООБРАЗНЕ АДМИ-
НИСТРАЦИЈЕ**

НАРЕДБА ПОВ. БР. 2

Штаба II Ударног Корпуса, за 11 септембар 1943 год.

Јединицама нашег Корпуса стављени су од Врховног штаба врло одговорни задаци, за чије ријешење наше јединице имају да уложе пуну енергију.

Важност постављених задатака, у овим важним моментима свјетске историје, а посебно историје борби народа Југославије је већа него икада.

Нашем Корпусу, за извршење постављених задатака, дата је једна од најважнијих територија Југославије, маневарска просторија, која претставља у суштини пиво¹, око кога се маневром нашег Корпуса и осталих јединица Народно-ослободилачке војске Југославије, окрећу сви главни правци војно политичког значаја у ријешењу питања ослобођења земље.

У вези предњег, овом наредбом желимо указати нашим јединицама пажњу на извјесне ствари општег значаја, сматрајући да ће нашем новоформираном Корпусу дати потребну обједињеност радова војничке природе и форму тих радова те допринијети извршењу постављених задатака. У главним потезима и начелно изнијећемо основна упутства да се наше јединице тих начела придржавају, како у самом почетку тако и у будуће.

Тако указујемо на сљедеће:

1. Директиве војничког усавршавања:

Јединице нашег Корпуса треба да прегну свим силама, да војнички дух и усавршавање војничког знања уздигну на највећи ниво и да свакодневно раде на том усавршавању. Војнички дух треба да провејава кроз свако наређење било усмено било писмено. Форма преношења тих наређења, издавање заповијести и остали послови везани су војничким радњама, морају бити кзражени у потпуности. Наш старјешински кадар — наши млади подофицири и официри — морају прегнути свим силама да постигну максимум војничких знања, правила и прописа и тиме себе оспособе за самосталне акције и радње, које ће бити врло честе у току развоја ширих наших операција ових дана и у моменту капитулације њемачког фашизма и његових слугу.

¹ Пиво је ослонац, главна оса, отскочна даска, главна база.

Наш друг — војник треба такође да тежи свом усавршавању у дјелокругу дате му дужности у нашој војсци.

Редовни војнички часови морају се одржавати по нашим батаљонима и нашим штабовима и на тим часовима имају се проучавати плански припремљена војничка питања, на најпрактичнији начин.

2. Директива гвоздене дисциплине: налазимо се пред догађајима као и пред задацима, који од нас захтијевају активну гвоздену дисциплину попут дисциплине хероја Црвене армије.

Налазимо се пред моментима гдје ће наше и најмање јединице имати прилике да у извршењу добијеног задатка испоље и уну војничку дисциплину изражену и садржајем и формом. Наша дисциплина мора бити изражена начелима: будности, самоиницијативе, енергичности, немилосрдности према непријатељу и његовим слугама — четничким и усташким бандама —, општим војничким изгледом, војничким држањем, поздрављањем и уопште изгледом правог војника Народне војске.

Овим питањем ћемо се позабавити другом приликом опшир-кије и указаћемо на примјере активне војничке дисциплине.

3. Директиве једнообразне администрације:

Досадашња наша ратна администрација Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије базирана је на одредбама ратне администрације бивше југословенске војске, са практичностима из нашег двогодишњег искуства. Ипак, извјесне административне радње не обављају се у духу примљених регула и искустава, а врло често неједнообразно, што све даје карактер административне организације без система. Ми наређујемо да се у дивизијама и бригадама, до изласка сталних правила наше администрације, ова изводи по сљедећем:

а) штабови дивизија и бригада водиће сљедеће књиге: операцијски дневник, дјеловодни протокол, списак евиденције људства (јединачни списак) и књигу наредаба и заповијести дотичног штаба.

— Операцијски дневник: обухвата податке операција дотичне јединице и у њему се дневно уписује и то редом сљедећи подаци: подаци о непријатељу, подаци о својим јединицама и штабовима, дневне борбе и операције, губици непријатељски и сопствени, намјере и одлуке штаба, активност непријатељске авијације, вријеме у току дана, атмосферске прилике, мјесто штаба и шта се нарочито десило у току дана. На заглављу дневника за сваки дан се ставља датум и мјесто писања.

— Дјеловодни протокол: има ове рубрике: текући број, од које је јединице или штаба пристигло писмо, и под којим датумом, садржај писма, и шта је урађено и ријешено са писмом. У ову књигу уводе се сва акта трајније вриједности и службеног карактера, а према степену тајности носе редни бројеви дјело-

водника ознаке „Пов.“ (повјерљиво) или „Стр. Пов.“ (строго по-
вјерљиво), што се мора назначити како на броју дјеловодника
тако и на самом акту. Ако је пак писмо обичног садржаја онда
се само исписује број дотичног писма.

— Јединачни списак — списак људства: обухвата цјело-
купно људство дотичног штаба или јединице. Овај списак воде
штабови дивизија ~~засебно~~ за свој штаб а поред тога воде „Главни
списак људства дивизије“ и подаци овога списка воде се
у ажурном стању, тј. у списак се уносе све евентуалне про-
мјене код људства дотичне дивизије. За вођење овога списка
одредити стално лице са лијепим рукописом и захтијевати пуну
тачност вођења овога списка, јер су спискови најважнији доку-
менат и као такви се морају чувати у штабу.

Спискови имају сљедеће рубрике: редни број, — чин, — пре-
зиме (очево име) и име, — година рођења, — мјесто рођења, —
када је ступио у нашу војску, — примједба. У примједбу се
уносе све промјене за дотичног у погледу његове службе, вла-
дања, казни, случаја смрти, положај и звање у нашој вој-
сци итд.

— Књига заповијести и наредби: то је књига у коју се дневно
уносе подаци који регулишу службу и живот дотичног штаба.
Ову књигу овјерава и потписује начелник штаба дивизије од-
носно бригаде, а наредбе потписује командант односно његов
замјеник.

б) Штабови батаљона и команде основних јединица (чета
и батерија) водиће сљедеће: спискове људства свога штаба од-
носно јединица и књигу заповијести и наредба.

Вођење спискова заповијести и наредба биће у духу изни-
јетог за штабове дивизија и бригада.

Цјелокупна наша администрација мора бити проста и прак-
тична али уједно и војничка и једнообразна.

На евиденцију људства и вођење спискова људства обра-
тити нарочиту пажњу.

У погледу евиденције стоке штабови и јединице ће водити
за сада само бројне прегледе, а доцније ће бити предвиђени и
спискови стоке у које ће се уносити сви подаци описа, пола,
године старости итд.

Н а п о м е н е:

1. У духу предњих директива и једнообразне администра-
ције отпочети рад одмах по пријему ове наредбе.

2. Штаб II пролетерске дивизије са овом наредбом ће при-
мити операцијски дневник, дјеловодни протокол и већи печат
бившег штаба II пролетерске дивизије, а штаб корпуса ће се, до
израде новог штамбиља и печата, служити једним мањим пе-
чатом штаба II пролетерске дивизије. Сву осталу архиву такође
ће примити овај штаб.

3. Штабови дивизија и бригада ће податке ове наредбе доставити својим јединицама ради поступка.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 29

**ОБАВЈЕШТЕЉЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА ОД
13 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ХЕР-
ЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА**

ШТАБ
И УДАРНОГ КОРПУСА
Пов. бр. 6
13. септембра 1943 год.

Драги другови¹,

Данас смо примили писмо од друга Милутина² писано 10 септембра 1943 год. и на исто вам одговарамо:

1. Нас радује ситуација код вас и то што сте ступили у контакт с Италијанима ради предаје њихових јединица и оружја. Ви сте потпуно правилно поступили по директивама Врховног штаба. Ви требате настојати да се заједно са Италијанима потучете са Њемцима. Наши то већ раде у Далмацији и Лици.

2. Друг Радован³ са Петом бригадом је отишао преко Изгора и Голије за Бањане, односно срез Никшићки. Ми више тамо не можемо послати у вези најновијих директива Врховног штаба и ситуације на овом сектору, те евентуалне могућности напада на Сарајево. Ми смо чак напустили Фочу и Чајниче, да би разбили четничке банде на просторији Калиновик—Фоча—Требевић и да би мобилисали овај крај, јер овдје четници најбоље стоје од свих крајева и одсуство наших јединица дало би могућности четницима да мобилишу овај крај. Ми ћемо се на овој просторији задржати вјероватно 10 до 15 дана, док не дође једна Костина⁴ бригада или дивизија и образујемо одред. Овој просторији четници придају огромну гажност, те због тога ми и остајемо са двије бригаде (IV и II далматинском) на овом сек-

¹ Обавјештење је достављено Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку. До формирања штаба Другог ударног корпуса командант и комесар Друге пролетерске дивизије били су у исто вријеме командант и комесар Главног штаба за Црну Гору и Боку, али по формирању Другог ударног корпуса Главни штаб је самостално функционисао.

- Писмо које је написао Иван Милутиновић није сачувано.

³ Радован Вукановић

⁴ Коста Нађ

тору. Ми ћемо углавном дејствовати на комуникацији Улог—Калиновик—Трново—Сарајево, шаљући поједине батаљоне у правцу Фоче и Јахорине. Из депеше коју смо добили од друга Старог⁵ коју вам преносимо, ми наслућујемо да би се могло десити да ове двије наше бригаде могу бити узете у обзир, ако се буде нападало Сарајево. Ово тим прије што смо и ми обавијештени да се у Сарајеву налазе доста мале непријатељске снаге. Но највјероватније је да ћемо ми после доласка Косте поћи са ове двије бригаде у правцу Санцака, гдје смо јуче упутили II пролетерску бригаду са истим задатком, као и Пету у Црној Гори⁶. Нама је врло жао што нам ситуација не дозвољава да пружимо већу помоћ томе крају, но ми се надамо да ће Пета бригада, иако мала моћи урадити доста. Њу треба одмах попунити и створити од ње јаку јединицу. Херцеговци вам могу пружити помоћ, јер се они иначе налазе у III дивизији, којом командује друг Радован. Радован има везу са њима, зато Радовану упутите курире у правцу Голије, а уједно му и изнесите ситуацију код вас, те дајте најпогоднији правац.

3. Од новомобилисаних бораца треба прво, попунити Четврту и Пету бригаду, а тек онда ако буде услова стварати нову бригаду. Ми смо уосталом упутили наређења свим партизанским одредима за формирање истих и мобилисање новог људства, те зато требате тежити да обухватите што више способног људства у тим одредима, из којих ћемо ми стварати нове јединице према конкретној ситуацији.

4. Добили смо од вас материјал за В. III. и одмах јавили другу Старом. Ми ћемо чим дође Коста ове материјале упутити другу Старом. Добили смо и летаке. Добро је што сте их издали, то радите и убудуће, јер ви знајући ситуацију тамо, можете конкретније писати.

5. Главне ствари из писма друга Милутина већ су пошле радиограмом за Старог. Изводе из Темпових⁷ писама, (ранијих) и Твојега⁸ првога писма послали смо другу Старом чим смо добили од друга Милутина.

6. Ми другу Старом редовно подносимо извјештај о ситуацији код вас, у Санцаку и Херцеговини и вјероватно је, да ће, ако се ствари овдје буду добро развијале, убрзати наш покрет у правцу Лима. Вјероватно је да ће Стари и веће снаге тамо концентрисати, а ви знате због чега.

7. Ви са нама одржавајте што чешће везу, да би и ми и ви могли имати правилну оријентацију, а што ће једновременно помоћи другу Старом у његовом оријентисању. Ваш је извјештај

⁵ Јосип Броз-Тито

⁶ Види док. број 27.

⁷ Светозар Вукмановић

⁸ Блажо Јовановић

сувише штур и ми не можемо одговорити другу Старом, који нас већ неколико пута пита о јачини наших снага, јачини непријатеља, мјеста најјачих непријатељских снага, намјере непријатеља итд. Убудуће нам о свему овоме пишите опширно. Ми смо наредили команданту II пролетерске дивизије другу Љубу Ђурићу да ступи у контакт са Колашинским и Васојевићким одредом и да му укаже помоћ, но, основни задатак II пролетерске бригаде је: формирање Санџачке бригаде, уништење четничких група у Санџаку, мобилизација и повезивање са Србијом.

Курире нам шаљите у правцу Калиновика и Трнова. Број курира због ситуације на овом терену не смије бити мањи од 8.

Преносимо вам двије посљедње депеше Врховног штаба, које гласе:

„Наши заузели: Нови, Краљевицу, Бакар, Сушак, Обровац, Трогир, Клис, Солин, Каштеле, Брач, Хвар и Вис. Заробљено је неколико наоружаних бродова. У Сењу наши блокирали дивизију „Мурђе“. Један дио већ предаје оружје и врше се преговори за предају цијеле дивизије. Од Огулина до Сушака цијела пруга у нашим рукама. Њемци узалудно покушавају да продру од Карловца. Добијен огроман ратни материјал. Упућујемо у Далмацију још двије дивизије.“

„Наши узели Сењ. Дивизија „Мурђа“ разоружана. Наши у Словеначкој разоружали 21 италијанску пјешачку дивизију. Дошли смо до огромног ратног материјала.“

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 30

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ
ОД 15 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ИВАНУ МИЛУТИНОВИЋУ, ПО
ПИТАЊУ СЛАЊА ВОЈНИХ ЈЕДИНИЦА РАДИ ПОМОЋИ
ЦРНОЈ ГОРИ**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА**

Пов. бр. 9
15.IX.1943 год.

Друже Милутине¹,

Писали смо Ти назад два дана, кад смо примили од Тебе пошту коју Темпо² шаље за Врховни штаб. Ми смо Врховни

¹ Иван Милутиновић

² Светозар Вукмановић

штаб обавијестили о тој пошти и он одмах тражи да му пошаљемо изводе писма, што ћемо и учињети.

Врховном команданту другу Титу смо јавили да Ти тражиш помоћ и у вези са ситуацијом у Црној Гори и Санцаку, тражили смо да одмах кренемо са ове двије бригаде у правцу Санцака, Колашина и Васојевића. Данас ћемо вјероватно добити одговор, уколико наше бригаде не буду узете у обзир за неке друге комбинације. Ако кренемо на пут одмах ћемо вас извијестити.

Друг Тито нам стално наглашава-да одржавамо сталну везу са Тобом и да Ти нагласимо да Ти што чешће шаљеш курире до нас и обавјештаваш нас о ситуацији. Њих нарочито интересује ситуација у Црногорском Приморју и јужној Далмацији. Зато ћете најмање сваки други дан слати курире до нас.

Курири који су донијели писма од Темпа, обавијестили су нас усмено да сте ушли у Никшић³. Ако је то тачно одмах нас извијестите. У случају да освојите неки срез требате одмах прогласити општу војну мобилизацију свих способних за војску.

Јавите нам кад стигне Радован⁴ код вас.

Код нас се ситуација развија повољно. Успјећемо формирати одред на овој просторији⁵.

Преносимо ти посљедњи радиограм Врховног штаба:

„Читава Јадранска обала и градови сем: Трста, Пуле, Шибеника и Задра, као и већина острва у Јадранском Мору, налази се у нашим рукама. Огроман ратни плијен и прилив у људству“.

Из вијести ћете видјети најновији став Лондона по питању партизана⁶. Вјероватно је, да је због тога њима указано да ступе у контакт са нама, те је зато Бајо⁷ тражио разговоре са вама.

Ви сте правилно поступили што сте одбили Баја и компанију⁸. /

Друг Тито нас пита да ли ви са вашим снагама и V црногорском можете ријешити ситуацију тамо. Ми смо му дали горњу сугестију, јер ми сматрамо да је и питање исхране у Црној Гори врло компликовано, тим прије што је тамо похарано и попаљено, те би јединице у крајњем случају само могле проћи. Ми мислимо да ако пођемо са двије бригаде у правцу Колашина и

³ Вијест нје била тачна.

⁴ Радован Вукановић

⁵ Калиновик-Фоча-Трново

⁶ Радио Лондон је јавно признао НОВЈ као једину оружану силу која се бори против окупатора, а четници су у вези тога покушали преговарати са претставницима НОВЈ у циљу неке сарадње.

⁷ Бајо Станишић, пуковник бивше југословенске војске и отворени сарадник италијанских окупатора, а касније и Њемаца, погинуо као народни непријатељ октобра 1943 год. у Манастиру Острогу.

⁸ Ријеч је о четницима и симпатизерима избјегличке владе, који су сарађивали са окупатором, а сада су хтјели да склопе савез са НОВЈ и обезбиједе себи сигурну егзистенцију.

Васојевића да ћемо тамо створити већу слободну територију и тиме умногоме олакшати вашу ситуацију. Са те просторије би могли мање јединице слати у правцу Куча, Пипера итд. у циљу разбијања четника и мобилизације, те координирати дејство партизанских одреда и V бригаде. Ми би вјероватно на територији Васојевића, Бијелог Поља и среза Колашинског формирали једну бригаду, те би у том случају и читаву једну бригаду могли послати преко Куча, Братоножића, Пипера и Бјелопавлића.

Зато је потребно да нас свакодневно обавјештавате о ситуацији. За ово можете искористити и другове из IV бригаде које смо вама упутили као курире са Озрена. Њих иначе треба вратити у јединице.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 31

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
19 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСKE
И ДРУГЕ ДАЛМАТИНСKE ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ПО-
КРЕТ У СЕЛО БОРОВО**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА**
Стр. пов. бр. 15.
19 септембар 1943 г.
у 8,00 час.

ШТАБУ

БРИГАДЕ

Врховни штаб радиограмом од 18 о. мј. наредио нам је: да са маневарском групом кренемо ка осталим јединицама нашег корпуса, у Санџак и област Беране, ради мобилизације и разоружавања Талијана. На наше мјесто, тј. на садашњу нашу просторију, упутиће I босански корпус једну своју бригаду, а дотле акције на овом сектору има да врши новоосновани одред.

Нарочитих података на одређеном правцу о непријатељу, његовој јачини и активности до сада немамо, нити још имамо везу са нашом II дивизијом, која је отишла на овај правац.

Одлучили смо да са маневарском групом кренемо одмах на одређену просторију.

Стога наређујемо:

I ПРВИ МАРШ:
1. IV ПРОЛЕТЕРСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет са садашње просторије, као лијева колона маневарске групе, на просторију: Бунови—Драгочава, гдје се смјестити у збијенији и прикупљенији кантонман.

2. II ДАЛМАТИНСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет са садашње просторије, као десна колона маневарске групе, на просторију: Копилови—Челиково Поље, гдје се смјестити у збијенији и прикупљенији кантонман.

3. ОВАЈ ШТАБ:

Извршиће покрет са садашње просторије, са десном колоном маневарске групе, до просторије с. Копилови Горњи.

4. Бригаде и овај штаб извршиће наведене маршеве до одређених маршевских циљева почев од 2,00 часа 20 о. мј. и настојати да се овај марш заврши најдаље до 12 часова 20 о. мј.

5. Штабови ових бршада одредиће сами правце до одређених просторија, водећи рачуна да II далматинска бригада, која ће прва стићи на мост у области Брода, овај што, прије пређе и растерети за прелаз IV пролетерске бригаде. Овдје се напомиње, да је могућ пролаз шумском жељезницом од рудника у Миљевини до Брода. Поред тога напомињемо, да полазак колоне буде тачно у 2,00 часа, те како би се избјегло нагомилавање на мосту код Брода.

6. Штаб II далматинске бригаде ће још у току данашњег дана прикупити своје батаљоне из области с. Борија, Устиколине и града Фоче, како би други батаљони благовремено могли ући у састав десне колоне.

II. ДРУГИ МАРШ:
1. IV ПРОЛЕТЕРСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет из области: Бунови—Драгочава, на просторију: с. Борје—Челебић, гдје се смјестити у збијенији и прикупљенији кантонман са потребним мањим обезбјеђењем ка правцу Чајниче.

2. II ДАЛМАТИНСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет са просторије: Копилови—Челиково Поље, на просторију: Вјерновићи—Уништа—Равни, гдје се смјестити у збијенији и прикупљенији кантонман.

3. ОВАЈ ШТАБ:

Извршиће покрет из области: Копилови Горњи до просторије с. Веленићи. Штаб ће се кретати се десном колоном.

4. Бригаде и овај штаб извршиће наведене маршове до одређених маршевских циљева почев од 2,00 часа 21 о. мј. (двадесет првог) и настати да се овај марш заврши најдаље до 12,00 часова 21 о.мј.

5. IV пролетерска бригада има правац кретања: Бунови—Бакић—Завајит—Фалиши—Вакуф—Штетенићи—Борје—Челебић.

II далматинска бригада има правац кретања: Копилови—Челиково Поље—Бастаси—Хум—Узлуп—Вјерновићи—Уништа.

III. ТРЕЋИ xМАРШ:

1- IV ПРОЛЕТЕРСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет са просторије: Борје—Челебић, на просторију с. Бобово и то засеоци: Јовићи—Меки До, гдје се смјестити што удобније.

2. II ДАЛМАТИНСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет са просторије: Вјерновићи—Уништа на просторију: с. Бобово и то у засеок: Подкокот—Јелов Пањ—Морајце, гдје се смјестити што удобније.

3. ОВАЈ ШТАБ:

Извршиће покрет из области с. Веленићи до кућа Божовића у близини Бобовске основне школе, те ће ове куће штаб IV пролетерске бригаде резервисати за овај штаб.

4. Бригаде и овај штаб извршиће наведене маршове до одређених маршевских циљева почев у 4,00 часа 22 (двадесет другог) септ. и настати да се маршеви изврше најдаље до 14,00 часова 22 о. мј.

5. IV пролетерска бригада има правац: Челебић—Селиште—Коњско Поље—Колијевка—Јелов Пањ—Морајце—Меки До.

II далматинска бригада има правац: Уништа—Мештровач (1285)—с. Мештровач—Слатина—Стубица—Подкокот—Морајце.

Овај штаб се креће са десном колоном, тј. са II далматинском бригадом.

IV. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ:

1. Јединице ће се у току данашњег дана снабдјети потребном количином брашна, стоке и осталих артикала, а ово снабдјевање извршити такође и са просторије на којој се јединице буду нашле по завршеном првом маршу.

2. Извршити детаљне припреме за наведена три марша, који су маршеви по дужини и по терену доста тешки. Нарочито обратити пажњу на подешавање обуће, праће и подмазивање ногу.

3. Маршевски поредак одредиће штабови колона сваки за себе, одређујући потребна обезбјеђења, водећи рачуна о паралелним и једновременим покретима колона.

4. Штабови бригада ће достављати извјештаје овоме штабу одмах по завршеном маршу, у коме изнијети: ток марша, тешкоће на маршу, податке за об. службу и детаљан размјештај бригаде. Извјештаји морају бити у овоме штабу најдаље после четири сата од пристизања бригада на маршевске циљеве.

5. Штабови бригада, преко својих об. центара развиће детаљно об. службу на свом правцу кретања, а нарочито прикупљати податке о непријатељу и све те податке сређене унијети у наведени извјештај по завршеном дневном маршу (извјештај по тачци 4.).

Штаб IV пролетерске бригаде ће нарочито настојати да прикупи податке о нашој II пролетерској дивизији, која је углавном отишла истим правцем, којим одлази и ова бригада, те чим ухвати везу са јединицама ове дивизије најхитније обавијести овај штаб.

6. По завршеном трећем маршу, тј. по пристизању маневарске групе у област с. Бобово, бригаде ће извршити обезбјеђење и то:

а) IV пролетерска бригада: извршиће обезбјеђење и затварање правца с. Глибаћи, правац преко Ограде и Стрмца према с. Какмужи.

б) II далматинска бригада: извршиће обезбјеђење и затварање правца од Морајце према Захуму и Вишњици, правац Поткокога преко Црвеног Ждријела према Врби и правац Колијевка према Коњском Пољу од Челебића.

ц) Поред наведеног, бригаде ће извршити ужа обезбјеђења својих просторија.

7. У с. Бобову јединице маневарске групе имаће преданак и даље ће поступити по наређењу овога штаба.

8. Из области с. Бобова штабови бригада ће развити обавјештајну службу и прикупити податке о Пљевљима, Жабљаку и Шавнику.

9. Из овога наређења батаљонима дати изводно податке свакодневно за поједине маршове, те са цјелокупним садржајем овога наређења упознати само чланове штаба бригаде и ове податке чувати у тајности до извршења наведених маршева.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 19 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ИТА-
ЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“ ЗА ПОВЕЗИВАЊЕ
СА НАШИМ ЈЕДИНИЦАМА**

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. службено
19 септембра 1943 год.
У ч.

КОМАНДАНТУ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“

Положај

Поздрављамо Вашу одлуку о приступу нашој Народно-ослободилачкој војсци да заједнички водимо борбу противу њемачког фашизма — непријатеља Вашег и нашег народа. Ваша одлука о овом историјском часу одговара у потпуности интересима италијанског народа, који је устао и води борбу противу њемачких фашистичких поробљивача.

У вези Ваших приједлога о заједничкој сарадњи, које сте поставили другу команданту Николи Поповићу, одговарамо следеће:

1. — Ваше борачке јединице, односно људство способно и спремно за борбу, упутите у правцу Никшића и то правцима: Чево—Убли—Бијеле Пољане—Брођанац—Улица и Бата—Извори—Кобиљи До—Брестике—Трубјела—жељезничка пруга—Милочани. Колоне ће сачекати наше патроле и то: прву у Улици, а другу на Трубјели.

2. — Моторизацију оставите на најподеснијем мјесту, као и артиљерију коју не можете са собом понијети, са најпотребнијим припадајућим људством. За заштиту њихову остаће један наш батаљон о чему смо издали наређење.

3. — Ваш пук који се налази на положајима Леденице—Гркавац—Црквице остаће засада на тим истим положајима.

4. — О људству које је непоуздано, неспремно или неспособно Ви сами одлучите, да ли ћете га повести са собом или отпустити. Ми смо вољни да укажемо сву помоћ и томе људству у погледу обезбјеђења и пребацивања до наше главне слободне територије, а одатле за Италију. Напомињемо да у томе постоје извјесне тешкоће.

5. — Сва товарна грла узмите са собом и на њима пребаците колико је највише могуће ратног материјала и хране.

О даљем раду и плану споразумјећемо се кад стигнете овамо.

Шаљем Вам у сусрет једну нашу лаку чету, која ће Вам служити и као путовођа.

Скрећемо Вам пажњу да је терен до нас безводан, те се према томе снабдијте са потребном количином воде за пут по могућности.

Извјештавамо Вас да смо издали наређење нашим јединицама да се повежу са дјеловима Ваше дивизије који су прешли на лијеву обалу р. Зете.

Ми сматрамо да је ово најбржи и најлакши правац да се што прије повежете са нама. Но, уколико би Ви одредили други правац за повезивање са нама, обавијестите нас о томе са тачним назначењем дана и часа поласка, као и бројног стања људства и стоке.

Уз наш борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб
Народно-ослободилачке војске
и партизанских одреда за
Црну Гору и Боку
Блажо Јовановић

БР. 33

**ПРОГЛАС ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 19 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОВОДОМ ЧЕТНИЧКОГ
ПОЗИВА ПАРТИЗАНИМА ДА СЕ ВРАТЕ КУЋАМА**

ОДГОВОР ИЗДАЈНИЦИМА

„Родио си с' да крст браниш,
а сад си му ти злотвор;
потурице, Омер-пашо,
фишек ти је одговор.”

Издајник Бајо Станишић, крвник и целат свога народа, највјернији пас чувар италијанских крвопија у Црној Гори, одрод који је пљунуо на славну историју и свијетле традиције црногорског народа, који је покушао свим средствима да народ увуче у злочин и издају, са беспримјерном дрскошћу обратио се с некаквим позивом партизанима. Овај изрод каже да је он, по упутствима свога газде, коловође издајника — Драже Михаиловића, предузео мобилизацију народа. Партизанима пак савјетује да иду кућама и пређу мирно преко свега. Један је непријатељ, каже, капитулирао. Али чији непријатељ и пред ким је капитулирао, то, наравно, не каже. Но, свакоме је јасно да је италијански фашизам, тај савезник и покровитељ Бајове

крвничке банде, пао под ударцима Црвене армије и армија наших Савезника, под безбројним ударцима и крвавим губицима што му их је задала наша јуначка Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије. Пао је Мусолинијев фашизам као што ће се ускоро срушити и звјерски хитлеризам, и поред вруће помоћи што им је пружише и пружају Дража Михаиловић, Бајо Станишић и њима слични издајници. Пропаде им главни савезник и сад они ево, ништа мање него мобилишу, позивају народ у војску. Зашто и против кога? Јасно је данас народу, иако они то не говоре. Мобилисала је и раније ова срамна дружина Црногорце да их одводи у Босну и тамо су видјели за чији рачун и против кога¹. А данас? Видио је народ својим очима како су банде Баја Станишића и Сима Мијушковића заједно с њемачким фашистичким разбојницима нападе народне борце за слободу у близини Никшића. Познали смо те добро, издајниче. Није народ заборавио злочине, пеку га ране и црвени јуначки образ од срамоте у коју си покушао да га увучеш. Народ ти данас поручује: „Ако и не знам увијек кад је чорба слана, одиста знам кад ме опече.“ А нас, партизане овај одвратни лешинар шаље да идемо кућама, да пођемо домовима које нам је он заједно с фашистичким окупаторима попалио, да се вратимо породицама, очевима и мајкама, браћи и сестрама, пошто их је све постријељао и послао у окупаторске концентрационе логоре. Ово безочно потсмјевање може доћи само од окорјелог злочинца који је изгубио свако људско обљежје. Изроде, усуђујеш се да шаљеш кући оне борце без мане и страха који сачуваше у рукама неокаљан барјак славе и јунаштва црногорског, борце легендарне Народно-ослободилачке војске у тренутку њихових тријумфалних побједа, савезника побједоносних армија великих Савезника: Совјетског Савеза, Енглеске и Америке, у тренутку кад цео свијет с дивљењем говори о њиховој неустрашивој борби противу фашистичке разбојничке банде, чији је достојан члан издајник Станишић са својом одвратном дружином. И данас ова шака изрода која се на живот и смрт борила против бораца за слободу, против заједничке савезничке ствари, има образа да помиње Савезнике. Помиње и краља и редовну војску онај који је поздравио фашистичког гувернера Црне Горе у Острогу октобра 1942 овим ријечима: „Ову нашу највећу светињу посјећивале су и крунисане главе. Будите увјерени да ниједну од крунисаних глава није наш народ дочекивао са дубљим и већим поштовањем него што вас дочекује.“ Преживио је наш народ и ове — увреде, али му је данас све

¹ Односи се на Четврту непријатељску офанзиву кад је Дража Михаиловић мобилисао све црногорске и босанске четнике, и по наређењу Италијана запосјео лијеву обалу Неретве у циљу напада партизанских снага које су наступале од Босне према Црној Гори.

јасно. Презрео је ове проклете изроде. Он данас са огромним одушевљењем дочекује наше борце за слободу и бескрајно се радује нашим великим побједама о којима са дивљењем читав свијет говори.

На крају још ово:

Главни штаб НОВ и ПОЈ за Црну Гору и Боку позвао је све Црногорце под побједоносни барјак Народно-ослободилачке војске, све Црногорце изузев изрода типа Баја Станишића и њему сличних, који су ратни злочинци и који ће неминовно доћи пред народни и међународни суд. То им гарантују постсјећни савезнички уговори, то им гарантује наша Народно-ослободилачка војска и увријеђени црногорски народ коме поручујемо: тријебите ову губу, убијајте ове изроде као псе, будите праведни и немилосердни.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

19 септембра 1943 г.

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
»

БР. 34

ДИРЕКТИВНО ПИСМО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОЛИТИЧКИМ
КОМЕСАРИМА ДИВИЗИЈА, БРИГАДА И БАТАЉОНА
ЗА ПОЈАЧАНИ ПОЛИТИЧКИ РАД МЕЂУ БОРЦИМА И ЗА
ПРАВИЛАН ОДНОС ПРЕМА НАРОДУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Број 19
20 септембра 1943 год.

ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА
ДИВИЗИЈА, БРИГАДА И БАТАЉОНА

Драги другови,

Капитулација Италије и напредовање Црвене армије на Источном бојишту, изазвало је крупне политичке промјене у свим поробљеним земљама, па и код нас у Југославији. Народи су постали активнији у борбу против окупатора и врши се општа оријентација у четничким редовима ка Народно-ослободилачкој војсци. Самим тим фактом нама се намећу крупни политички и војнички задаци, који изискују много вјештине, тактике

у односу према народу и његовој имовини, јер ако би у овој прекретној ситуацији, када масе напуштају четничке редове и када се врши општа навала народних маса у борбу против окупатора, починили и најмање грешке, то би нам се скупо осветило и имало би тешких посљедица како за наш садашњи положај, тако и за нашу будућност.

Према томе ситуација нам намеће следеће:

1. — Интензиван политички рад у војсци и народу, објашњавајући нашу политичку линију у најширем смислу, избјегавајући при том свака шематизирања која би кочила конкретизацију и плодноност нашега рада. Наш сваки борац мора бити у првом реду свијестан крупних одговорности и дужности, које је дужан да рјешава као борац Народно-ослободилачке војске. Само онај борац, који је свијестан свих задатака које од њега тражи Партија и народ, способан је да у свом војничком и политичком практичном раду конкретизује линију Народно-ослободилачке борбе. Војска састављена од таквих бораца у стању је да рјешава задатке које намеће конкретна унутарња и међународна ситуација. Зато ће политички комесари развити политички рад у својим јединицама, да би наши борци могли да своје знање и увјерење преносе на народ.

Политички радници дужни су, у сваком мјесту гдје се наше јединице и најмање задржавају, организовати конференције у тону и начину најприступачнијем за народ.

2. — Наша војска може одговорити одређеним задацима само у том случају, ако прошири своје редове. Зато мобилизација нових бораца поставља се као најважнији задатак пред све наше војничке и политичке руководиоце. Мобилизација људства условљена је претходном политичком мобилизацијом цјелокупног народа; јер само из тако мобилисаног народа, могу се регрутовати нови народни борци.

Наши политички радници морају себи поставити у задатак, да ни једног човјека, способног за оружје, не препусте непријатељу. Треба мобилисати све снаге у борбу за људство, јер ко ту битку добије тај постаје одлучујући чинилац у нашој земљи.

3. Општа мобилизација, коју ће поједине команде или штабови вршити на одређеним територијама, сигурно је да ће за собом вући у редове наше војске извјестан број бораца, који су према нама непријатељски расположени. Вјероватно је и то, да ће и наши непријатељи слати у редове наше војске људе са одређеним злочиначким задацима (убијање руководилаца итд.). Стога је потребно да у вези са овим могућностима наши руководиоци развију велику будност код свих наших бораца. Свака успаваност може нам се скупо осветити. Ми не смијемо дозволити да у нашим редовима остане и дана притајени непријатељ Нгродно-ослободилачке борбе. Наши војници будни су само у

том случају, ако су и политички свијесни, јер будност према непријатељу је дио политичке свијести, те у вези са овим развити широки политички рад.

4. Ми нећемо имати успјеха у нашем политичком и војничком раду ако се не будемо правилно односили према имовини грађана. Узалуд су сва политичка објашњавања без обзира на којој висини она била и од кога долазила, ако се ми не будемо правилно односили према народној имовини.

Имовина сваког сељака мора бити поштована и чувана од наших бораца. Сваки сељак или грађанин мора видјети у нашој војсци не само борце против окупатора, него и заштитнике његове имовине и личне слободе. Зато снабдијевање наше војске мора се вршити преко НОО у мјестима гдје они постоје или директно преко сељака, гдје НОО не постоје.

Уобичајено је код наших политичких комесара да не воде довољно рачуна о начину снабдијевања војске и да у довољној мјери не контролишу интенданте појединих јединица, те тако долази до крупних грешака.

Отада ће политички комесари строго водити рачуна, како се снабдијева војска и на који начин и од кога. Између интенданата и политкомесара мора постојати пуна сарадња, јер ће се само у том случају вршити правилно снабдијевање наше војске и учвршћивање се фронт и позадина — војска и народ.

Ово је једно од најосјетљивијих питања и оно ће сваки даном постајати све осјетљивије, уколико наша војска буде нарастала, зато и треба исхрани војске посветити нарочиту пажњу, а поред тога увести и строгу штедњу. Свака нерационална употреба прикупљених намирница од сељака, злочин је, јер више пута сељаци су свједоци разног разбацивања намирница (меса, кожа итд.), и то има посљедица на наш однос према народу и за само прикупљање прилога за нашу војску.

5. Лична слобода и неповредивост стана морају бити очувани и брањени од наше војске. Свако хапшење без претходно прикупљених података и претресање станова компромитује нашу борбу и слаби везу између наше војске и народа, а тим самим погоршава и наш политички положај. Због тога ни један сељак или грађанин не смије бити лишен слободе или му се вршити претрес станова без неких претходно прикупљених података који говоре о његовој кривици.

Наши борци не смију залазити по кућама, тражити храну итд., јер свако залажење по кућама, разна мољакања, слаби дисциплину наше војске и њен углед у народу. Том питању посветити нарочиту пажњу и борце упозорити на ту чињеницу.

6. Нико не смије бити стријељан без одлуке Војног суда. Свако стријељање мора бити оглашено са писменом пресудом.

Пресуда мора бити сачињена конкретизовано и у потребној форми.

7. Конфискацију имовине вршити само од познатих народних непријатеља. Конфискација је за нас политичка мјера и она у себи као таква не смије бити изазвана економским положајем одређеног лица. Она као политичка мјера мора да постигне и политички ефекат у народу, јер само ако њу народ одобрава, она има свога смисла и постиже жељени резултат.

Насупрот конфискацији стоји реквизиција као потребна економска мјера за снабдијевање наше војске и она се врши од људи који су у могућности да један дио од својих намирница уступе нашој војсци. За сваку реквизицију издати прописне г.ризнице, а за конфискације доноси се увијек писмена одлука, која се такође јавно оглашава.

8. Политички комесари бригада преко комесара дивизија подносиће ми писмене извјештаје сваки 15 дана о:

а) политичком стању у бригадама;

б) политичком раду у народу (колико је одржано конференција и колико је било присутних, колико је основано НОО итд.).

ц) како се и на који начин исхрађује војска и како је одјевена.

9. Све публикације које излазе у четама, батаљонима и бригадама, дужни су комесари бригада преко комесара дивизије да ми доставе по један примјерак.

Ово писмо прорадити на састанцима штабова бригада и батаљонским конференцијама.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакћ

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИ-
ЗИЈЕ ЗА ЛИКВИДИРАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ У ЈУЖНОЈ
ХЕРЦЕГОВИНИ И ЈЕДНОМ ДИЈЕЛУ ЦРНЕ ГОРЕ И ЗА
ИЗВРШЕЊЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Пов. бр. 20
20 септембра 1943 год.**

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Посљедњим наређењем Врховног штаба IV Пролетерска и II Далматинска бригада су упућене са нама у правцу Санџак—Колашин—Беране. Послије доласка у Санџак II Далматинска бригада биће упућена у састав своје дивизије, а IV Пролетерска остаће под нашом непосредном командом.

Наша је основна идеја ликвидирати Бијело Поље и Беране са II Пролетерском дивизијом, а Колашин са IV Пролетерском бригадом, када би IV упутили, према ситуацији, или у правцу Пипера и Бјелопавлића или за Куче и Братоножиће и даље према Катунској Нахији, бар два Ловћенска батаљона. Ово ћемо одлучити на терену Црне Горе.

У вези општих директива Врховног штаба, ви ћете поступити овако:

1. Са V Црногорском бригадом и X Херцеговачком ликвидираћете све четничке банде у јужној Херцеговини и дијелу Црне Горе у срезovima: Никшићком, Подгоричком, Даниловградском и Шавничком. Према тим бандама примјењујте најстрожије мјере. Не разбијати их већ уништавати. Организоваћете чете и батаљоне, који ће имати задатак потјера и хватања четничких бандита у циљу њиховог уништења.

2. Извршићете мобилизацију новогa људства у општинама и срезovima куда пролазите, на тај начин што ћете се трудити да мјештански одреди остану са што бољим људством и да не ликвидирате ни један одред. То значи, ви ћете углавном попуну бригада вршити на тај начин, што ћете мобилисати ново људство, а дјелимично извлачити људство из одреда. Ни један крај не смије остати без одреда, јер је то најбоља могућност мобилизације, попуне бригада и стварања нових јединица.

3. Пета и Десета бригада морају уско сарађивати на територији западне Црне Горе и јужне Херцеговине. Ми од данас нећемо одржавати никакву непосредну везу са X бригадом, већ ћете ви организовати ваш Штаб и преузети командовање над

својим јединицама (изузимајући привремено IV пролетерску бригаду, која ће бити под нашом командом).

4. Активизираћете све партизанске одреде, како оне који се налазе под непосредном вашом командом, тако и оне који се налазе даље од вас. Тим одредима ћете указивати војничку и политичку помоћ. Ти одреди морају бити активизирани по сваку цијену, јер ћемо једино тим путем створити од њих војску, којом ћемо моћи попуњавати бригаде.

5. Расподјелу људства и оружја између ваших бригада вршити тако да бригаде добију равномјерне попуње и да равномјерно буду наоружане. Сувишак оружја од одреда, нарочито тешка оруђа, узети за бригаде (примјер заплијењено оружје од Италијана код Ловћенског одреда и муниција код Никшићког одреда).

6. Нарочиту пажњу ћете посветити организовању обавјештајне службе вашим јединицама.

7. За пратећу чету Штаба корпуса упутићете по 15 старијих бораца из V Црногорске и X Херцеговачке бригаде, као и по два курира од сваке бригаде при курирском воду овога штаба.

8. Упутићете за овај штаб са потребном пратњом, (што у исто вријеме може бити попуна за IV бригаду) другове: Рудолфа Приморца, Радомира Бабића, Раша Радовића, и поручника Солдатовића (начелник штаба II дивизије).

9. Извјештаје ћете слати на правцу Шаховићи—Мојковац. Извјештај о бројном стању и наоружању слати редовно петнаестодневно.

10. У јединицама завести највећу дисциплину, јер ће прилив новог људства умногоме ослабити како стројеву тако и борбену дисциплину.

11. Поднијети извјештај о свим досадашњим операцијама.

12. Два батаљона који су намијењени вашој бригади одмах узмите у састав бригаде и приликом извођења акција, у почетку нека дејствују са једним од старијих батаљона из бригаде.

13. Извуците из градова неког радиотелеграфисту, да би добили радиостаницу. Исти треба доћи к нама, да се упозна са радио станицом, коју ће однијети код вас, ради успостављања везе. Покушајте купити за злато од Италијана радио станицу са батеријама, ако вам је Италијани по уговору о капитулацији не буду дали бесплатно.

14. Јавите X Херцеговачкој бригади да нас преко вас редовно обавјештава о ситуацији у Херцеговини ради наше оријентације и ради слања извјештаја Врховном штабу.

15. Развите будност у вашим јединицама, да се не би десило да се какви бандити не увуку у ваше јединице.

16. Пошаљите карактеристике за другове које треба унаприједити у официрске и подофицирске чинове.
С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 36

ПОЗИВ ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП
ОДРЕДА ДА ПРОДУЖЕ СА СВОЈИМ БОРБЕНИМ ТРАДИЦИЈАМА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
20 септембра 1943 године
Бр. 22

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Обраћамо се борцима, командирима и политичким комесарима одреда из чијих су редова регрутовани најбољи борци пролетерских бригада. Обраћамо вам се, јер смо сазнали да сте поново оживјели Ловћенски одред, одред чије су име његови борци проијели широм наше домовине. Ми никад нијесмо сумњали у то, да ћете ви наставити са традицијом оних који се данас боре у пролетерским бригадама и оних десетина који су пали као хероји у борби противу мрског окупатора и његових слугу. Вама мора бити част да је из ваших редова поникао народни херој Ђуро Петровић¹ и мноштво њему сличних, који нијесу жалили своје животе, борећи се и гинући за ствар Народно-ослободилачке војске, за ствар свога народа.

Батаљони формирани из Ловћенског одреда, који се налазе у I и IV пролетерској бригади постали су славни примјери: храбрости, издржљивости и дисциплине. Ви ћете, ми се надамо, наставити путеве Ловћенског одреда и батаљона који се данас херојски боре у пролетерским бригадама.

Ни издаје четничких банди, ни издаје Крста Поповића и компаније, ми се надамо, нијесу пољуљале ваш борбени морал,

¹ Ђуро Петровић. народни херој, погинуо на Купресу 15 августа 1942 год. као пушкомитраљезац.

јер за вама стоје велике традиције вашег народа. Ви се морате угледати не на оне који издадоше наш народ, већ на Никца од Ровина², Кења Јанковића³ и њима сличне, који су и нама путоказ својом храброшћу и одлучношћу у овој светој и немилосрдној борби.

Борци и старјешине тога одреда не смију мировати док им пред носем хара и тлачи звјерски окупатор њихову земљу. Куће, имање и све друго треба данас ставити по страни, јер се дан слободе приближава, а Ловћенци не смију тај дан дочекати прекрштених руку и с пушком о клину.

Ваши батаљони у пролетерским бригадама су проријеђени и вијест о поновном формирању Ловћенског одреда примљена је са највећом радошћу код бораца тих батаљона. Борци тих батаљона и њихове старјешине чекају да се њихови редови попуне борцима Ловћенског одреда. Да нови борци надомјесте оне, који падоше у најсветијој борби у разним покрајинама наше домовине за слободу и срећу свога народа.

Ваши другови у пролетерским бригадама не само да су задахнути великим духом једнаке љубави, љубави према свим народима Југославије, већ тај дух проносе широм земље, заједно са осталим борцима наших славних бригада. Њима је свеједно, борили се у Словеначкој, Босни, Хрватској или Србији, јер знају да се свугдје боре и за слободу свога народа.

Они су себи поставили као један од највећих задатака, спријечити нову 1918 и извојевати свом народу, као и осталим народима, право на самоопредјељење, право да народ сам уреди ствари код себе и односе са осталим народима Југославије.

Ви сте чули да је чак и Черчил у свом посљедњем говору говорио о херојству црногорских горштака. Ми оно што о нама мисле наши Савезници и наша Русија, морамо потврдити дјелом. Ми сами морамо извојевати право на слободно одлучивање нашега народа, ми му морамо сами извојевати слободу, јер он друкчије не може бити слободан.

Издајничке банде су биле успјеле привремено бацити црногорски народ, па и вас у један став пасивне послушности и неокупације онима који су окупирали и опљачкали нашу земљу. Ви данас морате удвојеним снагама тући непријатеља из дана

¹ Никац Томановић, из Катунске Нахије, живио у 17 вијеку. Прослављени народни јунак из борбе црногорског народа са Турцима.

* Кења Јанковић, из Ријечке Нахије, живио у 18 вијеку. Познати јунак из борбе црногорског народа са Турцима.

у дан, не дати му мира и не дати му да приступи у Еаше гудуре. Ви то можете и морате, јер ћете једино тако одужити дуг према свом народу и онима који положише кости у темељу слободе мира и независности.

Крај рата се приближава. Савезници су на вратима Балкана. Моћна Црвена армија се приближава. Нема више чекања, јер данас се више не може поставити, не могу из тих или ових разлога, већ се мора учинити све, да и ми допринесемо да тај дан — дан побједе дође што прије.

Ви сте већ направили неке успјехе. То треба да буде почетак. Оружје које ћете отети од окупатора мора наоружати тако ваш одред да га ништа не може сломити. Ви ваше редове морате попуњавати најбољим борцима тога краја. Ваш одред треба одмах послати дио свога људства за поуну батаљона пролетерских бригада.

Дисциплина, храброст и одлучност морају бити уздигнуте до највећег степена у вашем одреду.

Туците немилосрдно њемачке окупаторске војнике и издајнике нашега народа — четничке банде. Четничке ба*Јде не смију код вас наћи ни једног човјека, јер су то оне исте банде које су палиле и жариле по вашим крајевима 1918 до 1923 године — банде које би хтјеле повратак на старо — банде које би хтјеле поново утријети име Црногораца. Ми напротив то име морамо и морамо подићи високо, подићи га на ону висину на којој је било 13 јула, када смо сви ко један човјек тукли италијанског окупатора и уништавали његове ратне машине.

Ми њемачком окупатору морамо створити такву ситуацију у Југославији да он што више кости остави у нашој земљи, јер ће тим прије напустити и нашу земљу и поробљену Европу. Нека нам зато служи као примјер велика Црвена армија, која сваки дан ослобађа на стотине руских села и градова, уништавајући на хиљаде њемачких паса.

Наши Савезници су данас моћнији него икада, наша Совјетска Русија још моћнија, а наша славна Народно-ослободилачка војска и партизански одреди постали су толико јаки, да данас држимо читаве покрајине у својим рукама. Већина обале нашега Јадрана налази се у нашим рукама.

Ми смо се приближили вама, а неке јединице нашег Корпуса већ дејствују у Црној Гори, проносећи славу наших бригада и дивизија, проносећи славу Народно ослободилачке војске Југославије. Зар може бити човјека под пушком који може мировати док бригада у којима се налазе његова браћа лију своју крв и ту на терену Црне Горе туку из дана у дан мрског њемачког окупатора. Зар може бити човјека под пушком а да

стоји мирно док његова руска браћа гоне Хитлера онако као што су некада њихови дједови гонили Наполеона.

Ми вас поздрављамо са нашим борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

Пс. пошаљите нам опширан извјештај преко Штаба V бригаде о ситуацији код вас, као и о акцијама које сте извели те о вашим намјерама.

БР. 37

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВИ
ОД 20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП
ОДРЕДА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О СИТУАЦИЈИ НА
ПОДРУЧЈУ ОДРЕДА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број 21
20 септембра 1943 год.

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Штаб Корпуса је прешао Дрину и креће се у правцу Санцака.

У вези опште ситуације и ситуације код вас, друг Обрад Цицмил или друг Јанко Тадић доћи ће у овај Штаб 23 ов. мј. у Бобово. Са собом ће донијети извјештај о: ситуацији у Одреду, ситуацију у срезу Шавничком, јачини непријатељских гарнизона у Жабљаку и Шавнику, операцшама које је Одред извео од последњег извјештаја. Ове податке брижљиво прикупити, јер су неопходни овоме штабу.

Даљи правац на коме ће Одред одржавати везу са нама добиће друг који дође до нас.

Нове директиве за рад Одред ће добити усмено у овом Штабу преко друга Цицмила или Тадића.

Све курире који буду ишли за нас упућујте за нама на правцу Бобова.

Шаљемо вам 8 коња за народно-ослободилачки одбор Пишче и Жупу Пива.

Одмах ухватите везу са Штабом III дивизије преко V црногорске бригаде, која се налази негдје око Никшића.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СПОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 38

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
21 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ И ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ ЗА ПОКРЕТ ПРЕМА
ЦРНОЈ ГОРИ И ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ЗА ЕНЕРГИЧНО ЧИШЋЕЊЕ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ СА ТЕРИ-
ТОРИЈЕ САНЦАКА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. бр. 24
21. септембра 1943 године
у 14 часова

ШТАБУ

Данас смо добили из Црне Горе следеће податке о стању
код наших јединица и код непријатеља:

1. Наши су заузели Улцињ, Петровац (на мору), Тројницу,
Лепетане и Врмац (јака непријатељска утврђења у Боки Котор-
ској)¹.

2. У Боки је устанак.

3. Наши разоружали два непотпуна талијанска пука и за-
плијенили доста ратног материјала.

4. Дивизија „Тауринензе“ пришла је нашој војсци последије
борбе са Њемцима у Даниловграду².

5. По цијелој Црној Гори ничу партизански батаљони и
одреди.

¹ Тројницу, Врмац и Лепетане ослободио је један батаљон којег су
у данна капитулације Италије формирали политички радници у позадини.
Командант је био Стево Јовановић. Батаљон је одмах расформиран чим
су Њемци заузели Боку, а људство је отишло у црногорске бригаде.

² Види док. бр. 45, 48 и 94.

У вези оваквих података одлучили смо да што прије стигнемо у област Никшића, за прихват поменуте талијанске дивизије, организацију наших нових јединица, ширу мобилизацију и евентуални напад на градове, као и разоружања заосталих талијанских јединица.

Ради поступка по предњем НАРЕЂУЈЕМО:

1. IV пролетерска бригада, са овим Штабом кренуће на правац Црне Горе и то правцем: Мештровца—Ограђенице—Тепци—Жабљак и даље према Никшићу. Покрет ће бити из области Мештровца на дан 22 ов. мј. ујутро, те ће ова бригада бити у области Доњег Мештровца (школа) како јој је то наређено засебним наређењем.

Директиве за рад ове бригаде даваће непосредно овај Штаб.

2. II далматинска бригада:

а) кренуће из области Мештровца на правац Бобова, гдје ће се бригада један дан одморити и за вријеме овог одмора бригада ће имати специјалан задатак којег ће усмено предати Штабу бригаде помоћник начелника овог Штаба.

Послије одмора и извршеног специјалног задатка, бригада ће се пребацити на правац своје дивизије и на том правцу ће извршити неколико задатака запречавања комуникације Пљевље—Жабљак.

б) По завршеним задацима наведеним под а) бригада ће ући у састав своје дивизије и даље радити по њеним наређењима.

3. II пролетерска дивизија:

У рејону Санцака и Лима, према подацима које има дивизија и које је податке доставила овоме Штабу под Пов. бр. 70 од 18 септембра тек. године. Штаб дивизије ће предузети са свима јединицама своје дивизије генерално чишћење четничких банди, ометање њихове мобилизације и уопште разбијање сваког њиховог утицаја.

Са нама одржавати везу непосредно, и то на правцу Никшића, а за доцније ће Штаб дивизије добити нови правац веза.

4. Код наших јединица које се остављају у Санцаку и Лиму упућује се из овога штаба помоћник начелника друг п. пуковник Бранко Обрадовић, који ће у прво вријеме бити при Штабу II далматинске бригаде за њено извршење задатака под 2.) а) а по пристизању ове бригаде у састав своје дивизије друг Обрадовић ће бити при Штабу II пролетерске дивизије, те ће исти овоме Штабу слати редовне извјештаје по подацима и са извјештајима Штаба II пролетерске дивизије.

5. Пошто IV пролетерска бригада одлази у крајеве у који су исцрпљени у већој количини месом, то ће интендатура II далматинске бригаде од стоке коју сада има издвојити за своју бригаду количину мяса потребну бригади за два дана, а сав остатак стоке предати интендантури IV пролетерске бригаде. Овој пре-

даји присуствоваће интендант овога Штаба и предају стокe извршити вечерас у селу Мештровцу (код школе), гдје ће Друга далматинска бригада такође пристићи у току данашњег дана.

6. Са другом Обрадовићем поћи ће у Штаб II пролетерске дивизије другови: Др. Дулић³, Велисав, Раде Јанићијевић, сви артиљерци одређени за дивизију, и музика.

7. Хируршка екипа остаје у саставу IV пролетерске бригаде

8. Овај Штаб ће кренути данас са II далматинском бригадом у 18 часова до школе у с. Мештровцу и Штаб ће бити смјештен у школи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 39

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ
ОД 23 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА
ШТАБА ЗА ВРШЕЊЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ НА ТЕРИТОРИЈИ
САНЦАКА**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број 31
23 септембра 1943 год.
у 20.30 часова**

ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА¹

Ми смо стигли на Жабљак. Њемци су евакуисали банску кућу и Шавник. Имају нешто снага на Гвозду и на Ћеранића Гори.

Упутили смо курире за Никшић у циљу добијања обавјештења да би у случају да не можемо напасти Никшић кренули за Колашин.

Ми смо обавијештени да је мост на Тари порушен.

Ви се не задржавајте ту око Левер Таре и Бобова већ хитно крените у састав II дивизије. Вјероватно је да ће Њемци напустити и Пљевља, кад су напустили овај срез и порушили мост на Тари. Пратите ситуацију да би упали у Пљевља и извршили тамо мобилизацију. Трудите се да мобилизација буде потпуна.

⁵ Др Војислав Дулић, тада референт санитета Другог ударног корпуса, умро 1953 год. као генерал ЈНА.

¹ Бранко Обрадовић, који се моментално налазио са јединицама Друге пролетерске дивизије.

У случају да уђемо у Колашин ми ћемо вам упутити курире
но ви ако чујете да смо ушли у Колашин одмах пошаљите ку-
рире ка нама.

Ако очистите Санцак онда успостављајте телефонску везу
да бисмо омогућили брзо командовање.

Ако ослободите Санцак развијте најширу кампању у циљу
мобилизације.

Санчачку бригаду² пустите у бојеве јер ће се једино тако
и војнички и политички учврстити.

Немојте чекати материјал од Енглеза јер исти неће доћи.

Одржавајте стално везу са нама.

Данас смо добили радиограм у коме нас обавјештавају да је
код Врховног штаба стигла совјетска делегација. Ово можете
објавити народу.

Других новости нема. Ви нам одговорите о ситуацији у Сан-
цаку преко ових курира.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 40

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ
ОД 23 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИ-
ВИЗИЈЕ ЗА ОДЛАГАЊЕ НАПАДА НА НКШИЋ И ЗА ПОД-
НОШЕЊЕ ДЕТАЉНОГ ИЗВЈЕШТАЈА О СТАЊУ НЕПРИЈА-
ТЕЉСКИХ ГАРНИЗОНА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ 1 ОРЕ, БОКЕ
И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. број 29
23 септембра 1943 године

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Са IV пролетерском бригадом смо стигли на Жабљак у вези
са ситуацијом у Црној Гори и Боки.

Овдје ћемо се задржати до 25 у 4 часа, када ћемо кренути
у правцу Буковице и даље или у правцу Никшића, или у правцу
Колашина, према потреби. Нама је друг Блажо Јовановић писао
да они имају намјеру напасти Никшић и очистити тај крај од

² Однос се на Трећу санчачку ударну бригаду која се после Пете
офанзиве попунила са новим борцима.

Њемапа. Ми смо му на то одговорили, да не напада Никшић до нашег доласка и доласка ваше Пете бригаде, јер ми сматрамо да на Никшић можемо ићи само онда, ако је успех сигуран, јер би нас сваки неуспјех скупо коштао.

Треба добро процјенити ситуацију и тек у том случају приступити ликвидацији истог са IV и V бригадом и мјештанским јединицама. За нас је данас важније попунити јединице, развити једну широку мобилизациону пропаганду, него узимати градове уз велике жртве.

Ви ћете заједно са другом Блажом процијенити добро ситуацију узимајући у обзир састав наших јединица и наше перспективе, а најбоље је да заједнички доносимо одлуке, јер смо се ми због тога хитно упутили на овај правац, иако смо мислили са II далматинском и IV пролетерском бригадом поћи на други правац.

Ми мислимо да у случају да нема услова да ми сада узмемо Никшић, да одмах кренемо према Колашину, јер је наше присуство у Васојевићима неопходно потребно. Пребацити IV бригаду у околину Никшића, ако нема услова да се узме Никшић, ми нећемо из разлога:

1. Што би тамо нагомилили и сувише снага и ту војску довели у тежак положај по питању исхране.

2. Што је за нас скоро исто тако важан правац Колашин—Васојевићи.

3. Што ви са тим снагама можете рјешавати ситуацију на територији срезова: Никшићког, Даниловградског и Подгоричког, тим прије, што су Њемци напустили Жабљак и мање постаје на територији, а вјероватно је да су напустили и Шавник, то тим прије, што су порушили мост на Тари, те не мисле више комуницирати овим правцем. Што имате залеђе читав срез Шавнички.

Ви ћете нам одмах одговорити да ли ми можемо заједнички узети Никшић, јер ако то не можемо ми ћемо поћи за Колашин. Курире ћете упутити одмах и они ће нас срести у Буковици.

До формирања Главног штаба, односно попуњавања, ви ћете преузети команду свих јединица око Никшића, с тим што ћете се по свим питањима савјетовати са другом Блажом Јовановићем. Послије попуње Главног штаба команду над свим партизанским одредима преузеће Главни штаб. За сада нека осталим партизанским јединицама командују другови из Главног штаба који су остали у Црној Гори.

Ви развијте јаку обавјештајну службу, како у односу на никшићки гарнизон, тако и у односу на даниловградски гарнизон, јер постоји вјероватноћа да ће у овој ситуацији Њемци напустити и Никшић. Но без обзира на то, ви одмах упутите један батаљон V бригаде и један мјештански батаљон на комуника-

цију Никшић—Даниловград (негдје око Стубице) са задатком пресијецања те комуникације и уништавања њемачке колоне, која би покушала напустити Никшић.

Договорите се са другом Блажом Јовановићем и одмах упутите курире Ловћенском одреду, да хитно пребаци 200 до 300 бораца за попуну IV пролетерске бригаде, јер ће та бригада добити велике задатке. То људство нека се пребаци у срез Никшићки, а ако ми пођемо за Колашин, ви би га хитно пребацили > правцу Колашина. Нама уопште нијесу за сада потребни војни и политички кадрови, зато људство које упућујете у IV бригаду, треба бити само борци.

У случају да ми не кренемо за Никшић са тим људством упутите извјестан дио италијанског аутоматског оруђа са муницијом, неколико лака и два тешка бадача, јер је вјероватно да ми у Колашину до тога нећемо доћи.

Обавијестите нас шта је са дивизијом „Тауринензе“, о којој нам је Блажо писао да је прешла на нашу страну¹.

Пошаљите нам тачне податке о јачини непријатељског гарнизона у Никшићу, расположење тог гарнизона, јачкни њемачких снага на Гвозду и Крнову, као и о јачини њемачких гарнизона у срезовима Никшићком и Даниловградском.

Јавите нам колико бораца броји ваша бригада и да ли сте је наоружали од оружја које је узето од Италијана.

Ви морате одржавати сталну везу са Боком, те у случају потребе упутите тамо један ваш или један херцеговачки батаљон у циљу призвата људства из Боке Которске, оружја и њемачких заробљеника. Њима јавите да се не смије десити да се пусти и један њемачки заробљеник, без обзира како су се предали. Ако у Боки има и сувише људства, онда хитно извуците у договору са другом Блажом Јовановићем, извјестан број људства за попуну наших јединица.

Ви морате дознати ситуацију код њемачких гарнизона у читавој Црној Гори и Боки, да би ми према томе могли доносити конкретне одлуке.

Извијестите нас исто тако о ситуацији у јужној Херцеговини, као и уопште у Херцеговини, уколико Херцеговачка бригада има обавјештења о сјеверној Херцеговини.

Ви морате бити врло иницијативни и не смијете дозволити да док се ви тучете са Њемцима, четници овладају извјесним крајевима.

Ви знате посљедњу директиву коју смо ми добили од Врховног штаба, јер је исту друг командант дивизије читао у овом Штабу, те се према њој управљајте.

¹ О дивизији „Таипепзе“ и њеном прилажењу на нашу страну и формирању бригаде види док. број 45, 48, и 94.

Још једном вам напомињемо да дисциплина у јединицама мора бити на највећој висини, јер то захтијева данашња ситуација.

У случају да ми кренемо за Колашин, на основу вашег извјештаја, ми ћемо вам упутити курире.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 41

ПЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О МОБИЛИЗАЦИЈИ У БАЊАНИМА И ФОРМИРАЊУ ОПШТИНСКОГ НО ОДБОРА

ШТАБ
Ш Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
Пов. бр. 7
23 септембра 1943
у 8 часова
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Положај

1. — Примили смо ваше писмо од 21 о. мј.
2. — Јуче је овдје одржан збор Бањана, али обзиром на пријетње и засједу четничких банди, посјета није била велика. Из Доњих Бањана није могао доћи нико. Претходним разговором са Костом Радовићем привољели смо га да дође на збор. Он је јавно дао изјаву да ће помагати нашу војску и да неће сарађивати са четничким вођама. Но ваљда из страха он се опортунистички односи према онима који су одбјегли у шуме и како он каже намјера му је да утиче на људе да се не пролива крв. Он је до јуче одржавао сталну везу са др. Пејовићем¹ и другима, а био је и јуче позват код њих на неко важно договарање. али обзиром да је био овдје он није тамо пошао, него је послао једног сељака с тим да се обавијести о њиховим намјерама.

На јучерашњем скупу формиран је привремени општински НО одбор који ће одмах преко сеоских одбора приступити мо-

¹ Др Пејовић, емигрирао по ослобођењу Београда 1944 године.

билизацији ове општине. Иако су се присутни на збору изјаснили за улазак у наше јединице, вјероватно је да ће у овоме бити и даље потешкоћа и колебљивости која је изразита код Бањана. Ово тим прије што су сусједне општине (Граховска—Рудино—Трепачка) четнички настројене, а Косто који има приличан утицај у своме крају, и поред јучерање изјаве није одлучан, тим прије што је његов однос према Крсту Поповићу, са којим он сада нема везе из техничких разлога, нејасан. Углавном, овдје се сада врши код сељака превирање и потребно би било присуство наших јединица. Због брзих развоја догађаја то присуство услијед наших малих снага не може овдје бити дуже.

3. — Из вашег писма види се да четници врше мобилизацију и концентрацију својих снага. По нашем мишљењу за разбијање те концентрације ми морамо држати прикупљено што више наших снага. Упућивање мањих дијелова на поједине правце не би постигло жељених резултата.

Снаге V бригаде које се код нас налазе услијед бројног стања не могу се подвајати, јер не би могле да заврше задатке. Ми ћемо извршити помјерање на просторију општине Трепачке, а онда ћемо се са вама договорити о томе на којем правцу је најцјелисходније извршити напад са снагама којима сада располажемо. У ту сврху потписати са другом Радомиром² доћи ће у току сутрашњег дана у тај штаб.

4.) II и IV батаљон треба одмах укључити у састав своје V бригаде, с тим да у оквиру ове бригаде извршују задатке. Ради тога треба их оријентисати на правцу покрета ове бригаде

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, пуковник
Радован³

² Радомир Бабић
³ Радован Вукановић

ПИСМО НАРОДИОГ ХЕРОЈА ИВАНА МИЛУТИНОВИЋА
ЧЛАНА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПОЈ ОД 23 СЕПТЕМБРА
1943 ГОД. ДРУГУ БЛАЖУ ЈОВАНОВИЋУ О ПОТРЕБИ ПО-
ПУНЕ ЧЕТВРТЕ И ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE НОУ БРИГАДЕ И
ПРИПРЕМАМА ЗА ФОРМИРАЊЕ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСKE
БРИГАДЕ

Друже Блажо¹,

IV пролетерска — црногорска бригада, заједно са Штабом корпуса стигла је у Жабљак, и као што видиш из писма Штаба корпуса, она ће се даље кретати. У вези са њеним доласком потребито је, да се изврши што хитнија попуна ње и V црногорске и да се убрзано ради на формирању III црногорске бригаде². У ту сврху ПК треба да пошаље писмо свим окружним и среским комитетима, да је један од њихових важних задатака мобилизација људства за нашу војску. Добро би било да издате упутства свим окружним и среским комитетима у погледу задржавања, остављања партијаца на терену, тако, да се не деси да терени остану без партијаца. Код тога руководите се, да само другове који су досадашњим радом дали гаранцију да ће радити, задржите на терену, а све остало пошаљите у војску. У првом гласу ја сам ти јавио да ће требати узети неколико другова за политодјеле IV и V црногорске, а онда ће требати и за III црногорску бригаду, па приликом распореда поведите о томе рачуна.

С обзиром на могућност проширавања рада ПК³, требаће попуна и ПК Партије и ПК СКОЈ-а бар са по два друга, али већином млађих, па и у том погледу дајте предлог.

Ми смо предложили, ја, Пеко⁴ и Митар⁵, Ђока Миравевића за замјеника команданта Главног штаба за Црну Гору и Боку, а Мила Јовићевића за помоћника комесара Главног штаба за Црну Гору и Боку и само чекамо одговор. Но поред њих требаће именовати једнога замјеника политичког комесара, јер ти нећеш моћи обављати тај посао. с обзиром на велики посао који ћеш имати у ПК-у.

С обзиром на сва ова питања добро би било да дођеш, да се споразумијемо, а ако не би IV црногорска силазила око Никшића,

¹ Блажо Јовановић

² Мислило се на Шесту црногорску бригаду.

³ Покрајински комитет КПЈ за Црну Гору и Боку

⁴ Пеко Дапчевић

⁵ Митар Бакић

а ти ћеш то знати када одговори Радован" и ти на писмо друга Пека.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

23 септембра 1943 год.

Милутин⁷

Пс. Сад добисмо радиограм од Врховног штаба да су нам упућени неколико Руса, који су дошли односно послани код нас. Исти су се спустили падобранима код Врховног штаба. Ово држите у ташости до њиховог доласка.

Писма за Темпа⁸ и ЦК Албаније шаљи хитно⁹. Да ли је што стизало од оних ствари из Албаније¹⁰.

БР. 43

ИЗВЈЕШТАЈ БРАНКА ОБРАДОВИЋА ОД 23 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О НЕПОСРЕДНИМ ЗАДАЦИМА ЈЕДИНИЦА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НА ТЕРИТОРИЈИ САНЦАКА

**ПОМОЋНИК НАЧЕЛНИКА ШТАБА
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
23-IX-1943**

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Подносим извјештај у сљедећем:

1. — Са II далм. бригадом стигао сам 21 о. мј. у 9,00 ч. у с. Бобово, гдје се бригада смјестила за извршење специјалног задатка¹.

2. — У Пљевљима и Жабљаку није било никаквих окупаторских снага, те су дијелови II прол. дивизије предузели притисак на овај град и чишћење од четничких банди. У Пљевљима је била само милиција.

• Радован Вукановић

⁷ Иван Милутиновић

⁸ Светозар Вукмановић

⁸ Писмо је требало послати у вези сарадње с њима, односно с њиховим војним јединицама у сјеверној Албанији које су биле у формирању.

¹⁰ Радило се о неким стварима технике (радиоапарати, писаће машине и др.)

¹ Заузимање Пљеваља

3. — Због тога, што нисмо добили никакве податке за специјални задатак, одлучио сам са штабом бригаде: да упутимо пола бригаде (два батаљона) у област с. Глибаћи за рушење комуникације. Батаљони су данас у 10,00 ч. кренули на овај задатак.

4. — Како нисмо још добили податке за специјални задатак, а у вези наређења II прол. дивизије, које је наређење примила II далм. бригада, одлучили смо: да се са цијелом бригадом пребацимо у област Пљеваља, а овдје ћемо оставити један батаљон још само сјутра за извршење задатка.

5. — Намјеравам дати сугестију Штабу II прол. дивизије: да овладамо краковима комуникација: Пљевља—Чајнице и Пљевља—Рудо и да у духу идеје Штаба II прол. дивизије наслонимо све снаге према долини Лима.

6. — Ваше директиве у вези овако створене ситуације у центру Санџака — јавите нам.

7. — Извјесне четничке бандите у области Бобова ратни суд при штабу II далм. бригаде казнио је правилном и законском пресудом.

8. — Рад и морал јединица II далм. бригаде врло добар до сада.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Помоћник начелника
п.пуковник
Бр. Обрадовић

Прилог: писмо II прол. дивизије

Друже Пеко², Митре³ и Милутине⁴!

Желим Вам успјех и поздрављам Вас из ослобођеног Санџака и Пљеваља.

Ваш Бранко

² Пеко Дапчевић

³ Митар Бакић

⁴ Иван Милутиновић

БР. 28

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 24 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ
УДАРНОГ КОРПУСА О РАСПОРЕДУ НАШИХ ЈЕДИНИЦА И
СНАЗИ НЕПРИЈАТЕЉА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО - ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. службено
24 септембра 1943 год.

ШТАБУ II. УДАРНОГ КОРПУСА Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Драги другови,

Потврђујемо пријем вашег писма од 23 ов. мј. упућеног
Штабу III ударне дивизије¹. Послије разматрања стања код нас,
а у вези вашег писма, гдје је био присутан и друг Јово Капа,
одговарамо следеће:

Ми сматрамо да је потребно пребацивање IV пролетерске
бригаде у правцу Никшића и то што прије, па да се заједничким
снагама нападне Никшић. Поред бораца V бригаде ми овдје
имамо два батаљона у јачини од 180—200 бораца. Ова два ба-
таљона су добро наоружана. Располажу са тешким и лаким ба-
чачима. Осим тога можемо рачунати и на батаљон Бањско-
Вучедолски у јачини од 80—100 бораца, који је вјероватно ушао
као попуна V бригаде, мада ми о томе још немамо обавештење.
Њемачке снаге у Никшићу ни у ком случају не прелазе 1.000
војника рачунајући ту и комору, а вјероватно да их има и мање.
Њихов број није одређен, јер сваким даном иду према Подго-
рици и тај одлив не допуњава се више од правца Пљевља—Шав-
ник. Морал код њемачке војске је на врло ниском ступњу и то
су претежно Чеси и Пољаци, који се много плаше да ће их пар-
тизани поубијати не знајући да су Пољаци и Чеси. Уздомир и
улаз у Никшић од правца Горње Поље (Дукло) држе наше је-
динице. На Требјеси и Студеначким Главицама до сада нема
непријатељских дјелова. Према извјештају друга Јанка Та-
дића, јединице његовог батаљона заузеле су Шавник и Крново.
Од Гвозда до Никшића нема никаквих снага њемачких нити
четничких. Њихова војска налази се у граду и то: у парку, на
простору између Требјесе и пиваре и нешто снага имају на

Види док. број 40.

Бедему (Стари град). Артиљерија им се налази у парку и на игралишту у јачини око 10 оруђа, али им је на отвореном земљишту, чак и немаскирана. Бункера уопште нема, јер су их Талијани приликом повлачења порушили, а они нијесу правили нове. Вјероватно да би могли Никшић освојити и са снагама V бригаде и нашим снагама, али у том случају би можда имали више губитака и ишло би се са већим ризиком, а овако и са снагама IV пролетерске бригаде освајање Никшића не претставља никакву тешкоћу.

Да је V бригада приспјела овдје, док су били на овом терену I батаљон зетског одреда и III батаљон Никшићког одреда, сувишно би било присуство и IV пролетерске бригаде. Међутим, како V бригада још није стигла, јер је још у Бањанима, а ми смо морали упутити ова два батаљона у Бјелопавлиће—Пипери због онамо створене ситуације, потребно је да IV бригада узме учешћа у освајању Никшића. Њеним скретањем од главног правца неће изгубити много у времену, јер она може да се доста брзо, после освајања Никшића, пребаци према Колашину.

По нашем мишљењу V бригада се задржала више него што је требало и поред тога што смо Штабу III дивизије послали врло исцрпне податке и предложили му да се убрзаним маршем пребаци за Никшић.

I. Зетски и III никшићки батаљон послали смо у Бјелопавлиће—Пипери да разоружају дјелове дивизије „Тауринензе“, који су остали на лијевој обали р. Зете, када је главнина ове дивизије отступила у правцу Чева. Ове Талијанске снаге у јачини од 1500—2000 војника сада се налазе на простору Гостиље—Радовче. Штаб Зетског одреда ступио је са њима у разговоре и они су у почетку обећавали да ће приступити нашој борби, а доцније су због веза са четницима одустали, иако то није дефинитивно. Како Штаб Зетског одреда има на оном терену гдје се налазе Италијани свега једну чету бораца, то су ова два батаљона упућени, да би могли у случају да се ови Италијани не одлуче за заједничку борбу, исте разоружати. Ова два батаљона имају за задатак поред овога и да разбију четничке банде Баја Станишића и Јакова Јововића, које појачане са четницима из Подгорице броје око 400 војника. Присуство ових батаљона имаће и мобилизациони карактер. Прије одласка ова два батаљона на простор Бјелопавлићи—Пипери, ми смо рачунали да ћемо извршити напад на Никшић, јер смо, поред наших снага рачунали и на снаге дивизије „Тауринензе“. Међутим, дивизија „Тауринензе“ није пошла у правцу гдје смо јој ми предложили, већ се упутила у правцу Црквица и тако смо ми одустали од овога напада до доласка V бригаде, јер смо сматрали да, ако би имали веће жртве или не успјели у нападу.

да би то политички негативно дјеловало, а и у погледу саме мобилизације нових бораца.

Дивизија „Тауриненза“ пошла је у правцу Црквица прије него што је добила наше писмо из разлога што је, према њиховом излагању у писму које вам шаљемо, сматрала да јој се немогуће одржати на простору Чево—Чекање због несташице воде и хране за стоку, као и из стратегијских разлога. Наша чета која је пошла да их прихвати и помогне им у пребацивању до Горњег Поља, није успјела да их убиједи да је боље да пођу од нас у одређеном правцу. Чак су они то и одбили. Због овога је дошло до неспоразума између команданта дивизије и друга Николе Поповића. Ова чета је онда напала једну њихову колону и разоружала је. Том приликом је заплијенила више натоварених мазги са храном и муницијом и око 300 пушака. Пушке је у споразуму са друговима у Катунској Нахији раздјелила међу сељацима, а овамо је дотерала око 50 мазги. На мазгама је дотјерала око 1.000 кгр. сира, око 500 кгр. шећера нешто муниције итд. Ова чета је са собом довела око 40 Талијана који су били коњоводци и данас смо их послали у правцу мјеста гдје се налази дивизија „Тауриненза“ са писмом које вам прилажемо. У вези са писмом које нам је послао командант дивизије, другови Андро Мугоша и Никола Поповић пошли су поново да разговарају са командантом дивизије и у исто вријеме кажу да је командант дивизије одлучан да се бори противу Њемаца. Постоји вјероватноћа, иако то није најсигурније, да ће дјелови дивизије у вези са нашим писмом и са разговором другова Андра и Николе одлучити да дођу у Горње Поље. Истина, они врло лако мијењају одлуке, па се и то може догодити да то и овом приликом учине. Ми смо издали потребна наређења Ловћенском одреду да, уколико не пристану да се придруже или не предаду оружје, да их ови нападну и разоружају. То су они и досада чинили нападима на мање групе ове дивизије.

Ми смо и прије овога вашег писма дали директиве да се људство тј. борци из Боке, а нарочито из Орјена, као и борци из Зете и Љешкопоља, пребацују у срез Никшићки, како би се што прије попуниле бригаде. То је и другу Андру усмено наглашено кад је пошао прије неки дан на територију Ловћенског одреда. Очекујемо прве групе ових бораца да ће ових дана стићи овамо.

23. ов. мј. батаљон Вујадина Поповића² са дјеловима бата-

² Пробојем НОВЈ на Сутјесци 1943 год. Четврти батаљон Пете црногорске ударне бригаде успио је да стигне до пруге Вишеград-Сарајево до мјеста Подграб, које су Њемци контролисали. Пошто је изгубио везу са Штабом бригаде вратио се за Црну Гору, под командом Николе Живковића, који је био в. д. команданта, пошто је командант батаљона Вујадин Поповић на Сутјесци рањен.

Крајем августа 1943 год. батаљон је реорганизован, јер је у његов састав ушао и један број нових бораца са терена срезова Подгоричког и

љона Новака Кнежевића³ напали су четнике у Озринићима. Том приликом четници су имали 4 мртва и 7 тешко рањених. На нашој страни није било ни мртвих ни рањених. Овом приликом су четници Сима Мијушковића разбијени и обухватила их је паника послје кратке борбе.

Најновији извјештај о стању на подручју Ловћенског одреда достављамо у прилогу, са допуном да су наше партизанске јединице разбиле црничке и цетињске четнике. Цетињски четници су се повратили у Цетиње. У овој борби, која је трајала 5—6 дана, четници су имали преко 20 мртвих и рањених.

Одмах послје капитулације Италије, партизани у Зети су разрушили пругу Подгорица—Плавница и разоружали неке Италијане у Плавници.

У Голији постоји теренска партизанска чета у јачини од 50 бораца. У Кучима постоје 2 мање партизанске чете и то једна у Горњим Кучима, у Орахову. Из Горње Мораче долазили су делегати код нас и извјестили нас да су вољни да приступе борби, тражећи да им помогнемо у организовању и да им дамо оружје. Ми смо послали једно писмо поштем Горњоморачанима и упутили их на друга Душана Влаховића⁴ да им помогне у организовању партизанске чете или батаљона према броју бораца. Обећали смо им дати оружје уколико се организују. У Ровцима је вођена нека борба, изгледа са четницима Лашића⁵ који су хтјели да се пребаце једним дјелом у Бјелопавлиће.

У Бјелопавлићима насилна мобилизација Бајова" и Јакова" није успјела. Чак и Павковићи су одбили да иду са свога терена.

Стање њемачких снага у осталим градовима Црне Горе тешко је утврдити јер је то промјенљиво, пошто често праве покрете од једног мјеста до другог. Зна се само то да иду стално према Боки.

У Васојевићима изгледа да је италијанска дивизија приступила четницима.

Даниловградског, под командом Вујадина Поповића. Батаљон је био под непосредном командом Главног штаба за Црну Гору и Боку до доласка Пете црногорске ударне бригаде, када је опет ушао у њен састав као њен Четврти батаљон.

¹ Батаљон Новака Кнежевића формиран је од бораца који су се нашли на тергњу Никшићког среза послје Пете офанзиве, као и од позадинских радника са терена. Батаљон је од свог формирања био у саставу Никшићког НОП одреда све до формирања Шесте црногорске НОУ бригаде 14 новембра 1943 год. када је ушао у њен састав као Други батаљон.

⁴ Душан Влаховић, убијен из засједе од одметника-четника 1945 год. на дужности помоћника Министра пољопривреде Црне Горе.

⁵ Ђорђе Лашић

⁶ Бајо Станишић

⁷ Јаков Јововић

Расположење народа је углавном за нас, али се већим дијелом народ тешко мобилише и налази се у неком ишчекивању.

Ми смо вам изнијели наше мишљење, као и најновије податке са којима располажемо, па ви одлучите и о томе нас извијестите.

Сада је овдје стигао друг пуковник Радован Вукановић. Рече нам да су дјелови V бригаде водили борбу са четницима из Грахова и Рудина. Наши су заузели Вилусе и заплијенили магацин са доста муниције. Четници су имали 3 мртва и 2 заробљена. Наши нијесу имали губитака.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб,
Блажо Јовановић

БР. 45

ПОЗИВ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ОД 24 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ИТАЛИЈАНСКЕ
ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“ ДА ОСТАНЕ ПРИ РАНИЈЕ
ДАТОЈ ОДЛУЦИ ЗА ПРИЛАЗ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОЈ
БОРБИ

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. службено
24 септембра 1943 год.

КОМАНДАНТУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“
Положај

Прије неки дан послали смо Вам писмо у којему смо поздравили Вашу одлуку о приласку Народно-ослободилачкој борби и на Ваша питања дали одговоре као и правац да се пребаците код нас на слободну територију.

Догодило се да Ви пођете према Црквицама и Рисну, што нам је необјашњиво. Мада нам читава ствар није позната, сматрамо да је Ваша одлука погрешна и штетна, како за Вас саме, тако и за италијански народ и уопште за борбу против њемачких освајача.

Уколико сте се дефинитивно одлучили за борбу противу њемачких освајача, нужна је сарадња са Народно-ослободилачком војском и партизанским одредима Југославије, јер Ви усамљено не можете водити борбу и хтјели Ви или не хтјели без сарадње са нама доводите у питање Вашу војску, која ће на тај начин постати робље њемачких фашиста. Пробијање к мору без на-

шних јединица води директно до потпуне пропасти или падања у ропство њемачким освајачима. Погрешно је Ваше становиште да ћете се пробијањем до мора повезати са савезничким армијама Енглеске и Америке, јер то може потрајати и мјесец дана, а не како Ви предвиђате 5 или 6 дана. Треbate знати једно, да су велики Савезници Совјетски Савез, Енглеска и Америка признали једино нашу Народно-ослободилачку војску и партизанске одреде Југославије као своје савезнике, а не четнике или њима сличне, што је сасвим и разумљиво, јер су четници извршили издају према своме народу служећи Мусолинију, а данас ту издају продужују служећи Хитлеру. Ово наглашавамо, да сте Ви у заблуди, уколико имате какав контакт са четницима и да се сваки контакт са њима сматра као и контакт са њемачким освајачима. То исто важи и за банду око Крста Поповића. Не изгубите са ума да наша Народно-ослободилачка војска сматра сваки контакт са нашим домаћим издајцима исто као и контакт са њемачким окупатором.

Вашу одлуку о приступању Народно-ослободилачкој војсци синоћ је објавила радиостаница „Слободна Југославија“, као и радиостаница Лондон. При овој одлуци Ви сте дужни остати, јер би свака Ваша друга одлука значила обману наших великих Савезника, као и наше Народно-ослободилачке војске, значи непоковање споразуму о безусловној капитулацији коју су потписали влада г. Бадолџа и велики Савезници, значи издају према италијанском народу, који данас води херојску борбу противу њемачких фашиста у Италији за своју слободу, као и издају према Савезницима. Поћи другим путем, а не путем заједничке борбе са Народно-ослободилачком војском противу заједничког непријатеља и Вашег и нашег народа или не изручити оружје Народно-ослободилачкој војсци, исто је што и помагати њемачког фашистичког окупатора и за то ће се сносити тешка одговорност пред Савезницима, а и пред италијанским народом, који се са садашњом борбом коју води солидарисао и на дјелу са великом и побједоносном антифашистичком борбом.

Без обзира како су се развијале ствари са Вашом дивизијом, ми категорички од Вас тражимо једно од двоје: или да се прикључите Народно-ослободилачкој војсци и партизанским одредима Југославије ради борбе противу заједничког непријатеља, или да предате оружје нашој Народно-ослободилачкој војсци и партизанским одредима. У случају одлуке за прво докићемо заједнички план о борби, а у случају одлуке за друго ми смо спремни да Вашу војску пребацимо, уз сигурно обезбјеђење и човјечно старање, преко наше слободне територије, која се простире од границе Црне Горе до Трста, гдје би се Ваша војска нашла у својој домовини и прикључила италијанској војсци и италијанском народу који води борбу противу њемачких фашиста или пошла својим кућама.

У противном, ми ћемо водити борбу са Вама као са непријатељима, јер то налаже наша дужност према своме народу и обавезе према нашим великим Савезницима.

На крају ми Вам пријатељски препоручујемо, да останете при одлуци о прикључењу нашој Народно-ослободилачкој војсци и партизанским одредима, јер поред тога што ћете извршити свети дуг према Вашој домовини и Вашем народу, као и обавезу према великим Савезницима, Ви ћете спасити Вашу војску од свих искушења и страдања, као и од очите пропасти.

Ви сте дужни повести рачуна и о расположењу Ваших војника, који мрзе њемачке фашисте као своје унесрећитеље заједно са Мусолинијевом бандом и који дубоко осјећају патње и страдања свога народа које он подноси од Хитлерове крваве тираније.

У вези са изложеним ми очекујемо са правом да ћете Ви остати при одлуци прикључења и борбене сарадње противу заједничког непријатеља и Вашег и нашега народа, па је потребно да се хитно пребаците у срез Никшићки (Горње Поље), јер је то слободна територија, како смо Вам то назначили и у нашем прошлом писму.

Са нашим борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб
Блажо Јовановић

БР. 46

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 25 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ДА ИЗВРШИ ПОКРЕТ У ПРАВЦУ ГОРЊЕГ ЛИПОВА

ШТАБ II УДАРНОГ КОРПУСА

Пов. Број 40
25 септ. 1943 г.
у 15 часова

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Добили смо извјештај од II пролетерске дивизије у коме нам јављају да су заузели Пљевља. Заплијењено је: 9 т. митраљеза, 20 п. митраљеза, више од 1.000 мина за бацач, 30.000 метака. 3 камиона, 2 луксузна аута и другог ратног материјала. Град је заузет без жртава. У бригаду је одмах ступило 200 муслимана после заузећа града.

II пролетерска дивизија ће предузети чишћење Лимске долине.

Ваша бригада ће сјутра, 26 о. мј. извршити покрет у правцу Г. Липова. Послије доласка у Липово бригада ће поставити потребна обезбјеђења, јер изгледа да се извјесне четничке банде налазе по Сињајевини. Напомињемо вам да је пролаз преко Вратла за Липово кроз један тјеснац, те ћете зато очистити Јабланов Врх (катуне испод врха), да вас не би ко изненадио са те стране, и омео ваш покрет.

Одмах по доласку у Липово предузети ћете потребне мјере у циљу прикупљања података о јачини четничких банди на просторији Колашин—Матешево.

Покрет ћете извршити сјутра, 26 о. мј. у 3,00 часа.

Овај штаб ће кренути у 4,00 часа.

Послије доласка у Липово штаб ће се смјестити у кући Саве Лазаревића—Батаре.

Ако код вас стигну какви позадинци одмах их упутите у овај штаб.

У случају сукоба са неким четничким бандама будите дрски и безобзирни.

Борбени знаци за 26/27 СЛОГА—САБЉА

27/28 ПИШТОЉ—ПОЛТАВА*

28/29 ПЉЕВЉА—ПРАВДА »

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 47

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 25 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ
УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ
У ХЕРЦЕГОВИНИ И СРЕЗУ НИКШИЋКОМ И О НАРЕДНИМ
ЗАДАЦИМА ДИВИЗИЈЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. ЈУГОСЛ.

Бр. службено
25 септембра 1943 г.
у 1.30 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

1. — Вечерас сам стигао у Главни штаб и пошто одлазе
курири до вас, пишем вам овај извјештај. Извјештај којег сам
упутио преко Херцеговачке бригаде ка Трнову вјероватно ни-

јесте примили, пошто сте са оне просторије раније пошли него су до вас стигли курири. Са овим извјештајем послати су и подаци за војне руководиоце X бригаде.

2. — Када смо са V бригадом избили у област Гацка, повезали смо се са X херцеговачком бригадом, која се налазила на просторији Автовац—Гацко—Југовићи. Ову просторију бригада је заузела без великих борби, јер је окупатор био евакуисао Гацко. Усташко село Грачаница давало је доста јак отпор али је био савладан и село је потпуно спаљено.

3. — Са Штабом X бригаде одржали смо састанак и упознали се са ситуацијом у Херцеговини. Стање у Херцеговини било је сљедеће:

а) У Невесињском срезу четници су вршили мобилизацију. Са око 300 мобилисаних из овога среза кренули су у правцу Гацка да нападну X бригаду, али су били дочекани од једног батаљона X бригаде на просторији с. Југовићи—с. Домрке и потпуно разбијени. Милорад Поповић¹, који је био са овом групом у пратњи своје штапске чете имао је 5 мртвих и 4 рањена. Са овог правца четници нијесу више покушавали испаде према X бригади.

б) На просторији с. Казанци и околних села све до Автовца, поп Перишић² био је извршио мобилизацију.

в) У Билећком срезу четници су такође вршили мобилизацију, а ту су имали и од раније једну јачу групу око т. зв. „ћоравог“ батаљона. Њемци су били напустили Билећу.

Ради овакве ситуације, у сагласности са Штабом X бригаде, одлучили смо да разбијемо четничку групу попа Перишића и билећке четнике и заузмемо Билећу ради што успјешније мобилизације у овом срезу. У току 15, 16, и 17 ов. мј. водили смо борбе са четницима на просторији Казанци—Плана—Билећа. Пошто су четници у току 15 ов. мј. били разбијени и принуђени на повлачење, затражили су хитно помоћ од Њемаца из Дубровника, пошто је у Требињу била само једна чета Њемаца. Њемци су са једним камионом војника, у току 16 о. м., пружили помоћ четницима, али је овај камион њемачких војника, као и један мотоцикл који га је пратио, био нападнут код Фазлагиха Куле и том приликом убијено је 12 Њемаца, заробљен 1 и запљјењен аутомобил и мотоцикл након чега су и уништени. Послије овога јединице X и V бригаде продужиле су гоњење у правцу Плана и Билеће. V бригада вршила је покрет црногорском границом, али није наишла у свом покрету ка Билећи на отпор. Херцеговачка бригада, која је вршила покрет херце-

¹ Милорад Поповић, официр бивше југословенске војске, комадант четничке бригаде. Погинуо 19-15 године.

² Радојица Перишић, идејни организатор четника на сектору Пиве, Дуге, Голије — погинуо почетком 1945 год. код Бања Луке.

гсвачком просторијом, сломила је покушај четника да задрже наше надирање ка Плани и Билећи. У овом гоњењу до Билеће четници су имали 34 мртва и рањена. Наши губици 2 мртва и 2 рањена. Пошто су 17. о. м. четници побјегли у саму варош Билећа, и осјетили се угрожени, тражили су од Њемаца нова појачања. Њемци су им пружили помоћ са 3 тенка, 3 противколеска топа и око 30 до 40 камиона војске и другог материјала. По доласку у Билећу, Њемци су преузели одбрану овог мјеста. Четничке вође са мањим групама остале су у вароши, док су се извјесни дијелови разбјежали на разне стране. Један дио принудно мобилисаних сељака разишао се кућама док је један дио прилазио Х бригади. Ми смо одустали од напада на град из разлога што би то било скопчано са губицима.

Послије овога ми смо оријентисали Х бригаду ка Стоцу и ЈБубињу у сврху мобилизације, разбијања четничких банди, прикупљања Мостарског батаљона итд. Са ове просторије бригада ће скренути ка Невесињу или ка југу према ситуацији. У црногорску бригаду упутили смо у правцу Велимља (Бањани).

4. — Приликом доласка на просторију Бањана—Велимље, мјештанска партизанска јединица била је заузела Велимље од четника који су у овом мјесту били организовали класт. У Велимљу сазван је племенски збор на коме је био познат и Косто Радовић. Збор је доста слабо посјећен из разлога што су четници спречавали из удаљенијих села долазак на овај збор. Са Костом је претходно био вођен разговор и одлучно је да на збор и он дође. Он је том приликом дао једну изјаву доста нејасну, али којом је углавном позвао Бањане да помажу нашу војску. Иако, он је врло дволичан човјек и у контакту је са Крстом Поповићем иако са њим моментално нема везе из техничких разлога. На збору је изабран привремени општински НОО и сада се ради на мобилизацији али је још нејасно какав ће бити одзив, јер Бањани за сваку ствар, па и за ову, врше братственичка савјетовања, ради чега код њих иде све споро и неизвјесно.

5. — У току јучерашњег дана један батаљон V бригаде напао је четничке банде у Вилусима, разбио их и заплијенио магацин муниције којег су четници наслиједили од Италијана. Ови четници спремали су се за напад на Велимље, односно на каше снаге. Они су, скупина Граховљана, Рудићана и Трепчањана. Одржавају везу са херцеговачким четницима. У јучерашњем сукобу имали су 3 мртва и 2 заробљена. Наши нијесу имали губитака.

6. — Важни правци за операције наших јединица и онемогућавање четницима да врше мобилизацију, те најповољније могућности за нашу мобилизацију, по мом мишљењу, су следећи:

а) Грахово—Бока Которска. На овом правцу треба разбити четнике Грахова и Кривошија и повезати се са Боком, гдје се у овом моменту одвија народни устанак. Неприсутство наших снага у непосредној близини могли би користити четници. Катунска Нахија (федералистичке масе) у најскорије вријеме биће добра база за мобилизацију. Из Боке Которске треба извући што више људства.

б) Никшић—Бјелопавлићи—Пипери—Кучи. Онемогућити утицај Баја Станишића и Јововића, потпуно их разбити и принудити да напусте ову просторију и извршити мобилизацију.

в) Морача—Васојевићи. Разбити четнике у Васојевићима и онемогућити њихов утицај на друге крајеве. Извршити мобилизацију у Васојевићима.

На свим овим правцима не треба ићи са малим снагама него рационално користити расположиве снаге и са што већим снагама у поједином правцу поћи, јер би се само тако могло ријешити и питање повољне мобилизације и вршење војничких задатака успјешно. Сваки војнички неуспјех у садашњој ситуацији био би нам од штете. Цјепкање снага не користи.

7. — Другови из Главног штаба мишљења су да треба напасти Никшић. Они сматрају да, обзиром на морално стање непријатеља и ту околност да не држе спољну одбрану града, било би могуће лако заузети Никшић.

Моје је мишљење да, обзиром што непријатељ има у граду око 1.000 војника и артиљерију, доста је ризикантно нападати ово мјесто, јер природно је да би непријатељ пружио отпор без обзира на морално стање и да би напад био скопчан са губицима, а исход напада је неизвјестан. Незаузимање града негативно би се одразило на околину. Усто ми немамо артиљерију.

Према информацијама непријатељ је спреман за покрет и било би можда успјешније напасти га у покрету на комуникацији.

Другови из Главног штаба су вам можда детаљније изнијели ствар по питању заузећа Никшића, тако да ћете моћи процијенити ситуацију и донијети одлуку. Природно је да би заузеће позитивно дјеловало на околину нарочито у питању мобилизације.

8. — У току данашњег дана послаћу наређење V бригади да се пребаци преко Трепча, гдје се налази четничка група Рака Лалића, коју узгредно ликвидирати, у правцу Никшића, ради повезивања са II и IV батаљоном који ће ући у састав ове бригаде, као и повезивања са Никшићким одредом. Даље операције усмјерићемо према ситуацији, односно према вашим сугестијама, обзиром на предње излагање. Уколико одлучите напад на Никшић, хитно обавијестите да бисмо јединице могли поставити благовремено на полазне положаје.

9- — Овдје је стигао друг Јово Капа, али се још нијесам еидио са њим. Друг Радомир,³ који је одређен за замјеника комаданта II дивизије, налази се у Велимљу и поручићемо му да дође, односно да се упути на нову дужност.

III — Предузећемо потребно да падобранце овамо допратимо. У ту сврху издаћемо наређење X херцеговачкој бригади.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, пуковник
Рад. Вукановић

БР. 48

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАЗОРУЖАЊУ ДИЈЕЛОВА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“

ШТАБ
III К О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Бр. службено
25 септембра 1943 године

*

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Јединице Зетског одреда, које оперишу на територији Бјелопавлића, успјеле су да разоружају дијелове италијанске дивизије „Тауринензе“. То су углавном неборачки дијелови исте дивизије, санитет и комора који су били повезани са четничким бандитима у намјери да избјегну контакт с нама и да се повежу са главнином своје дивизије. На тај начин, код нас се налази око пет стотина италијанских војника, око три стотине мазги, приличан број пушака, већа количина санитетског материјала, једна радио станица и извјесна количина остале ратне спреме. Могућност за мобилизацију ових људи врло је мала. Ми ћемо их за сада задржати код нас док се не заврше преговори са командом њихове дивизије, па уколико дивизија пређе на нашу страну, утолико ћемо их истој прикључити. Уколико одлучи супротно ми ћемо настојати да војнички интервенишемо у циљу разоружања свих осталих дијелова дивизије. Санитетски материјал оставићемо код овдашње болнице, коју мислимо организовати на овом терену, да би наше бригаде и одреде направили покретнијима и да би рањеницима и болесницима пружили веће могућности за лијечење. Радио станица остаће код нас или код Главног штаба док не набавимо неког радиотелеграфисту, који

⁵ Радомир Бабић

ће је моћи употреби. Пошто је за нас овај број заплијењених коња врло велики, то смо одлучили да сто двадесет упутимо II дивизији и IV црногорској бригади, а уколико им сви не би били потребни, да вишак додијеле народно-ослободилачким одборима на територији Жабљака и евентуално Санцака. Ради 10га потребно је да II дивизија и IV пролетерска бригада прихвате коње из Буковице докле ће их довести један вод Никшићког одреда. По истим друговима упућујемо за Вас нешто сира и шећера.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капичић

Командант-пуковник
Рад. Вукановић

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКА НА ЦРНОГОРСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКОЈ ГРАНИЦИ И СИТУАЦИЈИ ОКО НИКШИЋА

**ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
26 септембра 1943 год.**

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Примили смо ваша писма од 20, 23 и 24 ов. мј¹.

Ми смо вам послали до сада два извјештаја и то један из Херцеговине преко Херцеговачке бригаде на правац Калино-БИК—Трново и један, углавном поновљени из Милочана на правцу Шавник—Буковица. Од другова који су данас овдје стигли сазнајемо да ни један од ових извјештаја још није до вас стигао. То је ради тога што сте ви били у покрету. Курири ће сигурно поћи за вама но претпостављајући да могу закаснити понављамо вам у кратко ранији извјештај.

У току 12 и 13 о. м. пребацили смо се са V бригадом из области Фоче у област Гацко. Успут смо имали сукоб јужно од Брода у с. Приједражје, са једном четничком групом у јачини од 30 бораца. Ову групу разбиле су чете V бригаде. Убијен је један а заробљено четири четника. Из овог и околних села прикупљено је око 30 пушака, 1 митраљез, и око 300 метака.

¹ Редакција није успјела да пронађе ова писма.

У Тјетништу одржали смо комеморацију са постројеном бригадом друговима палим у кланцу Сутјеске на дан 13 јуна о. г. Почасна чета извршила је сахрану кости покојног Саве Ковачевића. У непосредној близини мјеста гдје је погинуо Сава препознат је и љеш Душана Бојовића² који је такође сахрањен. Сељаци из Врбнице били су како Саву тако и остале љешеве около мало пригрнули земљом.

У Сухи пронађено је 4 пушкомитраљеза, 1 митраљез и један лаки бацач на мјесту гдје их је оставио командант Бошко Јанковић.

По доласку у област Гацка ухватили смо везу са Х бригадом која је држала Автовац и Гацко и одржали састанак са Штабом ове бригаде и упознали се са ситуацијом у Херцеговини уколико је била њима позната. Ситуација је у главном била следећа:

а) Четници су вршили мобилизацију у Херцеговини и постојали су у јачим формацијама, односно као формиране јединице у срезovima Невесињском и Билећком као и дијелом у Гацачком (Казанци — поп Перишић).

б) Окупатор је био напустио Невесиње и Билећу и ове вароши држали су четници.

в) Италијани су у јужној Херцеговини и Дубровнику били разоружани од Њемаца.

г) Четници Билећког среза, по па Перишића и невестињски припремали су напад на Х бригаду у правцу Гацка. У ову сврху вршили су концентрацију према Гацку. Невесињски четници (око 300) са којима је тада био командант Сјеверно-херцеговачког корпуса Милорад Поповић са својом штапском четом дошли су били до села Југовићи. Један батаљон Х бригаде напао је ноћу ове банде и потпуно их разбио након чега су побјегли у правцу Невесиња. Из пратње Милорада Поповића погинуло је 5 а рањено 4 четника, а број осталих мртвих и рањених био је око 20.

д) Четници Билећани држали су положај на Кобиљој Глави, наслањајући се на Фазлагича Кулу која се држи непријатељски, али углавном дефанзивно. Четници по па Перишића заузели су били положаје према Автовцу и Равном.

Услијед овакве ситуације одлучили смо да разбијемо ове четничке групације на Херцеговачко-црногорској граници. У току 15ог, 16, 17 и 18 овог мјесеца, прешли смо у напад са обје бригаде без једног херцеговачког батаљона, који је остао у Гацку. V бригада наступала је углавном црногорском просторијом а Х бригада херцеговачком просторијом. У току 15 ог ов.

⁵ Душан Бојовић, народни херој, погинуо на Сутјесци 13 јуна 1943 год. као руководицац обавјештајне службе Треће ударне дивизије.

мјесеца разбили смо четничку групу попа Перишића, а онда кренули у правцу југа. Билећки четници (ћорави батаљон) који су држали Кобиљу Главу затражили су помоћ од Њемаца из Дубровника. 16 ов. мјесеца један камион Њемаца, праћен једним моторциклом, дошао је преко Билећа и Кобиље Главе до Фазлагиха Куле (село Степен). Непријатељ је био нападнут од јединица Х (десете) бригаде. Убијено је 12 Њемаца, а један заробљен, уништен је камион и моторцикл. Остали Њемци који су били у камиону и са којима је био капетан Видачић из Требиња, командант Јужно-херцеговачког корпуса, спасили су се бјекством у Фазлагиха Кулу.

Послије овога продужен је напад ка Билећи и четници разбијени на свим положајима и принуђени на повлачење дијелом у Билећу, гдје су стигла нова појачања Њемаца, а дијелом се разбјежали на разне стране. Четници су имали тридесет четири мртва и рањена. Наши губици два мртва и два рањена. Послије овога ми смо се припремали за напад на Билећу, али су Њемци пружили нова појачања у људству и наоружању. Поред тога ушла су у Билећу и три тенка. Услијед такве ситуације и да би избјегли зеће губитке, ми смо одустали од напада на Билећу и усмјерили покрет Х бригаде ка Столцу а даље према потреби односно према ситуацији. Пету црногорску усмјерили смо према Бањанима.

Напред изложено је углавном оно што су обухватили наши ранији извјештаји.

Послије нашег доласка у Велимље (Бањани), које су прије овога од четника заузели мјештански партизани, задржали смо се неколико дана у сврху мобилизације. Овдје је одржан један племенски збор који је доста слабо посјећен, јер је долазак сељака спречаван од извјесних четничких група. Изабран је на збору општински Народно-ослободилачки одбор. Иако је расположење Бањана, углавном за нас, одзив за војску доста је слаб због држања сусједних општина, које су четнички расположене (Граховска, Рудинско-трепачка и дијелом Вучедолска).

23 о. мј. четничке банде код Грахова и Вилуса спремале су се за напад у правцу Велимља. Јединице V бригаде прешле су у напад противу четника, разбиле их и заузеле Вилусе. Убијено је три четника, а заробљена су два. Заплијењен је један магацин разне муниције, којега су четници наслиједили од Италијана.

У току наредних дана, наредили смо пребацивање Бригаде у правцу Никшића. Успут треба да ликвидира четничку групу у Трепчима.

Командант дивизије и политички комесар стигли су у Главни штаб и обавијестили се о ситуацији о којој вам је углавном Главни штаб писао.

Ставили смо под нашу команду односно под команду V бригае I батаљон Зетског одреда и I батаљон Никшићког одреда као II и IV батаљон V бригае. Људство ових батаљона углавном је раније људство V бригае са извјесним попунама.

У току данашњег дана једна чета Њемаца направила је испад из Никшића у правцу, односно до с. Глибавца, гдје је била дочекана од дијелова нашег II батаљона односно I батаљона Никшићког одреда. Њемци су се после краће борбе повукли у Никшић. Имали су два мртва. Заплијењено је 300 метка.

У Никшићу, према непровереним подацима, све мањи је број Њемаца. Извјесни тврде, да нема више од три стотине. Ми ово проверавамо, па ћемо према ситуацији одлучити. Ми нећемо инсистирати на заузимање по сваку цијену ако би то било скопчано са већим губицима. Но, ми ћемо Њемце нападати на комуникацији Никшић—Даниловград.

Уколико не буде изгледа за заузимање Никшића у овом моменту, ми ћемо V бригау усмјерити у правцу Бјелопавлића са задатком разбијања банди Баја Станишића, операција против окупаторских колона на комуникацији Никшић—Подгорица и мобилизација људства.

Око Никшића остаће Никшићки партизански бдред.

Јуче смо послали наређење X бригаи, да један или два своја батаљона поврати према Билећи ради онемогућавања четницима мобилизације и концентрације, јер је ово група четника чије постојање, у непосредној близини црногорске границе, негативно се одражава у сусједним општинама црногорским. Исто тако ставили смо задатак овој бригаи да упути један свој батаљон у правцу Борци ради специјалног задатка³ о којему сте нам ви јавили.

Зетски одред спровео је овамо око четири стотине Италијана (људство разних комора и болница), јер су се исти били повезали са четницима и имали намјеру да се предају Њемцима. Ово људство је из дивизије „Тауринензе“ чија је главнина била на Чеву и која се пребацила у Црквице, а са којом је у вези Ловћенски партизански одред. Главни штаб је писао писмо Команди ове Дивизије, да би се расвијетлило њено држање према нама.

Међу материјалом одузетим од Италијана налази се једна радио станица са батеријама, али нема радиотелеграфисте. Ова станица је код Главног штаба.

Друговима из IV Бригаде дали смо за IV Бригаду следеће: 8 тешких митраљеза са двадесет четири пуна реденика и 10 сандука муниције за митраљезе, 36 граната за тешки бацач, 60 гра-

³ Вршењем акције на правцу куда су ишли курири за Врховни штаб, који се тада налазио у Централној Босни, батаљон је имао задатак да им обезбиједи прелаз.

код Главног Штаба.

Друговима из IV Бригаде дали смо за IV Бригаду следеће: 8 тешких митраљеза, а двадесет четири пуна реденика и 10 сандука муниције за митраљезе, 36 граната за тешки бацач, 60 граната за мали бацач, 15 мазги. Јуче смо упутили преко Команде места Жабљак 120 мазги, с тим да их раздијелите јединицама Корпуса, која се тамо налазе.

Ми немамо погодно лице из V Бригаде, које би могло преузети дужност интенданта Дивизије. Ради тога, потребно је да Ви одредите интенданта из неке друге јединице.

Другови Приморац и Радомир доћи ће на дужност. Друг Рамо је потребан Блажу, а друг Солдатовић, према мишљењу Блажовом, треба још извесно вријеме да остане доле у Боки, јер је тамо врло потребит.

Када стигну другови из Херцеговачке бригаде за Вашу пратећу чету, ми ћемо их заједно са друговима из V Бригаде послати.

Карактеристике за официре и подофицире у Херцеговачкој бригади послали смо Вам по куририма који још нијесу стигли, а за нове батаљоне V Бригаде послаћемо Вам када прикупимо податке. Ми смо мишљења, да у околини Никшића формирамо болницу и у том погледу предуземо кораке заједно са Главним Штабом. Ова болница ће бити под заштитом Никшићког одреда и у којој ћемо остављати све рањене и болесне другове, да не би отежавали покрет јединица. Ми смо, дванаест рањеника и болесника Херцеговачке бригаде узели са собом, да не би отежавали покрет ове Бригаде.

Херцеговачка бригада до 18. о.мј. нарасла је на око 850 бораца. Њено бројно стање и наоружање исто тако послато је уз први наш извјештај.

V Бригада укључујући нова два батаљона има сада око 550 бораца. Батаљони ове Бригаде који су били овдје, наоружани су са 11 пушкомитраљеза, 4 тешка митраљеза, 2 тешка и 2 лака бацача. Остало наоружање ове Бригаде, као у бројном стању, послато је са првим извјештајем.

Друг Влахо је писао Штабу Ловњенског одреда за људство за IV Бригаду.

Ми смо мишљења да је било потребно послати ликвидације Колашина упутити IV Бригаду овамо, с тим што би смо јој дали правац ка подручју Ловњенског партизанског одреда, гдје би се ова Бригада знатно ојачала и онемогућила реакцију у ошним крајевима. Наши теренски одреди не могу извршити мобилизацију у оном обиму колико би то могла Бригада. Но, Ви ћете имати преглед ситуације у Црној Гори, па према томе одлучите.

Уколико је неки радиотелеграфиста оспособљен за рад упутите га са станицом код нас, јер је на овај начин односно путем курира одржавање везе отежано и споро. Ради тога не можете имати благовремено преглед ситуације са просторије на којој дејствује наша Дивизија.

С другарским поздравом

СМРТ ЗАПИЗМУ—СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,

Jovan Radost

Командант-пуковник,

Vukobrat

ната за мали бацач, 15 мазги. Јуче смо упутили преко Команде мјеста Жабљак 120 мазги, с тим да их раздијелите јединицама Корпуса (које се тамо налазе). Оружја другог није било.

Ми немамо погодно лице из V Бригаде, које би могло преузети дужност интенданта Дивизије. Ради тога потребно је да Ви одредите интенданта из неке друге јединице.

Другови Приморац⁴ и Радомир⁵ доћи ће на дужност. Друг Рашо⁶ је потребан Блажу⁷, а друг Солдатовић⁸, према мишљењу Блажовом, треба још извјесно вријеме да остане доље у Боки, јер је тамо врло потребит.

Када стигну другови из Херцеговачке бригаде за Вашу пратећу чету, ми ћемо их заједно са друговима из V бригаде послати.

Карактеристике за офицере и подофицере у Херцеговачкој бригади послали смо Вам по куририма који још нијесу стигли, а за нове батаљоне V Бригаде послаћемо Вам када прикупимо податке. Ми смо мишљења, да у околини Никшића формирамо болницу и у том погледу предузећемо кораке заједно са Главним Штабом. Ова болница ће бити под заштитом Никшићког одреда и у њој ћемо остављати све рањене и болесне другове, да не би отежавали покрет јединица. Ми смо, дванаест рањеника и болесника Херцеговачке бригаде узели са собом, да не би отежавали покрет ове Бригаде.

Херцеговачка бригада до 18 о. мј. нарасла је нч око 850 бораца. Њено бројно стање и наоружање исто тако послато је уз први наш извјештај.

V Бригада укључујући нова два батаљона има сада око 550 бораца. Батаљони ове Бригаде који су били овдје, наоружани су са 11 пушкомитраљеза, 4 тешка митраљеза, 2 тешка и 2 лака бацача. Остало наоружање ове Бригаде, као у бројном стању, послатом са првим извјештајем.

Друг Блажо је писао Штабу Ловћенског одреда за људство за IV Бригаду.

Ми смо мишљења да би било потребно после ликвидације Колашина упутити IV Бригаду овамо, с тим што бисмо јој дали правац ка подручју Ловћенског партизанског одреда, гдје би се ова Бригада знатно ојачала и онемогућила реакцију у оним крајевима. Наши теренски одреди не могу извршити мобилизацију у оном обиму колико би то могла Бригада. Но, Ви ћете имати преглед ситуације у Црној Гори, па према томе одлучите.

⁴ Рудолф Приморац-Руди

⁵ Радомир Бабић

⁶ Војо Ковачевић

⁷ Блажо Јовановић

⁸ Стојадин Солдатовић, тада члан штаба Ловћенског НОП одреда

Уколико је неки радиотелеграфиста оспособљен за рад упутите га са станицом код нас, јер је на овај начин односно путем курира одржавање везе отежано и споро. Ради тога не можете имати благовремено преглед ситуације са просторије на којој дејствује наша Дивизија.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Јован Капичић

Командант-пуковник,
Рад. Вукановић

БР. 50

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 26 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
О ОРГАНИЗАЦИЈИ ВОЈНИХ ВЛАСТИ У ПОЗАДИНИ**

**ШТАБ
ДУР. Н. О. ОДРЕДА**

Број — сл.
26-1X-43

У 19 часова

Боан

»

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Извјештавамо вас о следећем:

1) На подручју Штаба одреда организовали смо пет команди мјеста и увели их у посао. Команде мјеста су постављене на Жабљаку, у Шавнику, Боану, Пишчу и Пивском Манастиру. При свим командама мјеста приступило се формирању посадних чета. Истовремено са образовањем војних власти у позадини, приступило се и организацији народне власти. Општински НОО функционишу у Жупи и Планини Пиви као и на Жабљаку. У осталим општинама су у току формирања.

Одржан је доста успио збор на Боану у току данашњег дана а сјутра 27 о. м. одржаће се општински зборови у Шавнику и Пишчу.

Обавијештени смо да су у току 23 и 24 о. м. неколике четничке групе кренуле у правцу Липова. Међу овима су се налазили: Станиша Јауковић¹ са око 30 људи; Бошко Бојовић² са око 20 људи, и Милош Башовић³ са неких 15—20 ускока. Ови последњи су у току 25 о. м. били на Старцу, имали намјеру да

¹ Станиша Јауковић, ухваћен у Словенији приликом наступања наших снага. Стријељан у Колашину по пресуди Народног суда.

² Бошко Бојовић, један од организатора четника у Шаранцима у периоду после Пете офанзиве. Погинуо је у борбама у Босни — приликом повлачења Њемаца.

³ Милош Башовић, ухваћен у планини Војнику јануара 1945 год., по кушао је да побегне и у бјекству је убијен.

сађу на Боан, али су у међувремену обавијештени од неких јатака о нашим снагама на Боану те су се изгубили у правцу Вратла.

Команда мјеста Жабљак обавијештена је од Штаба II дал. бригаде о заузећу Пјеваља од стране наше војске. Поред ратког плијена у оружју заплијењено је и 18.000 кг соли и 3.000 кг. дувана. Мишљења смо да би, у вези наших ранијих разговора, нешто од соли и дувана као и стоке и других намирница уколико их има требало ставити на расположење Штабу одреда за потребе војске и помоћи народу. Уколико би у овоме смислу услиједило ваше наређење Штабу II дивизије — молимо да нас извијесте како да организујемо пребацивање робе.

Наша веза са вама отада ће бити преко Ком. мјеста у Боану, те нам и радио вијести шаљите преко те везе.

Од Фоче и Гацка немамо извјештаја, чим их добијемо обавијестићемо вас.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
мајор

Оорад Цицил

П. С. у прилогу шаљемо два писма Пом. нач. вашег штаба⁴.

БР. 51

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ
БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈУ МОЉКОВЦА И ЗА ЧИШЋЕЊЕ
САНЦАКА ОД ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Број 42
27.IX.1943 год.
у 13 часова**

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Са IV Пролетерском бригадом послје тешке борбе која је трајала 14 часова узели смо Колашин. Колашин је бранило 300 четника и 500 Италијана. Наше јединице су га узеле на

⁴ Писма која је писао помоћник начелника Штаба Другог ударног корпуса, Бранко Обрадовић, нијесу сачувана.

јуриш и јутрос се коначно предао батаљон који је био на Башањем Брду.

Непријатељу су нанесени губици од 30 мртвих и толико рањених.

Ми смо имали 5 мртвих и 18 рањених.

Заплијењен је огромни ратни материјал.

Италијанска дивизија „Венеција“ је била направила споразум са четницима да се бори противу Њемаца и комуниста.

Ми смо ступили у преговоре са командантом дивизије у Беранима ради предаје оружја те дивизије или приступања дивизије на нашу страну. Одговор чекамо. Но нам четници компликују ствари, јер има мјеста гдје чак четници сједе у њиховим штабовима.

IV Пролетерска бригада ће остати овдје до добијања одговора од Италијана и да се одмори бар два дана.

Ми се налазимо у Колашину.

Четници у Црној Гори а нарочито овдје у Васојевиће дижу главу.

V вези овакве ситуације НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да хитно пребаците II Далматинску бригаду Аа просторију Мојковац, гдје ће се ставити под нашу команду, у циљу разбијања четничких банди у Васојевићима и разоружања дивизије „Венеција“.

За пребацивање једнога батаљона користите ваше камионе, јер је неопходно потребно да се бригада што прије пребаци на просторију Мојковац. Ако имате довољно камиона, читаву ћете бригаду пребацили камионима. Напомињемо Вам да око Мојковца има четничких групица, зато ће камиони поставити потребна аутоматска оруђа за осигурање. Још боље ће бити да се камионима пребаците до Шаховића, јер не знамо ситуацију код Слепач Моста, а одатле да батаљони пођу пјешке за Мојковац.

2. Са II Пролетерском бригадом и Санџачком задржите Пљевља и наставите са чишћењем Санџака, с тим што ће Санџачка држати Пљевља а затим извршити мобилизацију, а II Пролетерска ће дејствовати у долини Лима. За сада не пребацивати се преко Лима, због ситуације у Црној Гори. Обавијете ваше бригаде морају бити једна маневарска група у циљу разбијања четничких снага и вршења мобилизације. Трудите се да што више муслиманског живља мобилишете.

Ако вам треба муниције за италијанске пушкомитраљезе јавите нам, да би вам упутили. Рачунајте с тим да ми имамо само један камион.

Телефонску везу од Пљеваља до Мојковца успоставите најхитније. Успоставите и остале телефонске везе, јер овако са командовањем иде врло тешко.

Ако сте ухватили везу са Србијом јавите нам.

Ми морамо схватити то да ће четници покушати поново организовати се, зато их морамо свугдје тући и попуњавати наше бригаде новим људством.

У Црној Гори четници у извјесним гарнизонима отворено, а у извјесним прикривено сарађују са Њемцима.

Све Санџаклије, које су у Петој офанзиви напустили услед тешкоћа Санџачку бригаду, хитно мобилишите у бригаду. Јавите нам бројно стање и наоружање ваших јединица.

Нека Штаб III Санџачке бригаде одмах упути људство за ископавање брдског топа и митраљеза, који се налазе на Дурмитору.

Ако нам се преда дивизија „Венеција“ упутићемо Вам извјестан број камиона за потребе ваших трупа. Ако буде оклопних аутомобила и тога ћемо вам упутити, па ако буде и топова, а овдје смо хвала богу нашли муниције, и тога ћемо вам упутити.

IV бригаду још нијесмо попунили. Изгледа да је и нећемо моћи попунити онако како смо мислили, јер нам четници компликују ствари у Црној Гори.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Митар Бакић

Командант

генералмајор

Пеко Дапчевић

БР. 52

ПОЗИВ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“ ЗА ГИРЕКИД САРАДЊЕ СА ЧЕТНИЦИМА И ЗА ЗАЈЕДНИЧКУ БОРБУ ПРОТИВ ЊЕМАЦА

ШТАБ

II УДАРНОГ КОРПУСА

НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Број 42

27 септембра 1943 год.

КОМАНДАНТУ ГЕНЕРАЛУ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

Беране

У вези наших телефонских разговора ми Вам шаљемо наше услове за сарадњу у борби противу заједничког непријатеља — Њемаца:

1. Да одмах са свим Вашим јединицама пређете на нашу страну у циљу организације заједничког фронта противу Њемаца.

2. Да се ставите под нашу команду, јер смо ми једина савезничка армија на територији Југославије.

3. Да прекинете сваку везу са четничким бандама и њиховим официрима, јер ћете у том случају бити изложени да водите борбу са нама, јер четници су Ваши и наши непријатељи, пошто заједно са Њемцима ратују противу нас.

4. Ми Вас не обавезујемо да ратујете противу четника, сем у случају ако Вас четници нападну. Једина Ваша обавеза је да се борите противу Њемаца, који су окупирали и Вашу земљу и данас руше Ваше градове и убијају на стотине Ваших мајки, синова и дјеце.

5. Ако нећете да примите борбу са Њемцима Ви сте дужни према уговору о капитулацији све Ваше оружје предати Народно ослободилачкој војсци и у том случају бићете преко слободне територије упућени у Вашу земљу. Ми ћемо Вам осигурати пут до Ваше земље.

6. Још једном Вам напомињемо да, ако будете сарађивали са четницима, ми ћемо бити приморани примијенити силу у циљу узимања оружја од Вас, јер постоји могућност да Вас разоружају Њемци.

»

7. Све су ово услови које предвиђа клаузула о капитулацији, а на основу наређења које смо ми добили од стране наших Савезника: Енглеске, Русије и Америке.

8. Тражимо хитан одговор, јер ће наше трупе кренути у правцу Матешева, Андријевице и Берана, те да не би дошло до нових неспоразума за које би Ви лично одговарали пред Савезницима.

С.МРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДИ
КОЛАШИНСКЕ ПАРТИЗАНСКЕ ЧЕТЕ ДА СЕ ПРЕБАЦИ НА
ДРИЈЕНАК И СТАВИ ПОД КОМАНДУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕР-
СКЕ БРИГАДЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
27 септембра 1943 год.

КОМАНДИ КОЛАШИНСКЕ ПАРТИЗАНСКЕ ЧЕТЕ

Одмах по пријему овога наређења пребаците се са четом на Дријенак, гдје ћете се ставити на расположење Штабу IV пролетерске бригаде.

Јединице IV пролетерске бригаде ликвидирале су непријатељски гарнизон у Колашину, изузимајући једну тачку на Башање Брдо, коју сада ликвидирају. Заплијењено је: око 20 »гитраљеза и пушкомитраљеза и велики магацини са осталим ратним плијеном.

Јединице II пролетерске дивизије су заузеле Пљевља, гдје су задобиле велики ратни плијен.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРИУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О ЗАДАЦИМА НА СЕКТОРУ НИКШИЋ—ПОДГОРИЦА У ВЕЗИ НОВОНАСТАЛЕ СИТУАЦИЈЕ ПОСЛИЈЕ ОСЛОБОЂЕЊА КОЛАШИНА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 43
28 септембра 1943 год.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Ваше писмо од 25 септембра¹ примили смо на Боан, после чега је уследио наш напад на Колашин.

Ситуација код нас је следећа: после обавештења, која смо добили да је италијанска дивизија Венеција направила споразумом са четницима о заједничкој борби прф-иву Њемаца и комуниста, а уствари се радило да су четници хтели окренути ту дивизију противу нас, изговарајући се да ће да воде борбу са Њемцима, ми смо похитали ка четничком гнијезду у Колашину. Напали смо Колашин, да очистимо то бандитско гнијездо и да се повежемо са италијанском дивизијом Венеција. После тешке борбе која је трајала више од 14 часова, јер су Италијани (један батаљон) давали отпор, ми смо узели Колашин. Непријатељу смо нанијели губитке од више од 30 мртвих и толико рањених. Ми смо имали 5 мртвих и 10 рањених. Заплијенили смо велике количине ратног материјала и намирница. Батаљон Италијана је пришао нама и ставио се је под нашу команду, у борбу противу Њемаца. Водимо преговоре у циљу приступања читаве дивизије на нашу страну. Данас ћемо добити одговор.

Наш одлазак овамо је од огромног политичког и војничког значаја. Ми смо чак и II далматинску бригаду позвали да дође овамо у циљу чишћења читавих Васојевића. Још нијесмо ухватили везу са Васојевићким батаљоном, те не знамо како ће ићи са мобилизацијом. Четврту бригаду још нијесмо попунили.

Одлуку смо донијели да кренемо на Колашин, јер су четници већ били издали наређење за мобилизацију Среза колашинског и Васојевића. Ми смо им то благовремено спријечили. Ми мислимо, да ће пад Колашина имати великих посљедица у читавој Црној Гори.

Сјутра ћемо ићи у Матешево и упутити један или два батаљона у правцу Братоножића. У Матешеву се налази око

¹ Види докуменат број 47 п 48.

600 Италијана, који неће пуцати на нас. Ту се налази артиљерија и ми ћемо исту дијелом упутити у правцу Пелева Бријега. У вези свега овога

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да одмах пребаците један ваш батаљон на Биоче и да узмете мост на Биоче под вашу контролу. Ако на Биоче има Италијана, повежите се са њима и ставите их под вашу команду. Мост минирајте, али га немојте рушити сем у случају да Њемци из Подгорице крену ка вама. Батаљон који ће бити на Биоче, нека се повеже са Кучима и Братоножићима у циљу мобилизације истих.

2. Да одмах предузмете најхитније разбијање и уништење четничких банди Баја Станишића, које сад отворено помажу Њемце и заједно са Њемцима нападају наше јединице.

3. Хитно попуните Пету бригаду и пошаљите људство за Четврту према директивама које сте добили од нас.

4. Хитно нас обавијестите о ситуацији у Црној Гори.

5. Са нама морате одржавати свакодневну курирску везу.

6. Јавите нам ситуацију у Црногорском Приморју.

7. Прихватите бокешке партизанае, односно пружите им помоћ, да исти не би били разбијени.

8. Одмах упутите за пратећу чету овога Штаба по 15 другова из V и X бригаде, као и по два курира.

9. Ако имате неког радиотелеграфисту упутите га овамо да прими станицу и инструкције, да би могли тим путем одржавати везу.

Ми ћемо вас редовно обавјештавати о ситуацији код нас. Пошаљите нам печат ако сте га израдили.

Обавијестите нас гдје се тачно налази X херцеговачка.

Напад на Никшић не вршити засада, јер ми данас морамо ићи путем сигурних побједа. Јер ви добро знате како би нам се тешко осветио сваки па и најмањи пораз и шта би то значило. Њемце треба засада нападати по комуникацијама, док не попунимо наше бригаде. Процјена да је то слаба војска итд. је доста нереална. Једино у случају да сте сигурни у успјех и да за напад на Никшић можете мобилисати читав срез Никшићки, може доћи у обзир напад.

Јавите нам шта је са дивизијом „Тауринензе“. Најбоље би било њене батаљоне пребацити овамо, да оперишу заједно са дивизијом „Венеција“ ако ова приђе на нашу страну.

Хитно упутите у овај Штаб другове: Рудолфа Приморца, Радомира Бабића, Солдатовића² и радиотелеграфисту.

² Стојадни Солдатовић

Радите према нашим директивама и према ситуацији у тим крајевима.

Неправилно је што сте се тако дуго задржали у Херцеговини, јер сте много више хтјели користити у Црној Гори.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар

Митар Бакић

Командант

генералмајор

Пеко Дапчевић

БР. 55

**ЗАЈЕДНИЧКИ ПРОГЛАС ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ И ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВЈ ОД 28 СЕПТЕМБРА ПОВОДОМ ОСЛОБОЂЕЊА КОЛА-
ШИНА**

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О. ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

11

ШТАБ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Народе Црне Горе и Боке

Јединице наше храбре, неуништиве и побједоносне војске, хитајући својој рођеној Црној Гори, на јуриш су заузеле град Колашин. Ослободиле су мјесто одакле је испаљен први метак у леђа из бусије ослободилачкој борби црногорског народа. Ослобођено је мјесто гдје је кована и искована завјера издајца српског народа: Драже, Баја Станишића, Лашића, Ђуришића и других, за борбу против слободе својих народа. Ослобођено је гборно мјесто протуха, скитница и слугу окупатора. Разбјегле су се издајнице главом без обзира на разне стране.

Поред гробова, стотинама у мукама умрлих и стријељаних синова црногорског народа од издајничке четничке руке, марширају војници Народно-ослободилачке војске, војници славних црногорских и њима братских бригада. Над њиховим гробовима вије се ослободилачка застава, застава народне слободе, застава народне освете, застава која под својим окриљем зове све: мало и велико, старо и младо, мушко и женско, за нова прегнућа, за нове борбе, за нове побједи у борби против поробљивача наше земље, против издајца и убица синова нашег народа.

Дух палих бораца у борби за племениту и величанствену идеју народног ослобођења, палих у борби за јединство свих народних снага, палих у борби против окупатора и његових слугу, данас још громогласније зове на још чвршће јединство

народа, на још већа прегнућа, на још жешће борбе противу окупатора и његових слугу. Слога и јединство свих народних снага, то је завјет у мукама умрлих и стријељаних синова и кћери нашег народа. С тим завјетом смо пошли сви у борбу, с тим завјетом су умирали наши другови. Тај позив је исписан на нашој ослободилачкој застави.

Име Колашина изговарале су стотине црногорских и бокељских мајки и сестара са сузама у очима и стегнута срца, јер то је било мучилиште и стрелиште најбољих синова Црне Горе и Боке, јер то је било мјесто гдје су гробари слободе и части пировали у бесрамним и звјерским дјелима, мјесто гдје су издајце српскога рода скрнављивали највеће светиње нашег народа — слободу и част.

Од данас Црногорци и Бокелји, Колашин мора да буде светилиште свих поштених патриота наше напаћене и никад непокорене Црне Горе и Боке, мјесто чије име зове на јединство свих народних снага, за борбу против њемачких фашиста и њихових измеђара. Само слога и јединство народа Црне Горе и Боке, без обзира на политичка убјеђења, — то је најљепши помен и споменик палим борцима у борби за слободу своје свете и у крви окупане родне груде.

Браћо и сестре Црне Горе и Боке

Данас кад дуж и попријеко цијеле Југославије гори народни устанак и пламти ослободилачка борба свих народа Југославије против окупатора, данас када десетине хиљада наших Бојника освајају град за градом и чисте земљу од окупатора, г^до мудрим руководством свог Врховног команданта, војсковође друга Тита, ви сте дужни да сви ступате у редове Народно-ослободилачке војске. Ми не смијемо изостати у овој светој борби ни за једним народом, ми морамо још чвршће ударити по њемачким разбојницима и њиховим слугама.

Данас када наша руска браћа газе велику руску ријеку Дњепар, гонећи Хитлерове банде, чистећи ту земљу од тог светског олоша, данас када домовином наше браће Бјелоруса маршује у побједоносном маршу милионита руска војска, кад руши и гази ове преграде и препреке хитлеровских освајача, данас када се на вратима наше домовине налазе савезничке армије, данас када се приближава час коначног слома фашизма, ми морамо још јаче и снажније ударити по окупатору и његовим слугама, одбацујући при том све свађе и зађевице. Да часна образа и поносна чела пребацимо руку преко рамена нашој руској браћи и њиховој јуначкој Црвеној армији, да часно и поштено стегнемо руку храбрим савезничким армијама Енглеске и Америке. Да свима њима гласно речемо, да смо испунили своју братску и савезничку дужност, да смо се беспопштедно борили противу окупатора и његових помагача, да смо својим

сопственим мукама и патњама искупили своју слободу, да је из наше сопствене крви рођена народна слобода и демократија.

Црногорци и Бокељи

Учините све да се оствари јединство народа без обзира на вјеру и мишљење. Не дозволите да вас у овом историском часу и даље разједињују издајце: Бајо Станишић, Крсто Поповић, Блажо Ђукановић, Лашић, Новица Радовић и други. Учините све да вас уједињене у један велики народно-ослободилачки табор затекну наши Савезници, да с њима заједнички продужимо борбу против њемачког фашизма до његовог коначног уништења.

Уједините се као један човјек, удрите по њемачким псима и разбојницима, чистите своје племе од издајца. Сгупајте сви у Народно-ослободилачку војску.

Све силе и снаге у борбу против окупатора.

Смрт и проклетство њемачким окупаторима и њиховим слугама!

Вјечна слава неумрлим борцима, стријељаним у Колашину и осталим мјестима Црне Горе и Боке од четничке издајничке руке!

Живјело јединство народа Црне Горе и Боке у борби против окупатора и његових измећара!

Живјело оружано јединство народа Југославије у борби против њемачких освајача и њихових слугу!

Живјела Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије!

Живио наш Врховни командант, организатор побједе над фашистичким освајачима и њиховим слугама, друг ТИТО!

Живјело Антифашистичко вијеће народног ослобођења Југославије!

Живјела наша велика Русија и њена јуначка Црвена армија!

Живјели храбри Савезници Енглеска и Америка!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

Чланови штаба:
Саво Оровић, генералмајор
Ђоко Миравевић, пуковник
Блажо Јовановић
Мило Јовићевић

Колашин
28 септембра 1943 г.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА СВОМ ПОДРУЧЈУ

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА

Положај: бр. службено
од 28-IX-1943 године.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Прије неколико дана извјестили смо Вас о нашим снагама, изнијели ситуацију у оном моменту као и наше потребе — односно затражили од Вас помоћ у јачини од два батаљона по могућству 4 црногорске бригаде.

Знамо да Главни штаб и Штаб корпуса имају своје планове које је неопходно остварити, и ми немамо намјере утицати на измјену тих планова ради себе и уских локалних интереса.

Ми смо успјели да мобилишемо 4—500 бораца у једном за нас повољном моменту, тј. прије дефилеа њемачких колона и њиховог запосједања Цетиња и осталих градова. И данас имамо то исто људство, али оно је колебљиво, масама не улијева довољно повјерења снага тог људства, чак ни оно само није убјеђено у своју снагу. А ево зашто: јединице из среза барског и Ријечке Нахије налазе се наспрам четничких снага у Црмници и Паштровићима, што је омогућило издајничком вођству четничко-сепаратистичких банди да још један пут мобилишу и наоружају црногорце противу нас. Данас бункере и блокове утврђења на Цетиње држе заједно са Њемцима наоружане банде Крста Поповића¹. У Ријечкој Нахији мајор Петричевић² и доктор Иво Јовићевић (сепаратиста) заједнички мобилишу и наоружавају. Иво каже: „Ми се нећемо борити противу партизана" и „ја сам партизан". Већ су наоружали око 300 људи. Истина је да те масе нијесу вољне да се боре противу нас али ко ће их питати. Снаге тих банди су дупло јаче него наше и оне се свакодневно бројно повећавају. Тај процес наши борци виде и то чини да се колебају и да немају довољно поуздања у своје сопствене снаге. Ради тога смо и онда тражили помоћ, а сад нам је она још нужнија, јер остане ли овако, последице колебања наступиће осипање и дезертерство и са нама дојучера-

¹ Крсто Поповић, официр краља Николе I. вођа сепаратиста у Црној Гори и присни сарадник окупатора. — По ослобођењу крио се као одметник и наставио свој противнародни рад све до 1947 год. када је у Цуцима откривен и убијен.

² Бошко Петричевић, мајор бивше југословенске војске, организовао је четнике банде у Ријечкој Нахији, емигрирао.

љим илегалцима остаће 50—100 бораца па ћемо опет морати у илегалство. Зато смо мишљења, ако постоји сметња за ту помоћ да нас обавјесте да бар учинимо оно што смо кадри а то је да док још имамо у својим рукама то људство извучемо га одоздо и тако ћиме попунимо 4 бригаду.

Не схватите нас криво, тј. не схватите да смо се уплашили или да не познајемо ситуацију и развој догађаја како спољних тако и унутарњих. Све нам је то јасно и баш зато Вам укажујемо на ове ствари.

Помоћ коју смо Вам тражили немаће је нужна ради тога што се у нашем крају тј. у Цетињу налази не само центар реакције и вођа издаје него што је Цетиње и околица му постало мобилизацијско и зборно мјесто њихових банди. Раније је зборно мјесто било у Васојевићима. Прољетос су Васојевићи видјели наше бригаде, и не само видјели већ од Коњица до Васојевића посијане су њихове љешине и они знају шта је НОВ. док са овим бандама ствар стоји другче. Они су несметано харали и аговали годину и по дана без такорећи и једног губитка, па то хоће и сада, а чули су за великодушност и широкогрудост наше војске и по њиховом — „партизаци ће им опростити као што су и другима опростили“. И ми смо мишљења да докле се год са том бандом војнички не обрачунамо ницаће банде и бандице по Црној Гори но центар ће им бити стално у Цетињу. На Цетињу је Главни национални одбор — Ђукановић³, Душан Капа⁴ и компанија као и четнички главари, чија сам имена шаљемб. Издајничко водство сепаратиста са Крстом⁵ и компанијом усто помоћ у новцу и макаронима прије од Италијана а сад од Њемаца а сигурно и од пуковника Белија⁶, који се налази код Драже⁷, а који је сад врло познат у овим крајевима. Осим овога сигурни смо да ако добијемо тражену помоћ ћемо моћи у најскорије вријеме са тражена два батаљона упутити толико људства да 4 бригада буде заиста бригада ловћенаца а и на терену да остане потребан број људства.

Молимо Вас да нам најхитније одговорите по овој ствари. Досада смо Вам слали курире у три маха и ни један се до сада није вратио. Не знамо шта је са њима.

Италијанска дивизија „Тауринензе“ већ два дана води жестоке борбе са Њемцима на сектору Црквице—Гркавац. Немамо

³ Генерал Блажо Ђукановић, претсједник „Националног комитета“ Црне Горе, јавни сарадник окупатора, ухваћен, осуђен и стријељан у Манастиру Острогу 18 октобра 1943 године.

⁴ Душан Капа, један од вођа четника на Угњу и Конаку.

⁵ Крсто Поповић

⁶ Бели, пуковник енглеске војске који се налазио у војној мисији код Драже Михаиловића

⁷ Дража Михаиловић

ШТАБ ДОВЕНСКОГ НОМ .
ОДРЕДА

Получај: бр. службено
од 28-IX-1943 године.

ШТАБ ДОВЕНСКОГ НОМ
ОДРЕДА
№ 1653

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАВ и ПОЈ за ЦРНУ ГОРУ и ВОКУ

Прије неколико дана изјавили смо Вас о нашим снагама
манијери ситуацију у овом моменту као и наша потреба - односно затражили од
Ваш помоћ у јачини од два баталона по могућству 4 пригорске бригаде.

Знамо да Главни штаб и Штаб корпуса имају своје планове
које је неопходно остварити, и ми немамо намјере утицати на измјену тих планова
ва ради себе и усних локалних интереса.

Ми смо успјели да мобилиземо 4-500 бораца у једном за
нас повољном моменту, тј. прије дефицита немачких колона и њиховог заповиједања
Цетиња и осталих градова. И данас имамо то исто аудство, али оно је колебаљиво,
масаме не улијева довољно повјерења снага тог аудства, чак ни оно само није
убјеђено у своју снагу. А ево зашто: јединице из среза барског и Ријечког нахије
налазе се насупрам четничких снага у Црвини и Паштровићима, што је омогућило
издајничком вођству четничко-сепаратистичких банди да још један пут мобилизу
и наоружају пригорце противу нас. Данас буџмери и блокови утврђена на Цетињу
крпе заједно са Ђемцама наоружане банде Крста Поповића. У Ријечкој нахији мајор
Петричевић и доктор Иво Јовићевић/сепаратиста/ заједнички мобилизу и наоружавају.
Иво каже: "Ми се нећемо борити противу партизана" и "ја сам партизан".
Већ су наоружали око 300 ауди. Истина је да те масе нијесу вољне да се боре
противу нас али неће их питати. Снаге тих банди су дупко јаче него наше и оне
се свакодневно бројно повећавају. Тај процес наши борци виде и то чини да се
колебају и да немају довољно поуздања у своје сопствене снаге. Ради тога смо и
онда тражили помоћ, а сад нам је она још нужнија, јер остало ни овако поскије
колебања наступиле осипање и дезертерство и са нама дојучерашим илегалцима
остало 50-100 бораца па ћемо опет морати у илегалство. Зато смо мишљали, али
постоји смјетња за ту помоћ да нас обавјестите да бар учинимо оно што смо ка
ра а то је да док још имамо у својим рукама то аудство извучемо га одовд
и тако амко попунимо 4 бригаду.

Не схватите нас криво, тј. не схватите да смо се уплашили
или да не познајемо ситуацију и развој догађаја како сподобних тако и унутар
них. Сва нам је то јасно и баш зато Вам указујемо на ове ствари.

Помоћ коју смо Вам тражили немале је нужна ради тога
што се у нашем крају тј. у Цетињу налази не само центар реакције и ноћа издаје
него што је Цетиње и околица му постао мобилизацијски и зборно мјесто њихових
банди. Раније је зборно мјесто било у Висојевцима. Прошлос су Висојевци
видјели наше бригаде, и не само видјели већ од Ковица до Висојевца послијане
су њихове жешке и они знају шта је НОВ., док са овим бандама ствар стоји друг
че. Они су посматрали харали и агитовали годину и по дана без такорећи и једног
губитка, па то хоће и сада, а чули су за великодушност и широкост срца наше
војске и по њиховом - "партизани ће им опростити као што су и другима опрости
ли". И ми смо мишљали да докле се год са том бандом војнички не обрачунамо
ницаке банде и бандице по Црној Гори не центар ће им бити стално у Цетињу. На
Цетињу је Главни национални одбор - Ђукановић, Душан Капа и компанија као и
четнички главари, чија вам имена наведо. Издајничко подство сепаратиста са
Кратом и компанијом уз то помоћ у новцу и накартима прије од Италијана е
сад од ђемаца а сигурно и од пуковника Велије, који се налази код Дрине, а који
је сад врло познат у овим крајевима. Осим овога сигурно смо да смо добијемо
тражени помоћ ћемо моћи у најскорије вријеме са тражена два баталона упутити
толико аудства да 4 бригада буде заиста бригада ковањена а и на терену да
остана потребан број аудства.

Молимо Вас да нам најхитније одговорите по овој ствари.
Да сада смо Вам слали курире у три наха и ни један се до сада није вратио.

још детаљан извјештај. Њемци су порушили пут Чекање—Чево у дужини од 100 метара и минирали га. Плаше се нашег упада. Држе на путу Цетиње—Котор, Буковицу и Крстац. На Буковици су демонтирали италијанску артиљерију. У Цетињу их има отприлике један батаљон и један батаљон карабињера. Јутрос је прошла велика колона њемачких камиона према Котору. Морал код Њемаца у Цетињу је онакви какав је био код италијанске војске после пада Мусолинија.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Анд. Пејовић³

Командант,
Никола Поповић

БР. 57

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОИ ОДРЕДА ОД 28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ПОДРУЧЈУ ОДРЕДА

ШТАБ
ЗЕТСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА
К. број 5
28 септембра 1943 год.

ШТАБУ III НАР. ОСЛ. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Према Вашој одлуци која је накнадно услиједила, батаљони који су требали да дођу овамо, ради разоружања Италијана и разбијања и уништења четничких банди, задржани су тамо у саставу 4-те и 5-те црногорске нар. осл. бригаде. Ми смо прије него смо добили извјештај о доласку ових батаљона напали Италијане и четнике 24 овог, о чему сте извијештени.

Четници око Јакова Јововића налазе се у Мартинићима, у јачини око 300, а у њиховој непосредној близини налазе се остаци разбијених Италијана који су припадали дивизији „Тауринензе“. До јуче се налазила једна чета четника са Бајом Станишићем у Острогу. Обавијештени смо да је јуче Бајо отишао за Даниловград, али не знамо да ли је напустио Острог за стално или је пошао да тражи помоћ из Д. Града. Бајо, Селим¹ и др. покушавају да мобилишу Бјелопавлиће у четнике, али у томе слабо успијевају. Петрушиновићи, са командантом Вељком Бошковићем на једном скупу рјешили су да не дозволе прелаз четницима преко њихове територије, али неће ни борбу противу њих ако не би дошли на њихов терен. Партизанима дозвољавају слободно кретање на њиховом терену и да ће им излазити у

² Види док. број 61.

³ Никшићки НОП одред

сусрет. Ми смо позвали Вељка на састанак, да ово њихово држање изведемо на чистину, јер овдје има пуно дволичности и у потпуности овакво њихово држање омета нашу мобилизацију људства. У Павковићима свега је било око 15 четника, који су мобилисани и пошли код Јакова у Мартиниће. У Вражегрмцима су успјели нешто мало да мобилишу а око 30 сељака од страха четничког крије се у шуми и ми смо упутили два друга тамо да их позову у партизане. О овоме смо обавијестили штаб 4-тог батаљона 5-те бригаде, пошто се исти налази на сусједном терену.

Јуче су четници имали збор у Мартинићима, међу њима је био и Блажо Ђукановић, који их је позвао у борбу против партизана. Бајо се поново вратио у Острог (према јутрошњим подацима). Талијани који су били са њима дали су им око 300 пушака које намјеравају да даду „националистима“. Талијани су се spremали синоћ за покрет, вјероватно код Њемаца.

У Пиперима се налази поручник Раде Митровић² који је око себе сакупио око 30 четника из Пипера, и сада се налазе у Церовицама (Стијена). Прије неки дан Раде је (чио побјегао у Васојевиће и прије 3 дана се је вратио и донио Југословенску заставу. Он са његовим четницима омогућава и бдржава везу између четника васојевићких и Бјелопавлића. У Пиперима се сад налази Пиперска партизанска чета којој је дат задатак да разбије те четнике и по могућству да спријечи одржавање везе и њиховим куририма преко Пипера.

У Кучима се реакција скупља. Из Подгорице су изашли Зарија Вуксановић³ пуковник, Никола П. Поповић¹ потпуковник, као и други њихови пријатељи. Миљан Радоњић³ је пуштен из затвора али није још дошао у Куче, него се задржао у Подгорици. Стање у Доњокучкој општини је добро, док у горњим Кучима су четници повезани преко Брскута са Васојевићима.

У Братоножићима има свега мобилисаних четника око 20. Васојевићки четници су минирали пут у Братоножићима, да би спријечили саобраћај и у исто вријеме чинили притисак на Братоножиће привезујући их за себе. Једног дана наишао је

² Раде Митровић-Божовић, капетан бивше југословенске војске, емигрирао.

³ Зарије Вуксановић, пуковник бивше југословенске војске, један од организатора четничког покрета у Подгоричком срезу. Нестао у повлачењу с Њемцима.

Никола Поповић, потпуковник бивше југословенске војске, командант Подгоричког четничког одреда. Послије ослобођења осуђен и стријељан као народни непријатељ.

⁵ Миљан Радоњић, у бившој Југославији био је посланик ЈРЗ. Изрази организатор четничке издаје. Стријељан као народни непријатељ 1945 године.

један камион са Њемцима на те постављене мине, уставили су аутомобил и демонтирали их. Четник Саво Грујић⁶ изашао је пред њих и рекао: „Те су мине поставили партизани.“ Упитан од Њемаца ко је он одговорио је: „националиста“. Од тога дана више Њемци нијесу покушали да се крећу путем преко Братоножића према Колашину.

На десној страни ријеке Зете четници су сасвим слаби. Налази се једна група око 30 са Филипом Дракићем у Зети. Са Михајлом Мугошом⁷ у Љешкопољу од 15—20. Прије неки дан прешла је једна група четника из Катунске Нахије код Блажа Ђуковића у Мартиниће. Јуче су Мартинићи поставили захтјев четничким старјешинама и Италијанима да напусте Мартиниће. Јаков Јововић им је одговорио: „Нећемо драго нам је, Ви сте то заслужили“.

Ми смо до сада мобилисали на терену овога одреда без људства I батаљона овога одреда који је ушао као IV батаљон V Ударне црногорске бригаде, и то: На терену с десне стране ријеке Зете 267 бораца, (Зета 100, Љешкопоље 35, Комани и Подгоричани 60, Загарац 12, Косови Луг 40, Спуж 20). Од овог људства упућено је дана 25 овог 55 који су ушли у састав IV батаљона V бригаде. 27 овог упућено је штабу III Ударне дивизије 40 другова. Од преосталог људства формират ће се један ударни батаљон од 80—100 бораца, који ће до даљег наређења остати на десној обали ријеке Зете, изводити акције и мобилисати људство које ћемо слати штабу III дивизије. Од сада мобилисаног људства са десне стране обале ријеке Зете наређено је штабу батаљона да пошаље 90 бораца овоме штабу ради упућивања 131 дивизији. На терену Куча формирана је једна чета која броји 52 бораца. У Пиперима је формирана једна чета од 45 бораца. У Бјелопавлићима има једна партизанска чета од 30 бораца. Са терена овога Одред лијево од ријеке Зете слати ћемо ^-том батаљону ^-те бригаде један дио а оставити ћемо мале партизанске чете, ради извођења акција и мобилизације људства.

Свим јединицама овог одреда издата су наређења за извођење акција, након чијих извршења ће бит обавјештен тај штаб.

Сад нам стиглоше подаци о јачини четника и то: Зета 53, Љешкопоље 15, Загарац 35, Спуж 15 и Косови Луг око 100 који се налазе у Мартиниће код Јакова Јововића.

Ради што вишег утицаја на мобилизацију позивамо поједине виђеније људе из разних мјеста те са њима разговарамо, обавјештавајући их о ситуацији и привезујући их за Народно-

⁶ Саво Грујић, дезертер из Пљеваља и познати издајник. Погинуо у њемачким јединицама 1944 године.

⁷ Михајло Мугоша, потпуковник бивше југословенске војске, погинуо као издајник и народни непријатељ.

ослободилачку борбу. Оне које не можемо лично видјети обавјештавамо писмено. Овамо су стигли другови Ђуро Чакоровић, Јакша Брајовић и Ковачевић*. Они ће нам доста помоћи овамо на одржавању конференција и веза са појединим људима.

Према добијеним подацима у Подгорици и околним мјестима Загоричу, Момишићима, Забјелу, Дајбапској Гори, и Крушевцу гдје се налази Главна њемачка команда има Њемаца око 3500—4000 војника. Артиљерија им је постављена на Горици, Љубовићу и Дајбапској шуми. Састав ове војске је око 20% усташа, љотићеваца и муслимана.

Прије два дана дошао је из Београда авионом њемачким Арсо Петровић¹. Он је тамо ишао ради добијања директива о раду овамо у Црној Гори а детаљније ништа немамо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант
Вој. Тодоровић¹⁰

П. С.

Предњи акт треба доставити штабу II Уд. корпуса а податке детаљније накнадно можемо послати.

Упућују се томе Штабу 6 другова са десне стране р. Зете, међу којима се налази и један који је добар за технику Тодор Ланковић.

БР. 58

ПАРЕЋЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ЗАУЗИМАЊЕ МАТЕШЕВА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Број 45
29 септ. 1943 год.
у 11.30 часова

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Разговори између овога Штаба и Штаба италијанске дивизије „Венеција“ још су у току. Командант Дивизије још није дао пристанак да са Дивизијом пређе на нашу страну. Четничке банде Драже Михаиловића још држе чврсту везу са италијан-

⁸ Мића Ковачевић

⁹ Арсо Петровић. подбан у бившој Југославији, познати сарадник окупатора. Стријељан као народни непријатељ.

¹⁰ Војин Тодоровић

ским гарнизонима. Исте банде држе комуникацију Матешево—Лугови, да би спријечили контакт италијанских јединица са нама.

У циљу придобијања италијанске дивизије на нашу страну или њеног разоружања

НАРЕЂУЈЕМО:

Да у току данашњег дана извршите покрет са три ваша батаљона и пратећом четом и да очистите четничке банде испред Матешева, те да у току ноћи или сјутра зором уђете у Матешево. Ми смо јавили италијанским војницима да ми нећемо пуцати на њих, сем у случају ако они буду пуцали на нас. Зато ћете ви, да би још више олакшали вашу ситуацију, пресјећи комуникацију Матешево—Трешњевик и изоловати гарнизон у Матешеву.

Послије доласка у контакт са италијанским војницима ви ћете им послати Италијане, који ће бити са вама, да им и усмено саопштите да не пуцају на вас и да истјерају четнике, да не би дошло до нежељених инцидената.

Послије заузећа Матешева оставићете један батаљон у Матешеву, један између Матешева и Бара и један између Матешева и Пајковог Вира. Напомињемо вам да се и у Лијевој Ријечи налазе извјесне италијанске снаге те ћете и са њима ступити у контакт.

Штаб Корпуса ће се налазити на свом мјесту.

Дајте борбене знаке.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 59

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИ-
ВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
НА МОЈКОВАЦ У ЦИЉУ РАЗБИЈАЊА ЧЕТНИЧКИХ СНАГА
У ВАСОЈЕВИЋЕ И ПРИДОБИЈАЊА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИ-
ЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Број 46
29 септ. 1943 год.
у 15 часова

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Без обзира на ситуацију код Вас пребаците се са II Про-
летерском бригадом на Мојковац. Ваша III Сануачка бригада
нека остане у Пљевљима дијелом, а дијелом нека маневрише
по Санцаку. Ми смо већ раније издали наређење да се II Далма-
тинска пребаци на Мојковац, тако ћете Ви овдје имати двије
Ваше бригаде, а са Санџачком ћете телефоном одржавати ти-
јесну везу.

Ову одлуку смо донијели у вези најновијих директива Вр-
ховног штаба и ситуације у Васојевићима и Црној Гори.

Пребацивање, како II Далматинске тако и II Пролетерске
сматрајте као хитно јер се ради о разоружању једне италијан-
ске дивизије и о уништењу четничких банди у Васојевићима,
које су овдје дигле главу. Не стигнете ли на вријеме може се
десити да италијанска дивизија „Венеција“ приђе четницима и
да нам компликује ситуацију. То би још усто толико ојачало
четнике да би нас могло довести у тежак положај.

IV Пролетерска је ту са нама у Колашину, а сјутра ће кре-
нути за Матешево.

Донесите са собом исцрпан извјештај о ситуацији у Санцаку
и долини Лима.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант
Генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

БР. 84

**ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАР-
НОГ КОРПУСА О СТАЊУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА СА
СВОГ ПОДРУЧЈА И БОРБАМА ПЕТЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ СА
ЧЕТНИЦИМА**

ГЛАВНИ ШТАБ
НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. службено
29 септембра 1943 године

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Достављамо Вам извјештај о ситуацији на подручју партизанских одреда, који су под командом овога Штаба:

1) Прилажемо извјештај Штаба ловћенског народно-ослободилачког партизанског одреда од 28 т. мј.¹ из којег углавном видите ситуацију на подручју тога Одреда. Извјештај је непотпун, јер ништа не говори о ситуацији у Боки Которској и Приморју, а такође не говори о исходу борбе коју су наше јединице водиле у Црмници.

Према ситуацији код њих, ми смо им данас поново наредили да упуте 400 (четири стотине) бораца што је могуће боље опремљених и наоружаних, који ће ући у састав јединица регуларне војске, највјероватније IV пролетерске бригаде, а да са преосталим људством извршавају задатке према могућностима и условима.

На подручју овога Одреда италијанска дивизија „Тауринензе“ заузела је положаје Црквице—Гркавац и остале изнад Рисна, гдје већ неколико дана води прилично озбиљне борбе са Њемцима. У самом почетку тих борби Њемци су напали са малим скаама, а касније су им стигла већа појачања. Авијација стално туче положаје ове Дивизије. Дивизија је данас по други пут упутила курире у овај Штаб и ми смо повели прегозоре са њима у заједници са Штабом III дивизије. У тим преговорима ми смо захтијевали да читава Дивизија одмах крене у правцу Никшића, како би је на тај начин сачували да не падне Њемцима у руке и да поједине њене дијелове (бацаче, артиљерију итд.) искористимо у намјераваном нападу на Никшић. Штаб те Дивизије у почетку није био вољан да Дивизија крене овамо, већ је захтијевао да успоставимо радио везу, преко нашег Врховног штаба, између те Дивизије и Бадолџове владе у Италији. Ми смо одго-

¹ Види док. број 56.

ворили да је за ово потребно неколико дана, а истовремено Штаб III дивизије у споразуму са нама упутио је V бригаду да прихвати дивизију „Тауринензе“, или бар оне њене **дијелове** који су нам због оружја најпотребнији. Али, неповољан развој ситуације на територији Трепача, Бањана и Будина привезао је V бригаду моментално за овај терен, те наш план засада није могао бити остварен². Данас око 17 часова дошао је у овај Штаб други делегат те Дивизије који нас обавјештава, да је један батаљон њен већ кренуо у правцу Никшића. Ми припремамо његов прихват и овдје ћемо га употријебити према ситуацији и могућностима. Штабу дивизије „Тауринензе“ упутићемо сјутра предлог да крену са читавом Дивизијом у правцу Никшића, а нарочито да то учине по сваку цијену у случају јачег њемачког притиска на њих.

2) Како је V бригада упутила своје батаљоне за ликвидацију четничког упоришта у Трепчама, то смо ми овдје остали са два прилично слаба батаљона овога Одред³. Ако се узму у обзир помоћне службе: осигурање Штаба, новоосноване болнице, осигурање код Италијана, разне патроле итд., онда је јасно колико је наш положај овдје прилично нестабилан. Од успјешне ликвидације четничког упоришта у Трепчама, зависи углавном даљи новољан развој ситуације овдје код нас. Ако V бригада успјешно ријеша овај задатак, чему се надамо, онда ће моћи да се продужи са мобилизацијом у овоме срезу, а нарочито у Бањанима, гдје су резерве људства највеће. Иначе, осјећа се у свима крајевима појачана активност четничких вођа. Послије пута, који је преузео до Даниловграда, Бајо Станишић је данас са групом од двије стотине четника дошао у Никшић. Како смо обавијештени намјерава да изврши извјесне испаде у околини Никшића. Иначе, људство му је деморалисано и нерасположено за борбу противу нас.

3) Непријатељске снаге у Никшићу, према досада прикупљеним подацима, цијене са на четири до пет стотина бораца, разних народности. Наоружање: до пет брдских топова, више бацача и аутоматског оружја. Морал трупа слаб. Расположење становништва је на нашој страни. То нам омогућава те сваког дана проширујемо и учвршћујемо везе са становништвом у самом Никшићу и добијамо обавјештења. Из свих обавјештења излази, да непријатељске снаге не добијају никаквих појачања, већ стално поједине јединице из Никшића одлазе у правцу Даниловграда и Подгорице, а такође, према тим извјештајима, одвозе камионима материјал у правцу Подгорице.

Наше је мишљење, да бисмо са дијеловима дивизије „Тауринензе“, са V бригадом и са два батаљона овога Одред, могли

¹ Види док. број 61.

² Никшићки НОП одред

ликвидирати непријатељски гарнизон у Никшићу, што намје-
равамо и предузети чим успијемо да сконцентришемо све снаге.

' Напомињемо такође да су двадесет и три италијанска вој-
ника добровољно пришла нашој војсци и ми смо их упутили у
један од батаљона V бригаде.

4) На територији Зетског одреда ситуација је углавном
оваква: мобилисан је један мјештански батаљон од 80—100 бо-
раца, који остаје с десне стране ријеке Зете. Остали дио моби-
лисаног људства, до 150 на броју, упућен је према извјештају
Штабу III ударне дивизије за V бригаду. Непријатељске снаге
на територији овога Одред најаче су у Мартинићима гдје се
налази око 300 четника под командом Јакова Јововића. У Пи-
перима се налази око 30 четника у Церовицама. У Кучима се у
последње вријеме реакција прибира. Из Подгорице су изашли
Зарија Вуксановић, пуковник, Никола П. Поповић п.пуковник и
др. Стање у Доњо-кучкој општини је добро, док су четници у
Горњим Кучима повезани преко Брскута са Васојевићима. У Бра-
тоножићима има свега око 20 мобилисаних четника.

Остале наше снаге су следеће: у Кучима је формирана једна
чета која броји 52 бораца, у Пиперима такође једна чета од 45
бораца и једна у Бјелопавлићима од 30 бораца.

Према добивеним подацима у Подгорици и околним мјестима:
Загоричу, Момишићима, Забјелу, Дајбапској Гори и Крушевцу,
гдје се налази главна њемачка команда има Њемаца око 3.500 до
4.000. Састав ове војске је мјешовит. Рачуна се да има око
20% усташа, љотићеваца и муслимана. Артиљерија им је по-
стављена на Горици, Љубовићу и Дајбапској шуми.

Прије два дана дошао је из Београда њемачким авионом
Арсо Петровић, гдје је ишао ради добијања директива о раду
у Црној Гори.

5) На територији Дурмиторског одреда, према последњим
извјештајима, нема ни једне озбиљније четничке групе. Ударни
батаљон налази се на терену. Формиране су команде мјеста у
Шавнику, Жабљаку, Боану, Пивском Манастиру и Планини Пив-
ској. У формирању су посадне чете у командама мјеста.

6) У Горњем Пољу налази се око 400 војника дивизије „Та-
уринензе" и шест официра. То је неборачко људство: болничари
и коњоводци. Ми смо појединим одредима упутили извјестан
број овога људства за помоћне службе. Ако би било потребно
оваквог људства Корпусу јавите да вам упутимо. Ако се ово
људство не би могло распоредити по јединицама наше војске ми
би били принуђени да га вратимо у састав њихове Дивизије јер
га не можемо хранити. Свакако потребно је да нам назначите
шта се може урадити са овим људством. У случају доласка Ди-
визије на овај терен, што је сасвим вјероватно проблем њене

исхране биће веома тежак, пошто је у питању око 8.000 људи и око 800 мазги.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник политичког комесара

М. Јовићевић

Замјеник команданта

Ђоко Миравевић

(М. П.)

П. С. Упућујемо вам печат за Корпус.

Прилажемо писмо албанског мајора Мула Барјактара, који је с нама одржавао пријатељске односе. Ми ћемо му у најскорије вријеме послати одговор.

БР. 61

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД
29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ
ДИВИЗИЈЕ**

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. 17
29 септембра 1943 г.
у 20 час.
Положај

ШТАБУ II У. КОРПУСА

Положај

1. — Послије одласка друга Блажа¹ тамо и нашег посљедњег извјештаја ситуација се код нас промијенила.

Батаљони V бригаде који су били на просторији Вилусе—Велимље били су 26 о. мј. нападнути од четничких банди из Грахова, Вилуса, Трепача, Бањана, Кривошија и херцеговачких четника мајора Баћевића². Четници су у току ноћи 25/26 извршили припрему за напад на I батаљон V бригаде, који се налазио у Вилусима и врши евакуацију заплијењене муниције.

26 о. мј. у 5 часова са свих страна су извршили напад на овај батаљон, који је послије тешке борбе успио да се повуче у правцу Велимља са губицима 2 мртва, 4 рањена и 1 нестали. Батаљон није успио да запали неевакуисани дио муниције. За Велимље је било евакуисано око 250 сандука.

¹ Блажо Јовановић

² Петар Баћевић, четнички „војвода“, командант четничког корпуса из Херцеговине, погинуо при одступању четника из Босне почетком 1945 године.

27 о. мј. I батаљон предузео је контранапад и одбацио четнике до Вилуса, али није успио да узме Вилусе због појачања добијених од херцеговачких четника. III батаљон предузео је напад против трепачких четника, који су се утврдили на положајима изнад с. Трепча и повезани са осталим четницима према Вилусима и Рудинама давали су жесток отпор. У борби која је трајала непрекидно цијелога дана погинуло је 5 другова, међу којима политички комесар III батаљона Веселин Лаловић и политички комесар чете Гиздић Милан.

I батаљон под јаким непријатељским притиском повукао се у правцу III батаљона. Четници су и даље вршили јак притисак са свих страна на батаљоне V бригаде, јер су осјетили да су бројно слабији. Ради овакве ситуације батаљони су се морали повући у току 28 о. мј. и преко планине Његош пребацити се у с. Тиса.

Јачина четника који су учествовали у овој борби била је 700—800.

Од муниције која је била евакуисана до Велимља спашено је око 50 сандука, док је остало приликом повлачења из Велимља запаљено.

Сада се четници налазе концентрисани на просторији Вилуси—Велимље—Трепча и повезани су са херцеговачким четницима среза Требињског, које предводи мајор Баћевић. У с. Зупцима, срез Требињски налази се чика Брана³ замјеник Дражин са својом пратњом и он углавном даје сугестије за рад четника у овом крају.

2. — Обзиром на предњу ситуацију, а у сагласности са Главним штабом одлучили смо да дана 30 ов. мј. отпочнемо напад са 4 батаљона V бригаде против четника на просторији под тачком 1 назначеној, у циљу њиховог разбијања и онемогућавања мобилизације коју они сада спроводе. Ми сматрамо да обзиром на прикупљене четничке снаге и упорност коју су показали против наших батаљона, наше снаге које ћемо употребити у овој акцији нису довољне за успјешно извршење овог задатка. Но, ми ћемо настати да их што је више могуће разбијемо, иако се они поново прикупљају послје нашег одласка са извјесног простора.

3. — 27 о. мј. код нас је стигао претставник дивизије „Тауринензе“. Овај је био снабдјевен са објавом и донио је за Главни штаб писмо и уговорене таласне дужине. Ова три документа прилажемо⁴.

Ми смо имали намјеру да одмах упутимо 2 батаљона до ове дивизије и да је предложимо да се у цјелости или дијелом пребаци у околину Никшића, одакле би користећи њихово тешко

® Захарије Остојић

⁴ Редакција није успјела да дође до ових докумената.

наоружање, приступили ликвидацији њемачког гарнизона у Никшићу.

Борбе V бригаде са четницима омеле 'су привремено ову нашу намјеру.

Данас је овдје стигао други претставник дивизије „Тауринензе" са писмом од 27 септембра, којега прилажемо⁵.

Послије поласка овог претставника из сједишта штаба његове дивизије успут га је стигао извјепггај од његове команде, да се у правцу Никшића кренула једна њихова колона, с тим да се повеже са нама и стави нам се на располагање. Вјероватно да је то батаљон о коме се говори у приложеном писму. Ми ћемо послати њима у сусрет наше дијелове.

Ова дивизија већ неколико дана води борбе изнад Рисна са њемачким јединицама, које врше напад и сви досадашњи напади Њемаца су одбијени. Према причању овог официра Њемци довлаче бродом нова појачања, и врше јак притисак авијацијом и артиљеријом. Преко цијелог дана авијација бомбардује њихове положаје и детонација се чују овдје. Врло је вјероватно да услед јед овог јаког притиска може доћи до капитул^ције ових талијанских јединица, јер се и сада код њих запажају знаци деморалисања према причању једног њиховог официра.

Иако им је позната сарадња четника и Њемаца, они нијесу расположени да се боре против четника.

Бројно стање ове дивизије 8000 војника, међу којима има небораца око 2000. Њен је распоред слиједећи: штаб са два батаљона у Црквице, 1 батаљон Штедин и Подврник, 1 батаљон у Гркавац и 1 комбиновани батаљон од пјешадије и артиљерије јачине 1500 бораца у Драгаљско поље. Положај држе на косама изнад самог Рисна. Од наоружања имају 4 брдска топа, 35 тешких и 45 лаких бацача и одговарајуће наоружање у пушкама и муницији. Хране имају просјечно за 10—15 дана. Имају око 800 мазги. Остале 3 дивизије које су биле у Црној Гори разоружане су од Њемаца®.

Италијански батаљон који долази овамо смјестићемо на просторији Горње Поље. По питању операције против Њемаца одлучићемо када овај батаљон стигне. Питање исхране највећи је проблем и може најприје утицати на деморалисање овог људства.

4) Штаб Ловћенског одреда обавијестио је Главни штаб да се тамо налази 400—500 мобилисаног људства, које се већ почело деморалисати због присуства њемачких снага у Боки и Цетињу. Ово људство је мобилисано одмах после капитулације

⁵ Редакција није успјела да пронађе ово писмо.

⁶ На територији Црне Горе Њемци су разоружали двије дивизије и то: „Ферара" која се налазила на сектору Цетиња и „Емилија" која се налазила на сектору Боке Которске.

Италије. Главни штаб је писао данас Ловћенском одреду да одмах овамо упуту 400 бораца, који би били укључени у IV бригаду.

5) Према данашњем извјештају штаба Зетског одреда у Бјелопавлићима има нешто четника око Јакова Јововића и Баја Станишића, који покушавају да врше насилну мобилизацију. Прилажемо овај извјештај штаба Зетског одреда' да би се детаљније упознали са ситуацијом на њиховом терену.

6) Данас смо обавијештени да су четници у Билећу без Њемаца. У Никшићу има око 800—1000 Њемаца и око 200 милиционера Јеврема Шаулића⁸. Примијећује се њихов покрет према Даниловграду и прича се да постепено евакуишу Никшић. У Подгорици и околини има 3000—4000 Њемаца. У Даниловграду има такође Њемаца, али не знамо колики је њихов број.

7) Обзиром на концентрације четника и на чињеницу да се мобилизација може успјешно да врши ако народ осјети присуство јачих наших снага, ми сматрамо да би било потребно IV бригаду упутити овамо и са IV и V бригадом заједнички предузети чишћење терена од четника и вршити мобилизацију људства, а евентуално приступити ликвидацији гарнизона Никшић—Даниловград. Растуреност наших снага врло мало користи, и у погледу мобилизације и у погледу војничких акција. Ми не знамо каква је ситуација у Васојевићима, али смо увидјели да четници на просторији између Билеће, Требиња, Никшића и Црквица претстављају озбиљног противника у борби против нас. Нападати га са малим снагама неће се моћи постићи скоро никаквих резултата. Ово тим прије што су четници на цијелој овој просторији повезани и сада се крећу као јаче формације и као такви ступају у борбу, а не појединачно, односно по мањим групама као прије извјесног времена.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Замј. нач. Штаба	Командант, пуковник
Јово Капа ⁹	Б. Лазаревић ¹⁰	Рад. Вукановић

⁷ Види док. број 57.

⁸ Јеврем Шаулић, сарадник окупатора, погинуо приликом покушаја бјекства у Италију 1944 године

⁹ Јован Капичић

¹⁰ Божо Лазаревић

БР. 84

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ УДАР-
НОГ БАТАЉОНА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА СЕКТОР КОЛА-
ШИНА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. број 47
30 септ. 1943 год.
у 7 часова

ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА

Извијештени смо да вас је наше последње наређење нашло на десној обали Лима.

У међувремену IV Пролетерска бригада је заузела Колашин, кога је бранило: један батаљон Италијана и око 300 четника. Четници нису дали скоро никакав отпор док су се Италијани борили скоро читаву ноћ. Непријатељу су нан^јети губици од више од 60 мртвих и рањених. Наши губици су: 5 мртвих и 10 рањених. Заплијењена је огромна количина ратног ма^еријала. Италијани су се 27 ов. мј. ујутро предали. Наше јединице сјутра улазе у Матешево.

У циљу добијања новог задатка и реорганизације вашег батаљона **НАРЕЂУЈЕМО:**

Да се одмах по пријему овог наређења пребаците у Колашин и јавите Штабу II Ударног корпуса.

Да поведете са собом што више омладине.

Да уђете у град као организована јединица.

Да нам донесете опширан извјештај о војно-политичкој ситуацији на територији гдје је досад оперисао ваш батаљон.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Дапчевић

БР. 84

**ПОЗИВ ШТДБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОТПУКОВНИКУ САВЕЗНИЧКЕ
ЕНГЛЕСКЕ ВОЈСКЕ У БЕРАНАМА ДА СЕ ПОВЕЖЕ СА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ И ПРЕБАЦИ КОД ШТАБА КОРПУСА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. број 49
30 септ. 1943 год.

**ПОШТОВАНОМ ГОСПОДИНУ ПОТПУКОВНИКУ
САВЕЗНИЧКЕ ЕНГЛЕСКЕ ВОЈСКЕ**

Прије неки дан сазнали смо од италијанских официра да се налазите у Беранама. Одмах после тога ми смо се обратили г-ну Дикену, шефу енглеске мисије код Врховног штаба Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије да нас повеже са Вама. Ми одговор нијесмо добили, а пошто се догађаји на савезничким фронтима и у нашој земљи брзо развијају, то смо одлучили да Вам се директно обратимо.

Нашим Савезницима Енглеској, Америци и Совјетском Савезу у потпуности је позната наша борба, састав и карактер наше војске и баш у вези с тим код нашег Врховног штаба налазе се енглеска и совјетска војна мисија.

Од нашег Врховног штаба ми смо упућени овамо са наших шест бригада, а под нашу команду су стављени и сви партизански одреди Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санџака, у циљу прихвата италијанских гарнизона и примјене уговора о безусловној капитулацији Италије, као и у циљу потпомагања савезничких војних намјера.

При извршењу овог задатка, који проистиче из уговора о капитулацији и из наших обавеза према Савезницима, ми наилазимо на тешкоће које нам причињавају четници. Ми ћемо Вам у овом погледу пружити на углед писмена документа са којима ми располажемо.

У вези свега овога молимо Вас, да се што прије пребаците код нас у циљу упознавања ситуације.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР 64

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДУР-
МИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПОЈАЧАНИ МАСОВНО ПО-
ЛИТИЧКИ РАД У ЦИЉУ ПРЕТСТОЈЕЋЕ ОПШТЕ МОБИЛИ-
ЗАЦИЈЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА¹**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број сл.
30 септ. 1943 год.

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ Н.О. ОДРЕДА

Ваш допис од 26 септ. 1943 године² примили смо на дан 27 ов. мј. и на исти одговарамо:

1. Обратите се Команди мјеста у Пљевљима за 1000 кг. соли и 50 кг. дувана за потребе ваших јединица. Уколико буду имали на располагању и нешто животних намирница, то нека вам један дио уступе, али само за потребе вашег Одред, Јер за сада нијесмо у могућности да помажемо НОО.

Ви ћете сами организовати пренос соли и дувана у споразуму са Командом мјеста у Пљевљима. Убудуће немојте се нама обраћати у погледу организације транспорта евентуалног материјала, пошто ми као оперативна јединица имамо мање могућности прикупљања коња и томе слично ради преноса робе, него ви.

2. Шаљемо вам 100 конзерви, 500 комада цигарета, 100 паклића дувана, 20 кг. шећера, 50 кг. пасуља, 1 цак макарона и 20 кг. ориза³.

3. Што се тиче обуће и одјеће овдје није ништа заплијењено, као ни у самим Пљевљима, те нијесмо у могућности да вам у том погледу пружимо помоћ.

4. Ваш Одред морате бројчано ојачати не пропуштајући притом ни политички рад, јер само у једном и у другом случају, ако одговорите задатку, у стању ћете бити да чистите свој терен од четничких банди, без обзира из којег правца оне долазиле. Бројчано јачи и политички чвршћи ваш Одред биће у стању да врши политичку агитацију и пропаганду у народу и тим самим повећаће наше политичке и војничке резерве. У Шавничком срезу, односно на територији вашег Одред постоји ве-

¹ Копија оригинала без потписа налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

² Види докуменат број 50.

³ Пиринач

лики број омладинаца способних за борбу, и ви имате широке могућности да свој Одред ојачате.

Ми ћемо убрзо у вашем срезу објавити и извршити општу мобилизацију и да би та наша намјера успјела, ви морате отсада још више уложити труда у погледу политичке припреме те мобилизације. На вама, као и осталим политичким радницима на територији нашег Одред, лежи одговорност за успјех или неуспјех предвиђене мобилизације. Успјелост мобилизације на територији нашег Одред имаће крупног политичког значаја не само за тај терен него и за остале срезове Црне Горе.

Ми ћемо четнике у Васојевићима у потпуности разбити и уредићемо односе са италијанским гарнизонима или на линији сарадње за борбу против Њемаца или на линији њиховог потпуног разоружања, јер је за један и за други случај имамо довољно војничких снага да их присилимо на извршење њихове обавезе која проистиче из уговора о капитулацији. Засада се воде преговори са дијеловима дивизије „Венеција“ а за који дан приступићемо и директном разговору и са Штабом саме дивизије. Расположење италијанских војника за нас је, и тај факат ће нам пуно користити, било за постигнуће споразума, било за разоружање. Италијанске гарнизоне нећемо ни у ком случају пустити да се држе неке неутралности, која користи заправо четницима, него ћемо их нашим јединицама присилити да испуне своју обавезу. Чим мирна или оружана ликвидација италијанских гарнизона на терену Васојевића буде извршена, приступиће нови прилив бораца са тог терена и створиће се повољни услови за придобијање Васојевића на нашу страну. Та чињеница имаће крупних политичких и војничких посљедица, како на италијанске гарнизоне, тако и на цијелу Црну Гору.

Обавјештавајте нас редовно о стању на вашем терену, а и ми ћемо вас.

У Колашину заплијењена је велика количина муниције, па уколико вам буде требало обратите нам се.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар

Командант
генералмајор

**ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И
БОКЕ ОД КРАЈА СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ
УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СТАЊУ КОД НИКШИЋКОГ
И ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА И ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ
ГАРНИЗОНА У НИКШИЋУ¹**

ШТ. II УД. КОРП.

Ситуација на подручју штаба је следећа:

1.) На подручју Никш. одреда нема никаквих нар. промјена. У Никшић је стигло из Подг[орице] 24. ов. мј. око 80 до 100 камиона и 8 тенкова. Ову колону пратило је око 7 авиона, који су послје уласка колоне у Никшић бомбардовали Горње Поље, Шипачно[^] и митраљирали ова села. 25. ов. мј. вратио се је већи дио камиона и тенкова натраг. Изгледа да је извршена замјена гарнизона у Никшићу који је до 24 ов. мј. бројао око 3—400 Њемаца и да је циљ колони био да овлада цестом Подг.—Никшић, која је била угрожена од јединица V бригаде*["] и Никшићког одреда.

У Никшићу има осим Њемаца око 300 фашиста и 200 жандара и четника. Одред је предузео: са своја два батаљона затвориће пут Никшић—Шавник и заједно са једним батаљоном бригаде Аоста² рушиће овај пут. Исто тако порушиће пут Никшић—Подг. Пут и жељ. пруга Ник[шић]—Треб[иње] порушени су толико да се саобраћај не може успоставити најмање за 10 дана. У Никшићу се очекивао напад 24 ов. мј., јер је дан прије тога II бат. Никш. одреда водио борбу са Њемцима око Царева моста. а то је у маломе била блокада.

2.) Ловћенски одред: ситуација добра. Формиран је један бат. у Кат. Нахији. На подручју Бара и Улциња постоје двије чете. Нешто омладине из Боке изашло је у Катун. Нахију. Крсто Поповић издао је позив за мобилизацију, али му се не одазива нико. Наши другови имају повољне услове за рад. У Требињу мале њемачке снаге, а тако исто и у Боки.

3.) Стање се није промијенило на подручју Зет. одреда. У Зети је врло добро. У Кучима је изишло 150 Њемаца, који се налазе у с. Дољане.

4.) Ситуација у Херцеговини добра. У нашим рукама Гацко и Билећа, опкољена Кула Фазлагиха. У њој је изгледа Милорад Поповић Дијелови Х Херцеговачке стигли у Бањане. Подијељена је на двије групе, једна у Гацко друга у Билећу. О не-

¹ Копија без потписа у архиви Војноисториског института ЈНА.

- Бригада „Аоста“ је формирана од разбијене италијанске дивизије „Тауринензе“ послје капитулације Италије.

пријатељским снагама ништа не јављају. Изгледа да су врло мале, јер је у Билећу било свега око 150—200 Њемаца и четника.

5.) Тражени батаљон од Никшићког одреда за новоформирану бригаду задржаћемо због сваке евентуалности.

6.) Пошаљите нам једног доброг радио тел[еграфисту]. Дивизија³ ће се сутра јавити на телефон. Гл. шт. предлаже да се поново чисте Васојевићи.

БР. 68

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД КРАЈА СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О БОЈЕВИМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА И ЊЕМАЦА НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА И НАМЈЕРАМА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“

ШТАБ
ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Италијанска дивизија „Тауринензе“ промијенила је праваи кретања и умјесто да пође у Горње Поље пошла је [за] Црквице. Њима је стало до тога да своје снаге извуку из борбе и прихватили би је једино ако би им била каметнута. С обзиром на то ми смо предузели извјесне мјере. Наиме са снагама које имамо ми разоружавамо њихове мање дијелове.

Од материјала остављеног сачували смо око 50 возила; камиона, мотоцикла и аутомобила међу којима 2 блиндирана аутомобила. Дobar дио материјала који је био остављен нијесмо могли сачувати, јер су сељаци и партизани који стражарче заједнички пљачкали и уништавали. Ових 50 возила чувају наше страже али и то тешко иде.

На територији Боке као што вам је раније јављено водиле су партизанске јединице из Боке заједно са италијанском војском и четницима борбу против Њемаца¹. У самом почетку борбе четници су почели отпадати тако да смо имали ситуацију да су борбу наставили партизани и Италијани. У тим борбама наше снаге имале су великих успјеха: побиле 30 Њемаца, заробљених око 500, заплијењено 5 топова, 3 митраљеза, 17 сандука

¹ Трећа ударна дивизија

¹ Четници нијесу ни тада ни касније сарађивали са партизанима. већ су после капитулације Италије и заузимања Боке од стране Њемаца, пришли Њемцима и сарађивали са истима све до ослобођења Боке новембра 1944 године. Поједине четничке групе су у данима капитулације Италије почеле сарађивати са партизанима у циљу придобијања народа на своју страну, али чим су Њемци наступили са својим снагама, они су им се придружили.

крагујевачких бомби, једна пољска радио станица и 20.000 метака. У борби је учествовало 400 наших бораца, 120 четника. Имали смо 10 мртвих, такође је погинуло и 10 четника. Навалом јачих њемачких снага и јаким бомбардовањем италијанска војска се брзо деморалисала и напустила заузете положаје, и тако омогућила заробљеним њемачким војницима да се ослободе. Такође и код наших јединица, које још увијек нијесу биле учвршћене у моменту неуспјеха дошло је до приличног расула. Послије ових борби у Бокопоторском срезу формиран је један батаљон који броји око 120 бораца.

Послије капитулације Италије партизани среза Барског ушли су у Петровац, ослободили затворенике из затвора, њих 15, успоставили власт и примили магацине робе и оружје од Италијана. У магацинима је било 80 пушака, приличан број муниције и остале ратне спреме. Послије тога исте јединице ослободиле су логор затвореника у Будви. На терену општине Петровац и Св. Стефан формиран је био један батаљон који броји око 120 бораца. У том међувремену четничке банде из Црмнице појачане са око 150 четника са Цетиња упале су у ове општине и успјеле да, у одсуству нашег батаљона који се је тада кретао према Бару ради ослобођења логора у Бару, посједну села и Петровац. По повратку нашег батаљона дошло је до борби Које трају још увијек. У почетку борбе готово читаво људство из Петровачке општине је отпало, тако да је борбу против четника наставила једна чета од 40 бораца. Одмах је ова чета појачана са двије љуботињске чете, са двије будванске, а упућена је помоћ и из источног дијела Боке. У току тродневне борбе наши борци и поред упорног наваливања четника задржали су своје положаје а са неких и потиснули непријатеља. На нашој страни није било мртвих. Два наша борца који су рањена у борби заробљени су. 4—5 су лакше рањени. Непријатељски губици нијесу нам познати али како се сазнаје су велики. Међу непријатељем, с обзиром на упорност наших бораца а и на губитке које су имали, завладала је прилична паника. Улцињски батаљон који броји око 100 људи требао је да дође у помоћ.

Једна мања њемачка колона покушала је пробити се од Цетиња ка Чеву 20-септ. Наши борци дочекали су је ка Симуњи. Убили једног њем. официра и два војника ранили. Рањен је један наш борац.

На територији нашег Одрета наше снаге су овакве: У срезу Иетињском два батаљона од по око 120 бораца. У срезу Барском један батаљон од око 100 бораца и једна чета од око 40 бораца. У Боки има један батаљон од 100 бораца и врши се извлачење људства из Орјенског батаљона. У Кат. Нахији досада је извучено око 30 бораца. Уколико би нам успјело да разбијемо ову четничку војску у Црмници која броји око 600 бораца, имали

бисмо далеко бољу ситуацију. У противном ни овај број не би се одржао. Углавном на читавој територији нашег Одред четници се организују заједно са сепаратистима мада још нијесу оружаном иступили противу нас изузевши територију Орјенског батаљона, гдје они држе власт. Наше снаге из Љешкопоља, Зете и Бјелопавлића сконцентрисаће се према Д. Граду² ради обезбјеђења од непријатеља.

Нужно је да уколико се мисли рашчишћавати са непријатељем на територији нашег Одред да се најхитније упуте најмање два батаљона из бригада. По могућности два прва батаљона из Четврте бригаде, који би не само помогли у рашчишћавању већ и условили мобилизацију најмање једне бригаде војника. Уколико ово не би успиједило, опстанак и ових јединица на овом подручју био би доведен у питање. Народ још увијек не види ситуацију и поред сталног убјеђивања да је дошао час општег устанка.

За посљедњих неколико дана велике непријатељске снаге су се концентрисале у Боки док их у Цетињу има око једне хиљаде. Колико смо обавијештени Приморје још нијесу посјели сем уколико постоје незнатне снаге у Бару и Улцињу.

За замјеника команданта нашег Одред наменован је друг поручник Стојадин Солдатовић из Рисна бивши командант Орјенског парт. батаљона. За интенданта наменован је Блажо Вучковић бивши интендант једне од наших бригада.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомесар
Анрија Пејовић

Командант
Никола Поповић

БР. 67

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 1 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ БАТАЉОНА ДА СЕ ХИТНО ПРЕБАЦИ НА СЕКТОР КОЛАШИНА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број службено
1 октобар 1943 год.
у 9.50 часова

ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ БАТАЉОНА

Четничке банде у јачини од 1000—1200 нападе су Колашин, кога брани IV Пролетерска бригада и италијански батаљон. Борба се води већ 30 часова и непријатељу су нанијети губици.

⁴ Даниловград

Непријатељ је успио овладати Кључем, а сада врши жестоке нападе на Шљивовицу. У оваквој ситуацији НАРЕЂУЈЕМО Вам, да усилите покрет вашег батаљона и да кренете правцем: Кордељ—Струг—Кључ у циљу напада четничких банди са леђа.

II Далматинска и II Пролетерска бригада су у покрету ка Колашину. Ми морамо дати све од себе [да] спријечимо пад Колашина до доласка ових бригада када ћемо предузети општи противнапад у циљу разбијања и уништења четничких банди. Одмах после доласка у Кордељ пошаљите пред вама хитно-курире у *циљу* повезивања са нама. Курири ће вам рећи мјесто нашег штаба. Ако ви, познајући терен а на основу података, мислите да је згодније напасти ове банде правцем: Раскрсница—Паљевине—Кључ, онда то урадите.

Ваш покрет мора бити усиљен, јер ви треба да схватите што би за нас значило да нам четничке банде отму Колашин прије доласка наших бригада.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

* За штаб
Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 68

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПОЈ ОД 1 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ И ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ РАДИ ОДБРАНЕ ОСЛОБОЂЕНОГ КОЛАШИНА

Пов. Бр. 51
1 октобра 1943 год.
10.30 час.

НАЈХИТНИЈЕ

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Јуче 30. септ. ујутро четничке банде јачине од 1000—1200 људи нападе су Колашин, кога брани IV Пролетерска бригада и један италијански батаљон. Борба се води већ 30 часова и непријатељу су задати осетни губици.

Јуче после подне непријатељ је успио овладати Кључем, па сада врши жестоке нападе на Шљивовицу.

У вези овакве ситуације, а сходно наређењу Врховног штаба потребно је што прије ојачати IV Пролетерску бригаду, јер Колашин морамо по сваку цијену одбрани, пошто је то од велике војничке и политичке важности за даљи наш рад у Васојевићима.

Ми смо 29 септембра¹ упутили наређење да II Далматинску и II Пролетерску бригаду упутите на просторију Колашин, али пошто је због новостворене ситуације најхитније потребан долазак II Пролетерске и II Далматинске бригаде, то вам НАРЕЂУЈЕМО: да **најхитније** упутите II Пролетерску и II Далматинску бригаду правцем: Мојковац—Требаљево, гдје ће добити наређење за даљи рад.

За пребацивање ових бригада користите сва расположива превозна средства.

Један батаљон II Далматинске бригаде (II) већ је стигао у Требаљево, гдје је добио задатак.

Штаб Корпуса налази се у Требаљеву на цести код школе.
С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант
Генералмајор
Пеко Дапчевић

ВР. 69

**ПЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ВАСОЈЕВИЋКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА
ОД 1 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВЈ О БОЈЕВИМА БАТАЉОНА НА ПОЛОЖАЈИМА
КЉУЧ — ЗЕКОВА ГЛАВА — ТРОГЛАВ**

ШТАБ ВАСОЈЕВИЋКОГ
УДАРНОГ БАТАЉОНА

Бр. сл
1 октобра 1943

Положај
у 10,30 часова

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

На основу наређења бр. сл. од 1 октобра 1943 године¹ урадили смо сљедеће: Једну јединицу послали смо у правцу Раскрснице—Кључа, да нападне непријатеља са леђа, у јачини од 30 бораца са 7 пушкомитраљеза. Главнина остаје на положајима Зекова Глава, Троглава, — Кордељ са 15 пушкомитраљеза, 3 тешка митраљеза и 2 бацача мина, како би непријатеља напали бочном ватром. — Потребно је да нам пошаљете што више југо-

¹ Види док. број 59.

¹ Види док. број 67

словенске муниције као и муниције од италијанског митраљеза „Бреда“. Ове муниције што сада имамо, је врло мало. Исто тако, правцем што пречим, пошаљите појачање у људству. То би све требало урадити хитно како би ми у току дана добили помоћ у људству и муницији.

Јутрос у пет часова наш батаљон водио је борбу на положајима Зекова Глава—Троглава са комбинованим јединицама од Италијана и четничких банди, првих је било 132 са 2 тешка бацача, и 26 пушкомитраљеза, а других 90. Послије трочасовне борбе наша јединица успјела је да их разбије. Том приликом заробили смо 115 Италијана и 10 четника. Заплијенили 20 пушкомитраљеза, 2 бацача тешка, 120 италијанских пушака, 26 југословенских, једну радио станицу, већу количину итал. муниције, 22 сандука муниције за пушкомитраљезе и др. ратног материјала. Непријатељ је имао губитака и то 9 мртвих и 8 рањених Италијана од којих су 2 погинула офипира. Од четника 4 мртва и више рањених. Наши губици су 1 мртав и пет лакше рањених. Јединица се брзо снашла. Борци [су] били храбри и прилично дисциплиновани.

„
Ми смо у току дана извиђали положаје које држи непријатељ. Снаге непријатеља налазе се на положајима Ђачко Брдо—Кључ—Школа. С обзиром на наше снаге овамо, нама је немогуће нападати директно на Кључ, изненадити га не можемо, пошто држи положаје око Кључа, зато ће наша главнина нападати десно од Кључа на Школу, како би се омогућио пут главном положају Кључ.

Бројно стање батаљона 115. Наоружање: 3 тешка митраљеза „Бреда“, 26 пушкомитраљеза, 2 тешка бацача и преко 200 пушака рачунајући данас заплијењено оружје.

Обавијестите нас шта да радимо са заробљеним и рањеним Италијанима као и заплијењеним материјалом, који је прилично велики за нашу јединицу која мора бити лака и покретна, и свакодневно водити борбу, те би могло бити доведено у опасност да падне непријатељу. То нам треба хитно обавјештење.

Побједа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Милорад Ћулафић

Командант
Шекуларац Никола

Другарски поздрав

Саво Јоксимовић
Ђоко Пајковић

БР. 84

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПОЈ
ОД 2 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ БАТА-
ЉОНА ДА СЕ ПРЕБАЦИ У РОВАЧКО ТРЕБАЉЕВО**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. службено
2 октобра 1943 год.
у 9 час

ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ БАТАЉОНА

Примили смо ваш извјештај од 1 октобра 1943 године¹.

1. Одмах по пријему овога наређења пребаците се са вашим батаљоном у Ровачко Требаљево, гдје ћете ухватити везу са нама

2. Све оружје и муницију донесите са собом а за ношење користите заробљене Италијане.

3. Све заробљене Италијане и четнике доведите овамо.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

¹ Види док. број 69.

БР. 84

**ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 3 ОКТОБРА 1943 ГОД. УДАРНОЈ ГРУНИ,
ЧЕТВРТОЈ ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДИ И ВАСОЈЕВИЋКОМ
НОП БАТАЉОНУ ЗА НАПАД НА ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ КОЈЕ
УГРОЖАВАЈУ ОСЛОБОЂЕНИ КОЛАШИН**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 61
3 октобра 1943 год.
у 8.15 час

ЗАПОВИЈЕСТ
(секција Колашин 1 : 100.000)

Четничке банде у јачини од 1000—1200 потпомогнуте Италијанима нападају од 30 септембра до данас. непрекидно Колашин, кога са успјехом брани IV пролетерска бригада. У току ових борби непријатељу су задати осјетни губици.

У току 1 октобра непријатељ је успио да овлада Кључем (к. 1926).

Јуче 2 ов. мј. непријатељ је појачао свој притисак од Мораче.

2 ов. мј. стигао је један батаљон II далматинске бригаде, а јутрос један II пролетерске и један батаљон III санџачке бригаде.

У циљу разбијања непријатеља и његовог одбацивања са положаја око Колашина, предузећемо данас 3 ов. мј. са расположивим снагама општи напад на непријатеља.

За извршење овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. II батаљон II далматинске бригаде, II батаљон II пролетерске бригаде и Бјелопољски батаљон III санџачке бригаде, формираће ударну групу. Овом групом командоваће замјеник команданта II далматинске бригаде, друг Егић Обрад, политички комесар Станишић Милија.

Ова група извршиће благовремено покрет, тако да данас до 15 часова буде груписана на линији Бојиште—Струг—Паљевине, одакле ће подићи Кључу, и заузети погодни полазни положај. Са овог положаја отпочети напад на Кључ тачно у 16 часова. При нападу тежити да се са свима снагама што прије

избије на Кључ, (к. 1926), а по овлађивању Кључем један батаљон упутити правцем ка Шљивовици са задатком њеног овлађивања, а два батаљона општим правцем Мујића Речине — Јабланово Брдо (к. 1543).

При избијању на Кључ испалити три црвене ракетле и на к. 1926 поперити црвену заставу.

2. IV пролетерска бригада извршиће бацачку припрему са свима расположивим оруђима. Припрема да почне у 15 часова и ватра свих оруђа да буде сконцентрисана на Кључ (к. 1926 — 1948 — 1972). Бацачка припрема трајаће за све вријеме док снаге Ударне групе не избију на Кључ.

По избијању Ударне групе на Кључ и њиховом спуштању у правцу Шљивовице и Јаблановог Брда, IV пролетерска бригада предузеће општи напад правцем: Шљивовица — Планиница, са задатком овлађивања Планиницом.

3. IV пролетерска бригада и Ударна група настојаће да у току напада међусобно садејствују, у ком циљу одржавати чврсту међусобну везу.

4. При извођењу напада обратити пуну пажњу осигурању бокова, у ком циљу одредити одговарајуће снаге.

5. О резултатима ове борбе хитно извјештавати овај Штаб.

6. Вasoјевићки батаљон уколико се у почетку овога напада буде налазио на просторији: Троглав — Раскрсница, ставља се под команду Ударне групе. Штаб групе употребиће овај батаљон на правцу: Раскрсница — Мујића Речине — Јабланово Брдо.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПОЈ ОД 4 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ УДАРНЕ ГРУПЕ ЗА
НАПАД НА ЧЕТНИКЕ ПРАВЦЕМ ШЉИВОВИЦЕ—ЈАБЈА-
НОВО БРДО У ЦИЉУ ОДБРАНЕ ОСЛОБОЂЕНОГ КОЛАШИНА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов Бр. службено
4. октобра 1943 год.
у 11.30 час

ШТАБУ УДАРНЕ ГРУПЕ

У току јучерашњих борби са четницима IV Пролетерска бригада заузела је Дерутовац (део Шљивовице).

У циљу коначног одбацивања четника са положаја око Колашина један батаљон IV Пролетерске бригаде, два батаљона II Далматинске бригаде и Васојевићки батаљон предузеће данас 4. о. мј. у 18 часова под командом Штаба IV бригаде општи напад на непријатеља правцем: Шљивовица — Јабланово Брдо (к. 1543).

Са вашом Ударном Групом требате данас најдаље до 17 часова да избијете на Кључ, уколико то до сада још нијесте учинили. По заузимању Кључа поступите по јуче добивеном задатку, тј. један батаљон упутите у правцу Шљивовице а са два батаљона крените правцем: Мујића Речине — Јабланово Брдо (к. 1543).

Пре упућивања батаљона у горе одређеним правцима одредите мање снаге и потребан број аутоматских оружја, које распоредите на погодним мјестима, са задатком држања Кључа. Ови дјелови треба да остану на Кључу за цијело вријеме напада, односно до даљег наређења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

I

За штаб
Командант
Генералмајор,
Пеко Дапчевић

STAB
II UDARNOG KORPUSA
NOV Jugoslavije

POV Br. 1143
4. oktobra 1943. god.

11.43. čas

M.M.O. G.H.P.J.
APRIL 1943. GOD. 1943. GOD.
AP. PM. 11.43. GOD.
K. 11.43. GOD.

Stabu Udarne grupe

U toku jučerašnjih borbi sa četnicima IV Proleterska brigada zauzela je Derutovac /deo Sljivovica/

U cilju konačnog odbacivanja četnika sa položaja oko Kolašina jedan bataljon IV Proleterske brigade, dva bataljona II Zlatinske brigade i Vasojevički bataljon preduzeće danas 4. o. n. j. u 18 časova pod komandom Staba IV brigade opšti napad na neprijatelja pravcem: Sljivovica-Jablanovo Brdo /k. 1543/.

Sa vašom Udarom Grupom trebate danas najdalje do 17 časova da izbijete na Ključ, ukoliko to do sada još niste učinili. Po zauzimanju Ključa postupite po juče dobivenom zadatku, tj. jedan bataljon uputite u pravcu Sljivovica a sa dva bataljona krenite pravcem: Muzića Rečine-Jablanovo Brdo /k. 1543/.

Pre upućivanja bataljona u goredodređenim pravcima odredite manje snage i potreban broj automatskih oružja, koje rasporedite na pogodnim mjestima, sa zadatkom držanja Ključa. Ovi dijelovi treba da ostanu na Ključu za cijelo vrijeme napada, odnosno do daljeg naređenja.

Smrt fašizmu - Sloboda narodima!

Za Stab
Komandant
Generalmajer.

**ЛЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
4 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВЈ О УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ СА ЈАХОРНСКИМ ОДРЕ-
ДОМ, ГЛАВНИМ ШТАБОМ ЦРНЕ ГОРЕ И ДРУГОМ ПРОЛЕ-
ТЕРСКОМ ДИВИЗИЈОМ И О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУ-
АЦИЈИ НА ТЕРЕНУ ОДРЕДА**

ШТАБ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

Пов. бр. 1

4 октобра 1943 год.

Жабљак

у 7 часова

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Извјештавамо вас о сљедећем:

1. Примили смо материјал упућен са вашим писмом од 30 септембра тг.¹ Примили смо и шест мазги упућених штабу овог одреда.

2. Ситуација на нашем терену изгледа овако: Штаб одреда организован је са сједиштем на Жабљаку у чији састав су ушли по одлуци Главног штаба за Црну Гору и Боку: за команданта друг Обрад Цицмил, за политичког комесара друг Мићун Јауковић, за замјеника политичког комесара друг Спасоје Шарац. А према вашем усменом наређењу за замјеника команданта друг Јанко Тадић, који је истовремено и командант I ударног батаљона. За начелника штаба одреда вашим усменим наређењем одређен је капетан Димитрије Ковијанић, коме је то саопштено али се још није јавио на дужност.

На територији одреда постоји пет команди мјеста и то: на Жабљаку, Шавнику, Боану, на Пишчу и код Манастира Пиве. Све команде мјеста већ раде и имају по једну своју посадну чету за обезбјеђења мјеста и контролу свога терена. Ове чете нијесу још дефинитивно оформљене, премда су постављене команде и окупљен изврстан број људства, које свршава редовне послове — али је позван већи број људства који се споро и тешко одазива позиву. Разлог овом спором одазивању је највећим дијелом због страха код маса да узму активног учешћа у борби из бојазни да поновно не наступе репресалије окупатора, једним дијелом због непријатељског става према борби који у масама подржавају четници и петоколонашки елементи, а једним пак дијелом због материјалних тешкоћа (подизањем пољених зграда и сл.).

¹ Видк док. број 64.

Исте ове тешкоће су и приликом попуњавања нашег ударног батаљона.

На терену овога одреда четници су се активно појавили на подручју команде мјеста Манастира Пиве. Групу су прво Сачињавали око тридесет бандита, разних жандарма, подофицира и других а 26 ом. од правца Равнога дошла је једна већа група (поп Перишић и Милорад Поповић) ваљда да помогну и ојачају четничку струју у Пиви, те су дијелови ове групе допирали до села Смријечна и Стоца. Наша посадна чета од Манастира Пиве га мобилисаним сељаштвом сузбила их је, овога момента немамо званичних података, али Гачани су се изгледа вратили а група пивских четника испред наших бјежи по терену и омета рад на мобилизацији и учвршћивању народне власти. Ради чишћења терена тамо је упућен 1 ом. наш Ударни батаљон појачан са дијелом посадне чете с. Пишча. Ради руковођења акцијом на том терену сада се налази замјеник команданта и политички комесар одреда.

Сем тога по вашем уласку у Колашин повратила се једна група четника, која је била кренула у томе правцу, њих око 20—30 са попом Лопушином и Милошем Башовмћем. Они се налазе око Струга и одржавају везу са Морачом. Наш батаљон био их је осјетио и предузео припреме за уништење или протјеривање (до 1 ог. налазио се на Малинску), али смо га морали хитно упутити у Пиву, те је тај терен сада контролисан само од посадне чете при команди мјеста Боан. На осталом подручју одреда нема активних четничких група. Истина осјећа се роварење и петоколонашке гласине.

Предузели смо и досада, а у вези нашег писма од 30 септ. тг., појачаћемо рад на мобилизацији за наш батаљон и посадне чете, као и политичку припрему опште мобилизације. Ово све радимо помоћу постављеног апарата народне власти и у пуној сагласности са свим политичким радницима на терену.

3. Са Штабом јахоринског одреда успоставили смо везу на тај начин што је једна група њих са командантом одреда и начелником штаба другом Радом Стефановићем дошла код нас. Они су били присиљени да напусте терен, јер се због појаве четника тамо нијесу могли одржати. Четници су на томе терену (Фоча—Калиновик—Трново) објавили општу мобилизацију, која је успјела. Јединице њиховог одреда нијесу се показале ни довољно борбене, а нити вољне да се туку са четницима. Штаб одреда стао је на становиште, да би сачувао људство које је почело да дезертира, да људство раздијели у три колоне ради хватања веза са партизанским јединицама и обавјештавања истих о стању на томе терену. Једна група пошла је у правцу Трнова ради везе са Романиским одредом или евентуално са неком од бригада која би се нашла на томе правцу. Друга група кренула

је ка Загорју, с тим да се веже са нашим јединицама у Херцеговини, а трећа са другом Радом Стефановићем дошла је код нас. Друг Раде долази са нашим куририма к вама гдје ће вам поднијети усмено детаљан извјештај. Остале другове са командантом Јахоринског одреда, другом Миладином Ристићевићем, повратићемо на подручје команде мјеста Пишче, одакле ће помоћу наше власти и војске одржавати везу са срезом Фочанским и прикупљати податке о ситуацији тамо до повратка друга Рада.

4. Са Гацком немамо везу због појаве четничких банди у Пиви.

5. Са Главним штабом и Никшићем имамо редовне везе. Према њиховоме саопштењу од 30 пр. м. Пета црногорска бригада чисти Бањску и Вучедолску општину од четника, а италијанска дивизија „Тауринензе“ која је прешла на нашу страну успјешно води борбу противу Њемаца у рејону између Црквице и Рисна.

6. Са Штабом II дивизије у Пљевљима успоставили смо везу. Послали смо им замјеника команданта мјеста Жабљак са једном патролом ради добијања соли, дувана и осталих артикала уколико их буду имали на расположењу. Ово смо урадили прије пријема вашег послѣдњег писма, ослањајући се на наше усмене разговоре с вама.

С Пљевљима смо успоставили и телефонску везу (послѣдњих 12 часова прекинута је), а успоставићемо исту одмах са Шавником и Боаном. Уколико имадне могућности то ћемо покушати са Боана за Колашин — само вас молимо да за послѣдњи случај ви издате потребна наређења и помоћ.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

За штаб одреда
Командант-мајор
Обрад Цицмил

ПС.

Молимо вас да нам пошаљете упутства за организацију обавјештајне службе, а такође и нацрт ознака официрских чинова.

Горњи

БР. 84

**ДИРЕКТИВА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 5 ОКТОБРА 1943 ГОД. ЈЕДИНИЦАМА
НА ПОДРУЧЈУ ВАСОЈЕВИЋА ЗА ПРАВИЛНО ПОСТУПАЊЕ
ПРЕМА НАРОДУ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 62
5 октобра 1943 год.

Штабу IV Пролетерске, II Далматинске бригаде, Штабу III батаљона II Пролетерске бригаде, Штабу III батаљона III Санџачке и Штабу Васојевићког батаљона

Васојевићи су и до сада као и данас главно четничко упориште, одакле је Дража Михаиловић стварао јаче војничке одреде, помоћу којих је вршио насиља у осталом дијелу Црне Горе, Санџака и Херцеговине и даље према Босни.

Наше јединице добиле су као главни стратешки задатак да ово упориште ликвидирају. Ми овај задатак можемо и морамо извршити, јер ликвидацијом овог четничког упоришта ми ћемо створити повољне услове за развитак политичке ситуације на терену Васојевића, као и у осталим дијеловима Црне Горе и Санџака.

Остварење овог задатка иде двјема линијама:

- а) немилосрдном борбом противу четника,
- б) правилним политичким радом.

У току боја наше јединице морају показати пуну дисциплину и одлучност у разбијању и уништавању четничких војничких формација.

Да би Васојевиће у потпуности разбили ми у политичком раду се морамо руководити тактиком изолације четничких главешина од народа који нама политички гравитира и од оног дијела народа, који је до сада принудно ишао уз четничке главаре. Јер само идући тим путем, путем одвајања широких народних маса од четничких главешина и четничког утицаја, ми ћемо остварити и извршити наредбу нашег Врховног штаба, тј. у потпуности ћемо ликвидирати и војничко и политичко упориште четника у Васојевићима.

Наше јединице, да би постигле крупне политичке успјехе, морају имати правилан однос према народу, избегавајући при томе све оне ситне и непромишљене поступке, који шкоде ауторитету наше војске и наше Народно-ослободилачке борбе. У оним крајевима — селима која су нама пријатељски расположена и

која су нас жељно ишчекивала, наши војници морају се у свим својим поступцима показати као војска, која је дошла да њима помогне у борби противу њихових мјештанских непријатеља. Наша војска мора својим поступцима, симпатије и расположење тог дијела народа подићи на виши политички степен и настојати да изврши пуну војничку и политичку мобилизацију трајног карактера. У мјестима која су нама непријатељски расположена, наши војници морају чувати ауторитет војске и борбе тако, да са својим држањем измијенимо схватања нама непријатељских елемената и да створимо услове за политички рад, диференцирајући при том носиоце и организаторе четничке политике од обичних редовика.

Терен којим се крећу наше јединице врло је богат. И зато при исхрани наших јединица треба у првом реду ићи на конфискације од наших изразитих непријатеља, држећи се и притом наших прописа. Уколико и конфискације не би удовољиле потребама наших јединица, приступати реквизицијама од сељака, који су у четничким редовима, али и притом правити диференцијацију. Јер, поједини сељаци су у четничке редове пошли из различитих мотива и под различним условима и околностима, зато и према њима треба примјењивати различите мјере.

Забрањујемо сваку набавку коња или хране без претходног испитивања, јер досада је била уобичајена пракса да интенданти или штабови батаљона, команде чета, узимају коње и набављају храну како стигну.

Штабови батаљона или команде чета чим уђу у неко село дужни су да се детаљно информишу о политичком стању у том селу и да према томе даду инструкције за набавку хране итд.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.

Командант
Генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 84

**ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 5 ОКТОБРА 1943 ГОД. ЧЕТВРТОЈ ПРО-
ЛЕТЕРСКОЈ, ДРУГОЈ ДАЛМАТИНСКОЈ, ТРЕЋЕМ БАТАЉО-
НУ ТРЕЋЕ САНЧАЧКЕ БРИГАДЕ И ВАСОЈЕВИЋКОМ БАТА-
ЉОНУ ЗА ПРИПРЕМУ НАПАДА НА БЕРАНЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 63
5 октобра 1943 год.

ЗАПОВИЈЕСТ

(секција: Колашин, Пећ, разм. 1 : 100.000)

Послије петодневних тешких и упорних борби са јаким четничким снагама на положајима око Колашина, непријатељ је јучерашњим противнападом наших јединица разбијен и деморалисан, повлачи се у неред у разним правцима. У току ових борби непријатељ је имао око 200 убијених и рањених. На нашу страну пришло је 80 Љеворечана, међу којима и три официра бивше југословенске војске.

У циљу даљег чишћења ове просторије од преосталих четничких банди, заузимања Берана, разоружања дивизије „Венеција“ и организације Народне власти на заузетој просторији, намјера нам је да наше снаге оријентишемо у правцу Берана.

За извршење овога задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Четврта пролетерска бригада са два батаљона и III батаљон 83 регименте дивизије „Венеција“ остаће у Колашину са задатком да организују одбрану Колашина и да са ове просторије предузму извиђања и прикупљање података у правцу Липова и Црквина.

Један батаљон ове бригаде остаће у Матешеву са задатком повезивања са Љеворечанима, чишћења просторије око Лијеве Ријеке од четника, мобилизације људства у Народно-ослободилачку војску и стварања посадних чета у Матешеву и Лијевој Ријеци. Батаљон ће порушити комуникацију на Вјетернику и уколико има наших јединица на Биоче са њима се повезати.

2. II далматинска бригада концентрисаће се у току 6 ов. мј. у сјевероисточном дијелу Врањештице, одакле ће 7 ов. мј. у 5 часова предузети покрет општим правцем Исова Гора — ко-

рито р. Јеловице — Лубнице, гдје ће се распоредити на просторији Лубница — Главац. При извођењу покрета одредити бочно обезбјеђење јачине једног батаљона правцем: Троглав — Пајатиште — Главац.

При одласку на горе означену просторију одмах се повезати са нашим друговима из позадине, који раде на овом терену и приступити извиђању и прикупљању података о непријатељским снагама у Беранама и околној просторији, како четничким тако и талијанским.

Скренути пажњу јединицама да однос бораца према становништву на овој територији треба да буде најкоректнији, јер је то становништво наклоњено нашој Народно-ослободилачкој војсци.

3. Један батаљон IV пролетерске бригаде, III батаљон II пролетерске, III батаљон III санџачке и Васојевићки ударни батаљон формирају ударну групу под командом мајора друга Ника Стругара и политичког комесара друга Јована Ђуровића. Групу и штаб формирати у току 6 ов. мј. и узети потребан број курира, јер ће група дејствовати за дуже вријеме.

Група ће се концентрисати 6 ов. мј. у Сувој Гори, одакле ће 7 ов. мј. у 5 часова извршити покрет општим правцем: Патковица — Околишта — Коњско Брдо, гдје ће се смјестити у катунима Турија—Коњско Брдо. При извођењу покрета одредити десно јаче обезбјеђење.

Задатак је ове групе да по доласку на означену просторију ухвати везу са нашим позадинцима и приступи извиђању и прикупљању података на просторији Буче — Беране. Водити рачуна да се на просторији око Буча налазе извјесне четничке групе.

4. Уколико при извршењу покрета јединице буду наилазиле на четничке групе исте протјеривати, одређујући у ту сврху одговарајуће [сна]ге, а са осталим продужити одређеним правцем не успоравајући покрет.

5. По доласку II даламатинске бригаде на просторију Лубнице—Главац и Ударне групе на просторији Коњско Брдо—Турија, обије групе ће се повезати и приступити прикупљању детаљних података о непријатељским снагама на просторији Беране, јер је крајњи циљ обију група заузимање Берана.

6. Бригадне болнице IV пролетерске и II далматинске бригаде смјестиће се у току 6 ов. мј. у непосредној околони Колашина.

7. Хируршка екипа кретаће се са II далматинском бригадом.

8. Оперативни дио Штаба корпуса кретаће се са Штабом II далматинске бригаде, одакле ће руководити операцијом.

9. Борбени знаци за 7 октобар т. г.: СЛОГА — ПОБЈЕДА
 „ 8 „ НАРОД — СЛОБОДА
 10. Заповијест за напад на Беране издаће се накнадно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац
 (М. П.)

Командант
 генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 76

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ II
 ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 7 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ
 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ
 БАЈА СТАНИШИЋА**

Пов. 68 »
 7 октобра 1943 год.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Од вашег последњег писма ситуација код нас се измијенила утолико што смо разбили четничке банде код Колашина, послје пет дана тешких и упорних бојева.

Ми сада крећемо ка Беранама. У Васојевићима се ситуација попразља, тако да је из Лијеве Ријеке напр. пришло на нашу страну око 70 бораца. Лашић¹ и компанија су побјегли у правцу Комова. Вјероватно је да ћемо се ми сукобити пред Беранама са Беранском четничком бригадом и остацима разбијених четничких банди, но тај ће задатак бити много лакши него борбе око Колашина.

Ваш је задатак енергично разбијати и уништавати четничке банде а у првом реду разбити банду Баја Станишића. Ми вам засада до чишћења Васојевића не можемо указати никакву помоћ, но мислимо да ће вам чишћење Васојевића бити највећа помоћ.

Батаљон на Биоче² треба да остане тамо како у циљу затварања тога правца, тако и у циљу мобилизације околних крајева. Тај батаљон мора минирати оба моста и у случају наиласка Немаца оба дићи у ваздух (на Биоче и на Смоковцу).

¹ Ђорђије Лашић

² Трећи батаљон Зетског НОП одреда

Извијестите нас шта је са дивизијом „Тауринензе“ и гдје се она сада налази. Тој дивизији треба помоћи и не допустити да се она деморалише.

Ако је ситуација у Никшићу таква да се Никшић може без наших већих жртава уз припомоћ дивизије „Тауринензе“ заузети, то урадите, но будите врло обазриви.

Ми ћемо ићи на томе да овамо формирамо једну бригаду, но ми мислимо да би у ту бригаду требао ући један батаљон из Куча. Тако би бригада била састављена од два васојевићка батаљона, једног са територије среза Колашинског и једног Кучко-братоножићког.

Наредите вашем батаљону на Биоче да ухвати везу са IV пролетерском бригадом на Матешеву.

Извијестите нас о ситуацији у Херцеговини.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Петко Дапчевић

Послати 100 — Италијана са санитетским материјалом.

М

БР. 77

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 7 ОКТОБРА 1943 ГОД. УДАРНОЈ ГРУПИ ЗА ЗАУЗИМАЊЕ ДОМИНАНТНИХ ПОЛОЖАЈА ОКО БЕРАНА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр 71
7 октобра 1943 год.
у 16 — час.

ЗАПОВИЈЕСТ
(Секција Пећ размј. 1 : 100.000)

У циљу даљег чишћења ове просторије од четничких банди и овлађивања доминантним косама изнад Берана, као и ријешавања питања италијанске дивизије „Венеција“

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Ударна група¹ под командом мајора друга Ника Стругара одмах по пријему овога наређења продужиће покрет и заузети доминантне положаје изнад Берана и то: к. 1359 — Мека (к. 1652) — к. 1549 и упасти у Буче. гдје испитати ситуацију и по могућности повезати се са групом Зечевић² за коју имамо податке да није хтјела да се одазове четничкој мобилизацији за одбрану Берана.

Одредити јаче бочно обезбјеђење на Вјетернику (к. 1473).

2. Друга далматинска бригада продужиће одмах покрет и заузети линију положаја: Соко (к. 1422) — к. 1188 — Шестеровац.

Лијеви бок обезбиједити одговарајућим снагама.

3. Обије групе по избијању на означене им положаје успоставиће чврсту међусобну везу, приступити прикупљању података о непријатељу и по могућству успоставити контакт са Италијанима у Беранама.

4. Хируршка екипа налази се код II далматинске бригаде.

5. Штаб корпуса налазиће се у с. Лубнице.⁴

6. Борбени знаци регулисани су нашом заповијешћу Пов бр. 63 од 5 октобра т. год³.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Митар Бакић

(М. П.)

Командант

генералмајор

Пеко Дапчевић

¹ Види састав Ударне групе док. број 75.

² То је вјероватно племе Зечевић из с. Виницке, срез Беране.

³ Види док. број 75.

**ПОЗИВ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА КОВ II НО
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 8 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИ-
ЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“ НА ЗАЈЕДНИЧКУ БОРБУ
ПРОТИВ ЊЕМАЧКИХ ОКУПАТОРА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 72
8 октобра 1943 год.
у_____час

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

Беране

Ми смо вам већ писали и поставили услове наше сарадње у борби противу Њемаца. До данас нијесмо добили одговора од вас. Одуговлачење преговора између вас и нас укочило је наше војне операције.

У међувремену дијелови ваше дивизије из Матешева помогли су четничку акцију на Колашину, гдје смо ми, а и ваш батаљон, имали губитака.

Ми смо јуче стигли са нашим бригадама на просторију око Берана у циљу разбијања четничких банди, које данас у већини крајева Црне Горе воде борбу заједно са Њемцима противу нас и ваше дивизије „Тауринензе“, која се јуначки бори око Црквица (Бока Которска) противу Њемаца, заједно са нашим јединицама.

Ми нијесмо дошли овдје да водимо борбу са италијанским јединицама, већ да разбијемо четничке банде и тиме створимо шире могућности нашој војсци за борбу против њемачког окупатора и осигурање ове територије. Нажалост, јединице ваше дивизије, а у првом реду артиљерија узеле су учешћа и око Колашина и овдје код Берана у борби противу наших бригада. Оваквим вашим поступком ви сте прекршили клаузуле примирја и уговора о капитулацији и директно користите њемачком окупатору. Ви сте се умијешали у наше унутарње ствари и тиме окренули једну савезничку војску — вашу дивизију противу Народно-ослободилачке војске — једине војске која се борила и данас бори против њемачког окупатора, те се самим тим једино она налази на страни Савезника.

Ми вас упозоравамо да никакве стране делегације немају право да се мијешају у унутарње ствари нашега народа, нити су овлаштене да уређују односе између нашег народа и вас.

Вашим досадашњим поступцима ви сте увукли вашу дивизију, помажући четнике, у борбу противу Народно-ослободилачке војске и наших народа. Ако одмах по пријему овога писма не

обуставите сва непријатељства према нама и не обуставите помагања четника ма у ком виду, ми вам стављамо до знања, да ћемо према вама поступити као према непријатељској војсци и приступићемо ликвидацији ваших гарнизона. Дуже везивање наших јединица за овај гарнизон спријечава нас у извршењу обавеза према нашим Савезницима и ликвидације њемачких гарнизона у Црној Гори.

Да би регулисали све односе, и да би спријечили непотребно пролијевање крви, ми од вас тражимо да одмах упутите код нас једног претставника вашег штаба са пуним овлашћењем, који ће уредити односе са нама у циљу сарадње у борби против Њемаца.

Код нас се налази капетан Рива, командант ваше јединице у Колашину, који ће учествовати на тим разговорима. Претставник вашег штаба нека дође у овај штаб, заједно са доносиоцима овога писма, најдаље 9 ов. мј. до 12 часова. На мјесту одакле су пошли курири за вас оставићемо једну јединицу за прихват вашег делегата и курира.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАР@ДУ!

V

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

. Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

БР. 79

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ П
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 8 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ АНДРИ-
ЛЕВИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА ЗА МОБИЛИЗА-
ЦИЈУ ЉУДСТВА У СРЕЗУ АНДРИЈЕВИЧКОМ**

ШТАБ
V УДАРНОГ КОРПУСА¹
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 73
8 ~~октобра~~ 1943 год.
у _____ час.

ШТАБУ АНДРИЈЕВИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА

Ми смо са нашим снагама (II далматинска бригада и Ударна група, јачине четири батаљона под командом мајора Ника Стругара) заузеле доминантне положаје изнад Берана: Вјетерник —

¹ Други ударни корпус

к. 1359 — Мека — к. 1549 — Соко — к. 1188 — Шестеровац,
и са мањим снагама упали у Буче.

Ми намјеравамо да са овим снагама заузмемо Беране, уколико наши преговори са италијанском дивизијом „Венеција“ успију. Ако италијанска дивизија „Венеција“ не прими наше услове за сарадњу у борби против њемачког окупатора, ми ћемо бити приморани да привремено одустанемо од напада на Беране, јер за то немамо одговарајућих снага. У том случају ми ћемо са нашим снагама заузети Андријевицу.

У вези овакве ситуације потребно је да ваш батаљон приступи што широј мобилизацији у срезу Андријевичком, као и да батаљон буде активан у борби са четничким бандама на овој просторији. Треbate бити у сталној вези са Ударном групом под командом мајора друга Ника Стругара. Ову везу ухватите **и** одржавајте преко Васојевићког батаљона. У овоме смислу издали смо наређење и команданту групе другу Стругару, како би ова веза била стална и непрекидна.

У Матешеву налази се један батаљон IV пролетерске бригаде па настојте и са њиме се повезати.

Водите рачуна да исхрана људства вашег батаљона буде добра, па у том смислу предузмите све потребно. Важно је да борци буду добро храњени, јер ће тек онда моћи у потпуности извршавати додијељене им задатке.

Извјештавајте нас редовно о ситуацији и о напредовању мобилизације на вашој просторији.

С.МРТ ФАШИЗ.МУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 84

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
8 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИОНОВНОМ ПРИКУПЉАЊУ
ЧЕТНИКА ЗА НАПАД НА КОЛАШИН И МАТЕШЕВО**

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Бр. службено
8. октобра 1943 год.
у 12.40 час.

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА¹

Према подацима које смо добили данас од једног друга позадинца из среза андријевачког стање четника у овом срезу изгледа овако:

Послије повлачења од Колашина били су се потпуно разбили и један врло мали дио отступио у правцу Комова. Међутим, ово неколико дана они су искористили и успјели мобилисати прилично скоро читав андријевачки срез. До јутрос држали су положаје Трешњевик—Рудо Брдо. Јутрос рано тукли су бацачима Лису (к. 1877) и одмах затим избили на сами врх. Продужили су покрет у правцу Суве Горе—Врањештица, вјероватно са циљем да овладају Матешевом и Колашином, рачунајући на то да су наше главне снаге отишле у правцу Берана. Према изјави овог друга непријатељ је јак око 600 бораца. Наоружање је прилично слабо у аутоматском оружју, а имају два бацача.

Ми смо одмах наредили нашем V батаљону да изврши покрет преко Шљивовице—Мујића Речине и да избије на положаје с. Врањештица. Уколико би непријатељ прије ушао у ово село овај батаљон ће ухватити Равни Кључ, како не би дозволио непријатељу да се даље увлачи у правцу Колашина. III батаљону, који се налази у Матешеву, наредили смо да изађе на косе између Планинице и Матешева и да не дозволи напредовање непријатељу у том правцу. Са V батаљоном отишла је и наша чета пратећих оруђа. I батаљон је остао у граду.

Са осталих праваца у околини Колашина засада се не осјећа никаква четничка активност.

Уколико буде повољна ситуација на правцу четничког наступања ми ћемо их напасти негде око Врањештице.

Уколико дозвољава ситуација на беранском сектору добро би било, а скоро и неопходно да најхитније упутите један ба-

¹ Извјештај је упућен штабу Другог ударног корпуса који се налазио на положају с. Лубнице.

ШТАБ
IV ПРОМ. БРИГАДЕ
Бр. службено

8. октобра 1943 год.
у 12.40 час.

Штабу V Ударног Корпуса

Према подацима које смо добили данас од једног другог познатица из среза андријевачког стана четника у овом срезу изгледа овако: После је повлачена од Колашина били су се потпуно разбили и један врло мали дио отступио у правцу Комова. Међутим, ово нешто дана они су искористили и успјели мобилизацију прилично скоро. Андријевачки срез. До јутрос држали су положаје Трешњик-Рудо Брдо. Јутрос рано тукли су бацањима Лису (к. 1677) и одмах затим избили на сами врх. Продужили су покрет у правцу Суве Горе-Вранештица, вјероватно са циљем да овладају Матешевом и Колашином, рачунајући на то да су наше главне снаге отишле у правцу Берава. Према изјави овог другог непријатеља је јак око 600 бораца. Наоружање је прилично слабо у аутоматским оружју, а имају два бацача.

Ми смо одмах наредили нашем V баталону да изврши покрет преко Њивовице-Мујића Речине и да избије на положаје с. Вранештица. Уколико би непријатељ прије ушао у ово село овај баталон ће ухватити Равни Науч, иако не би дозволио непријатељу да се даље ухвати у правцу Колашина. III баталону, који се налази у Матешеву, наредили смо да изађе на косе између Планинице и Матешева и да не дозволи напредовање непријатеља у том правцу. Са V баталоном отишла је и наша чета пратених оруђа. I баталон је остао у граду.

Са осталих праваца у околини Колашина за сада се не очекује никаква четничка активност.

Уколико буде повољна ситуација на правцу четничког наступља, на ми ћемо их напасти негде око Вранештице.

Уколико дозвољава ситуација на беранском сектору добро би било, а сигурно и неопходно да најхитније упутите један баталон са тог правца да избије из преко Коњског Брда на Рујишта-Врана Глав. Овај баталон би могао напасти непријатеља са лева на Рудо Брдо и одмах после тога спустити се у села Сјеномета-Слатина. У том случају овај баталон би се повезао са новоформираним Васојевићким I баталоном у с. Мечуру јужно од Андријевице. У овом случају ситуација би се у многоме изменила не само на сектору према Колашину и Матешеву, већ и око саме Андријевице. Уколико би успјели да се повезу од носно споразумеју са италијанским баталоном, који се налази у Андријевици, могли би ићи у варош.

С другарским поздравом

Смрт фашизму - Слобода народу

За Штаб бригаде
Командант п. пукобач

таљон са тог правца да избије преко Коњског Брда на Рујишта—
Враћа Глава. Овај батаљон би могао напасти непријатеља са
леђа на Рудо Брдо и одмах после тога спустити се у села
Сјеножета—Слатина. У том случају овај батаљон би се повезао
са новоформираним Васојевићким батаљоном у с. Цецуњу јужно
од Андријевице. У овом случају ситуација би се умногоме изми-
јенила не само на сектору према Колашину и Матешеву, већ и
око саме Андријевице. Уколико би успјели да се повежу одно-
сно споразумеју са италијанским батаљоном, који се налази у
Андријевици, могли би и ући у варош.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб бригаде
Командант п.пуковник
Љубо Вучковић

БР. 81

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОР- ПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О РЕЗУЛТАТИМА ПРВИХ ПРЕГОВОРА СА ПРЕТСТАВНИЦИМА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

НАЧЕЛНИК ШТАБА
II УДАР. КОРП. Н. О. В. Ј.
9-X-43. г.
у 12 ч.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н.О.В.Ј.

У 7 часова стигао сам у село Буче, гдје сам нашао Штаб
ударне групе.

У 10 ч. стигао је италијански потпуковник Ступарели, на-
челник штаба италијанске дивизије „Венеција“, у пратњи једног
италијанског поручника и неколико војника. Одмах у почетку
разговора нагласио је да није опуномоћен од команданта ње-
гове дивизије да да дефинитиван одговор на наше приједлоге,
већ да је дошао само да пренесе наше захтјеве своме коман-
данту, који ће о томе донијети дефинитивну одлуку.

Из разговора са њим, могао сам утврдити следеће:

1. Да је његова дивизија спремна да сарађује са нама у
борби против Њемаца.
2. Да не желе да се мијешају у наше унутрашње ствари;

3. Да желе да четницима, који су се ставили под њихову заштиту и који се сада налазе у Беранама обезбиједи неметан боравак у Беранама, пошто су они наводно сарађивали са њима у борби против Њемаца, зашта они имају сигурна документа

Мојим разговорима са италијанским претставницима присуствовао је ком[андант] групе мајор друг Нико Стругар и пол. ком. Јован Ђуровић. Ми смо у току наших разговора увјеравали Италијане и објашњавали ко су четници и категорички одбијали да су се они борили против Њемаца. Они су ипак остали при своме, тврдећи да на сваки начин желе да им као својим сарадницима пруже пуну заштиту. На то смо им ми по питању четника ставили следеће приједлоге:

а. Да оне четнике који не желе да сачекају наш улазак у Беране пусте да иду куда хоће, а оне који желе да нас сачекају могу слободно остати у вароши гдје ћемо са њима поступити као и у досадашњим случајевима, тј. примити их у нашу војску ако они то желе или их разоружати и пустити својим кућама.

Из разговора о четницима стекао сам убјеђење да се код њих налазе извјесне четничке вође међу којима има и официра бив. југ. војске, који желе да и даље остану под заштитом Италијана у Беранама. Ово из разлога што <ж се начелник штаба дивизије Венеција сложио са приједлогом да наше снаге пребацимо преко Лима, али да Италијани са својим снагама држе варош под својом командом без наших јединица. Наравно да сам ово категорички одбио.

4. Пошто начелник штаба те дивизије није опуномоћен да донесе коначне одлуке то је он после ових разговора у 11 ч. кренуо у Беране да своме команданту изложи наше приједлоге, с тим да се врати данас у 15,30 ч. Са њиме је отишао и капетан Рива.

5. Надам се да ће Италијани примити све наше приједлоге, па сам наредио да јединице Ударне групе буду спремне да одмах по доношењу позитивног одговора изврше покрет и да са својим снагама преко Берана избију на линију Загорје—Петник—Јасиковац, с тим да један батаљон остане као посадни у Беранама.

Штабу II далматинске бригаде наредићу такође да припреме своје јединице за покрет и да одмах по пријему мога накнадног наређења пребаце своја 2 батаљона на линију: Будимље—с. Маште, а са два батаљона држе своје досадање положаје.

У случају да би Италијани дали негативан одговор у погледу нашега уласка у Беране, а не правили сметњи нашем прелазу преко Лима, ми смо одлучили да наше снаге одмах пребацимо на десну обалу Лима, с тим да би на овој страни оставили потребне снаге.

6. Уколико се ви не бисте сложили са изнијетим јавите ми хитно, како би се знао управљати.

7. Ја се налазим код штаба Ударне групе у с. Буче код пркве.

С. Ф. — С. Н.

Начелник штаба
Руди Приморац

БР. 82

**УПУТСТВО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1943 ГОД. НАЧЕЛНИКУ
СВОГА ШТАБА ЗА ДАЉЕ ВОТЗЕЊЕ ПРЕГОВОРА СА КО-
МАНДОМ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА”**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. ел.

9 октобра 1943 год.

у 14.40 час.

НАЧЕЛНИКУ ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА

Твоје писмо¹ примили смо у 14 часова и одговарамо следеће:

1. Дивизија „Венеција” је саставни дио италијанске дивизије² која је капитулирала пред Савезницима и она као таква нема права и не може давати никакве [заштите] четницима или било којој унутарњој организацији или појединцу, јер она се у том случају понаша као господар у нашој земљи и директно се мијеша у наше унутрашње ствари.

2. Наша је ствар како ћемо ми поступати са четницима као и са појединцима и дивизија „Венеција” нема право да се мијеша у те ствари.

3. Дивизија „Венеција” мора допустити наш улазак у град и ставити се под нашу команду у борби против Њемаца, као и све дивизије италијанске које су се ставиле под команду нашег Врховног штаба.

4. Послије нашег уласка у град ми ћемо са штабом дивизије извршити распоред свих наших јединица и јединица дивизије „Венеција”, сходно потребама операција против њемачког окупатора.

5. Никакве компромисе у погледу четника или појединаца не правити са штабом дивизије „Венеција” јер самим тим ми

¹ Види док. број 120 и 129.

² Италијанске војске

НЈО дозвољавамо да се **мијеша** у наше унутрашње ствари и да се намеће као судија по појединим случајевима, нашто она нема право. Чак да је и у самој Италији она мора да извршује наређења Савезничког штаба и као таква нема никаквог утицаја на унутарње прилике у самој Италији.

6. Сваку дискусију по четницима треба одбити, јер тенденција је четника да искористе италијанску дивизију у циљу погађања с нама и сакривања свог издајничког лица, као и то, да снагу те дивизије искористе у своје политичке и мобилизацијске сврхе.

7. Сву пажњу у разговору усредсредити на то, да ми уђемо у град па ћемо последице уређивати наше односе са дивизијом.

Остале ствари си правилно поставио чак и у погледу четника као и у погледу распореда наших јединица за разне одговоре италијанске команде.

Ово ти пишемо да би у току идућих разговора знао ствари правилније поставити и да не би скренуо с нашег главног циља, уласка у град. Ово писмо важи за тебе, Ника³ и друга Ђуровића⁴, пошто и они присуствују разговорима. Зато га немојте показивати ни Риви нити било ком Италијану. Ово је за вашу личну употребу.

У разговорима нагласите им и то да уколико они не пристану на наше захтеве, који проистичу из уговора о капитулацији, да ћемо ми дивизију „Венеција“ уништити.

Питај италијанске преговораке да ли су примили наша писма.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

³ Ннко Стругар

⁴ Јован Ђуровић

**ИЗВЈЕШТАЈ РУДОЛФА ПРИМОРЦА ОД 9 ОКТОБРА 1943 ГОД.
ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛА-
ВИЈЕ О ТОКУ И РЕЗУЛТАТИМА ПРЕГОВОРА СА КОМАН-
ДАНТОМ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА”**

НАЧЕЛНИК
II УДАР. КОРП. Н. О. В. Ј.
9-X-43 г.
у 19,30 ч.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н.О.В.Ј.

Примо сам ваше наређење издано данас у 14,40 ч.¹

1. У току мојих разговора са претставницима италијанске дивизије Венеција изложио сам Италијанима углавном све оно што сте ви у наведеном наређењу изложили у тачкама 1 до 6. У никакве компромисе по питању четника нисам се упуштао, већ смо на ово питање дошли тек онда, кад сам из разговора видео да они за прелаз наших снага преко Лима и пролаз кроз град траже два до три дана времена, а пошто су сами навели да се у граду налазе неки четници, то сам им ја скренуо пажњу да они ове преговоре одуговлаче само из разлога да би омогућили четницима да за то вријеме побјегну из града.

2. У 15,30 ч. стигао је начелник штаба² са својом пратњом и затражио од мене да лично, без икакве пратње, одем у Беране те да усмено преговарам са ком. дивизије Венеција. Ово сам и урадио и у пратњи италијанских официра одвезао се аутомобилом у Беране, гдје сам се састао са ком. дивизије, који ми је изложио следеће:

а) Да је спреман да са свом својом дивизијом сарађује са нама у борби против Њемаца.

б) Да тражи од нас да његова дивизија остане комплетна са цјелокупним својим наоружањем, опремом и животним намирницама којим располаже. Што се пак тиче наших заједничких акција против Њемаца и употребе њихових јединица гдје то тактичка ситуација буде захтевала, то питање ће заједнички рјешавати заједно са Штабом нашег корпуса, сходно нашим захтевима.

ц) По питању пребацивања наших снага на десну обалу Лима и уласка у варош Беране тражи два дана времена, наводно да би на то припремио своје јединице, како се не би десили непотребни инциденти и како би наше трупе прешле Лим и ушле у град не као побједиоци, већ као савезници.

¹ Види док. број 82.

* Начелник штаба италијанске дивизије „Венеција”

На ове приједлоге одговорио сам да сам опуномоћен да му гарантујем услове наведене под а) и б), док за питање под ц) рекао сам да имам наређење од Штаба корпуса да наше снаге још ноћас пребацим преко Лима и да уђем у Беране и да би свако одуговлачење у том правцу ометало планове наших даљих операција у борби против њемачког окупатора и његових слугу, па према томе нисам овлашћен од Штаба корпуса и не могу примити на себе да ово одуговлачење одобрим. На ово је генерал одговорио после дугих цјенкања, да наше трупе већ ноћас 9 ов. мј. никако не могу извршити прелаз јер његове јединице нису обавијештене, па би дошло до непотребног проливања крви и најзад ми је категорички рекао да ће у случају да наше трупе и поред овога покушају да изврше прелаз и улазак у град у току оће ноћи наредити својим јединицама да се бране, јер наводи да ако га сматрамо као савезника морамо према њему и савезнички поступати. Напосљетку смо се договорили да наше трупе изврше прелаз преко Лима сутра 10. ов. мј. у 5 ч., а за улазак у град начелно је споразуман, али жели да са целим Штабом корпуса утврди потребне модалитете, у ком циљу ће сутра у 9 ч. овамо поново доћи његов начелник штаба.»Штабу ударне групе и II далматинске бригаде издао сам наређење да са по два батаљона сутра у 5 ч. пређу на десну обалу Лима и заузму положаје које сам у ранијем извјештају навео. II далматинска бригада да са преостала два батаљона остане на досадашњим положајима, на левој обали Лима, а два батаљона Ударне групе остану у селу Буче ради уласка у Беране, када се по том питању постигне споразум са Италијанима.

3. Мишљења сам да би ви сутра требали доћи овамо тако да до 9 ч. када долазе њихови претставници будете овде ради заједничких преговора са њима. Уколико ви не дођете ја ћу инсистирати на томе да сутра одмах после 9 ч. уђем у Беране, зашто ћемо се налазити у повољној ситуацији, јео ће до тога времена четири наша батаљона бити на доминантним положајима на десној обали Лима.

Овим сам се руководио када сам инсистирао на томе да наше снаге што прије пребацим преко Лима, чиме се постављамо у погодну ситуацију за даље преговоре са њима по питању уласка у Беране. Вјерујем да сам у томе успио уколико је било могуће и да ће они сутра бити споразумни да наше јединице уђу у Беране.

4. Из мога разговора са ком. дивизије који је трајао од 16,30 до 17,30 ч. стекао сам убјеђење да искрено жели да саракује са нама у борби против Њемаца, али жели да сачува форму и да се његове јединице осете као савезничке у нашем даљем заједничком раду. Поред тога на сваки начин жели да добије у времену, како би омогућио четницима и њиховим фамилијама

излазак из града, јер изгледа да им Је ЈОШ приЈе за то дао потребне гаранције. Даље нисам могао инсистирати да наше јединице још ноћас пређу Лим и уђу у Беране, јер би нас то довело у отворен сукоб са њима, што нама обзиром на наше снаге свакако не би ишло у рачун. У времену када сам са генералом разговарао ушао је у канцеларију један италијански официр и шапатом му нешто саопштио. Генерал се нашао у врло незгодном положају и није знао шта да му одговори. Официр је и даље наваљивао, нашта сам ја сам рекао генералу ако је ствар тако хитна нека изађе и обави тај посао. Генерал је изашао а за њиме и капетан Рива који је мало после ушао и саопштио ми да су два четничке вође, од којих један капетан бив. југ. Еојске Перхинек³, дошли код генерала и у очају му пребацивали што је ступио у преговоре са нама, јер да им је он дао часну рижеч да то неће учинити и да ће их заштитити. Тражили су од њега да са цијелом својом дивизијом заједно са њима нападне на положаје наших бригада тврдећи да су наше снаге према њима мале. Генерал на ово, према изјави капетана Рива, није пристао.

Из кратко изложеног можете видети колико је било компликација у мојим преговорима са њима и уједно да сам постигао максимум онога шта се могло постићи. Усмено ћу вам саопштити све детаље мојих преговора са њима.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник
Руди Приморац

П. С.

Шаљем вам један примјерак летка⁴ које је данас бацао њемачки авион у коме траже од Италијана, да до 12 ов. мј. предају оружје Њемцима иначе ће их уништити.

³ Перхинек Рудолф, мајор бивше југословенске војске, био је постављен од Драже Михаиловића као повјерљиво лице и лични извјештач по питању четничке организације у Црној Гори.

⁴ Летак није сачуван.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ П ПОЈ О МОБИЛИЗАЦИЈИ П ФОРМИРАЊУ НОВИХ ЈЕДИНИЦА НА СЕКТОРУ ПЉЕВАЉА

ШТАБ
П ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. — 116/43
9 октобра 1943 год.
у 12 час.

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ¹

1. — На нашем сектору стање је без нарочитих промена Четничке банде су у распадању. На појединим местима прешле су, по изјави скоро заробљених четника у герилску борбу против нас. Ометају рад одбора по селима, врше препаде на поједине наше јединице, покушавају са мобилизацијом, али све без успеха. Али, због недостатка снага нисмо у могућности да мало детаљније прочистимо терен и омогућимо учвршћење народне власти.

2. — У граду Пљевљима смо формирали један батаљон, који сада живи касарнским животом. Обучава се у руковању оружјем и осталим војничким радњама. Тако ћемо га држати неко време, а затим употребити у акцијама. Овај батаљон броји око 100 бораца, без аутоматског оруђа.

Данас ће нам стићи у Пљевља новоформирана Пренђанска чета Пљеваљског одреда, која броји око 90 бораца са 64 пушке, без аутоматског оруђа. Ову ћемо чету такођер задржати у Пљевљима дан-два. Приредити неку приредбу, одржати јој неколико предавања, мало је учврстити, поставити добар командни кадар и послаћемо је у потеру за четницима у саставу једног пролетерског батаљона.

На сектору Мељак налази се Мељачко—Бобовска чета, која броји око 40 бораца.

Засад Пљеваљски одред има ове три напред поменуте јединице. У стварању су још двије чете.

Све ове јединице уводићемо постепено у акције, а из њих постепено узимати један део људства за бригаде, а њих попуњујући новим људством са терена.

3. — Са разбијањем васојевићких четника, изгледа за мобилизацију у Санџаку су добри.

¹ Други ударни корпус

4. — Нама је потребан извештај број пушака и аутоматског оруђа, те уколико се операције код вас буду успешно развијале и дођете до наоружања, упутите нам извештај број пушака и аутоматског оруђа.

Бјелополски одред тражио је од нас око 100 пушака, ми смо их упутили на вас и уколико будете имали изађите им у сусрет.

5. — Један батаљон Санџачке бригаде² са једном четом II пролетерске бригаде дејствују стално активно у Нововарошком срезу и разбијају поједине четничке групе.

Заплењене су архиве поручника Јеловца³ и цела архива команде „Старог Раса“, са плановима Врховне команде, дневницима из Србије и целим мобилизацијским материјалом.

О Србији има драгоцених података. У забелешкама једног њиховог официра, који је путовао кроз Србију у својству организатора и контроле четничких организација, налазе се подаци о њиховим људима и везама као и подаци о нашим друговима, који ипак раде и надају се нашем повратку. Овај официр је наредио ликвидацију неких наших другова у Златиборском и Ужичком срезу.

Четници су почели концем августа месеца са акцијама по Србији. Напали су Пожегу, Ариље, Вишеград, Бајину Башту. Од свих ових места успели су заузети само Бајину Башту. Њу су држали неколико дана и напустили је.

У Ужицу имају своју организацију и почели су са ликвидирањем најизразитијих петоколонаша. Тако су убили Др. Брачинца. У овим документима види се да имају организовану Златиборску бригаду, Ужичку и Рачанску. То су бригаде Златиборског корпуса.

О овоме вас извештавамо укратко, а об. официр ће вам послати детаљнији извештај, а ако је потребно и документе.

6. — Чули смо преко сељака да су неке наше јединице стигле на линију Калиновик—Фоча—Горажде. Овај сељак, који је причао путовао је са нашим јединицама све до Калиновика. Ми ћемо ово проверити и јавити вам.

7. — Молимо да нас известите о развоју ситуације код вас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник штаба	Командант п.п.
Сл. Пенезић ⁵	С. М. Солдатовић ⁶	Љуб. Ђурић
	(М. П.)	

⁵ Трећа санџачка бригада

⁶ Јован Јеловац, официр бивше југословенске војске, погинуо као четнички командант у селу Љусе код Пљеваља 1944 године.

* Четничка команда за Санџак

⁵ Слободан Пенезић

⁶ Стојадин Солдатовић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ИО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 10 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ
ДАЛМАТИНСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ЗА ПРЕУЗИМАЊЕ КО-
МАНДЕ НАД БАТАЉОНИМА КОЈИ ДОЛАЗЕ ОД БИЈЕЛОГ
ПОЉА И ЗАОСТРА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 74
10 октобра 1943 год.
у 11.45 час.

ШТАБУ II УДАРНЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ
И ШТАБОВИМА БАТАЉОНА НА ПРАВЦУ БИЈЕЛО ПОЉЕ

Батаљони који су стигли од Бијелог Поља и Заостра став-
љају се под вашу команду.¹

Њима ћете дати засада слједећи задатак: *

1. Да се зауставе у селима Горње и Доње Заостро и да ма-
њим снагама посједну Петрово Брдо и Остро (1152).

2. Да прочисте села Заостро и Велиђа и да одмах отпочну
са одржавањем политичких конференција. Политичке конфе-
ренције ће одржавати батаљон II пролетерске бригаде.

3. Да прикупљају податке о селима на десној обали Лима
(Драгошава, Маште и Горажде) као и да се повежу са муслима-
нима на десној обали Лима.

Ово наређење ћете пренијети батаљонима који долазе са
правца Бијело Поље и одмах их ставити под своју команду.

Ми још нијесмо добили одговор од начелника нашег штаба
да ли ће данас наше јединице ући у Беране. Он ће и вас о томе
обавијестити.

Послије уласка наших јединица у Беране ми ћемо се преба-
цити у град Беране.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

¹ На сектору Бијело Поље — Заостро налазили су се батаљони Дру-
ге пролетерске и Треће санџачке бригаде.

БР. 116

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ЦО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ УДАРНЕ
ГРУПЕ ЗА РАСПОРЕД БАТАЉОНА У БЕРАНЕ И ОКОЛИНУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 76
11 октобра 1943 год.
у 14 час.

ШТАБУ УДАРНЕ ГРУПЕ

У циљу обезбјеђења просторије око Берана и чишћења од преосталих четничких банди, извршите распоред ваших батаљона по следећем:

Трећи батаљон II пролетерске бригаде остаће као посадни у граду.¹

Бјелопољски батаљон III санџачке бригаде као резерва у Харему.

Други батаљон IV пролетерске бригаде и Васојевићки батаљон у Полице са задатком чишћења просторије источно од Берана од преосталих четничких банди.

Батаљони II пролетерске бригаде који су стигли из Бијелог Поља распоредиће се у с. Црни Врх са задатком држања положаја: Шестеровац — Соко у циљу контролисања околне просторије и осматрања правца: Лубнице — р. Јеловица — с. Врањештица.

Овај распоред извршити одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
начелник
Руди Приморац

¹ Беране (Иванград)

НАРЕБЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ
ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ ЗА УЛАЗАК У АНДРИЈЕВИЦУ И
ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ НА ТРЕШЊЕВИКУ И
РУДОМ БРДУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. Бр. 75
11 окгобра 1943 год.
у 12.30 час.

ШТАБУ II ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ

У вези нашег синоћњег наређења о оријентисању ваших јединица у правцу Андријевице и њиховог груписања на просторији: Виницка—Трепча—Ријека Марсенића НАЦЕЋУЈЕМО:

1. Убрзајте покрет ваших батаљона означеним правцима тако, да сутра 12 ов. мј. уђете у Андријевицу. •

У Андријевици се налазе два италијанска батаљона, која су распоређена на положајима за одбрану Андријевице. Према нашем споразуму са командантом италијанске дивизије „Венеција“, италијанске трупе неће правити никаквих сметњи вашем уласку у Андријевицу. О вашем уласку у варош обавијештене су италијанске трупе.

2. Четничке снаге које се налазе у Андријевици броје око 4—500 људи. Како су сви доминантни положаји око Андријевице у рукама италијанских трупа, вјерујемо да ће вам улазак бити лак, јер ће појавом ваших батаљона, већина четничких банди побјећи из вароши. У сваком случају водите рачуна о присуству оних четничких банди у вароши, па према томе створите план за напад и улазак у варош.

Андријевичком батаљону наредили смо да ухвати везу са вама и да потпомогне ваш напад и улазак у Андријевицу. Ви са ваше стране такође настојте да што прије дођете у везу са њима.

3. По уласку у Андријевицу оставите један батаљон као посадни, преузмите цивилну власт од Италијана, о чему је већ постигнут споразум са штабом италијанске дивизије „Венеција“ у Беранама. Команду мјеста формираћемо накнадно.

4. Одмах по уласку штаб бригаде са три батаљона продужиће ка Трешњевику са задатком разбијања четничких банди, које се налазе на просторији Трешњевик—Рудо Брдо. О вашем избијању на Трешњевик у вршењу напада на четничке банде, потпомоће вас IV пролетерска бригада одговарајућим снагама са

гфосторије Матешево—Врањештица, о чему смо јој већ издали наређење.

5. Андријевички партизански ратаљон налази се на просторији с. Сућеска—с. Анђелат (југоисточно од Андријевице).

6. Имамо података да четници у Андријевици располажу са веома малом количином муниције.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
начелник
Руди Приморац

БР. 88

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА САДЕЈСТВО СА ДРУГОМ ДАЛМАТИНСКОМ БРИГАДОМ У РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКА НА ТРЕШЊЕВИКУ И РУДОМ БРДУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
К. Стр. Пов. Бр. 75
11 октобра 1943 год.
у 13.15 час.

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Колашин

1. Послије разбијања четничких банди на положајима на лијевој обали Лима, наше јединице ушле су 10 ов. мј. у 13 часова у Беране. Италијанска дивизија „Венеција“ ставила се под нашу команду, последије преговора вођених у току 9 и 10 ов. мј.

2. II далматинска бригада врши данас покрет ка Андријевици са задатком заузимања и уласка у варош. У вароши се налазе два батаљона горе поменуте италијанске дивизије, који према нашем споразуму са Италијанима неће правити никаквих сметњи уласку наших трупа у град.

У самој вароши налази се око 4—500 четника од којих је један дио побјегао из Берана. Према расположивим подацима, четници располажу са веома мадом количином муниције. Пошто италијански батаљони држе све доминантне положаје око Андријевице, то се борба са четницима може развити једино у самој вароши, уколико они прије не побјегну. Нападу Далматинске бригаде садејствоваће Андријевички партизански батаљон, који је за извршење овог задатка стављен под команду II далматинске бригаде.

3. Одмах по уласку у Андријевицу један батаљон Далматинске бригаде остаће у вароши као посадни, а штаб бригаде са три батаљона продужиће одмах ка Трешњеву, са задатком разбијања четничких банди, које се налазе на просторији Трешњевик—Рудо Брдо.

У циљу потпуног разбијања четничких банди на просторији Трешњевик—Рудо Брдо и околини, ви ћете одмах по избијању батаљона II далматинске бригаде на Трешњевик одредити одговарајуће снаге и напасти четнике са ваше стране у циљу њиховог уништења.

Јединице II далматинске бригаде ући ће врло вјероватно у Андријевицу 12 ов. мј. прије подне, па зато ви можете очекивати долазак далматинских батаљона на Трешњевик већ 12 ов. мј. тј. после подне. Према томе наредите хитно одговарајуће мјере за извршење овог задатка.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
начелник
Руди Приморац
>

БР. 89

ПРЕДСТАВЉА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВИ ОД
11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ АНДРИЈЕВИЧКОГ ПАРТИ-
ЗАНСКОГ БАТАЉОНА ЗА САДЕЈСТВО СА ДРУГОМ ДАЛ-
МАТИНСКОМ БРИГАДОМ У ЗАУЗИМАЊУ АНДРИЈЕВИЦЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
К. Стр. Пов. Бр. 75
11 октобра 1943 год.

ШТАБУ АНДРИЈЕВИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
Положај

Друга далматинска бригада врши у току данашњег дана покрет ка Андријевици, са задатком да сутра 12 ов. мј. уђе у Андријевицу.

У Андријевици се налазе два италијанска батаљона, која су распоређена на положајима за одбрану Андријевице. Према нашем споразуму са командантом италијанске дивизије „Венеција“, италијанске трупе неће правити никаквих сметњи нашем уласку у Андријевицу.

У Андријевици се налазе око 4—500 четника, који према подацима располажу са малом количином муниције. Пошто Италијани држе све доминантне положаје око Андријевице,

борба са тим четничким бандама, може се развити у самој вароши.

Са вашим батаљоном ступите одмах у везу са Штабом II далматинске бригаде, који ће се налазити на просторији између Трепче и Андријевице и ставите се под њихову команду, за извршење напада и уласка у Андријевицу. У том смислу издали смо потребна наређења Штабу II далматинске бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
начелник
Руди Приморац

БР. 90

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЦРНЕ
ГОРЕ И БОКЕ О АКТИВНОСТИ ЧЕТНИКА НА ТЕРЕНУ
ОДРЕДА И БОРБИ ПРОТИВ ЊИХ

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

Пов. Бр. службено
11 октобра 1943 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Положај

Од нашег посљедњег извјештаја ситуација се на подручју Одредом развијала овако:

1) Послије заузећа Колашина од стране НОВ остала је јака четничка банда у Горњој Морачи. Одатле су излазиле њихове групе те контролисале Вратло и Горњу Сињајевину уопште, тако да нам је веза с Колашином, тим правцем, стварно пресјечена. Исто тако одбјегли четници са нашега терена вратили су се поново на терен и скоро се сви појављивали код својих кућа. Уколико се наше патроле појаве не могу их наћи појединачно нити у мањим групама. Склањају се у шуме и пребацују се у разним правцима. Како смо вам већ јавили једна група са Милошем Башовићем и Станишом Јауковићем примијећена је и раније на Стругу. Но 9 ом. та се група изненадно појачала. Окупили су се, колико се може засада сазнати, сви одбјегли четници из овога краја, а међу њима је дошао и Иван Ружић. Ова група у залеђу има базу четничку у Горњој Морачи, те се на исту и ослања. Ноћу између 9 и 10 ом. демонстрирали су од Струга и Малинска тако да се добио утисак као да хоће да изврше напад на Боан. Та група је јачине 90—100 људи, а наоружана је са једним тешким митраљезом и три пушкомитраљеза. Наша по-

садна чета у Боану броји 25 људи на лицу мјеста, без расхода који је стално велики. Стога смо јој послали помоћ из Жабљака 14 и из Шавника 18 људи.

Та наша група ноћу између 10 и 11 ом. водила је борбу са четницима на правцу Струга. Сукоб је био са четничким патролама, док је њихова главнина дубље на правцу Јаворја. Наше патроле и данас су у крстарењу по томе терену.

Имали смо план да са нашим Батаљоном и овим снагама из посадних чета извршимо потпуно чишћење тога терена, па да на лицу мјеста формирамо II ударни батаљон (од онога људства из посадних чета које би се показало као најбоље) Но тај нам је план моментално осујећен, јер наш I батаљон који је 9 ом. добио наређење да се крене у правцу Боана извијестио нас је у току ноћи између 10 и 11 ом. да су га на Равно напали четници од Гацка.

Четничка група која је вршила напад на наш I ударни батаљон била је јачине 200 људи, а кретала се у двије колоне и то једна правцем Криводо—Лисина, а друга Орловац—Зуква. Она што се кретала од Криводола сузбијена је, док они од Орловца надиру у правцу с. Стубице. Даљих ивештаја о развоју борбе немамо. Наредили смо штабовима Планино-пивског и Жупо-пивског територијалног батал-она да одмах мобилишу и ставе се под команду Штаба I ударног батаљона те заједно с њиме сузбију бандите и очисте терен на томе правцу.¹ I ударни батаљон добио је задатак да се чим му војничка ситуација дозволи крене правцем Равно—Манастир Пива—Шавник, одакле би добио конкретна наређења о чишћењу подручја команде мјеста Боан.

С обзиром на све напријед изложено, као и то да се четничке банде раздвајају и крећу у разним правцима (дању 10 ом. једна група од њих 20 пребацила се преко Бијеле ка Гвозду, а истога дана ноћу једна група од њих 40 појавила се у селу Слатини и продужила правцем Ивица) — тешко ће нам бити са снагама које имамо на Боану ефикасно дејствовати приликом чишћења тога терена. Ова тешкоћа повећава се чињеницом што немамо аутоматског оружја: пушкомитраљеза на овоме сектору немамо ниједнога, тешки митраљеи су за летећа одјељења врло неподесни сем тога неки од њих су нам неисправни. Но без обзира на све то одмах ћемо предузети све што буде могуће да растјерамо, а по могућности и уништимо те четничке банде.

Активност четничких банди, која је посљедњих дана врло уочљива, према нашој оцјени, има намјеру да нам онемогући консолидовање народне власти и мобилизацију, а истовремено изврши за себе мобилизацију како би нас могли нападути. Зато је потребно, ако икакве могућности постоје, да нам пошаљете

¹ Види док. број 91.

неколико пушкомитраљеза и извјестан број пушака у којима такође оскудијевамо. Било би од велике користи кад бисте, и за најкраће вријеме, могли пребацити једну, макар и мању јединицу, на наш терен било правцем: Јавсрак—Пива или Крново—Шавник гдје би кратко вријеме садејствовала са нашим снагама.

2) У вези ваше одлуке о формирању команде Дурмиторског подручја и постављања за команданта подручја друга Јосифа Маловића — ми смо одредили за помоћника команданта подручја друга Радована Дацића, а за замјеника команданта друга Јеврема Крстајића.

Команда подручја отпочеће свој рад 12 ом.

Извршене су промјене и у три команде мјеста и то: у команди мјеста у Шавнику мјесто досадашњег команданта друга Јосифа Маловића одређен је друг ЉУБО КЕКИЋ. У команди мјеста на Жабљаку мјесто досадашњег команданта друга Пера Крстајића, који је изабран за претседника среског НОО, одређен је за команданта мјеста друг Драгоје Поповић. У Негобуђи мјесто досадашњег команданта друга Живана Кнежевића одређен је за команданта мјеста у Негобуђи друг МИЛИЋ КНЕЖЕВИЋ.

3) Шаљемо вам препис пресуде Војног суда при штабу Дурмиторског одреда која је извршена над групом Машана Благојевића³.

4) Шаљемо вам препис једног четничког прогласа у коме се говори о постављању команданта у „Југословенској војсци“ ван отаџбине. Летак је издат од њиховог горског штаба бр. 314 — ми смо мишљења да се односи на штаб Милорада Поповића или Биловића.

Шаљемо вам један примјерак вијести од 9 ом. Како смо их телефоном примили из Пљеваља.

Писмене вијести не шаљу нам уопште, радио апарат, који смо тражили неколико пута још нијесмо добили.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
М. Јауковић¹

Командант-мајор
Обрад Цицмил

- Милић Кнежевић, умро 1953 године.

³ Машан Благојевић, по пресуди Војног суда Дурмиторског НОП одреда стријељан је у Пиви новембра 1943 год. као народни непријатељ.

¹ Мићун Јауковић

БР. 91

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЖУПОПИВСКОГ ТЕРИТО-
РИЈАЛНОГ БАТАЉОНА ЗА МОБИЛИЗАЦИЈУ ЉУДСТВА НА
ТЕРЕНУ И ПОМОЋ ДРУГИМ ЈЕДИНИЦАМА У ЧИШЋЕЊУ
ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА
Пов. бр. службено
11 октобра 1943 год. у 9 часова

ШТАБУ ЖУПОПИВСКОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА

Положај

Одмах по пријему овога наређења мобилишите 50 бораца најмање, а уколико можете више од овога броја то и учините. Са тим мобилисаним људством нека се Штаб батаљона одмах крене у правцу лоложаја нашег I Ударног батаљона и ухвати везу са њим. Територијални батаљон остаће као самостална јединица, с тим што ће у тактичком погледу бити под командом Штаба I Дурмиторског ударног батаљона, који ће штаб командовати свим нашим снагама на том сектору.

Задатак је батаљона да помогне осталим нашим снагама у чишћењу терена од четничких банди које препадају¹ из Гацка у Пиву.

У спровођењу мобилизације и одласка на положај не смије бити никаквога застанка ни одуговлачења, а у чишћењу четничких банди треба бити одлучан, енергичан и бескомпромисан. Нека цио Штаб територијалног батаљона буде са својом јединицом.

С другарским поздравом

С. Ф. — С. н.

Политички комесар
М. Јауковић³

Командант-мајор
Оорад Цицмил

¹ Које врше препаде

¹ Мићун Јауковић

БР. 92

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАР-
НОГ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА СВОМ ПОДРУЧЈУ

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
12 октобра 1943 године

ШТАБУ И УДАРНОГ КОРПУСА Н. О. В. Ј.

Положај

1. — Обавјештавамо вас укратко о ситуацији на нашем подручју. На подручју Дурмиторског одреда ситуација се развија повољно. Организује се народна власт. Образована је команда подручја у Жабљаку и неколико команди мјеста са посадним четама. Са мобилизацијом на подручју овога Одрета не иде најбоље. Ударни батаљон успио је да ликвидира групу Машана Благојевића у Пиви, која је пљачкала и убијала наше рањене другове. Група је похватана на једном састанку, подвргнута јавном суђењу и јавно стријељана.

Поједине мање банде из Херцеговине упадају с времена на вријеме у Пиву и са њима Ударни батаљон води борбу. Иначе, поједине четничке групе предају се и одбјегли сељаци враћају се кућама.

На територији Зетског одреда оснива се и II ударни батаљон. На ову територију, према последњим извјештајима, прешао је мајор Лашић са остацима своје банде. Ова вијест још није потврђена.

Ударни батаљон Зетског одреда учествовао је у борби противу Нијемаца на Чеву, помажући јединицама Ловћенског одреда.

У вези нашег наређења V бригади да са једним батаљоном посједне мост на Биоче, ми смо наредили Зетском ударном батаљону да он посједне тај мост и чува га до доласка V бригаде или дијелова Корпуса.

Пошто Зетски одред има два ударна батаљона, ми смо рјешили да један од ових батаљона укључимо у V црногорску бригаду, а ако би се појавила опасност да због концентрације четничких банди, онај други батаљон буде разбијен, ми бисмо и њега извукли и прикључили истој бригади. У томе смислу даћемо директиву Зетском одреду.

На територији Ловћенског одреда ситуација се је донекле компликовала, с једне стране због навале реакције и напада немачких колона, а с друге стране због несналажења наших људи

на терену. Ми смо упорно тражили људство за бригаду. Штаб Ловћенског одреда располагао је са неких 400—500 људи и у почетку је оклијевао са слањем траженог људства. Међутим, како су Њемци предузели акцију ради ликвидације талијанске дивизије „Тауринензе“ и поред тога извршили напад на ослобођену територију Катунске Нахије, јединице Ловћенског одреда почеле су се постепено осипати. То је учинило да је Штаб одреда донио одлуку да покрене све људство које је могао дићи са терена и да заједно са тим људством и сам крене к нама. Тако је овдје дошло нешто више од 300 другова. Штаб Ловћенског одреда свакако је прецијенио опасност, те је због те слабе процјене заједно са људством напустио терен. Ово је, пак, дошло због раније грешке, када они нијесу на вријеме послали тражени број људства од 300 људи. Да су то учинили, када је од њих тражено, могли су задржати за себе један мањи ударни батаљон и послати тражено људство. Тако не би дошло до ликвидације Ловћенског одреда. Ми ових 300 бораца упућујемо за IV пролетерску бригаду, односно вама на распоред. Са њима вам упућујемо и стављамо вам на расположење друга Андрију Пејовића, политичког комесара Ловћенског одреда. Доишљења смо да он на терену не би више могао богзна шта користити, а да би у војсци могао даље да се развија. Он, по нашој оцјени, може бити командант батаљона, а могао би бити и члан политодјела неке бригаде. Но, ми сматрамо да му више одговара војна линија. Међу овим људством налази се и друг Милутин Звицер, који би могао бити замјеник команданта батаљона. Друга Милана Попиводу могли бисте по првим куририма вратити натраг. Он треба да буде сачуван, јер је из његовог братства погинуо велики број бораца. Ми га нијесмо задржали овдје, јер би његово извлачење штетно дјеловало на извјестан број људства.

Остало људство које се шаље има све услове за брзи политички и војнички развитак, тако да ће се од њега, у релативно кратком времену, изградити приличан број руководилаца. Йудство је младо и треба га војнички одмах обучавати.

Остале чланове Штаба Ловћенског одреда задржаћемо извјесно вријеме овдје код нас, док не испитамо ситуацију на подручју Одредa и тек ћемо их онда вратити натраг, ако за то буде могућности.

Из Херцеговног и околине изашло је око 50 бораца. То смо људство прикључили ^-ој црногорској бригади.

На подручју Ловћенског одреда Њемци су извршили офанзиву са правца Даниловграда и Чева. Са оба правца били су одбијени уз осјетне губитке. Наши борци заплијенили су 1 тенк. Том приликом вршена је размтена за једног заробљеног друга. Њемци су са бијелом заставом дошли од Даниловграда и извршили размјену.

Материјал који је остао у Катунској Нахији од дивизије „Тауринензе“ дијелом је уништен, а дијелом пао непријатељу у РУке.

На подручју Никшићког одреда ситуација је углавном добра. Два батаљона овога Одреда водила су упорне борбе приликом испада Њемаца према Г. Пољу и њиховога продора према Требињу. Том приликом непријатељ је имао 11 мртвих и више рањених. Наши борци запалили су на путу Никшић—Билеће 2 камиона и 2 мотоцикла, а заплијенили 1 „Шарац“, 800 метака и 3 коња. Наши су имали 1 мртвог и 2 рањена. Њемци су овладали Уздомиром. Са мобилизацијом на овом подручју не иде најбоље.

2. — Од дивизије „Тауринензе“ формирали смо једну партизанску бригаду од 800 људи, дали јој политичке руководиоце и ставили је под команду III ударне дивизије. Остатак људства, око 1000 људи са Штабом дивизије заједно, упућујемо вам, јер га овамо уопште не можемо употребити, а и кад би могли овамо уопште нема хране за толики број људства. Два батаљона ове дивизије остали су при Бијелој Гори и вјероватно ће пасти непријатељу у руке.

3. — Неопходно је потребно попунити овај Штаб са начелником и официром за об. службу.

4. — Пошто смо од Талијана добили радиостаницу, то нам можете упутити шифру и план везе.

5. — Списак официра за унапређење не можемо још послати, пошто подаци још нијесу добијени од Одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник политкома

М. Јовићевић

(М. П.)

Замј. команданта

пуковник

Ђоко Ј. Миравевић

ИЗВЈЕШТАЈ ПОМОЋНИКА НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ
УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 12 ОКТО-
БРА 1943 ГОД. СВОМЕ ШТАБУ О РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА У
САНЦАКУ И ПОТРЕБИ ФОРМИРАЊА ШТАБА САНЦАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

ПО.МОЋНИК НАЧЕЛНИКА
ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА
[НОВ] ЈУГОСЛАВИЈЕ
12 октобра 1943. г.
у 6 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Извјештавам следеће:

1. — У основи су санџачки четници разбијени. Њихове мање групе везане су дијелом за своја мјеста одакле су и четници, а има неколико група које су повезане и на чијем се челу налазе озлоглашене вође, као Лукачевић¹, Јеловџић², Ирић и др. Ове последње групе лутају са једног мјеста на друго и појављују се на разним правцима и секторима. Закључујем, да је ово „маневровање“ из страха од наших потјера. Поред тога су се појавиле и четничке тројке, које имају специјалне терористичке задатке. Тако су ови терористи прије два дана убили једног омладинца, који је у с. Глибаћи држао конференцију са сељацима.

Све ове четничке формације-групе и тројке-наслањају се, по свему се закључује, на долину Лима, у области Прибој—Рудо. У овоме им, изгледа, морално и материјално помаже италијански гарнизон у Прибоју, који је одбио сарадњу са нама. У овоме гарнизону има добар дио фашиста, који изгледа и подржавају такав став гарнизона. Енглески пуковник Бели има овдје своје прсте и требало би о томе извијестити.

Јуче смо добили податке, да се у области Лима и Саставака чује јака моторизација и да, наводно, четници у тој области поправљају све порушене путне објекте.

Са правца Фоче, Горажда и Чајнича нема нарочитих података о непријатељу, али свакако постоји веза између ове лимске групе четника и локалних четника области поменутих мјеста, јер су се у неколико махова примијетиле четничке групе на овоме правцу.

¹ Војислав Лукачевић, командант четничког корпуса у Санџаку. Ухваћен са Дражом Михаиловићем, суђен и стријељан јула 1946 год. у Београду.

² До овог мјеста докуменат је написан машином, а одавде до краја написан је мастилом.

О Њемцима нема никаквих података, само што повремено петоколонаши протуре о неком тобожњем пролазу неких њемачких дивизија преко Пљеваља.

Дакле, из свега овога произилази: да су нама тј. јединицама II пролетерске дивизије на санџачком сектору једини непријатељи четници и да се њихово масовније прикупљање осјећа у области Лима на простору Прибој—Рудо и да ће они, тврдо сам убијеђен, са овога правца покушати нешто па било сами, било са Њемцима.

Стога сам мишљења, уколико се растерети сектор Берана и тај град ослободимо, да се најхитније групишу наше јаче снаге за разбијање поменуте четничке базе у долини Лима, јер бисмо тиме добили и војнички и политички, пошто ови гадови једино са те просторије бацају разне вијести и пароле и тиме у довољној мјери колебају овај елеменат Пљеваља и околине и дају наду нашим непријатељима и петоколонашима.

2. — Штаб дивизије је, са овим снагама које има предузео једно планско гоњење и уништење ових група, што се види из извјештаја штаба дивизије, али је то по моме мишљењу скоро некорисно или мало корисно, пошто ове подле банде имају у народу својих присталица, који их благовремено обавјештавају и они умакну на вријеме, остављајући по неку тројку као за-сједу, те нам страда понеки од другова.

Дали смо сугестију Штабу III санџачке бригаде, да уђе у Нову Варош, пошто наше јединице контролишу област овога града већ дуже времена и да тамо успоставе и организују нашу власт.

Мишљења сам да се ширење на правцу Нове Вароши изведе до ријеке Увац и тиме се брани долина Лима и градови Нова Варош и Пријепоље.

3. — Позадинске власти: у свима ослобођеним градовима организоване су позадинске власти. Команда мјеста у Пљевљу функционише добро. Команда подручја је почела такође свој рад и то на дан 8 октобра. Вјерујем, да ће командант друг Никица Кнежевић задовољити у овој служби, мада сам осјетио да он нема довољно рутине и сналажења у томе. Свакако, ово је почетак па ћемо видети доцније.

Основани су срески одбори Среза пљеваљског и Среза милешевског. За претсједника Милешево СНОО изабран је Сретен Вукосављевић, бив. држ. потсекретар, бив. нар. посланик и бив. почасни проф. Београдског универзитета, познати народни јавни радник. Сина је дао у наше редове и читава породица је ангажована у борби против фашиста.

За члана СНОО Милешево изабран је Мурат Ефендија Шер-Агић, врховни шеф Јијатски судија и комесар мусл. вјерске заједнице за Санџак, Црну Гору и Херцеговину. Послао је свога сина у наше редове.

Ово би требало јавити преко Слободне Југославије.

4. — Заплењена со (око тридесет вагона) подијељена је правилно и са једним дијелом је снабђевен срез Жабљака, као и остала мјеста, а један дио се замјењује за жито, сукно и плетиво. Са овим рукује друг Милош Радовић.

5. — Редовни ратни суд II пролет. дивизије засједа у Пљевљу и досада је изрекао неколико пресуда. Пресуде су добро сдјекнуле у грађанству и околним селима.

6. — Рад мјесног агит-пропа је полетан и има пуно успјеха. Новоосновани „Омладински Дом“ је овдашња основна школа, тј. се ове приредбе организују за грађане и сељаке. Досада су биле двоје усмене новине.

Срески народни збор одржан је у прошлу недељу, тј. 10 октобра т. г. у 14 часова у овдашњој „Народној башти“. Посјета је била релативно мала — свега око 700, већином сељака, а грађана је било врло мало, нарочито муслимана. Грешку су учинили приређивачи, што су збор заказали за недељу, већ су требали оставити за пазарни дан — понедељак — када би сељака и осталих било заиста пуно више. Поред овога сматрам, да је грешка што је уопште сазиван овај збор сада, већ је требало мало сачекати и збор као манифестацију везати за неки важан политички или војни моменат. На ово је указано друтовима и они су се са тим сложили, али је збор већ био објављен.

По ријешењу другова учествовао сам на среском збору са говором, који достављам у прилогу, као и са предавањем на усменим новинама бр. 2, по приложеном концепту.

7. — Ишао сам на дан 9 октобра у Пријепоље и тамо сам организовао об. сектор при команди мјеста и прегледао сам рад команде мјеста, која функционише доста уредно. У Пријепољу се налази и нека арт. муниција њемачке фабријације, за пољске топове и наредио сам да се пребаци у Пљевље.

8. — Сматрам да је пријека потреба да се формира „штаб сани. партизанских одреда“, са двојаким задатком:

а) Обједињено командовање свим одредима у координацији са опер. јединицама корпуса на сектору Санџака; и

б) Спровођење мобилизације у Санџаку, уз помоћ позадинских команди.

Сједиште да буде у Пљевљу.

За команданта овога штаба био би најпогоднији друг Јакић Велимир, коме допунити штаб у рангу штаба бригаде.

Вјерујем да би се доцнијим развојем мобилизације на овој бази штаба парт. одреда и постојеће ојачане бригаде, могла формирати Санџачка дивизија, на чему би требало радити.

9. — У вези постојеће ситуације и перспектива развоја исте, уколико се не разбије четничка база Прибој—Рудо, требало би наредити штабу II прол. дивизије и Команди подручја, да се

магацинирање резерви хране и опреме изврши негдје у области Таре и Жабљака. Ово Ви можете одредити обзиром на ситуацију код Вас и у Ц. Гори уопште.

10. — Пљеваљску „блокаду“ — жице и бункере — желимо уништити. У ту сврху смо ставили на расположење пљеваљском С. Н. О. О. да жицу искористи размјеном за жито и остале потребе за нашу војску. Бункере и остале објекте „блокаде“ желимо попалити.

У Пљевљима има више барака, које је окупатор подигао, па је штаб дивизије намјеран да извјестан број тих барака стави на расположење среском НОО Пљевље, за подизање зграда за становање за погореле партиз. породице.

За овај рад користиће се и Талијани, који су из Жабљака приспјели.

11. — Од вас немамо опширних података о општој ситуацији у области операција цијелог корпуса, а нарочито у области Ц. Горе и Херцеговине, те би добро било, да об. центар доставља редовито те податке путем свога билтена. Јавите нам и раше моменталне намјере, јер су ти подаци потребни овоме штабу — II прол. дивизије.

Са борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пом. нач. штаба

ппуковник

Бранко Обрадовић

БР. 94

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ИЗНЕНАДНОМ НАПАДУ ЊЕМАЦА НА ПРАВЦУ ШИК-ИШИЋ—ГРАХОВО У ЦИЉУ РАЗБИЈАЊА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 28.

12 октобра 1943 године
у 3 часа

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА Н. О. В. Ј.¹

Положај

У вези акција V и X бригаде и ситуације овамо подносимо сљедећи извјештај:

1. — Јединице V бригаде у току 1-ог, 2-ог и 3-ег ов. мј. нападе су четнике на просторији Трепча—Каменско—Велимље—

¹ Други ударни корпус НОВ Југославије

Вилусе—Грахово, и савладавши отпор ових банди, потпуно их разбиле и принудиле на бјежање у правцу Бијеле Горе и Требиња. Ове борбе са четницима нијесу донијеле великих резултата из разлога што су четници пред нашим батаљонима бјежали и сакривали се на разним правцима у камењарима и планинама. Но, за извјесно вријеме њихова концентрација на овој просторији може се рачунати да је разбијена, а осим тога велики дио мобилисаних сељака отцјепио се од четничких вођа и постепено се повратио, односно враћа кући. Четници су у борбама вођеним ових дана имали 12 рањених.

По доласку V бригаде у Грахово, батаљони италијанске дивизије „Тауринензе“ углавном су били разбијени. Њемци су од Рисна продрли у правцу Црквица и Драгаљског Поља и два батаљона ове дивизије набацили на Бијелу Гору, док су остали батаљони вршили повлачење на сјевер, односно по налогу Штаба њихове дивизије имали су намјеру да се пребаце у Горње Поље. У Грахово је стигао батаљон „Ивреа“ ове дивизије, којега смо прихватили, а батаљонима који су се налазили на просторији Трешњево—Кобиљи До, упутили смо као везу један батаљон V бригаде. Батаљон „Ивреа“ био је оставио један магацин муниције у Драгаљском Пољу и ми смо приступил одмах пребацивању те муниције преко Грахова и Јабукe на правцу Трубјеле. 5 ов. мј. са батаљоном „Ивреа“ стигли смо у Огорело Ждријело један сат далеко од Трубјеле и примјетили смо да комуникацијом Никшић—Трубјела—Подбожур—Осјеченица пролазе моторизоване њемачке колоне. Њемци су запосјели ову комуникацију у току дана и тако отежали наш нормални прелаз преко ове комуникације. Од наших батаљона, који су остали у заштитници према Грахову, обавијештени смо да су њемачке колоне истога дана продрле од Осјеченице у Грахово и тако се спојиле са колоном Њемаца која је од Црквица надирала према Грахову. Ерзо запосиједање пруге Никшић—Осјеченица—Грахово и покрет њемачких колона овим правцем, који је био усмјерен у леђа дивизије „Тауринензе“, било је за нас изненадно, тим прије што су раније у Никшићу биле врло мале непријатељске снаге, а комуникацијом Никшић—Вилуси—Требиње непријатељ се дуже времена није служио.

Са просторије Огорелог Ждријела ми смо се повезали са једним батаљоном Италијана који је дан прије стигао у с. Брестице и са једним батаљоном пионира са којим се кретао Штаб дивизије. Батаљону у Брестице дали смо налог да се у току ноћи 5/6 пребаци преко Пандурице и даље на правцу Г. Поља. Овом батаљону је успјело да се у цјелини пребаци на овом правцу.

Ми смо одредили прелаз за остала два батаљона под заштитом V бригаде за 6. ов. мј. првим мраком. Мјесто за прелаз

друма одређено је између станице Трубјела и Подбожур јер на овом сектору у току дана није било никаквих непријатељских посада, осим што су камиони и тенкови с времена на вријеме пролазили. Услијед слабе извиђачке службе батаљона V бригаде на правцу Грахова у току дана, и услијед тога су батаљони са овога правца извршили покрет у правцу прелаза друма правцем који није био одређен нашом заповијешћу, односно прикупили смо се на просторију коју је Штаб бригаде погрешно назначио, правац према Грахову остао је потпуно отворен и Њемци су преко Јабукe избили на правац Огорело Ждријело и потпуно изненада око 5.15 часова послје подне извршили напад на Штаб ове дивизије и Штаб италијанске дивизије „Тауринензе“, који је прије тога био стигао код нас. Батаљон Италијана који је био у непосредној близини био је такође изненађен и није дао никаквог отпора њемачким дијеловима који су нас били угрозили. Благодарећи околности да је брзо наступио мрак, ми смо се без жртава са овог мјеста извукли и успјели да покренемо и батаљон Италијана са цјелокупном комором. Приликом овог напада на Штаб, само је погинула наша дактилографкиња. Њемци су другом колоном били продрли до Трубјеле у правцу Брестица и даље ишли према Огорелом Ждријелу. На овом правцу IV батаљон V бригаде сукобио се са њемачким јединицама и био је због појаве непријатеља од правца Јабукe, а послје отпора којег је овај батаљон дао, принуђен да се повуче у два правца и то: једним дијелом у правцу нас, односно у правцу одређеног прелаза цесте, а другим дијелом преко Пустог Лисца у правцу Сланог и даље према Стуби и Г. Пољу. Услијед тако настале ситуације и појаве непријатеља са разних правца, пионирски батаљон „Тауринензе“ отступио је негде у правцу Пустог Лисца. По паду првог мрака, ми смо са IV батаљоном и једном четом I батаљона, као и батаљоном „Ивреа“ формирали колону и упутили се у правцу друма. II и III батаљон и двије чете I батаљона избили су на друм између Подбожура и с. Лозе, овај друм запосјели и обавијестили нас о мјесту гдје је могуће проћи са колоном. Њемачки тенкови и камиони стално су од првог мрака циркулисали лијево и десно између Подбожура и Трубјеле. Приликом покрета ове колоне, њемачке засједе, које су биле постављене на комуникацији на сектору Трубјеле—с. Лоза, осјетиле су покрет мазги и отвориле јаку бацачку, артиљериску и митраљеску ватру. Услијед овога, италијанска колона потпуно се разбјежала на разне стране и тако разбијена остала је скоро сва непроведена преко друма. Официри Штаба дивизије такође су се посакривали у камењаре и јединица V бригаде и другови из Штаба бригаде који су одређени да ову колону прикупе и проведу нијесу у томе успјели. Батаљони V бригаде у току цијеле ноћи држали су засједу на

цести да би омогућили прелаз оним дијеловима који буду покушали да се пробију. Свега од овог батаљона пробило се ове вечери око 100 војника. Батаљоне V бригаде у току следећег дана — 7 ов. мј., поставили смо према комуникацији ради прихвата дијелова италијанског батаљона који би се пробили, и у току дана пробиле су се поједине групе, а у току дана и ноћи и следећег дана скоро сви официри из Штаба Дивизије осим команданта, који је, према изјави једног мајора, остао у једном шкрипу исцрпљен и којему смо послали двије наше патроле које се још досада нијесу повратиле. Њемци су у току 7 ов. мј. претражили цијелу просторију и заробили италијанску комору и према информацијама из Никшића 5—600 италијанских војника и нешто официра, које су стријељали. Остало људство разбијених италијанских батаљона разбјежало се на разне стране и по групама још и сада пристижу у правцу наших јединица. У овој операцији против дивизије „Тауринензе“ тијесно су сарађивали и четници, који су открили мјеста гдје се налазе италијански батаљони и довели њемачке колоне у правцу ових, као и учествовали у борби. Четници су поједине групе италијанских војника и официра нападали након што су ње пробили кроз њемачки обруч, пљачкали их након што су их разоружали и предавали их Њемцима. Неколико виших официра побјегло је из четничких руку и дошло код нас. На неколико мјеста Италијани су се сукобили са четничким групама, које су покушале разоружавање. У Трепчима убили су једног четника, а остали су се разбјежали.

7 ов. мј., док су још држали батаљони. V бригаде засједу на комуникацији, у зору су напали једну њемачку patrolу и убили 2 војника и заплјенили 1 „Шарац“ и нешто муниције. Исто тако напали су и 1 камион са војницима њемачким и убили још 4 њемачка војника. Већи број војника у овом камиону је рањен. У току 7 ов. мј. Њемци су неколико пута покушавали испад у правцу батаљона V бригаде, али су били одбијени уз губитке. У свим овим борбама са Њемцима 6 и 7 ов. мј. ми смо имали 8 мртвих и 2 лако рањена.

Услијед крајње небудности наших јединица и једне формалне грешке Штаба бригаде која се састоји у следећем: у заповијести је назначено зборно мјесто Пајов До, које се на карти не налази, а сељаци — изгледа тако зову овај до гдје је требала да се формира колона, батаљони су (II и III који су били на правцу Јабука—Грахово) извршили покрет у правцу Бајовог Дола који се налази на карти у непосредној близини цесте. Ради тога Њемци, који су одмах после покрета наших батаљона од Јабуке несметано вршили покрет у правцу нас, могли су да нас потпуно изненаде, јер је тај правац остао сасвим отворен.

Ова чињеница унијела је неред у јединице дивизије „Тауринензе“, и скренула пажњу непријатеља у Трубјели и Подбожуру, да је овај првим мраком стално почео контролисати цесту тенковима, камионима и патролама и то на оном дијелу гдје преко дана није вршена контрола у толикој мјери и тако је откривен и покрет према друму.

У току 8 и 9 ов. мј. бригаду смо одморили на просторији с. Трепча. Овом приликом Трепчани нијесу пуцали на наше јединице. Једна чета из V бригаде направила је засједу једној четничкој групи и убила 5 четника из Трепача.

10 ов. мј. ми смо пребацили бригаду на просторију Сјенокоси—Г. Поље и она се налази пред покретом у правцу Бјелопавлића и Пипера.

2.— X херцеговачка бригада, након што је прошла просторијом према Јубињу и Столцу, разбијајући четничке банде и послије низа успјешно извршених акција на комуникацији, односно жељ. прузи Требиње—Мостар, вратила се преко Требињске Шуме у правцу Билеће и 4 ов. мј. напала и заузела варош Билећу. У овом мјесту налазило се око 60 Њемаца, који су се повукли у неке куће и који су у току 6 ов. мј. спашени тенковима који су дошли од Требиња и најзад се повукли. Њемци су у току 7 и 8 заједно са четницима покушавали да заузму Билећу, али су одбијени уз губитке. Рачуна се да су Њемци и четници у борбама око Билеће и према Требињу имали око 200 мртвих и рањених. Да би се ипак боље упознали са радом ове бригаде шаљемо вам у прилогу извјештај замјеника команданта дивизије од 5 октобра и Штаба X бригаде од 6 октобра.

Код нас је стигао друг Вуле Мићуновић, члан Полодјела X бригаде, који је из Билеће кренуо 7 ов. мј. и дотада су сви непријатељски покушаји да заузму Билећу одбијени. Друг Вуле је дошао и са предлогом за формирање Херцеговачке дивизије. Тај предлог исто тако прилажемо.

Ми мислимо да њиховом предлогу у погледу формирања дивизије треба удовољити из разлога што, обзиром на територијалност, наше командовање над овом бригадом више је формална ствар, а они имају услова обзиром на велики прилив људства да формирају своју дивизију. Ми мислимо да, обзиром на недостатак кадрова, било би боље да формирају двије, а не три бригаде, уколико им се не би могли дати кадрови, односно политички руководиоци, који њима увелико недостају.

3.— У сагласности са Штабом дивизије „Тауринензе“ и Главним штабом за Ц. Гору и Боку, одлучили смо да формирамо из јединица дивизије „Тауринензе“ једну партизанску бригаду од 4 батаљона, јачине по 200 бораца. Остатак од око 1500 војника са Штабом дивизије, обзиром на немогућност исхране на овој

просторији, упутићемо на расположење том Штабу с тим да поступи према нахођењу.

Људство формиране бригаде је из батаљона „Аоста“ који је батаљон био најбољи у овој дивизији и пробрано је људство. За команданта бригаде одредили смо мајора Равнића, досадањег команданта батаљона „Аоста“. Команданти батаљона и њихови замјеници су италијански официри из овог батаљона, а интенданте и политичке комесаре за бригаду и батаљоне даћемо ми. Мајор Равнић је поријеклом Словенац из Истре, врло популаран у свом батаљону, врло храбар и његово досадашње држање у сваком погледу задовољава. Ми ћемо ову бригаду ставити под команду нашега Штаба и давати јој задатке у оквиру наше дивизије, уколико то ви друкчије не одредите.

4.— У састав V бригаде укључићемо један новоформирани Зетски батаљон, односно батаљон из Зетског одреда, који броји око 150 бораца и чије људство је са десне обале р. Зете. Овај батаљон има и командни кадар и према сагласности са Главним штабом укључићемо га као V батаљон V бригаде. У V бригаду укључујемо и једну чету бораца из Орјенског^ батаљона, која броји око 50 бораца. Ове борце распоредићемо пр осталим батаљонима. Људство ове чете изјавило је жељу Д^ уће у састав V бригаде.

За IV бригаду упућујемо 300 бораца из Ловћенског одреда. Ове борце треба распоредити по батаљонима ове бригаде.

5.— У Никшићу су присутне сада јаче непријатељске снаге сних јединица њемачких које су нападе дивизију „Тауринензе“ од правца Никшић—Грахово. Ове непријатељске снаге су дошле од Подгорице. Немамо тачних података о њиховој јачини и намјерама. У овој ситуацији ликвидација Никшића не може доћи у обзир.

6.— Пошто смо наређење V бригади били издали прије него смо примили од вас наређење за пребацивање једног батаљона на Биоче, то се тамо до сада не налази ниједан батаљон ове бригаде, али је одмах од стране Главног штаба наређено штабу Зетског одреда да прими на себе улогу која је била постављена пред једним батаљоном V бригаде.

7.— Шаљемо радиотелеграфисте — Италијане да прихвате од вас радиостаницу за нас и да их упознате са начином руковања. Ми мислимо да има једна радиостаница код IV бригаде. Италијанске радиостанице не могу се користити за већа отстојања. План везе и шифру пошаљите нам по куририма који ово писмо донесу.

8.— Курири из X бригаде за вас одређени још нијесу до нас стигли, а чим буду стигли ми ћемо их упутити.

9.— Предлажемо за постављења:

др. Мита Савићевића за референта санитета III дивизије.

Јуба Микића за интенданта III дивизије (ово у сагласности са друговима из Главног штаба и по њиховом одобрењу);

Новака Перућицу, поручника бив. југосл. војске за начелника Штаба V црногорске бригаде;

др. Петра Јовановића за Шефа хируршке екипе III дивизије.

10.— Достављамо вам у прилогу списак официра Штаба дивизије „Тауринензе“, које упућујемо вама заједно са италијанском колоном. Уколико стигне код нас командант дивизије, ми ћемо га такође упутити вама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	За начелника Штаба	Командант, пуковник
Јован Капа	потпуковник	Радован-
	Божо Лазаревић	

(М. П.)

ПРИЛОЗИ: 1) Извјештај замјеника команданта III дивизије;
2) Извјештај Штаба X бригаде;
3) Предлог X бригаде за Штаб дивизије; (политодјел)
4) Списак официра Штаба дивизије „Тауринензе“;
5) 2 билтена о акцијама;
6) Писмо Бакићу;
7) вијести Гл. шт.

Пс. У борби са Њемцима V бригада је изгубила 1 т. бацач и 2 тешка митраљеза. Исто тако пропала је и архива нашег штаба.

Р

² Радован Вукановић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГО-
СЛАВИЈЕ ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНО-
ГОРСKE УДАРНЕ БРИГАДЕ И ИТАЛИЈАНСКОЈ БРИГАДИ
„АОСТА“ ЗА ПРИПРЕМУ НАПАДА НА ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ
БАЈА СТАНИШИЋА КОД МАНАСТИРА ОСГРОГА

О. бр. 14
12-X-1943
у 13 часова

ШТАБУ V И ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ

У току 10 ов. мј. непријатељ је напустио сва упоришта на друму Никшић—Требиње и повукао се у Никшић. Са собом је повео заробљенике из италијанске дивизије „Тауринензе“ са ко-
мором. Овим друмом више не врши саобраћај.

Према најновијим подацима у Никшићу се налазе мале ње-
мачке снаге. У Подгорици је сконцентрисана јача њемачка вој-
ска (отприлике у јачини једне дивизије). Према*причању затво-
реника, који су пуштени ових дана из логора, Немци евакуишу
материјал из Подгорице у правцу Цетиња и Котора.

Четничке банде у јачини од 2000 људи извршиле су 14 ју-
риша на ослобођени град Колашин. IV пролетерска бригада уз
припомоћ једног италијанског батаљона из дивизије „Венеција“
и II далматинске бригаде, која се довезла камионима из осло-
бођеног Санџака, разбила је те банде, које су се разбјегле које-
куда. У овим борбама непријатељ је имао више од 200 мртвих
и рањених. Послије овога слома четничких банди, наше јединице
наступају у правцу: Берана, Андријевице и Подгорице.

Штаб II ударног корпуса води преговоре са италијанском
дивизијом „Венеција“, која се налази у Беранама и Андрије-
вици¹, за предају ових мјеста Народно-ослободилачкој војсци.
Преговори су у току, и највјероватније је да ће и дивизија „Ве-
неција“, поћи примјером дивизије „Тауринензе“ и прикључити
се нашој војсци.

У Бјелопавлићима бандит Бајо Станишић скупио је око себе
једну групу четника. Говори се да се код њега, послије разби-
јања код Колашина, склонио и мајор Лашић.² Према најновијим
обавјештењима група и Лашићева и Станишићева заједно броји
око 400 људи.

Због овакве ситуације одлучили смо да нападнемо и ра-
стјерамо банде Станишића, очистимо терен Бјелопавлића од

¹ О прикључењу италијанске дивизије „Венеција“ Народноослобо-
дилачкој војсци види док. број 81, 82, 83, 87 и 88.

² Борђије Лашић

четничких банди, нападнемо Њемце на комуникацији Даниловград—Никшић, порушимо комуникацију на простору: Богетићи—Царев Мост; а после извршених задатака да се кренемо преко Пипера—Братоножића и Куча са циљем чишћења од четничких банди, успостављањем народне власти и хватања везе са дијеловима IV бригаде који се налазе на положају Вјетерник.

Да би се наведени задаци што успјешније извршили

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — V црногорска бригада — пребациће се у току ноћи 12/13 са досадашње просторије правцем: с. Сјенокоси — с. Шума—с. Растовац—с. Границе — преко Лукова—с. Лаз—с. Бршно—с. Међеђе. На просторији Бршно—Међеђе смјестити бригаду, по претходном чишћењу тога терена од четничких банди, ако би их евентуално било. У току дана, 13 ов. мјесеца вршити извиђања и обавјештавања о приликама у Острогу и Бјелопавлићима, као и о саобраћају на друму Даниловград—Никшић. По детаљно прикупљеним подацима, приступити извршењу постављених задатака, не чекајући наређења од овога Штаба. Штаб дивизије треба сваког момента, да је упознат са ситуацијом.
2. — Италијанска бригада „Аоста“ прикупиће се у току ноћи 12/13 на просторији Драговољихи, са задатком затварања и рушења комуникације Никшић—Шавник. У том циљу поставиће обезбјеђујуће дијелове на положајима: с. Рубежи (на коти 678), Жировница—с. Лаз, к. 991, Каблена Глава (к. 1151). Са поменутих положаја спуштати патроле до у само Никшићко поље. Један свој батаљон смјестите у село Ливеровиће. Везу одржавати са Штабом дивизије и са V црногорском бригадом, која се налази у Бршну.
3. — Интендант V црногорске бригаде даће упутства интенданту италијанске бригаде и стараће се, да се што више хране извуче из Бјелопавлића, јер су ови крајеви, на којима се сада налазимо, доста исцрпљени.
4. — Болесне и рањене другове и другарице слати у болницу V црногорске бригаде, која се сада налази у с. Шипачно.
5. — Бригаде ће одржавати сталну међусобну везу, а Штаб дивизије обавјештавати о ситуацији сваког момента.
6. — У гоњењу непријатеља бити врло енергичан, не дати му могућности да се поново организује и бити самоиницијативни.

7. — Будно пратити рад непријатеља у Никшићу, испитивати његове снаге и распоред, јер бисмо у повољној ситуацији напали и ослободили Никшић.

8. — Знаци распознавања:

За 13-X-1943	г. КОШУЉА—КАЛИНОВИК
За 14-X-1943	САБЉА—САРАЈЕВО
За 15-X-1943	ПИШТОЉ—ПЉЕШИВЦИ
борбени знаци: За 13-X-1943	Блажо—Мило
За 14-X-1943	Ђоко—Петар
За 15-X-1943	Марко—Јанко

9. — Ми ћемо се налазити у Жупском Манастиру.

10. — Забрањује се самовласно узимање приватне имовине. Исхрану ће регулисати интендант путем реквизиције и конфискације. Све заробљене, били они четници или Нијемци, спроводити овом Штабу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник штаба	Командант-пуковник
	потпуковник	Радован ³
	Божо Лазаревић	

^

БР. 96

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
БРИГАДЕ О УПУЋИВАЊУ 300 БОРАЦА ЛОВЋЕНСКОГ ОД-
РЕДА ЗА ПОПУНУ БРИГАДЕ И О СИТУАЦИЈИ У ХЕРЦЕГОВИ-
НИ И ОКО НИКШИЋА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. Ј.
Пов. Бр. 29
12 октобра 1943 г.

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Положај

1. — Обавијештени смо од Штаба корпуса о борбама које је та бригада водила у Колашину и околини.

2. — V црногорска бригада водила је борбу са четничким бандама на просторији Трепча—Рудине—Бањани—Вилусе—Осјеченица—Грахово у току 1, 2, и 3 ов. мј. и успјела да ове банде разбије и да им нанесе губитке. У току 5 и 6 ов. мј. ова бригада

² Радован Вукановић

водила је борбу са њемачким јединицама које су нападе батаљоне италијанске дивизије „Тауринензе“. Ова борба вођена је на просторији Трубјела—Подбожур¹. У току ових борби бригада је имала осам мртвих и 2 рањена. Њемци су имали већи број мртвих и рањених.

3. — Х херцеговачка бригада у току септембра и октобра имала је низ успјешних акција и борби против четника, усташа и Њемаца на правцу Билећа—Столац—Требиње и заузела је дана 4 ов. мј. од Њемаца град Билећу. У току 5 и 6 ов. мј. Њемци су код Требиња удружени са четницима покушавали да заузму Билећу, али су одбијени уз велике губитке. Цијени се да су имали у овим борбама око 200 мртвих и рањених. Наши су имали 1 мртвог и 7 рањених.

4. — У Никшићу сада су присутне јаче непријатељске снаге. Ове снаге су учествовале, односно нападале јединице италијанске дивизије „Тауринензе“ са правца Трубјела—Осјеченица—Грахово. Ове снаге у Никшић су дошле из Подгорице и нијесу познате даље њихове намјере.

5. — Из дивизије „Тауринензе“ формирали смо италијанску партизанску бригаду са четири батаљона по 200 бораца и ставили је под нашу команду.

6. — Данас вам је упућено 300 бораца из Ловћенског Н. О. П одреда, које ћете према нахођењу распоредити по батаљонима.

7. — Обавијестите нас о борбама и акцијама које сте у последње вријеме водили и о резултатима мобилизације у тим крајевима.

8. — Х бригада извршила је доста повољно мобилизацију у извјесним дијеловима Херцеговине и досада има у свом саставу без мјесних одреда 8 батаљона, односно јака је преко 1200 бораца.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник штаба	Командант, пуковник
	потпуковник	потпис нечитак ²
	потпис нечитак ³	

П. С. Пошаљите за пратећу чету нашег Штаба 10 (десет) бораца из ваше бригаде. Ми нијесмо хтјели узети од овог људства које упућујемо из разлога што су то нови борци, који треба да прођу кроз бригаду.

¹ Види док. број 94.

² Радован Вукановић

³ Божо Лазаревић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА О ПОВЕЗИВАЊУ С ЈЕДИНИЦАМА ЧЕТВРТЕ И ПЕТЕ БРИГАДЕ У ЦИЉУ ИЗВРШАВАЊА ЗАДАТАКА НА СЕКТОРУ БРАТОНОЖИЋА—КУЧА—ПИПЕРА И БЈЕЛОПАВЛИЋА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. Ј.
Пов. Бр. 31
12 октобра 1943 г.
у 16 часова

ШТАБУ ЗЕТСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА

Од Главног штаба добили сте наређење да затворите правац Биоче—Подгорица и минирате мост Биоче и Смоковац. Није нам познато колико сте у овом погледу учинили, раЈЈИ тога потребно је да нас о томе обавијестите. Исто тако прикупите податке о непријатељу у Подгорици, његовој снази, његовом распореду и његовим покретима.

Ухватите везу са јединицама IV црногорске бригаде у правцу Лијеве Ријеке.

Јединице V црног. бригаде предузеће наступни покрет у правцу Бјелопавлића и Пипера, ради тога по доласку тамо потребно је [да] од вас буду тачно упознате о тамошњој ситуацији. На овом правцу шаљите у сусрет извјештаје и евентуално курире који би дошли од Штаба корпуса, или од IV бригаде.

У саставу наше дивизије налази се једна талијанска бригада од 800 бораца, формирана из јединица италијанске дивизије „Тауринензе“.

У међувремену ухватите везу са Кучима и Братоножићима и извршите припреме за мобилизацију у тим мјестима.

Обавијестите нас о стању четника на подручју вашег одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, пуковник
Радован¹

¹ Радован Вукановић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОЈЕВИМА БРИГАДЕ ОД 7 ДО
12 ОКТОБРА И РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА У ЦРНОЈ ГОРИ

ШТАБ IV ПРОЛ. БРИГАДЕ

Број 20

12 октобра 1943 год.

у 09,00 час.

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА¹

Достављамо Вам извјештај о раду и акцијама наше бригаде
у времену од 7 ов. мј. до данас:

У току 7 ов. мј. на положајима око Колашина и Матешева
није било никаквих промјена.

8 ов. мј. прије подне од једног друга позадинца обавије-
штени смо да су четници успјели мобилисати прилично људства
из Андријевичког среза и да сада држе положаје Трешњевик—
Рудо Брдо. Ристог дана четници су послје мале бацачке при-
преме заузели Лису (к. 1877) на којој није било никога. Као што
смо Вас већ извјестили упутили смо наш V батаљон у правцу
Врањештице и Суве Горе, као III батаљон на косе изнад Мате-
шева, са задатком да не дозволе даље напредовање четника. Ме-
ђутим, четници су и даље остали на заузетим положајима и ни-
јесу давали никакве знаке офанзивног духа.

У току 9 ов. мј. четници су упутили са положаја Трешње-
вик једну групу од близу 200 у правцу Лијеве Ријеке са задат-
ком да мобилишу ЈБеворечане. Послије одржаног збора у Ли-
јевој Ријеци ова група се је вратила, пошто им није успјело
мобилисати никога, сем оних који су се и прије налазили као
бандити у шуми. У току овога дана проносили су се стално
гласови да ће четници извршити напад на Матешево.

10 ов. мј. наредили смо V батаљону да увече изврши напад
и заузме Лису (к. 1877). Ово из разлога да ометамо четничке
планове, уколико су их имали, у погледу заузимањ-л Матешева,
као и ради тога да не би дозволили да они нас нападају. Напад
је извршен у 23 часа и послје краће борбе батаљон је заузео
Лису. На положају су нашли мртвог четничког командира Павла
Стијовића, било је и рањених, које су одвукли, а сви остали су
се разбјежали у разним правцима. Задржали смо положаје на
Лиси у току 11 ов. мј. У овој акцији ми смо имали једног лакше
рањеног.

¹ Штабу Другог ударног корпуса

Јутрос у 0,15 часова примили смо од Вас извјештај о паду Берана као и задатак у погледу нашег садејства за ликвидацију четника на положајима Трешњевик—Рудо Брдо. Наредили смо одмах V батаљону да данас послје подне продужи покрет са Лисе у правцу Рудог Брда са задатком да ликвидира четнике који се налазе на том положају. Наравно, напад ће отпочети онда када батаљони II далматинске бригаде буду почели са нападом на Трешњевик. III батаљон ће упутити једну чету цестом Матешево—Андријевица, више са задатком демонстративног напада на Трешњевик са западне стране. Остатак III батаљона остаће у Матешеву. Претпостављамо да до неке веће борбе на овим положајима уопште неће доћи, јер, како смо извјештени, по неки мобилисани већ су почели бјежати. Чим буду обавијештени о паду Берана то ће се све разбјежати.

По заузећу Андријевице, односно послје протјеривања четника са Трешњевика и Рудог Брда V батаљон ће се поново вратити у Колашин, а III батаљон ће и даље остати у Матешеву. Чим се тамо потпуно рашчисти ситуација упутили бисмо III батаљон у правцу Лијеве Ријеке, са задатком да само прођу кроз села, одрже збор и, уколико се буде могло, н\$ добровољној основи нешто мобилишу, пошто досада за батаљон није стигло ништа од обећаног из Лијеве Ријеке.

Стање четника у околини Колашина изгледа овако:

На Сињајевини постоји једна група са којом су Ружић², Љубо Лазаревић³ а вјероватно и Мандић⁴ јачине око 100 људи. У Пољима, Требаљеву, Д. Липову и другим околним селима већ се у великом броју враћају четници који су се досада крили у околини својих села. Претставници села Речина долазили су код нас и изјавили да њихова чета прилази нама и да [ће] се постарати да се и они који су побјегли врате. На збору одржаном у Липову било је око 400 људи и жена. Тамо су формирани сеоски и општински Н. О. Одбори.

У Лијевој Ријеци још се налазе неке мање четничке групе. Партизани се налазе (јединица Зетског одреда) на Биоче. Скоро сви наши затвореници из Бара су пуштени на слободу.

О свему овоме детаљније ће вас извјестити об. центар.

Стање у околини Мојковца је врло добро. Јуче су нам послали са тог терена 27 бораца за нашу бригаду. Иначе новог прилива у људству за нашу бригаду засада није било, те про-

² Иван Ружић

³ Љубо Лазаревић, припадник земљорадничке странке, емигрирао у даним ослободбења.

⁴ Миљан Мандић, попучник бивше југословенске војске, четнички командант. Ликвидиран 1947 год. од органа Народне власти у Горњој Морачи као одметник.

блем попуне бригаде и даље је актуелан. Мишљења смо да би са попуном требало пожурити, јер смо сада у могућности да то људство и добро примимо и са њим радимо. Од Ловћенаца, који су тражени, изгледа да нећемо ништа добити, како нам рече друг Брко⁵, који је јуче пошао за Санџак.

По његовом причању V бригада извршила је покрет у правцу Боке Которске да се повеже са дивизијом „Гауринензе“ која већ дуже времена води успјешне борбе око Црквица са Њемцима. На путу су очистили од четника Вилусе, Велимље и Бађане, а извјесни њени дијелови избили су на Зубце. X херцеговачка бригада оперише у јужној Херцеговини. Она сада има седам батаљона са око по 250 људи. Изгледа да ће убрзо моћи формирати и другу бригаду.

Њемци у Никшићу добили су појачање од Подгорице у јачини од 40 камиона и успјели да овладају врхом Уздомира, што их је коштало око 30 мртвих. Једна њихова колона продужила је цестом Никшић—Требиње. Изгледа да има намјеру да се повеже са њемачким јединицама које се налазе у Билећу.

Ловћенски одред, који сада броји око 800 бораца, водио је борбе у Црмници са четницима, одакле су се наше јединице повукле. Партизани из Приморја повукли су се на територију Ловћена. Јединице Ловћенског одреда водиле су ових дана борбе са Њемцима на Симуњи и разбиле једну њемачку колону која се у паничном бјекству повукла за Цетиње. Исто тако разбили су једну другу колону која је наступала из Даниловграда и успјела да дође до на само Чево. У овим борбама као и борбама које се свакодневно воде око Никшића Њемци свакодневно имају осјетне губитке.

Зетски одред јача такође свакодневно. Поред два формирана батаљона у изгледу је да ће се формирати још два. Извјесни дијелови Зетског одреда оперишу изгледа у Кучима против четника. Стање у Ријечкој и Љешанској Нахији задовољава, док је у Црмници ситуација непромијењена. Изгледа да су Њемци са неким слабијим дијеловима посјели Бар, Улцињ и Петровац (разумије се са четницима).

По причању друга Брка, изгледа да друг Блажо није инсистирао да се изврши Ваше наређење о попуни наше бригаде са терена Ловћенског одреда и да засада немају намјере да нам упуте тражено људство. По његовом причању Ловћенски одред има сада 500 бораца који могу ући у бригаду.

Има још мањих акција које су извршене на терену овог дијела Црне Горе, о којима ће Вас сигурно он обавијестити.

Ноћу 10/11. ов. мј. чуло се хучање авионских мотора и детонације. Претпостављамо да су Енглези бомбардовали Подго-

⁵ Радоје Дакнћ

рицу. Као реакција на ово 11 ов. мј. прије подне два њемачка ловца „Месершмита“ извиђали су терен од Колашина до Подгорице.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Војо Николић

Командант п.пуковник
Љубо Вучковић

БР. 99

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 13 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ЗА ЧВРСТО ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ
ИЉЕВАЉА И ПРЕБАЦИВАЊЕ МАЊИХ СНАГА ПРЕКО
ЛИМА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 79
13 октобра 1943 год.
у . . . час.

»
»

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

1. Примили смо ваш извјештај Пов. број 116 од 9 ов. мј¹.

2. По успјешно завршеним борбама са четничким бандама на положајима око Колашина, у којима су четници имали преко 200 мртвих и рањених, ми смо у току 6 октобра извршили потребна груписања наших јединица у циљу њиховог оријентисања у правцу Берана и 7 ов. мј. са II далматинском бригадом извршили покрет правцем: с. Врањештица—Исова Гора—р. Јеловица—Лубнице; са Ударном групом (формираном од II батаљона IV пролетерске, III батаљона II пролетерске III батаљона III санџачке бригаде и Васојевићког ударног батаљона) правцем: Сува Гора—Патковица—Околишта—Турија—Коњско Брдо.

Два батаљона IV пролетерске остала су у Колашину, а један батаљон у Матешеву.

Истог дана наше јединице избиле су на линију: Вјетерник (к. 1473)—к. 1539—Мека (1652)—Соко (1422)—Шестеревац (1473), одбацивши четничке банде са ових положаја уз осјетне губитке.

У току 8 ов. мј. четничке банде уз садејство италијанске артиљерије из Берана, извршили су низ напада на наше поло-

¹ Вјдн док. број 84.

жаје, али су биле одбијене. II батаљон IV пролетерске бригаде ушао је у с. Буче, југозападно од Берана.

Истог дана упутили смо писмо италијанској дивизији „Венеција“ у којем смо тражили да прекине њихову сарадњу са четницима, и да се придружи нама у борби против Њемаца.

Истог дана пред мрак наше су јединице по успјешно извршеним противнападима сишле у непосредну околину Берана, на лијевој обали Лима.

9 ов. мј. успостављен је додир са Италијанима и након преговора који су вођени 9 и 10 ов. мј. италијанска дивизија „Венеција“ пришла је на нашу страну и ставила се под нашу команду, у борби противу Њемаца.

10 ов. мј. у 13 часова наше јединице ушле су у Беране, док су четири наша батаљона још у 5 сати истог дана прешла на десну обалу Лима.

11 ов. мј. II далматинска бригада извршила је покрет у правцу Андријевице и 12 ов. мј. у 10 часова ушла у варош. Преостале четничке банде са Лашићем на челу побјегле су у правцу Подгорице, док се већи дио наоружаних сељака на овој просторији враћа својим кућама.

12 ов. мј. два батаљона II далматинске бригаде уз садејство једног батаљона IV пролетерске бригаде разбили су четничке банде на просторији Трешњевик—Рудо Брдо и том приликом заплијенили нешто оружја.

3. Наше намјере: учврстити ослобођену територију Санцака и Васојевића и ангажовати дивизију „Венеција“ у борби противу Њемаца. У том циљу наше снаге на овој просторији сада су распоређене овако: II далматинска бригада прикупљена на просторији око Андријевице са задатком евентуалног дејства против Њемаца у правцу Пећи (синоћ смо добили извјештај да су на Мурина избиле извјесне њемачке снаге са 20 камиона, што још није потврђено), Ударна група на просторији око Берана са задатком одбране вароши и разбијања преосталих четничких банди.

4. Ваш задатак:

а) Чврсто држати Пљевља; избацити мање Снаге преко Лима и према Прибоју у циљу извиђања и прикупљања података о непријатељу.

Напомињемо да се у Прибоју налази велики депо хране и остале опреме италијанске дивизије „Венеција“, па настојте да ухватите везу са италијанском посадом у Прибоју и објасните им ситуацију дивизије „Венеција“, која је пришла нама у борби против Њемаца, па према томе по наређењу команданта исте дивизије слично треба да уради и италијанска посада у Прибоју.

б) Засада не пребацивати веће снаге преко Лима.

ц) Између 18 и 20 ов. мј. стиже у Пљевље комплетна V крајишка дивизија, јачине 3000 бораца². Са њом ухватите благовремено везу и о дану њеног доласка у Пљевље хитно извјестите Штаб корпуса, како би командант корпуса могао благовремено доћи у Пљевља. Дивизија ће дочекати команданта свечано постројена за дочек и остати читав дан у Пљевља.

5. Све јединице II дивизије које се налазе на овој просторији, остаће за сада у истом распореду.

По доласку V крајишке дивизије у Пљевља наредићемо нов распоред ваших јединица

6. Све Црвеноармејце, који се налазе код вас, упутите Штабу корпуса у Колашин³.

7. Штампарију из Пљеваља са свим особљем и материјалом пребаците у Колашин.

8. Прихватите одмах Италијане из Жабљака и употребите их за разне радове. Са Италијана не скидати одијело нити им узимати осталу спрему.

9. Штаб корпуса прећи ће 15 ов. мј. у Колашин.

С другарским поздравом

»

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

² Пета крајишка дивизија добила је задатак да се са сектора Травника пребаци за Санџак, а одатле под команду Другог ударног корпуса у Србију. Дивизија у јачини око 1915 бораца, пребацила се 13/14 октобра преко пруге Мостар—Сарајево и 20 октобра прошла кроз Фочу. У међувремену јаче четничке снаге под командом Рачића прешле су из Србије, упале у Вишеград и Рогатицу и наступале у правцу Соколца и Пала. одакле су се усташе повлачиле. Услед новонастале ситуације Дивизија је добила задатак да са сектора Чајнича пређе у напад на четничке снаге на сектору Вишеград, Рудо и Прибој, гдје се и задржала.

³ Односи се на војнике Црвене армије које су Њемци заробили на Источном фронту 1941 и 1942 год. и са којима су, уз њихов пристанак, попуњавали своје јединице. Извјестан број тих црвено-армејаца наше јединице су заробиле заједно са Њемцима.

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 13 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ
ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА НА
СЕКТОРУ ВАСОЈЕВИЋА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 80
13 октобра 1943 год.
у час

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ¹

1. По успјешно завршеним борбама са четничким бандама на положајима око Колашина, у којима су четници имали преко 2.00 мртвих и рањених, ми смо у току 6 октобра извршили потребна груписања наших јединица у циљу њиховог оријентисања у правцу Берана и 7 ов. мј. са II далматинском бригадом извршили покрет правцем: с. Врањештица—Исова Гора—р. Јеловица—Лубнице; са Ударном групом (формираном од II батаљона IV пролетерске, III батаљона II пролетерске, III батаљона III санџачке бригаде и Васојевићког ударног батаљона) правцем: Сува Гора—Патковица—Околишта—Турија—Коњско Брдо.

Два батаљона IV пролетерске остала су у Колашину а један у Матешеву.

Истога дана наше јединице избиле су на линију: Вјетерник (к. 1473)—к. 1539—Мека (1652)—Соко (1422)—Шестеровац (1473), одбацивши четничке банде са ових положаја уз осјетне губитке.

У току 8 ов. мј. четничке банде уз садејство италијанске артиљерије из Берана, извршиле су низ напада на наше положаје, али су биле одбијене. II батаљон IV пролетерске бригаде ушао је у с. Буче, југозападно од Берана.

Истога дан упутили смо писмо италијанској дивизији „Венеција“, у којем смо тражили да прекине њихову сарадњу са четницима и да се придружи нама у борби против Њемаца.

Пред мрак истога дана наше су јединице по успјешно извршеним противнападима сишле у непосредну околину Берана, на лијевој обали Лима.

9 ов. мј. успостављен је додир са Италијанима и након преговора, који су вођени 9 и 10 ов. мј., италијанска дивизија „Ве-

¹ Исто обавјештење Другог ударног корпуса, са малим измјенама достављено је: Другој пролетерској дивизији, Четвртој пролетерској бригади и Главном штабу за Црну Гору и Боку.

неција пришла је на нашу страну и ставила се под нашу команду, у борби против Њемаца.

10 ов. мј. у 13 часова наше јединице ушле су у Беране, док су четири наша батаљона још у 5 сати истога дана прешла на десну обалу Лима.

11 ов. мј. II далматинска бригада извршила је покрет у правцу Андријевице и 12 ов. мј. у 10 часова ушла у варош. Преостале четничке банде са Лашићем на челу, побјегле су у правцу Подгорице, док се већи дио наоружаних сељака на овој просторији враћа својим кућама.

12 ов. мј. два батаљона II далматинске бригаде уз садејство једног батаљона IV пролетерске бригаде разбили су четничке банде на просторији Трешњевик—Рудо Брдо и том приликом заплијенили нешто оружја.

3. Наше намјере: учврстити ослобођену територију Санцака и Васојевића и ангажовати дивизију „Венеција“ у борби против Њемаца. У том циљу наше снаге на овој просторији сад су распоређене овако: II далматинска бригада прикупљена на просторији око Андријевице са задатком евентуалног дејства против Њемаца у правцу Пећи (синоћ смо добијли извјештај да су на Мурине избиле извјесне њемачке снаге са 2(ј) камиона, што још није потврђено), Ударна група на просторији \жо Берана са задатком одбране вароши и разбијања преосталих четничких банди.

4. Ваш задатак:

- а) разбити четничке банде Баја Станишића, и
- б) извршити што прије попуну V црногорске бригаде.

5. Један батаљон IV пролетерске бригаде пребацићемо на Биоче. Одмах по његовом одласку на Биоче повући ћемо све људство у састав IV пролетерске бригаде.

6. Пошаљите нам детаљан извјештај о ситуацији на територији на којој оперише ваша дивизија.

7. Штаб корпуса прећи ће 15 ов. мј. у Колашин.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

ПРОГЛАС ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 13 ОКТОБРА 1943 ГОД. НАРОДУ ЦРНЕ
ГОРЕ, БОКЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА ПОВОДОМ ОСЛО-
БОЋЕЊА ВАСОЈЕВИЋКЕ НАХИЈЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА

НАРОДЕ ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА

Дође ред и на четничку тврђаву у Васојевићима. Паде царство рогуљаша. Наше храбре бригаде у силовитом налету разбише војску војсковође издајица Драже Михаиловића, генерала и министра војног, назови владе Божицара Пурића.

Наше прослављене бригаде чврсто држе у својим рукама Колашин, Беране, Андријевицу, Матешево и остала мјеста Васојевићке Нахије и чисте последње шумарке од остатака, по злу прослављених, четничких банди. Четничке вође, војводе и коловође побјегле су главом без обзира усред њемачке жице — на стари посао, да уз помоћ њемачких окупатора и даље пале, жаре и убијају народне борце и кољу невине жене и дјецу. Да поново ти четнички остаци у заједници са Крстом Поповићем, Новицом Радовићем, и др. одиграју последње крваво коло народне издаје. ЈБүто су се преварили. Сада и Швабама постаје све тјешње.

Разбијањем четничких банди у Васојевићкој Нахији народ је одахнуо. Заведени и присилно мобилисани сељаци враћају се својим кућама и прилазе Народно-ослободилачкој војсци. Одахнуо је не само народ Васојевићке Нахије, него је одахнула и цијела Црна Гора и Бока; одахнуо је Санцак и Херцеговина. Скинут је терет са срца сваког поштеног патриоте ове земље, јер нестаје и нестаће најгоре људске куге, која се је звала „четнички јуришни батаљони из Васојевића". Ти, широм наше поробљене домовине, добро познати пљачкаши и убојице, потпуно су разбијени. Пропала је узданица четничких разбојника са којом су пријетиле разне четничке кабадахије народима Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санцака.

Магацини макарона, конзерви итд. из којих су грицкали четнички штакори, постали су својина Народно-ослободилачке војске. Магацини муниције које су најзвјерскије људске наказе наслагале за нове злочине, за нове издаје, противу наше ослободилачке борбе, сада су резерва наших бораца за даље чишћење земље од окупатора и изрода нашега народа.

Сада је дата пуна могућност народу Васојевићке Нахије да опере љагу са свога племена, да скине проклетство стотина мајки у црно завијених и хиљаде угашених огњишта, да прочисти своје племе од лупежа, пљачкаша, убица и изрода, да дјелом покаже свима и свакоме, да они немају ништа заједничког са Лашићем, Ђуришићем, Дражом Михаиловићем и другим крвопијама нашег народа.

БРАЋО ЦРНОГОРЦИ, БОКЕЉИ, ХЕРЦЕГОВЦИ И САНЦАКЛИЈЕ

Четнички главари: Лашић, Станишић, Мијушковић, и остала разбојничка банда побјегли су у њемачку жицу, Шваби под скут. Побјегли су у моменту када Црвена армија на фронту од 1700 километара гони Хитлерове освајачке хорде и када у чишћењу домовине свих Словена — наде и узданице свих поробљених народа учествују милијуни Црвеноармејаца, наоружаних не само најмодернијим оружјем, но и незапамћеном мржњом против хитлеровских гладних помахниталих псећих хорди. Побјегли су у њемачку жицу, када храбре савезничке војске Енглеске и Америке, уз припомоћ италијанског народа, разбијају њемачке оклопне дивизије у Италији и напредују даље ка сјеверу. И када се под ударцима савезничке авијације руше градови и фабрике у Њемачкој. Побјегли су у моменту када читава поробљена Европа кипти од мржње против Њемачких звјери и када та мржња добија свој прави облик — отворену борбу против њемачких окупатора.

Данас када се на читавом Балкану разгарају народни устанци и пламти ослободилачка борба против фашистичких поробљивача и њихових слугу, и када је скоро читава обала Јадранског Мора у рукама наше храбре, и широм цијелог свијета познате Народно-ослободилачке војске, и када се у Југославији бије љути и одлучујући бој против окупатора, за слободу и независност наше домовине, та људска ништавила увлаче се под скут њемачких разбојника, да у задњем трзају забију дубље нож у леђа ослободилачкој борби народа Југославије.

Нека бјеже и тамо им је мјесто. Стићи ће их народни гњев и освета. Народ је напокон отворио очи и видио је ко су ти главари, и пушке које су њих досад браниле, сада се окрећу против тих измећара и фашистичких слугетина.

БРАЋО

Да би до краја била дотучена та пашчад, заједно са њиховим газдама Швабама, ступајте у редове Народно-ослободилачке

војске, отимајте пушке од окупатора и његових слугу и ударајте по окупатору, да убрзамо час побједе, да олакшамо нашим Савезницима Совјетској Русији, Енглеској и Америци, да што прије очистимо нашу земљу од најгорег људског смећа и олоша: Њемаца, четника и усташа.

О.МЛАДИНО ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА

На теби све почива. У твојим рукама лежи судбина овога народа. Ти се јуначки, с пушком у руци, бијеш од првог дана, откада је поробљена и искасапљена наша земља од разних империјалистичких разбојника. У овом моменту ти мораш још јаче напрегнути своје младе мишиће и дати последњи грам своје снаге противу окупатора, јер што је теже звијер рањена, утолико је крволочнија. Окупатор и његове слуге траже још наше крви, траже још младих живота. Зато сви као један ступајте у редове Народно-ослободилачке војске, да пробијемо и последње ребро рањеној фашистичкој звијери и да очистимо нашу драгу домовину од проклетих издајца.

Сви у борбу, све за побједу!

Смрт и проклетство њемачким окупаторима и њиховим прљавим слугама четницима и усташама!

Живјело јединство народа Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санцака у борби противу окупатора и његових слугу!

Живио врховни командант Народно-ослободилачке војске и организатор народних побједа над фашистичким окупаторима и његовим слугама друг ТИТО!

Живјела Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије!

Живјела неустрашива и храбра омладина Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санцака!

Живио Совјетски Савез и јуначка и побједоносна Црвена армија!

Живјеле храбре војске Енглеске и Америке!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БЕРАНЕ

13 октобра 1943 год.

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 116

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА“
ОД 13 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИ-
ЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИЗВРШЕЊУ ЗАДАТАКА НА
РУШЕЊУ КОМУНИКАЦИЈЕ НИКШИЋ—ШАВШІК

КОМАНДА БРИГАДЕ „АОСТА“

13 октобра 1943

Број 5

Предмет: Извјештај о извршеном
покрету

ШТАБУ III Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

Извјештавамо горе именовани штаб да смо извршили покрет
ког сте нам наредили наређењем бр. 14 од 12 октобра у 13 ча-
сова¹. Све јединице се налазе на одређеним положајима.

Новости засада нема никаквих. Чим смо стигли одмах смо
почели са прикупљањем исхране. Кмет који је постављен од
стране четника није хтио да се покори, наине није хтио да за-
једно са нама учествује у прикупљању хране. Случај ћемо још
испитати и према њему ће се поступити као према свим народ-
ним непријатељима.

Цесту смо прекинули на неколико мјеста.

Штаб ове бригаде се налази код цркве у Драговољићима.

Овај моменат су нам стигли Италијани који су ишли као
патрола у близини Никшића. Разговарали су са нашим друго-
вима који су тамо. У Никшићу има око 150 Њемаца са два топа
близу гробља и један на Студенцу. Такође имају и неке бацаче
али се не зна гдје. Јуче и прекјуче су ишли у правцу Подгорице.

Политички комесар
М. Вуковић-

Командант
Карло Равнић

¹ Види док. број 95.

⁸ Милан Вуковић, погинуо крајем 1945 год. на путу од Дубровника
до Конавала. Убијен је из засјезде од одметника — четника.

БР. 103

ПИСМО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
14 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА
КОСОВО И МЕТОХИЈУ О ПОТРЕБИ ШТО БОЉЕ МЕЋУ-
СОБНЕ САРАДЊЕ И О РАЗВОЈУ СИТУАЦИЈЕ НА ТЕРИ-
ТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ

ШТАБ
И УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 92
14 ~~октобра~~ 1943 год.
у час

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА КОСОВО И МЕТОХИЈУ¹

Примили смо писмо од друга Селима² члана тога Штаба, на које вам одговарамо:

1. Одмах упутите другове о којима говори друг Селим преко Андријевице за Колашин. Када ти другови дођу у Андријевицу, тдје ће се одморити код II далматинске бригаде која се налази тамо, ми ћемо им упутити камионе у циљу пребацивања за Колашин, гдје ће ти другови ступити у IV пролетерску (црногорску) бригаду.

Потребно је што више људства извући из Косова и Метохије, кад је таква ситуација код вас и пребацити га код нас. Ви не смијете дозволити да ниједан способан војник падне у руке окупатору, а нарочито не смијете дозволити да падну другови који се као добровољци јављају у нашу војску. За нас је данас најважнији проблем освојити широке народне масе тј. мобилисати што више војске.

2. Ваше чете и батаљон на Шари требају остати тамо, но те јединице треба активизирати, војнички и политички учврстити. Пошто смо ми разбили четничке банде у Васојевићима, ако ви мислите да је боље да се ваше јединице пребаце ближе Пећи и Ђаковици, то урадите, јер са ове стране ви можете бити потпуно мирни од сваког упада четничких банди.

3. Нека један члан Главнога штаба за КОСМЕТ дође код нас ради примања војничких и политичких инструкција и успостављања што тјешње везе између нас.

Код нас ситуација изгледа овако: ми смо разбили најјаче 'етничко упориште Васојевиће, узели Колашин, Матешево, Ли-

¹ Званмчно формиран априла 1943 године.

² Милош Гилић. погинуо крајем априла 1944 године на Велмеји код Охрнда у борби с Бугарима.

јеву Ријеку, Биоче, Андријевицу, Беране, Бијело Поље, Пљевља, Пријепоље, Жабљак, Шавник и данас све то чврсто држимо у нашим рукама. Наше јединице оперишу око Никшића, око Боке и Херцеговине. На овој територији ми смо господари ситуације гдје вршимо мобилизацију на добровољачкој бази и припремамо ширу мобилизацију. Народ ових крајева сваким даном све више прилази нама и ми вјерујемо да ће послје правилног и упорног политичког рада бити могућности за ширу мобилизацију. Мобилизацији још засад нам сметају мање четничке банде, које су побјегле у шуме, но број оних који су побјегли у шуму сваким даном је мањи, јер народ увиђа да су четничке приче обичне лажи. У осталом дијелу Црне Горе ситуација се повољно развија по нас тако, да смо формирали пет партизанских батаљона, који броје око 2500 бораца, а који број сваким даном расте, а ми вјерујемо да ће се тамо послје разбијања васојевићких четника ситуација још повољније развијати по нас.

Дивизија „Венеција“ која се је била повезала са четницима и која је дјелимично водила борбу са нама код Колашина, Матешева и Берана, послје разбијања четничких банди, пришла је нама и данас се налази под нашом команђом. Један њен батаљон и два наша батаљона предузеће у току сј^трашњег дана чишћење беговско-шиптарских банди са просторИје Мурина—Чакор.

Друг који дође из Главног штаба усмено ће се упознати још подробно са ситуацијом код нас и нашим намјерама.

Напомињемо вам да смо ми Главном штабу за Албанију упутили писмо у коме смо тражили од њих да пребаци један батаљон у Метохију а један на територију Плава и Гусиња. Ми по овоме још нијесмо добили одговор, те ако имате везу са Главним штабом за Албанију, јавите им ситуацију код нас и напишите им да је потребно да један члан албанског штаба одмах дође код нас у циљу координације наших операција.

Друг из Главног штаба који ће доћи код нас нека донесе са собом извјештај о ситуацији на Косову и Метохији, као и о ситуацији у Србији ако вам је позната.

Ви другови требате популарисати успјехе наших јединица и говорити народу о присуству нашег корпуса, који је бројан и јак, јер ћете тиме раскривити наше симпатизерске масе и јер ће вам то помоћи мобилизацији.

Пошто ми имамо штампарију, то ћемо са другом који дође овамо написати један проглас од стране Главног штаба за Косово и Метохију, који ће друг из Главног штаба понијети са собом.

Будите сигурни другови да ћемо вам ми указати сваку помоћ у границама наших могућности.

Врховном штабу и нама много је стало да помогнемо наш партизански покрет у Косову и Метохији, те да и тамо створимо наше поносне бригаде.

Другарски и топло вас поздрављамо са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 104

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 15 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ БЈЕЛО-
ПОЉСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА ЗА УИУЋИВАЊЕ
ОМЛАДИНАЦА У ДРУГУ И ЧЕТВРТУ ПРОЛЕТЕРСКУ БРИ-
ГАДУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 93
15 октобра 1943 год.

ШТАБУ БЈЕЛОПОЉСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Бијело Поље

10 ов. мј. јединице наших бригада, пошто су претходно разбиле четничке банде на самој периферији града, ушле су у град Беране. Дивизија „Венеција“ пришла је нама и стављена је под нашу команду.

Послије заузећа Берана наше јединице очистиле су читав терен — долина Лима до Андријевице и ушле у сам град.

Прије два дана на Трешњевику разбијена је и посљедња четничка групација.

Лашић са једним бројем четника побјегао је у правцу Подгорице.

Са разбијањем ове посљедње групе васојевићки четници потпуно су војнички разбијени, тако да наше јединице несметано улазе у поједина села и чисте их од мањих четничких група.

Но иако су четници у потпуности разбијени као војничка организација, ипак ми не скидамо с очију чињеницу да Васојевиће освојити није довољно да их само војнички разбијемо,

него је потребно политички придобити тај народ за нашу Народно-ослободилачку борбу. Јер, само у том случају, кад постигнемо тај циљ, може се рећи да је четништво војнички и идеолошки дотучено.

За политички рад створени су врло повољни услови и већ сада ради се на конференцијама по селима, а јуче смо одржали један велики збор у Беранама, на којему је било присутно око 1500.

Разбијањем четничких банди у Васојевићима створени су врло повољни услови за политички и војнички рад на територији вашег Одрета. Зато ви као штаб и остали политички радници треба даноноћно политички да радите, како би се у том крају у потпуности политички обезбиједили, а тим самим и војнички.

Из информација које добијамо, на терену вашег Одрета ситуација се повољно развија, што се види и из прилива људства у Народно-ослободилачку војску.

Извјештени смо такође да вам недостаје пушака, али ми нијесмо у могућности да вам засада пружимо никакву помоћ у том погледу. Ми смо убијеђени да има људи н» терену вашег Одрета, који чувају пушке код својих кућа из различитих мотива. Те пушке одузмите и наоружавајте народне борце. Ни једна пушка не смије остати да лежи у запећку.

По пријему овога писма одаберите 60 до 80 омладинаца за II пролетерску бригаду, које ћете упутити по доносиоцу овога писма, јер II бригада, пошто се креће на терену, она ће их убрзо наоружати, а поред тога ће те младе другове политички и војнички уздигнути, тако да ће у једном моменту врло корисно послужити томе крају.

Пошаљите нам детаљан извјештај о снази вашег Одрета, његовом наоружању, као и детаљан извјештај о политичкој ситуацији на терену вашег Одрета, како би ми могли вршити правилан распоред људства способног за мобилизацију.

Исто тако ћете по пријему овога писма са терена Мојковачке општине послати за IV црногорску бригаду 80 до 100 омладинаца и то одмах. Ове омладинце упутићете у Колашин, јер тамо је сектор IV пролетерске бригаде.

И нама ћете слати извјештаје у Колашин, јер и ми се налазимо у Колашину, од данас.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Митар Бакић

(М. П.)

Командант

генералмајор

Пеко Дапчевић

Пс. Од ваше чете задржано је 10 омладинаца за II пролетерску бригаду.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 15 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ДОЧЕКИВАЊЕ ЕНГЛЕСКИХ
АВИОНА И РАСПОДЈЕЛУ ДОБИВЕНОГ МАТЕРИЈАЛА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. бр. 94
15 октобра 1943 год.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Пљевље

Од Врховног штаба НОВ и ПОЈ добили смо радиограм следеће садржине:

„Чекајте енглеске авионе у Пљевље од 17 до 19 ов. мј. Знаци као и прије“.

Авионе ћете чекати од 20 часова увече до 2 часа изјутра сјутрашњег дана.

Чим стигне енглеска мисија упутићете је за Колашин и са њом ћете упутити пола добијеног материјала, а остало ћете подијелити на II пролетерску и III санџачку бригаду.

Ми се данас пребацујемо за Колашин, те ћете нам пошту слати на том правцу.

Још једном вам напомињемо да нам јавите чим близу Пљевља стигне V крајишка дивизија, да би командант корпуса дошао у Пљевља у циљу координације акције те дивизије и нашег корпуса.

У Беране остаје друг Луне¹ као командант Ударне групе у коју улазе: два батаљона II пролетерске, један батаљон IV пролетерске, један батаљон Санџачке и Берански ударни батаљон.

Послије доласка Крајишке дивизије извршићемо нови распоред јединица.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб корпуса
Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

¹ Миодраг Миловановић-Луне, народни херој, тешко рањен 1944 године на прузи Пожега—Ужице, као замјеник команданта Друге пролетерске бригаде, и умро у свом родном селу Добром Долу код Ужица.

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И
БОКЕ ОД 15 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ
КОРПУСА О УСПЈЕСИМА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ КОД ОСТРОГА И СИТУАЦИЈИ ОКО НИКШИ-
ЋА И ДАНИЛОВГРАДА

ГЛАВНИ ШТАБ
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 20
15 октобра 1943 год.

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА¹

Положај

Упућујемо Вам преко Штаба Зетског одреда групу италијанских официра из дивизије „Тауринензе“. Пуковник је био обавјештајни официр у дивизији „Тауринензе“, а како изгледа, и у дивизији „Пустерија“, док је била у Пљевљима. Он врло добро познаје све четничке вође и изгледа да је одржавао везе између њих и италијанских војних власти. Претпостављамо да ће Вама тамо моћи прилично користити. Нијесмо улазили у питање његовог држања у Црној Гори, јер нијесмо имали могућности да то тачно провјеримо.

Обавијештени смо преко радио-Лондона о ослобођењу Берана и ратном плијену.

Ситуација овамо поправља се из дана у дан. V црногорска бригада разбила је четничку групу Баја Станишића код Острога и заплијенила нешто ратног материјала и животних намирница. О овоме ће Вас свакако детаљно извјестити Штаб III ударне дивизије.²

Непријатељ у Никшићу није јак. Има око 500 бораца, међу којима веома мали број Њемаца. Морал непријатеља слаб. Неколико петоклонашких породица побјегле су ових дана у Подгорицу. О наоружању немамо сигурних података. Располажу са три-четири брдска топа, неколико бацача и тешких аутоматских оруђа. Кад бисмо имали при руци јединице извјежбане у борбама на градове, Никшић би се освојио са релативно малим бројем жртава. Ми настојимо да потпуно онемогућимо саобраћај на линији Никшић—Билећа и Никшић—Даниловград. При овом односу снага, у овоме смо и успјели, ако не буде какве јаче навале.

¹ Штабу Другог ударног корпуса

² Види док. број 111.

На подручју Дурмиторског одреда ситуација је добра. Ударни батаљон тога Одреда разбио је једну четничку банду, која је била упала у Пиву од стране Гацка.

Цослије разбијања четника на Колашину, њихови остаци сконцентрисали су се у Горњој Морачи и ту направили своју базу. Ударни батаљон Дурмиторског одреда водио је с њима борбу на правцу Јаворја. О исходу ове борбе још нијесмо обавијештени.³

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник комесара
М. Јовићевић¹

Замјеник команданта
пуковник
Ђорђе Миравевић

БР. 107

ПОЗПВ БОРАЦА И РУКОВОДИЛАЦА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ
НОУ БРИГАДЕ ОД 15 ОКТОБРА 1943 ГОД. БОРЦИМА И РУ-
КОВОДИОЦИМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ САН-
ЦАЧКЕ БРИГАДЕ НА ТАКМИЧЕЊЕ У ЧАСТ ДАНА ОКТО-
БАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

ШТАБ
II ДАЛМ. Н. О. У. БРИГАДЕ
Број Сл.
15-X-1943.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ И III САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ

Положај

Драги другови,

Приближује се 26 — годишњица Великог Октобра, када су народи царске Русије под вођством херојске СКП(б) збацили омрзнути јарам царизма, када је радни народ земаља царске Русије окупљен око најугњетеније и најнапредније класе, око пролетаријата, збацио јарам капиталистичке тираније.

Да бисмо што импозантније прославили овај велики благодан, у име наше бригаде позивамо све јединице наше дивизије на

⁸ Четници су се задржали на просторији Г. Мораче и Струга — Ускоци 10—15 дана. Руководилац ове групе био је Иван Ружић. Јединице Дурмиторског одреда напале су их и потпуно растјерале тако да су побјегли преко Бијеле и пл. Лоле у Никшић Њемцима.

⁴ Мило Јовићевић

ТАКМИЧЕЊЕ

у слиједићем:

1.— У ударности наших јединица, на име, која ће бригада уништити више непријатељских војника уз највећу уштеду муниције, и извршити успјешније задатке који се пред њу буду постављали.

2.— Која ће бригада остварити већу стварну и формалну дисциплину у својим редовима.

3.— Која ће бригада боље организовати санитарску службу.

4.— Која ће бригада најбоље организовати службу снабдијевања уз максимално спровођење наше линије у односу према народу.

5.— Која ће бригада постићи најуспјешнији рад по свим секторима: војничком, политичком, културном, омладинском.

Одговорите нам да ли сте вољни да прихватите овај наш позив.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

У име бораца, војних и политичких руководица бригаде

Политички комесар
Мате Ујевић

Командант
Саво Бурић

БР. 108

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЖУПОПИВСКОГ НОП ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА ОД 15 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА О ОРГАНИЗАЦИЈИ БАТАЉОНА¹

ШТАБ ЖУПОПИВСКОГ
Н. О. П. ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА
Бр. сл. 15-Х-1943
Манастир Пива

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

Жабљак

На територији овог батаљона извршена је организација по питању војске. У свим селима изузев граничних — према Херцеговини — постављени су водници, именовани к-дири чета и извршена територијална подјела по четлама. Цјелокупни рејон

¹ Копија оригинала без потписа налази се у архиву Војноисториског института ЈНА.

овог батаљона подијељен је на три дијела, односно чете. Спискови обвезника, њиховог задружног стања, у раду су и чим буду готови доставиће се Штабу одреда.

Одзив људства је задовољавајући за прве моменте.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант

БР. 109

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
110 ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТА-
ЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ХРА-
НЕ ВОЈНИЦИМА РАЗБИЈЕНЕ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ
„ТАУРИНЕНЗЕ“

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 95

16 октобра 1943 год.

у час.

ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

Беране

Извјештавамо вас да је дивизија „Тауринензе“ због неправилног руковођења исте од стране штаба те дивизије и због неизвршења наших захтјева, да се пребаци на просторију Никшић—Шавник, била нападнута од стране Њемаца са неколико стране и разбијена. Све тешко оружје пало је непријатељу у руке. Усто су и наше јединице које су извлачиле ту дивизију биле доведене у тежак положај и претрпјеле губитке. Ми ћемо због свега овога повести истрагу и одговорне за овакав поступак са дивизијом „Тауринензе“ извешћемо пред ратни суд. Ми то морамо учинити тим прије јер су Њемци у Никшићу стријељали неколике стотине заробљених италијанских војника и официра.

Послије разбијања дивизије „Тауринензе“ око 900 бораца те дивизије тражило је да се формира од њих партизанска бригада, што је и учињено и та се бригада сада налази под командом Штаба наше III дивизије.

Око 1 200 војника и официра те дивизије, који су деморалисани и неспособни за дуже вријеме за борбу, пребачени су у Колашин, а 500 војника неборачког људства пребачено је у Пљевље.

Њемцима су у овој операцији садејствовали четници, хватајући италијанске војнике, разоружавајући их и предајући их Њемцима, који су их касније стријељали. Осим тога четници су открили све положаје дивизије „Тауринензе“, водили Њемце на дивизију „Тауринензе“, па су чак једнога дана провукли Њемце и до самог штаба дивизије, када је нестао и сам командант дивизије „Тауринензе“, кога наше патроле још нијесу пронашле.

Ми смо 1 200 војника и официра који су дошли у Колашин смјестили у касарне, дали им потребну храну и они се сада одмарају -ту. 500 небораца који су пребачени у Пљевља употребљавају се на лакшим радовима према својим квалификацијама.

Ми од вас тражимо, пошто су наше резерве исцрпљене, да још у току данашњег дана пребаците потребне количине хране из ваших магацина за 1200 војника и официра који се налазе у Колашину. Нека начелник штаба дивизије одмах дође у Колашин у циљу регулисања питања ових 1 200 војника и официра.

Пошто је разбијена дивизија „Тауринензе“ врло је вјероватно да ће се њемачке снаге са тог сектора оријентисати на правцу Биоче — Матешево, зато одмах један ваш батаљон из Берана или Андријевице пребаците на Матешево, а ми ћемо заједно са нашим батаљонима, чим стигне наш батаљон из Берана пребацити јединицу капетана Риве на Биоче.

Ми ћемо вашем начелнику усмено опширније објаснити потребу примјене наше тактике, што није спровео штаб дивизије „Тауринензе“ и што га је скупо стало.

Напомињемо још једном, одмах упутите храну за 1 200 војника дивизије „Тауринензе“, који се налазе у Колашину.

С.МРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац
(М. П.)

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДВА БАТАЉОНА ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE
НОУ БРИГАДЕ НА СЕКТОР БРАТОНОЖИЋА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. Бр. 96
16 октобра 1943 год.
у 11.30 часова

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1. — Примили смо ваш извјештај пов. бр. 28 од 12 октобра.¹
На овај извјештај накнадно ћемо вам одговорити.

2. — Данас смо добили извјештај да су њемачке снаге, непознате јачине избиле својим претходницама у Јаблан, док им се главнина налази у Клопоту.

Ми смо у вези овога наредили да два батаљона IV пролетерске бригаде одмах крену у правцу: Јаблан—Клопот, са задатком да ове непријатељске снаге одбаце. Батаљони су већ кренули на извршење задатка. У току овог дана пребацићемо још један батаљон IV бригаде из Берана и упутити га на овај правац.

3. — Да би се непријатељске снаге на просторији: Клопот—Јаблан потпуно разбиле и уништиле, ви одмах по пријему овог наређења упутите два батаљона V црногорске бригаде најпогоднијим правцем са задатком да избију на Клопот и појаве се иза леђа Њемцима.

По доласку на ову просторију батаљони одмах да ухвате везу преко Братоножића са јединицама IV пролетерске бригаде, ради заједничког дејства на непријатеља.

Морача је газна.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
командант
(М. П.) генералмајор
Пеко Дапчевић

¹ Внди док. број 94.

ПИСМО ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВЗИЈЕ НОВЈ ОД 16
ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ О БОЈЕВИМА ПРОТИВ ЊЕМАЦА И ЧЕТНИКА
НА КОМУНИКАЦИЈИ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј.
Пов. бр. 34
16-X-1943 г.
У 7,30 час.

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

1. Примили смо ваше писмо од 15 ов. мј.¹

2 — 15 ов. мј. раном зором, непријатељ, Њемци и четници напали су II батаљон V црногорске бригаде на Планиници. Непријатељске колоне ишле су од Никшића и Даниловграда. Ове колоне потпомогнуте су хаубичком и брдском артиљеријом, која је цијелог дана тукла положаје II батаљона. У нападу су садејствовала и два авиона. Под таквим ударцима наш II батаљон морао се повући у правцу Острога, послје чега су се непријатељске колоне од Никшића и Даниловграда спојиле. Сада је непријатељ фронтом окренут према Острогу.

У овим борбама II батаљон нанио је непријатељу знатне губитке: убијено је 15 Њемаца, заробљено 10 Њемаца и 8 Италијана, уништена су 3 камиона и 1 луксузни аутомобил, који су ишли из Никшића.

3 — III и IV батаљон заузео је 14 ов. мј. увече, послје дуге борбе село Виноје. У току јучерашњег дана примијећене су три јаче непријатељске колоне од Даниловграда у правцу положаја III и IV батаљона. У току дана наши нису дошли у сукоб са овим колонама.

4 — Бајо² и Блажо³ налазе се опкољени у Горњем Манастиру.

5 — Евакуацију плијена вршимо у правцу села Међеђе.

6 — Према причању заробљених Њемаца, у Никшићу има око 1500 Њемаца.

7 — 14 ов. мј. на КрнОву, покушале су неке банде, да разоружају патролу италијанске бригаде „Аоста“. Ови бандити носили су партизанске значке. То су, вјероватно, сељаци четнички расположени. У току јучерашњег дана послали смо једну чету

¹ Редакција није усијела да пронађе писмо.

² Бајо Станишић

³ Блажо Ђукановић

Италијана, да ухвати којега од тих бандита и да их доведе у Штаб дивизије.

Добро би било да пошаљете једну чету из Никшићког одреда, која би разоружала и похватала те сељаке, који нам сметају.

8 — Италмјанска бригада „Аоста“ држи положај на просторији: село Рубежи, Жировница, с. Лаз, Каблена Глава, с. Бршно, с. Међеђе. Овој Бригади недостају два интенданта батаљона. Добро би било да се постарате за попуну овим интендантима, јер их ми на расположењу немамо.

9 — Молимо вас да нам пошаљете једног доброг дактилографа или дактилографињу, ако са њима располажете.

10 — Шаљемо вам карте: Источне и Централне Европе и Тунизије. Карту Хрватске државе накнадно ћемо вам послати, јер нам је сад потребна.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
Начелник, потпуковник
Б. Л.⁴

БР. 112

НАРЕЂЕЉЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА“ ЗА ПОЈАЧАНУ БУДНОСТ ПРЕМА НИКШИЋУ И ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О СВАКОЈ ПРОМЈЕНИ

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј.
16-X- 1943 г.
у 8 час.
Пов. Бр. 35

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСГА“

1. — Њемци јаким колонама од Никшића и Даниловграда напали су 15 ов. мј. II батаљон V црногорске бригаде, на положајима Планиница. Ове колоне потпомагане су хаубичком и брдском артиљеријом, као и са два авиона. Послије крваве и упорне борбе, а под притиском знатно надмоћнијег непријатеља, II батаљон морао се повући са ових положаја и оријентисати се према Острогу. У току ових борби непријатељу су нанијети знатни губици: убијено је 15 Њемаца, заробљено 10 Њемаца и 8 Тали-

⁴ Божо Лазаревић

јана, уништена су 3 камиона и 1 луксузни аутомобил. Са њемачким колонама, налазили су се и четници.

2. —III и IV батаљон црногорске бригаде заузели су после дуге борбе село Виноје.

Јуче примијене су 3 јаче њемачке колоне, које наступају од Даниловграда у правцу положаја III и IV батаљона. У току 15 ов. мј. до сукоба није дошло.

3. —Наредите вашим батаљонима да најбудије пазе правце према Никшићу и о свакој промјени или испаду непријатељском извјестите Штаб дивизије. Наше снаге у Бјелопавлићима би се нашле у врло тешком стању, ако би непријатељу успјело да свлада Жупом.

4. —Извјестите нас шта је урадила ваша чета коју сте слали на Крново. Такође нас извјестите какав су сукоб имале ваше патроле са њемачким патролама у селу Рубежи.

5. —Молили смо Главни штаб да вам пошаље два интенданта који вам недостају. Упутићемо вам неколико другова за курирску службу када их добијемо из бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОД!

За Штаб
начелник, потпуковник
Божо Лазаревић

БР. 113

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОГ ОДРЕДА ЗА СТАВЉАЊЕ БАТАЉОНА ИЗ КУЧА ПОД КОМАНДУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE БРИГАДЕ РАДИ ОПЕРАЦИЈЕ У БЈЕЛОПАВЛИЋЕ

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј.
Пов. Бр. 36
16-X-1943 г.
у 16 час.

ШТАБУ ЗЕТСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА

1. —Наше јединице разбиле су четничке банде у Острогу и успјеле су да 14 ов. мј. опколе Баја Станишића и Блажа Ђукановића у Горњем Манастиру. Тога дана пао је нашим јединицама у руке четнички магацин: хране, муниције, оружја, санитетског материјала и одијела.

15 ов. мј. њемачке и четничке колоне од Никшића и Даниловграда потпомогнуте јаком хаубичком и брдском артиљеријом успјеле су да потисну II батаљон V црногорске бригаде са положаја Планиница; после чега су се непријатељске колоне на друму саставиле и окренуле фронтом према Острогу.

За ово вријеме III и IV батаљон V црногорске бригаде наставио је са гоњењем разбијених четника у правцу села Винаћа и успио је да овим селом овлада 14 ов. мј. увече, после жестоке и крваве борбе.

II батаљон V бригаде у борбама са Њемцима имао је знатне успјехе: убијено је 15 Њемаца, заробљено 10 Њемаца и 8 Талијана, уништено 3 камиона и 1 луксузни аутомобил.

2. —Бајо Станишић и Блажо Ђукановић налазе се још у Горњем Манастиру, чврсто опкољени од стране наших јединица. Чекају да их Њемци ослободе.

3. —Евакуација заплијењеног материјала врши се из Острога у село Међеђе.

4. —Јуче око 14 часова, примијећене су 3 њемачке колоне од Даниловграда у правцу положаја III и IV батаљона. У току јучерашњег дана до борбе са овим колонама није дошло.

5. —Цијенећи ситуацију, циљ је Њемаца у заједници са четницима да ослободе Баја и Блажа и да овладају комуникацијом Никшић—Даниловград.

6. —До овог момента не располажемо са новим подацима о ситуацији у Бјелопавлићима. Када будемо добили извјештај обавијестићемо вас.

7. —Наредите батаљону из Куча, да се стави на расположење V црногорској бригади у вези акције у Бјелопавлићима.

8. —Извјештавајте нас о ситуацији на вашем терену, како би овај штаб био упознат у циљу доношења правилних одлука за рад наших јединица.

9. —Ми се налазимо у селу Ливеровићи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник, потпуковник
Б. Л.¹

¹ Божо Лазаревић

НЛРЕТЗЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД
16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ
БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДИЈЕЛОВА БРИГАДЕ НА ПО-
ЛОЖАЈЕ СТУБИЦА — БОГЕТИЋИ РАДИ САДЕЈСТВА СА
ПЕТОМ БРИГАДОМ¹

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ
О. бр. 15
16-X-1943 год.
у 21 час

ШТАБУ X-е ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ

1) У-а црногорска бригада напала је 14-ог ов. мј. четничке банде Баја Станишића у Манастиру Острогу. Том приликом успјела је да разбије те четнике. Једна група побјеђла је у правцу Даниловграда, а друга група, заједно са познатим бандитима Бајом Станишићем и Блажом Ђукановићем склонила се је и забарикадирала у Горњем Манастиру (Острогу). У исто вријеме П-и батаљон У-е црногорске бригаде напао је њемачке камионе на цести Даниловград—Никшић.

Њемци заједно са четницима од Никшића и Даниловграда, уз садејство хаубичке и брдске артиљерије као и авијације, напали су И-и батаљон У-е црногорске бригаде на мјесту Пандурица. Овај батаљон послјије дуге борбе, која се је завршила са великим губицима за непријатеља (30 убијених Њемаца), 10 заробљених Њемаца, уништена 4 камиона, морао се је повући са цесте у правцу Манастира Острога, послјије чега су се непријатељске колоне од Никшића и Даниловграда спојиле и ослободиле цесту.

У Острогу пао је у наше руке четнички магацин: муниције, оружја, хране, санитетског материјала и војничке спреме.

У току 15-ог и 16-ог ов. мј. Њемци покушавају са јачим снагама ослободити опсједнуте четнике, али су сви покушаји одбијени уз велике губитке по непријатеља.

2) Опкољавање четника и њихових вођа Баја Станишића и Блажа Ђукановића у Манастиру Острогу, од велике је важности за читаву Црну Гору, па и за друге покрајине, јер су то бандити ранга Драже Михаиловића. Њиховим уништењем, ликвидирана би била у великоме реакција у Црној Гори.

¹ Копија оригинала без потписа, налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

3) Ми смо чули да се дијелови Х-е херцеговачке бригаде (2 батаљона) налазе на територији Рудинско-трвпачке и Бањске општине. Ради тога ово наређење важи за оне дијелове Х-е бригаде, који се налазе на поменутој територији.

Због овакве ситуације и због важности задатка којег врши У-а црногорска бригада ОДЈУЧИЈИ СМО: да се дијелови Х-е херцеговачке бригаде, који се налазе на територији Рудинско-трвпачке општине, одмах по пријему овог наређења упуте правцем: село Трепча—село Кусиде—с. Брођанац—пл. Будош—с. Медвеђе. По доласку у село Медвеђе ухватити везу са батаљоном Никшићког одреда, којм се налази на положајима Царев Мост—Стубица.

По детаљно испитаној и провјереној ситуацији поставити се на положајима: Стубица—Богетићи, са задатком да врши притисак на непријатељске снаге, које се налазе на тој просторији, у циљу олакшања положаја У-ој црногорској бригади, која брани приступе ка Манастиру Острогу.

а) На путу будите врло обазриви према четничким бандицама, а по доласку на одређену просторију држите чврсту везу са Никшићким батаљоном и не дозволите да вас непријатељ ма чим изненади.

б) Непријатеља нападати изненадно, правећи му засједе не упуштајући се у неке теже борбе. Уосталом на терену ћете најбоље оцијенити ситуацију па према томе подесите држање. Учините све да олакшате ситуацију код У-е бригаде, ако ова буде Јаче угрожена.

в) Знаке распознавања добићете од батаљона Никшићког реда са којим хватате везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба

Политком

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВЈ О БОЈЕВИМА С ЧЕТНИЦИМА НА СЕКТОРУ БЕРАНА
И ТРЕШЊЕВИКА

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
16 окт. 1943 г.
у 12 час.
Пов. бр. 23/43

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

У вези вашег наређења пов. бр. 29/43¹ извјештавамо вас о
слиједећем:

Примили смо другове из Ловћенског одреда, које смо одмах
распоредили по батаљонима наше бригаде.

Бригада после разбијања четника око Колашина, водила је
борбу са четницима и то:

Наш други батаљон био је са ударном групом око Берана,
исти је водио борбу са четницима око села Бучеви Ржаница у
близини Берана. Непријатељ је имао губитака а наплати нису имали
ни мртвих ни рањених.

Наш V батаљон је у току ноћи 10/11 водио борбу са четни-
цима на планини Лиса—Трешњевик, на којем је простору било
6—800 четника. После краће, али жестоке борбе непријатељ је
побјегао у паничном бјекству, оставивши једног мртвог коман-
дира. Наши губици један рањени и то замјеник командира чете.

Других борби нијесмо имали, једино растеривање мањих
групица око Мојковца.

Нисмо вам данас могли упутити десет другова за пратећу
чету вашег штаба из разлога што се један батаљон налази око
Берана а други у Матешеву. Послаћемо вам их првом приликом.

Данас смо обавијештени да се њемачке патроле крећу у
правцу Лијеве Ријеке а да им је главнина на Клопоту. Упутили
смо у том правцу наша три батаљона. О овоме вас је сигурно и
Штаб корпуса обавијестио.

На овом простору за нашу бригаду мобилисали смо око
83 друга, који су се добровољно јавили. Мобилизацију још ни-
смо предузели.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб бригаде
начелник, мајор
Блажо Марковић

¹ Видн док. број 96.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ НО УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ИОДРУЧЈУ ОДРЕДА

ШТАБ
ЗЕТСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА

Бр. службено
16 октобра 1943 год. у 23 ч.

ШТАБУ III НАР. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Положај

Предузели смо били мјере за прекид саобраћаја Подгорица—Лијева Ријека и срушили пут под Вежешник, али су га Њемци поправили, затим смо ми поново срушили исти пут, али су га уз јача обезбјеђења поново оправили. Долазили су са тенковима и блиндираним аутомобилима и на тај начин осигурали раднике за оправку пута. Мост није срушен, јер нијесмо имали експлозива. Покушавамо и сада са неким неупаљеним авионским бомбама, но то није сигурно јер немамо стручњака за те бомбе, а мостови су од гвожђа и троструког армираног бетона.

Према обавјештењима у Подгорици има сада око 5 (пет) хиљада Њемаца. Међу њима има доста мобилисаних из разних крајева Југославије. Они држе све положаје око Подгорице. Артиљерија им се налази на Горици, а држе положаје и на Љубовићу и Кокарицкој Гори изнад Маслина. Два њихова батаљона калазе се на Крушевцу. Поред тога имају логоре на Ђемовском Пољу у близини аеродрома; ту их има око 500 и осигуравају аеродром на коме се обично налази 5 до 8 авиона. У Дољанима од Златице до Покрајница налази се њемачка војска, која ту логорује од прије два дана и кажу да су изашли тамо ради склањања од авиона. Данас је изашло 20 камиона Њемаца на Биоче и ту су се задржали, а послали су преко Мрка једну чету од око 100 војника, која се одмах вратила на Биоче. А око 9 сати данас је прошло преко Биоча у правцу Л. Ријеке око 100 моторних возила: камиона, тенкова и мотоцикла, који се до 4 сата послје подне нијесу вратили, већ се претпоставља да су остали у Л. Ријеци. Данас је око 4 сата послје подне пошла из Д. Града¹ једна колона мања, која је имала комору око 100 грла и неколико камиона, који су одвели из Града 3 топа са којима су вјероватно данас гађали наше јединице, које воде борбу са четницима у Бјелопавлићима. Према неким обавјештењима у Подгорици има поред Њемаца око 1500 Италијана-фашиста. У Подгорици и околини има око 32 топа, и то 24 про-

¹ Даниловград

тивавионска, који су већином њемачког калибра 88 а домет до 10 км. Они су већином намјештени код аеродрома и на осталим мјестима, као код пута Подгорица—Колашин на излазу из Подгорице, код Љубовића и др. Сви ови топови имају склоништа у пољу (ископане ровове) у које се склањају, када нијесу у дејству. На Горици се налази једна батерија од 4 топа калибра 105, чији је домет 10 км (то су југословенски). Горица је утврђена доста добро. Прво има жицу, затим један ров у коме се налази пјешадија, која има поред пјешадиског наоружања и неки бацач пламена, а наврх Горице налази се артиљерија. На Тријепчу и Вранићким Њивама налазе се Италијани-фашисти.

Са IV пролетерском бригадом нијесмо хватали везе. Послали смо курире, али се нијесу вратили. Добили смо неко писмо са којим су се обраћали на неке другове у позадини, те смо их ми извијестили о стању на терену овога Одред. Уколико од њих добијемо извјештај или дођу курири одмах ћемо вас обавијестити.

Са дијеловима V црногорске Н. О. ударне брђгаде ухватили смо везу. Батаљони V бригаде налазе се на линији: Стубица—Острог—Незброј—Кула—Стропник—Градац и Сретна. Прекјуче су заузели Доњи Манастир, а у Горњем Манастиру држе у блокади Баја Станишића, Блажа Ђукановића и још неке главаре. Уништили су 2 њемачка камиона. Од четника је заплијењено: 1 тешки бацач, 1 тешки митраљез, 1 лаки бацач и много муниције. Ми са једним батаљоном овога Одред држимо положаје: Сретњу, Слатину, Ковачке долове, Лаће и друге положаје поврх Мартинића а у Сретњој се повезујемо са 4-тим батаљоном V бригаде. Јаков Јововић са својом четом налази се у Косићу, ради на мобилизацији, али му слабо успијева сем што поред његових ранших четника силом мобилише.

Из Васојевића има сада у Кучима око 50 четника, који са четницима из Куча, Брскута и Братоножића одржавају везе са Њемцима у Подгорици и успјели су да у Кучима успоставе њихову власт. Поред четника, из Васојевића бјеже и поједине породице и то преко Братоножића или Брскута за Куче или Подгорицу.

У Кучима има око 300 четника јер су дошли неки из Васојевића, а из Братоножића и Брскута били су до прије неки дан па су се поново вратили у Брскут и Братоножиће. Међу овим у Кучима има доста присилно мобилисаних. У Кучима су примили 55 пушака од Њемаца. Њемци су позвали у Подгорицу

Томаша Грујовића² и Мила Башовића³, да би и у Пиперима могли нешто организовати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политкома
Спасо⁴

Командант
Вој. Тодоровић"

БР. 117

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ВАСОЈЕВИЋКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О СТАЊУ И РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА

ШТАБ ВАСОЈЕВИЋКОГ
УДАРНОГ БАТАЉОНА

Бр. Сл.
Даспиће

16-X-1943 г.
у 9 часова

КОМАНДАНТУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Примили смо знању Ваше наређење од 16 октобра 1943 г.¹. Наш батаљон размјештен је у селима Даспиће—Заграђе, и то: У Даспићу 3 чете, у Заграђи једна. Наша чета у Заграђу одржавала је до сада везу са II бат. IV црногорске, који се налази у Горажду. У селима десно од нас: Калудра, Ровца, Петњик, Ржаница не налази се наших јединица са којима би били у вези.

Правци извиђања наших јединица у селима Даспићу—Заграђу су косе изнад и десно од села. Извиђачке патроле шаљемо изјутра у пет сати, док ноћу држимо само страже у селу око логора. Што се тиче непријатеља он се према обавјештењима налази по већим и мањим групама у планини села Понице. Наша четврта чета јуче је била у акцији у саставу II бат. IV ц. б. Том приликом, наши борци заробили су четири четника.

Из села Заграђа налази се још прилично велики број, око 40 њих у шуми док из овог села има свега 10, који се још нијесу пријавили. Наш батаљон прилично је разводњен новодошљима који су већином без оружја, док су старе партизане повукли на разне дужности у позадину. Велики број је расту-

² Томаш Грујовић, један од организатора и вођа сепаратиста и сарадник са окупатором. Стријељан од бораца Пете ударне бригаде у селу Копиље октобра 1943 године.

¹ Мило Башовић, по пресудн Војног суда при Штабу Зетског НОП одреда стријељан као народни издајник у Пиперима јануара 1944 године.

⁴ Спасо Дракић

⁵ Војин М. Тодоровић

¹ Редакција није успјела да пронађе докуменат.

рен у патроле, за курире итд. — Осим тога у болници се налази што рањених што болесних 12 и овдје има 7 болесних који стално леже.

Према томе, наш батаљон, с обзиром на садање стање у њему, засад као батаљон не би могао извршити неки тежи задатак. Усто треба узети још у обзир да је људство прилично заморено, отуда и честа побољевања.

За ова три дана, колико смо овдје, трудили смо се да се људство одмори, нахрани и опере. —

Података о непријатељу у правцу Рожаја немамо, но ћемо се преко позадинаца постарати да дознамо, о чему ћемо одмах обавијестити. У саставу нашега батаљона налази се један пратећи вод бацача са два тешка оруђа м. 35—81 мм, али без бомби основних и допунских пуњења, те би нам то хитно требало послати. Исто тако имамо 12 итал. пушкомитраљеза „Бреда“ без уља и са врло мало муниције што нам је такође хитно потребно да се пошаље.

С другарским поздравом

С. Ф. — С. Н.

»
Полит^чки комесар
Милорад Ћулафић

БР. 118

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
17 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДВА БАТАЉОНА ПЕТЕ БРИГАДЕ НА
ПРАВАЦ БИОЧЕ—КУЧИ—ЗЕТА ЧИМ ЛИКВИДИРАЈУ ЧЕТ-
НИЧКУ БАНДУ БАЈА СТАНИШИЋА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 101
17 октобра 1943 год.
у 24 час.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1. — У ситуацији на овој просторији посљедњих дана није било битних промјена.

12 октобра о. г. примијећене су извјесне арбанашке снаге на просторији око Мурина (комуникација Пећ—Андријевица) ради затварања овога правца ми смо дио снага II далматинске ударне бригаде концентрисали на просторији око Андријевице, с тим што је један батаљон ове бригаде пребачен на положаје око

Мурина. Овај батаљон је у току 13 и 14 ов. мј. водио борбу са Арнаутима и овладао Сјекирицом (к. 1989).

Ми смо Вас у јучерашњем нашем наређењу¹ извијестили о појави њемачких снага око Клопота и Јаблана, као и о мјерама које смо у вези овакве ситуације предвидјели. Јутрос 17 ов. мј. 5 лаких тенкова италијанског модела појавили су се на друму код Јабуке (југозападно од Матешева). Наши борци напали су ове тенкове и уништили два, док су остала три успјела да се извуку. Иначе наше јединице још нијесу ступиле у додир са непријатељским јачим снагама.

2. — Из вашег извјештаја пов. број 28 о разбијању италијанске дивизије „Тауринензе“² види се да су јединице V бригаде показале небудност и несналажење у ситуацији приликом извлачења ове дивизије, што се никако није смјело дозволити. О архиви штаба дивизије требало је такође повести више рачуна.

3. — Извијестите нас детаљно што је са четничким бандама Баја Станишића. По разбијању ових банди два батаљона V бригаде оријентишите на правац; Биоче—Куче—Зета, порушите мост на Биоче, и успоставите везу са Доњом Зетом. Ми ћемо на Биоче упутити један батаљон IV пролетерске бригаде.

Остале снаге оријентишите према ситуацији.

4. — Засада не формирати нове батаљоне V црногорске бригаде, већ их попуњавати. Да би имали тачан преглед бројног стања те бригаде, доставите нам извјештај о бројном стању људства и наоружања те бригаде.

5. — Слажемо се са формирањем трију група X херцеговачке бригаде, с тим да овим групама и даље командује штаб исте бригаде. Ми ћемо Врховном штабу предложити формирање Херцеговачке дивизије према вашим приједлозима и кадровима којима располажемо у Корпусу. За формирање ове дивизије ми ћемо дати два команданта бригаде, једног замјеника команданта бригаде и једног политичког комесара бригаде.

Новоформиране групе Херцеговачке бригаде распоредите по следећем: једну групу у сјеверној, једну у јужној а једну у источној Херцеговини.

6. — Убудуће немојте давати никакве кадрове без нашег одобрења, осим инвалида и другарица које се налазе у активу

7. — Наредите X херцеговачкој бригади да далматински батаљон који се сада налази у њеном саставу, одмах упутити преко штаба те дивизије у састав II далматинске бригаде на просторију Колашин.

8. — Извијестите нас да је успостављена веза са политичким руководством Дубровника, ради извлачења људства за

¹ Внди док. бр. 110.

² Внди док. бр. 94.

II далматинску ударну бригаду, сходно писму које смо упутили политичком руководству за Дубровник.

9. — Политичке комесаре батаљона, без нашег знања и одобрења немојте постављати.

10. — Слажемо се да се новоформирана италијанска партизанска бригада стави под нашу команду.

11. — Ми не располажемо са никаквом радиостаницом, па вам враћамо два Италијана које сте нам упутили за прихватање радиостанице. Уколико добијемо радиостаницу, послаћемо је са нашим радиотелеграфистом.

12. — Пошаљите нам опширан извјештај о војно политичкој ситуацији у Херцеговини.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

БР. 119

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 17 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА СЕК-
ТОРУ АНДРИЈЕВИЦА—ЧАКОР И О НАМЈЕРИ ЗА ФОРМИ-
РАЊЕ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСKE БРИГАДЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 103

17 октобра 1943 год.

у 24 час

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

1. Примили смо ваш извјештај од 12 октобра т. г.¹

2. — У ситуацији на овој просторији последњих дана није било битних промјена.

12 октобра ове године примијећене су извјесне арбанашке снаге на просторији око Мурина (комуникација Пећ—Андријевица). Ради затварања овога правца ми смо дио снага II далматинске бригаде концентрисали на просторији око Андријевице, с тим што је један батаљон ове бригаде пребачен на положаје око Мурина. Овај батаљон је у току 13 и 14 ов. мј. водио борбу са Арнаутима и овладао Сјекирицом (к. 1989).

¹ Види док. број 92.

Јуче 16 ов. мј. појавиле су се њемачке снаге неутврђене Јачине претходницом код с. Јаблана а главнином код с. Клопота. Ми смо одмах на тај правац упутили три батаљона IV пролетерске бригаде са задатком да ове непријатељске дијелове одбаце, а III дивизији наредили да два батаљона V црногорске бригаде, која се налазе у Бјелопавлићима, упути у правцу Клопота и тако садејствује раду јединица IV пролетерске бригаде дејством у бок и позадину непријатеља. Јутрос 17 ов. мј. пет лаких тенкова италијанског модела појавили су се на друму код Јабукe (југозападно од Матешева). Наши борци напали су ове тенкове и том приликом уништили два, док су остала три успјела да се извуку. Иначе ове наше јединице нијесу још ступиле у додир са јачим непријатељским снагама.

3. — Формирамо нову црногорску бригаду- у коју ће ући: два васојевићка батаљона, један ударни батаљон Зетског одреда, који је упућен на Биоче и један ударни батаљон Никшићког одреда. Зато упутите ударни батаљон Никшићког одреда одмах правцем ка Колашину, а ми ћемо прихватити Зетски ударни батаљон са Биоча.

За команданта ове бригаде предложили смо друга Вујадина Поповића³ па га зато упутите са Никшићким батаљоном у Колашин. Друг Вујадин нека са собом поведе неколико другова који могу бити командири и политички комесари чета.

4. — Извијестите нас детаљно о војно политичкој ситуацији на територији Ловћенског, Зетског и Никшићког одреда и у Боки.

5. — Обуставите даље формирање команди подручја, а команде мјеста сведите на што мањи број.

6. — Позовите друга Обрада Цицмила да преузме руководство војно позадинских власти за Црну Гору, Боку и Санџак. Његову садашњу дужност нека преузме његов замјеник⁴.

7. — Упутите одмах у Штаб корпуса друга поручника Стојана Жугића, који се налази у Жабљаку.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

² Шеста ударна црногорска брнгада формирана је 14 новембра 1943 годне.

³ Први командант VI црногорске бригаде био је Вељко Жижић, а Вујадин Поповић је 10 новембра 1943 год. преузео дужност в. д. команданта V црногорске ударне бригаде.

⁴ Стојан Жугић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 17 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОР-
ПУСА НОВЈ О БОЈЕВИМА ПРОТИВ НИЈЕМАЦА И АЛБАНЕЗА
НА ПОЛОЖАЈИМА АНДРИЈЕВИЦА—ЧАКОР**

ШТАБ II ДАЛМ. Н. О. У. БРИГАДЕ
17-X-1943 год.
положај.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

14 ог овог мјесеца пошли смо са два наша батаљона и једном пјешачком четом Италијана, два топа, два бацача и два митраљеза, на извршење задатка које га смо усмено добили од Команданта корпуса, то јест чишћење Мурина, Ржанице, Велике и рушење комуникације на Чакору.

Још прије нашег доласка на Муруну и Ржаницу налазило се је око 150 Њемаца и извјестан број Арбанеза¹. Одмах смо ступили у контакт са арбанашком посадом у Му[^]зини и разговарали са њима да наше присуство не значи борбу са арбанашким народом већ напротив да је наша борба кординирана са кационалном борбом арбанашког народа и да се ми само боримо против окупатора и његових слугу. Они су нам на то одговорили „да су Њемци за њих господари које они морају слушати и да вријеме за борбу против њих није још и да ће они помоћи њемачку војску у борби против сваког оног ко покуша ма што против њих”.

Ми смо исте ноћи упутили позадинце² у Плав и Гусиње да се нађу тамо на терену приликом наше акције и објасне муслиманима да смо ми партизани који водимо борбу против окупатора а не против муслимана.

15 ог овог мјесеца наше јединице пошле су на извршење задатка и то: један наш батаљон и једна мјештанска чета правцем Сјекирица, Приједолска Глава, Чакор, а други наш батаљон и једна мјештанска чета правцем, Жарски Крш, Ржаница, Велика, Чакор.

Мјештанске јединице и Италијани имали су да ликвидирају Цамију, к. 1300, Пепиће к. 1174, извјесним дијеловима пребаце се преко цесте на коту 1089, обезбиједи се према Новшићима и Јечмишту.

¹ Албанске квинслншке јединице које су биле на страни Њемаца

² Чланови Савеза комуниста и симпатизери који су политички дјеловали међу масама.

Лијева колона успјела је да очисти свој правац до Ваганица гдје су наишли на јачи отпор.

Јединице које су ишле правцем Џамија—Пепићи послје тешке и упорне борбе успјеле су да освоје Џамију. Њемачке јединице и арбанашке банде у току ноћи избиле су од Велике на Сјекирицу и тако дошле иза леђа нашим јединицама које су пошле у правцу Чакора. Тако смо морали поново оријентисати наше снаге уназад према Сјекирици да би ликвидирали ту главну доминирајућу тачку на овом правцу.

Арбанези из Плава и Гусиња предвођени њемачким старјешинама са јачим снагама напали су преко Визитора наше јединице на Џамију и Мурину.

Послије дуге борбе наше јединице су напустиле тај положај. Наше снаге су ликвидирале Њемце на Сјекирици. Борба је била тешка и ми смо имали 9 мртвих и више рањених. Сада Њемци са Арбанасима врше јаки притисак, а од Плава и Гусиња такође наваљују.

Мјештанске јединице готово и не постоје, скоро су сви побјегли кућама. Италијани се колебају, има их који се храбро боре, али су имали прилично губитака. Код народа је завладала паника и евакуисано је читаво Полимље. Мада наши држе положаје Мурина, Италијани изгледа хоће да повуку све своје снаге на војничке положаје испред Андријевице пошто они сматрају да извршење нашега задатка није могуће а одбрана Андријевице била би могућа на излазу из Сутјеске изнад села Луге што је наравно војнички исправно.

Међутим ми се налазимо у оваквој ситуацији: војска ксцрплена већ три дана се бори око Сјекирице и Жарског Крша са надмоћнијим непријатељем тако да су данас нападали на Сјекирицу из више правца у јачини од хиљаду људи међу којима већина Њемаца. Од Мурина и Визитора нападају Арнаути предвођени Њемцима. Они располажу са два топа и три бацача. Остало наоружање је прилично јако. Имају више њемачких лаких митраљеза „Шараца“. Из топова и бацача туку Полимље и то још више појачава панику. Сељаци су наоружани и протестују због изазивања Њемаца и Арбанеза.

Недалеко од нас у селу Шекулару око Новице Поповића³ има око 600—700 четника како причају позадинци, који још нијесу ништа предузели против нас али није искључено да неће.

Не само они (Шекуларци) већ и Полимљани роваре како смо дошли да их попалимо.

Повлачити се одавде по нашем убјеђењу и по убјеђењу другова позадинаца скроз би било неисправно политички јер би се код народа овога краја много изгубило а четничке банде које

³ Новица Поповић, посланик у бившој Југославији, један од идејних вођа четничког покрета у Срезу андријевичком, емигрирао.

су у шумама бројчано доста јаке омасовиле би се на овој паролу да смо дошли да изазовемо муслимане ради покоља и паљевине.

Ми мислимо да би држање ових положаја и избијања на Чакор значило распадање четника и формирање наших јединица у овом крају.

Са овим снагама којима ми располажемо нијесмо у стању извршити тај задатак.

- 1.) Непријатељ је јак и организован.
- 2.) Може да мобилише Арнауте и већ их мобилише по питању чувања границе и заштите Арнаута од Црногораца.
- 3.) Велики и растегљив фронт а наше снаге мале и слабо наоружане — недостатак југословенске муниције.
- 4.) Људство је прилично исцрпљено и страда од хладноће.

Хитно тражимо упутства за даљи рад.

Или морамо добити појачања или напустити Полимље и бранити Андријевицу ако би евентуално овамо надирали што није искључено.

Непријатељ може да има на читавом сектору око 2000—3000 људи а можда и више. '»

Свако одуговлачење погоршава ситуацију. Упутили смо позадинце на терену Плав—Гусиње тобоже да раз(зи)јају њихову мобилизацију.

Разговарајте са командантом италијанске дивизије „Венеција“ да они потпомогну нас у овој акцији. Хитно нас обавијестите о даљем раду.

Добро би било да неко од Штаба корпуса дође у Андријевицу да би имао јасну ситуацију.

С. Ф. С. Н.

Пол. комесар,
Мате Ујевих

Начелник
Мир. В. Шћепановић

Командант
Саво Бурић

Бр. сл/43
За секретара
Б. Селић

- 1) Верификација је јак и гарантован
- 2) Може да мотивише Армаду и да је мотивише
до истражујућег Плана и Заштитне Армаде и
Управоства.
- 3) Велики и расцепљив фронт о коме смо имали
и слабо наоружане бездоговорне русованске
муниције
- 4) Акција је била извршена, и сада се налази
унапред изражено учество за даљи рад.
Или морамо добити истражујућег или напредни
План и брзину Армаде, ако се авијација
обави напредом, и тако брзо извршено
Верификација може да има на тиме
сектору око 2000-3000 људи а и такође
Свако државно учество ситуацију.
Узимајући ово изводи се на основу Плана јуна који се да
развојати и такође мотивацију.

Разговарајући са Романовићем иницијативе
добили смо Велику да он потпише нас у овом
акцији. И тако нас обавезујући о даљем раду.
Добра би било да има од неке од којих да се
у Армади да се има јасну ситуацију.

С. ф. с. ж.

и. р. с. ж.
М. В. ж.
и. р. с. ж.
М. В. ж.
Романовић
С. ф. с. ж.
П. с. ж.
и. р. с. ж.
Б. С. ж.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
110 ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 18 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ
ЈЕДИНИЦАМА ЗА УПУЋИВАЊЕ ОДРЕЂЕНОГ БРОЈА БО-
РАЦА И КОМАНДНОГ КАДРА РАДИ ФОРМИРАЊА ПРА-
ТЕЊЕГ БАТАЉОНА ШТАБА КОРПУСА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. Бр. 104
18 октобра 1943 год.
у 8 час

Достављено: Штабу II пролетерске и
III ударне дивизије, штабовима бри-
гада II далматинске и IV пролетерске
и Главном штабу за Црну Гору и
Боку.

ШТАБУ

БРИГАДЕ

При овом штабу формираће се „Пратећи батаљон штаба II
ударног корпуса“. За решење овог питања

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Назив батаљона: „Пратећи батаљон штаба II ударног
корпуса“
2. Формацијски састав:
 - штаб батаљона (командант, политком, замјеник коман-
данта и замјеник комесара).
 - три стрељачке чете од по 45 бораца са командом чете.
(Чете носе редне бројеве 1, 2 и 3)
 - чета коморе (носи редни број 4)
3. За формирање овог батаљона, поред људства садашње
пратеће чете овога штаба, упутиће и то:
 - а) команданта батаљона друга Стева Драговића, досада на
служби при штабу IV пролетерске бригаде.
 - б) за политкома батаљона одредиће једног друга штаб IV
пролетерске бригаде.
 - ц) за командире 1, 2 и 3 чете пратећег батаљона упутиће
по једног друга штабови II пролетерске, IV пролетерске и V црно-
горске бригаде.
 - д) за замјеника командира 1, 2 и 3 чете Пратећег батаљона
упутиће по једног друга штабови II пролетерске, V црногорске
бригаде и X херцеговачке бригаде.

- е) упутити борце за батаљон:
- II пролетерска бригада: 12 другова (дванаест)
 - III санџачка бригада: 15 другова (петнаест)
 - V црногорска бригада: 15 другова (петнаест)
 - IV пролетерска бригада: 15 другова (петнаест)
 - II далматинска бригада: 6 другова (шест)
 - X херцеговачка бригада: 30 другова (тридесет)
 - Главни штаб за Црну Гору и Боку: 15 другова (петнаест)
4. Све наведено људство и руководиоце упутити у Штаб корпуса **одмах по пријему овог наређења.**
5. У предвиђени број бораца (тач. 3 под е) уврстити по два друга, који ће бити у формацији батаљона постављени на положаје водника и десетара.
6. За све људство упућено једновременно, послати и карактеристике за сваког појединца.
7. ЈБудство упутити са личним наоружањем и личном опремом.
- II пролетерска бригада ће са својим људством упутити и један лаки баџач (талијански), и један п. митраљез „Шарац“ са одговарајућом количином муниције.
- IV пролетерска бригада један п. митраљез са одговарајућом количином муниције.
- X херцеговачка бригада један п. митраљез „Шарац“ са одговарајућом количином муниције.
- V црногорска бригада, III санџачка бригада и X херцеговачка по један п. митраљез са одговарајућом количином муниције.
- Све ово оружје и муницију упутити са одређеним људством.
8. Сав поступак по овом наређењу има бити врло хитан.
- С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.)

Командант, генералмајор
Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 18 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИЈУ
ЈЕДИНИЦАМА ЗА УРЕДНО ВОЂЕЊЕ ОПЕРАЦИСКИХ ДНЕВ-
НИКА И РЕЛАЦИЈА¹**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 105
18 октобра 1943 год.
у 8 час.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Нашом наредбом Пов. Бр. 2/43,² којом смо регулисали основна начела вођења администрације у јединицама Корпуса у којима смо, поред осталог, предвидјели и вођење операциског дневника, предвидјели смо и вођење евиденције људства (стварање јединичних спискова).

Штабови дивизија и Главни штаб за Ц. Гору и Боку пре-контролисаће на погодан начин поступак у духу наведене наредбе.

У погледу вођења операцијских дневника дајемо ова детаљнија упутства:

1. — Овај штаб води операцијски дневник у виду кратког регистра догађаја, поређаних хронолошким редом и уз овај операцијски дневник се прикључују сва важнија документа и акта операција. Такође ће бити приложени овоме дневнику и релације, које ће доставити штабови дивизија и Главни штаб за Ц. Гору и Боку, према наведеном у овом наређењу.

2. — Штабови дивизија и Г. Ш. за Ц. Гору и Боку водиће такође операцијске дневнике, али са више детаљних података тачно по тачкама наведеним у наредби Под. бр. 2/43 хронолошким редом у опсегу дивизије. Овом операцијском дневнику прикључити релације штабова бригада, односно штабова партизанских одреда, као и сва важнија документа и акта операција.

3. — Штабови бригада водиће операцијске дневнике у форми како је досада вођено, са потпуно детаљним подацима самих операција, из којих ће се видјети: задатак сваког батаљона, положај батаљона, идеја маневра батаљона и идеја маневра цјелокупне бригаде, уколико цијела бригада учествује. На ово обратити нарочиту пажњу, јер ће [се] из ових података операција

¹ Примјерак наређења достављен Трећој ударној дивизији налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

² Види док. број 28.

моћи доцније пријети материјал за историју наших борби и искустава за наша нова правила борбе и тактике.

4. — Операцијске дневнике воде лично начелници штабова.

5. — Сваких 15 дана нижи штабови (почев од штаба баталјона) достављаће свом вишем Штабу РЕЛИАЦИЈЕ, у којима навести следеће:

а) Општи и детаљни подаци о непријатељу; његово мјесто, јачина, састав и активност у протеклих 15 дана.

б) Општи и детаљни распоред јединица и штаба за протеклих 15 дана.

в) Тактичке радње у протеклих 15 дана: кретање, становање и борба. За борбе навести: распоред непријатеља, распоред наших снага, идеја маневра, фазе борбе, општи резултат борбе, губици непријатеља у људству и материјалу, сопствени губици у људству и материјалу и општа критика и оцјена сваке појединачне акције.

г) Дејство непријатељске авијације.

д) Укупан ратни плијен и ратни трофеји.

Ове релације имају бити сваког 16 и последњег дана у мјесецу написани у Штабу и упућени истог дана »вишем Штабу.

* .

Овом приликом скрећемо озбиљну пажњу штабовима на чување архиве, јер се десило, да је Штаб III У. дивизије поново изгубио своју архиву. За ово је убудуће одговоран цијели штаб, а нарочито начелник штаба и секретар, гдје овај постоји.

Потребне податке овога наређења доставити својим јединицама и слање релације отпочети са 31 октобра т. г.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.)

Командант-генералмајор
Пеко Дапчевић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА“ ОД
18 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
О НЕНРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У НИКШИЋКОМ ГАРНИ-
ЗОНУ**

ШТАБ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА“

Број 18, 10-тог октобра 1943
сати 12,30

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Положај

Шаљемо Вам извјештај од дана 16-X, наиме извјештај је нама стигао јуче, али оно што се у извјештају наводи догодило се у току 16 и 17-X.

16-X, око 4 сата стигао је у Никшић један батаљон црних кошуља са четворо борних кола из Подгорице. Овај батаљон броји око 400 људи. Што се тиче броја Њемаца који се налазе у Никшићу, рачуна се око 500 људи. Код куће Кадовића имају три топа и то два лакша и један тешки. Десно од куће Раонића има један бацач, а лијево при Требјеси један тешки митраљез. Код гимназије на Главици има један топ са два тешка митраљеза; на Студеначке Главе има на свакој чуки по два тешка митраљеза. У правцу Капиног Поља налази се један мали топ, може бити противавионски. У једном дијелу Пореске управе се налази нека њемачка команда али се не зна каква.

У Никшићу има три чете четничке милиције. Јаки су око 400 људи. Још постоји једна чета југословенских жандарма. Горе споменути четници су силом мобилисана маса, која служи као нека градска милиција.

Према неким вијестима, које треба провјерити, Њемци су прије неколико дана напустили Уздомир.

У пољу сјеверно од Требјесе налазе се два шатора, вјероватно њемачка. На катама око спортског поља налазе се људи и положаји. Имају два топа од 100 мм у долини у близини православног гробља. У близини топова су моторизована кола за топове, неколико шатора и извјесна количина материјала. У близини пиваре се примијетила једна дванаестина Нијемаца. Према причању грађана у пивари се налази главна њемачка снага.

Јуче смо понова слали патролу тамо гдје су виђени они људи који су познавали босанске четничке вође, али од тих нема никога. Ова патрола је нашла неке партизане који су се претставили као патрола наше V дивизије?

Јутрос када смо стигли у Бршно разговарали смо са једном другарицом која је такође видјела оне који су познавали бо-

санске четнике. Она је са њима разговарала и претставила им се као ћерка једног од чувених петоколонаша из Озринића. Покушала је да их искуша ко су и шта су. Они су је питали гдје има партизана јер им тобож треба веза. Казали су да су разбијени у некој борби са четницима. Она им је одговорила у шали; ви сте дробњачки четници. Они су јој одговорили: ако те ухватимо видјећеш ко смо. Нијесмо ми четници. Наша извидница која је стигла овдје у пет сати јутрос видјела је када су прошли из Никшића четири камиона и двоје оклопних кола. Зауставили су се пред Пандурицом и одмах су отворили ватру. Још немамо извјештаја од 4 батаљона који се налази на том положају.

У вези смо са батаљоном Никшићког одреда који је јутрос стигао. Они ће координирати у акцијама са нашим батаљоном који се налази од Градца до Жировнице.

Политком
М. Вуковић¹

Командант
Равнић-

БР. 124

»

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПОКРЕТ ПРАВЦЕМ ПИПЕРИ—ВЈЕ-
ТАРНИК СА ПЕТОМ ЦРНОГОРСКОМ НОУ БРИГАДОМ У
ЦИЉУ НАПАДА НЕПРИЈАТЕЉА СА ЛЕЂА**

Врло хитно

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 110
19 октобра 1943 год.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Код нас се ситуација измијенила¹, јер непријатељ са доста јаким снагама напада на нас са три правца. Са правца Рожаја, са правца Андријевице, који град већ туче непријатељска артиљерија и са правца Лијеве Ријеке, гдје се борбе воде на просторији Хан Гаранчића—Пајков Вир. Непријатељске снаге на последњем правцу су јачине од око 1200 четника, Њемаца и италијанских фашиста са неколико бацача и неколико топова

¹ Милан Вуковић

⁸ Карло Равнић

¹ Види док. број 120 и 129.

Ова колона је моторизована. У вези овакве ситуације, а у циљу уништења ове групе као и разбијања четничке мобилизације на просторији Кучи — Братоножићи — Лијева Ријека

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да одмах по пријему овог наређења кренете са V бригадом правцем: Пипери—Вјетарник и ударите непријатељу у леђа, у циљу уништења истог.

2. Да срушите мост на Биоче и порушите комуникацију Биоче—Вјетарник да би спријечили извлачење непријатељске моторизације.

3. Бригада се мора кретати усиљеним маршем, јер ми морамо паралисати овај непријатељски крак.

4. Приликом доласка бригаде у Братоножиће мобилисати све наоружано људство из Братоножића и Куча у борби против Њемаца и италијанских фашиста, како смо ми то урадили у Андријевици и Беранама.

5. Од вашег доласка зависи да ли ће се четници поново помоћу Њемаца вратити у ове крајеве, или ћемо ми разбијајући ту Њемце и четнике, узети овај крај под потпуни свој утицај.

Напомињемо вам да IV пролетерска бригада већ неколико дана води тешке одбранбене бојеве на правцу Матешево — Лијева Ријека и да [је] у тим бојевима имала прилично жртава, које ће се повећати ако ви закасните.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ЗА ФОРМИ-
РАЊЕ ДРУГЕ БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 106
19/X 1943 год.
у 10 час

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ШТАБУ II БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“
Г. Ш. ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

Од јединица италијанске дивизије „Тауринензе“ формирамо
„II бригаду алпинаца „Тауринензе“. За ријешење питања фор-
мације ове бригаде и њено увођење у живот и борбу против
Њемаца и њихових помагача.

НАРЕЂУЈЕМО:

- 1.— Службени назив Бригаде: „II бригада алпинаца „Таури-
нензе“.
- 2.— Формациски преглед:
 - а) Штаб бригаде (оперативни дио штаба, помоћни дио
штаба и пратећи вод).
 - б) Три батаљона: 1 батаљон „Ивреја“, 2 батаљон „Га-
рецио“ и 3 батаљон „Зони“.
 - ц) Садашње укупно бројно стање људства: 700 бораца.
 - д) Интендантура бригаде и санитет бригаде.
- 3.— За команданта бригаде именујемо мајора РАЈНЕРИЈА,
за замјеника команданта капетана ПРУДЕЈА.
- 4.— За начелника штаба поручника БЕРИЕРА.
- 5.— За референта бригадног санитета поручника Др ФОР-
НИЈА.
- 6.— За ветеринара поручника КАСТЕЛИЈА.
- 7.— Интенданта и обавјештајног официра именовати овај
Штаб накнадно и упутити у Штаб бригаде.
- 8.— За команданте батаљона именујемо:
 - Батаљон „Ивреја“: капетана БАРБЕРИСА,
 - Батаљон „Гарецио“: капетана ГАРЕЦИА,
 - Батаљон „Зони“: капетана ЗОНИА.

9.— Команде чета именоване сам Штаб бригаде алпинаца „Тауринензе“ и извијестити овај Штаб.

10.— Бригада ће извршити формирање до 19 октобра т.г., када ће се од стране овога Штаба извршити преглед и смотра.

11.— Бригада остаје, до даљег наређења, под непосредном командом и руководством Штаба корпуса.

12.— Интендантура бригаде ће се повезати непосредно са интендантом овога Штаба и снабдијевање вршити по постојећим наређењима за интендантуре бригада Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије.

13.— Санитет бригаде ће се повезати са референтом санитета овога Штаба и са санитетом IV пролетерске бригаде у погледу рада и снабдијевања санитетским материјалом.

14.— Све офицере, подофицере и борце II БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“ позивамо на немилосрдну и истрајну борбу против њемачких поробљивача, у борбу за ослобођење свих поробљених народа Европе од мрског њемачког фашизма, у борбу за слободу италијанског народа и народа Југославије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.)

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 126

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ АЛПИНАЦА ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ГОРЊЕ И ДОЊЕ ЛИПОВО И ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КОЛАШИН—МОЈКОВАЦ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 113
19 октобра 1943 год.
у 18 час.

ШТАБУ БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“¹

На дан 20 октобра т.г. у 5 часова, пребаците свој 1 батаљон из гарнизона Колашин у село Војковићи (око 4 км северо-западно од Колашина).

¹ Ова бригада је формирана од дијелова разбијене италијанске дивизије „Тауринензе“, који су пребачени са просторије Црквнице—Грахово у Колашин. О формирању ове бригаде видн док. број 125.

Задатак батаљона: затварање и обезбјеђење правца Г. и Д. Липово ка Војковићу и комуникацији Колашин—Мојковац, шаљући дневне патроле ка к. 1452 и к. 1490 и до школе у с. Требаљево. Патроле имају кренути сваког дана у 5 часова и стићи до одређеног мјеста, и онда се повратити у базу батаљона.

Батаљон ће се смјестити у самом селу и извршити сигурно, како дневно тако ноћно обезбјеђење.

У с. Требаљево налазиће се наш један батаљон, и преко њега нам послати извјештај о смјештају батаљона у селу. Извјештај послати 20 октобра до 10 часова.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
(М. П.) командант, генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 127

•
»

**САУЧЕШЋЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
19 ОКТОБРА 1943 ГОД. БОРЦИМА И ОФИЦИРИМА ИТАЛИ-
ЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“, ПОВОДОМ ЈУНАЧКЕ СМР-
ТИ КАПЕТАНА РИВЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
19 октобра 1943 год.
у час

БОРЦИМА И ОФИЦИРИМА ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

Беране

Изјављујемо вам наше саучешће поводом смрти на бојном пољу у борби против њемачких завојевача, патриоте капетана Риве¹.

Ми позивамо све италијанске војнике и официре да слиједе свијетли примјер капетана Риве, који није жалио ни свој живот за част и слободу своје домовине. Примјер његовог патриотизма, храбрости и оданости треба да надахне духом не само његове

¹ Рива Марно, капетан из италијанске дивизије „Венеција“, први је од официра прешао на страну НОВЈ и храбро се борио као командант батаљона. Погинуо у борби за Колашин почетком октобра 1943 године.

војнике, већ све италијанске војнике и официре дивизије „Венеције“.

Нека је слава хероју и патриоти италијанског народа капетану Риви.

Смрт њемачким окупаторима.

С.МРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

У име бораца и официра II корпуса	командант
Политички комесар	генералмајор
(М. П.)	Пеко Дапчевић

БР. 128

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И 110 ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПЕТОЈ ЦРНО- ГОРСКОЈ НОУ БРИГАДИ ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ПРАВЦУ ЛИЈЕВЕ РИЈЕКЕ II ЗА КООРДИНАЦИЈУ СА ЧЕТВР- ТОМ ПРОЛЕТЕРСКОМ БРИГАДОМ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 114
19 октобра 1943 год.
у 21 час

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ (за V црногорску бригаду)

Ситуација: Непријатељ је са три правца кренуо у напад према нама и то:

1. Главни правац: Вјетарник — Лијева Ријека и Матешево.
2. Помоћни правац: Плав — Мурина — Андријевица, и
3. Помоћни правац: Рожај — Врбица — Полица — Беране.

На главном правцу непријатељ уводи снаге и успио је данас да овлада линијом положаја: Вељи Ивани — Хан Гаранчић — Ријека Опасаница. Непријатељ има јаку артиљерију и јаче теже наоружање. Углавном се држи комуникације, са мањим наслонима у ширини око 5 километара, источно и западно од цесте Лијева Ријека — Матешево.

На помоћним правцима непријатељ је сузбијен и задржат.

Непријатељ има намјеру, по нашој процјени, да што прије овлада раскрсницом Матс-шево, да концентрично нападне Беране као центар дивизије Венеција и евентуално једним мањим краком продре на правац Колашин.

Наша IV бригада ће, по нашем последњем задатку и наређењу бранити упорно положаје јужно од Матешева.

Како смо сазнали да се налазите у области Роваца, то најхитније поступите по следећем: усиљеним маршем крените са мјеста гдје вас затекне ово наређење најкраћим путем у област Лијеве Ријеке и нападните непријатеља на његов лијеви бок и позадину, координирајући одбрани јединица IV пролетерске бригаде. Стога одмах предузети успостављање везе са штабом IV пролетерске бригаде у области Матешева, а енергично захватити непријатеља са запада и југа, како бисмо приступили уништењу његовом у уском појасу дуж комуникације.

Ваш задатак је од велике важности и одлучиће: да ли ћемо одржати раскрсницу Матешево и да ли ћемо непријатеља уништити на његовом најважнијем правцу, а тиме омогућити и транспорт материјала италијанске дивизије Венеција комуникацијом: Беране — Андријевица — Матешево — Колашин.

Везу са нама одржавати преко штаба IV пролетерске бригаде у с. Матешеву.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!*

»

(М. П.)

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

БР. 129

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛОЖАЈИМА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ

НАЧЕЛНИК ШТАБА
II УДАРНОГ КОРПУСА
19-X-1943 г.
У 11,30 ч.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

1.— У току јучерашњег дана надмоћније непријатељске снаге јачине око 800 Нијемаца и око 1.500 мобилисаних Арнаута са дијелом регуларне арбанашке фашистичке војске напали су положаје II далм. бригаде. Након тешких борби у којима су Нијемци имали око 70 мртвих и велики број рањених, Нијемци су успјели да овладају линијом: Јелизова Коса — с. Улотина — Висибаба (к. 1598) — Сјекирица.

Š T A B
II UDARNOG KORPUSA
NOV Jugoslavije

Br. 114
19 oktobra 1943 god.
21 čas

МНО. ОДР. Ј.
АПЕР. НАРОДНО-ОСВОЈИТЕЛНИ РАТ
Бр. 114
19.10.43

Штабу III Ударне дивизије
/за V црногорску бригаду/

Ситуација: Непријатељ је са три правца кренуо у напад према нама и то:

1. Главни правац: Вјетреник - Лијева Ријека и Матешеве,
2. Помоћни правац: Плав - Мурина - Андријевица, и
3. Помоћни правац: Рожај - Врбица - Пољице - Беране.

На главном правцу непријатељ уводи снаге и успио је данас да овлада линијом положаја: Вежи Ивани - Хан Гаранчић - Ријека Опасаница. Непријатељ има јаку артиљерију и јаке теже наоружање. Углавном се држи к комуникације, са малим наслонима у ширини око 5 километара, источно и западно од цeste Лијева Ријека - Матешеве.

На помоћним правцима непријатељ је сузбијен и задржат.

Непријатељ има наміјеру, по нашој процјени, да што прије овлада раскрсницом Матешеве, да концентрично нападне Беране као центар дивизије Венеција и евентуално једним мањим краком продре на правац Колашин.

Наша IV бригада ће, по нашем последњем задатку и наређењу бранити упорно положаје јужно од Матешева.

Како смо сазнали да се налазите у области Роваца, то најбитније поступите по следећем: усилењем маршем крените са мјеста гдје вас ватекне ово наређење најкраћим путем у област Лијеве Ријеке и нападне непријатеља на његов лијеви бок и позади у, координирајући одбрани јединица IV пролетерске бригаде. Стога одмах предузети успостављање везе са штабом IV пролетерске бригаде у области Матешева, а енергично захватити непријатеља са запада и југа, како бисмо приступили уништењу његовом у уском појасу дуж комуникације.

Ваш задатак је од велике важности и одлучиће: дали ћемо одржати раскрсницу Матешеве и дали ћемо непријатеља уништити на његовом најважнијем правцу, а тиме омогућити и транспорт материјала италијанске дивизије Венеција комуникацијом: Беране - Андријевица - Матешеве - Колашин.

Везу са нама одржавати преко штаба IV пролетерске бригаде у с. Матешеву.

Смрт фашизму - слобода народу!

Командант
Дивизије

Р. Стојановић

Наше јединице држе сада линију: Бели Крш — Зелетин (к. 2033) — Луге — Пишево.

На овој линији организовали смо одбрану Андријевице укључивши ту и два италијанска батаљона са цјелокупним наоружањем и једном брдском батеријом. Порушили смо цесту од Сућеске до Луке и на тај начин овај друм направили неприступачним за непријатељску моторизацију. На самим положајима приступљено је укопавању и утврђивању аутоматских оруђа, бацача и артиљерије.

Вјерујем да ћемо на овој линији моћи задржати непријатеља, уколико непријатељ не би добио већа појачања.

2.— На просторији с. Шекулара Новица Поповић има око 600—700 организованих четника. Он досада није ништа предузео против нас али постоји могућност да он пропусти њемачке снаге преко Шекулара, чиме би омогућио Нијемцима да пресјеку комуникацију Беране — Андријевица и да нам се појаве у бок и позадину. До сада није било ништа учињено да се ухвати веза са Поповићем и испита његово држање у случају да Нијемци крену тим правцем. У сваком случају Поповић не би дозволио присуство било каквих наших снага на његовој просторији, што знатно отежава нашу ситуацију.

Поред тога постоје четничке банде у с. Кути, с. Коњухе, и с. Краље, које већ припуцавају на наше поједине борце, који се крећу тим просторијама.

Све ово утиче на становништво Андријевице и околине врло негативно, па је на овој просторији донекле завладало паничарско расположење, које је још појачано паљевинама, које су Нијемци извели у читавом Полимљу.

3.— Ударна група око Берана водила је у току јучерашњег дана и јутрос жестоке борбе око Полице, изгледа са арнаутским бандама командованим од Нијемаца. Ове банде одбијене су у току јутрошњег напада [од] наших јединица на том правцу. Детаљнијих података о овим борбама још немамо.

4.— Пошто II далматинска бригада има свега око 400 бораца, то сам за осматрање правца према Шекулару наредио ударној групи да упути једну чету у с. Марсенића Ријека, а једну чету Италијана да да италијански батаљон из Берана. Ове двије чете имају задатак извиђања и прикупљања података о евентуалном кретању непријатеља овим правцем, као и пружања потребног отпора до доласка наших јачих снага. Незгода је у томе, што се ове снаге не могу упутити на положаје око Шекулара за затварање тога правца, јер то не дозвољавају Поповићеви четници, већ се морају оставити у осматрајућем положају око с. Марсенића Ријеке, па према томе присуство ових наших снага на тој просторији не решавају проблем затварања тога правца.

5.— Јединице Андријевичког батаљона, које се налазе расурене по водовима и десетинама на просторији Андријевица —

Плав — Гусиње, нису досада узимале никаквог учешћа у нашим операцијама, нити се за ово могу употребити, јер су скроз неодлучне. Покушаћу да ове снаге прикупим и да им дам задатак сходно ситуацији.

6.— Командант италијанских снага у Андријевици пуковник Клементи за цијело ово вријеме држао се резервисано у погледу садејства његових јединица са нашим и саботирао наређења која је од штаба бригаде у том погледу примао. Изгледа да је штаб италијанске дивизије „Венеција“ сам увидио његову неспособност и неодлучност, јер га је синоћ око 21,00 час позвао у Беране и смијенио са тога положаја, а на његово мјесто поставио мајора Пиву из штаба те дивизије.

7.— Ми ћемо положаје око Андријевице бранити под сваку цијену, док се не створи могућност да нам се пошаље појачање, након чега би предузели противнапад комбинујући га са дејством према Плаву и Гусињу. Вјерујем, да би имали успјеха и да би одбацили непријатељске снаге са овога правца, након чега би предузели потребне мјере за осигурање ове просторије, што би политички позитивно утицало на становништво ове просторије и омогућило ширу мобилизацију у овом крају. *

8.— Ја сада са командантом бригаде и командантом италијанских трупа у Андријевици идем на положај, Ддје ћу лично испитати ситуацију и одредити детаље у организацији положаја за одбрану Андријевице. Досада још нисмо примили извјештаје батаљона о дејствима непријатеља у току овог дана. Изгледа да непријатељ врши извјесна прегруписавања и да ће након тога продужити са нападом, а за сада дејствује само слабијим снагама.

9.— Друг Саво Јоксимовић саставио је летак у којем позива Васојевиће у борбу против Нијемаца и Арнаута. Летак се сада умножава.

10.— Наредио сам да се наши камиони, као и бензин и нафта пребаце из Берана у Колашин.

11.— Уколико ситуација буде дозвољавала намјеравам да сутра одем у Беране у циљу обједињења дејства обију група к расправљања појединих питања са штабом италијанске дивизије „Венеција“.

12.— Баш сада стигао је извјештај да Нијемци врше жесток капад на правцу Јелизова Коса — Желетин. Досада су њихови напади одбијени уз осјетне губитке за Нијемце.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба
II ударног корпуса,
Руди Приморац

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД
19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE НОУ
БРИГАДЕ, БРИГАДИ „АОСТА“ И НИКШИЋКОМ НОП ОДРЕ-
ДУ ЗА САДЕЈСТВО СА ЧЕТВРТОМ ПРОЛЕТЕРСКОМ БРИ-
ГАДОМ НА ПРАВЦУ БИОЧЕ—ЛИЈЕВА РИЈЕКА И ЗА НА-
ПАДЕ НА ОКУПАТОРА КОЈИ КОМУНИЦИРА НА ЦЕСТИ
НИКШИЋ—ПОДГОРИЦА**

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
О. Бр. 16
19.X.1943 г.

ШТАБУ V БРИГАДЕ, „АОСТИ“ И НИКШ. ОДРЕДУ

V црногорска бригада напала је 14 ов. мј. четничке банде Баја Станишића на просторији Ман. Острога и Вражегрмаца. Послије краће борбе, први батаљон ове бригаде разбио је ове банде, на јуриш заузео Д. Манастир и блокирао Г. Манастир у коме је покушао наћи уточиште Бајо Станишић, Блажо Ђукановић са још 52 војника из њихове пратње.

У току 14, 15 и 16 ов. мј. Нијемци су покушали да ослободе ове бандите из блокаде, и напали су јачим снагама са правца Даниловград — Богетићи и са правца Никшић — Крстац—Острог. У овом нападу употребљене су двије батерије топова и тенкови. Са Нијемцима су нападали и четници Јеврема Шаулића и Сима Мијушковића.

У жестоким борбама које су се развиле на сектору Стубица—Крстац—Башина Вода—Острог, батаљони V бригаде нанијели су непријатељу велике губитке у мртвим и рањеним и успјели да одбију све непријатељске покушаје да заузме Острог. Убијено је преко 40 њемачких војника, заробљено ...18 њемачких војника, уништена су 3 камиона и један луксузни ауто, заплијењен је Један топ и један камион топовских граната. Послије овога Нијемци су били принуђени да се повуку ка Даниловграду.

Бајо Станишић и Блажо Ђукановић, под притиском блокаде били су принуђени на капитулацију са свим људством које се затворило у Г. Манастиру. Ова два позната црногорска зликовца са једним бројем изразитих издајника и зликоваца из ове групе убијени су одмах¹, док је остатак из ове групе ослобођен, пошто је доказано да су били заведени и нијесу у злочинима учествовали.

¹ Списак убијених види у док. број 131.

Од четника је заплијењен следећи материјал: 2 тешка бацача, 1 митраљез, 1 пушкомитраљез, око 50 пушака, 100.000 метака, 2 лака бацача, 4 радио апарата, 2 радиостанице, двије четничке заставе, већа количина санитетског материјала, животних намирница и друга ратна спрема.

Од Подгорице је кренула једна моторизована њемачка колоне у правцу Лијеве Ријеке и до 16 ов. мј. својим предњим дијеловима избила на Јаблан. Такође су извјесне њемачке снаге кренуле од Пећи и предњи дијелови избили на Муруну. Вјероватно да непријатељ врши овај покрет у циљу напада на наше јединице на просторији Лијева Ријека—Матешево—Колашин—Беране, као и на јединице италијанске дивизије „Венеција“ у Беранама, која се придружила нашој борби против Нијемаца.

У Никшићу непријатељски гарнизон је јак око 600 Нијемаца, 200—300 италијанских фашиста и око 200 четника Јеврема Шаулића.

У Подгорици и околини налази се око 5000 Нијемаца и 1 батаљон италијанских фашиста.

Васојевићки четници су разбијени, а њихов вођа мајор Лашић побјегао је од јединица IV црногорске бригаде, са 50 другова у правцу Куча и Подгорице.

»

Ради предње ситуације, у циљу што успјешнијег дејства на непријатеља и уништавање његове живе силе на комуникацијама

НАРЕЂУЈЕМО:

1. V црногорска бригада: пребациће одмах два батаљона правцем: Гостиље—Радовче, Ријека Пиперска—Братоножићи (просторија Клопот—Пелев Бријег). Са ове просторије напасти непријатељске колоне које се буду кретале друмом Биоче—Лијева Ријека, потпуно угрозити непријатеља на овој комуникацији, порушити детаљно овај друм и све објекте на њему, и тако олакшати ситуацију IV црногорске бригаде која је добила задатак да непријатеља напада на правцу Колашин—Лијева Ријека. До доласка ових батаљона на просторију одређену ситуација се може измијенити, зато прилагодити акције према ситуацији која се затече и како је најкорисније по резултате успјешне борбе против непријатеља, са овим батаљонима нека пођу два члана штаба бригаде који ће координирати рад. Под своју команду ставити и батаљон Зетског одреда којег ће наћи на терену. — Остали батаљони ове бригаде са четом пратећих оруђа, као маневарска група, контролисати ће просторију Бјелопавлића и Пипера, угрожавати комуникацију Подгорица—Никшић и на истој на погодним мјестима приређивати засједе њемачким колонама, разбијати остатак четничких банди, вршити мобилиза-

цију људства итд. У ову сврху батаљоне смијестити на просторију Мартинићи—Црнци. Везу тијесну одржавати са батаљонима италијанске бригаде „АОСТА“ на просторији Винићи—Острог.

2.— **Италијанска бригада „Аоста“**, два батаљона са штабом бригаде пребацити на просторију Винићи—Сретња, са задатком затварање ових праваца од Даниловграда и р. Зете одржавајући тијесну везу са батаљонима V бригаде у Мартинићима. — Два батаљона оставити на просторији Бршно—Међеђе—Ман. Острог са задатком затварања правца од Никшића у правцу Каблене Главне и Жупе од Богетића у правцу Острога. Тијесну везу одржавати са батаљонима Никшићког одреда који ће се налазити: један батаљон на положајима Градац—Опаљена Грета према Жупи а један батаљон на просторији Међеђе—Пјешивци. Са овим батаљонима тијесно сарађивати.

3.— **Никшићки одред**: са једним батаљоном са просторије Градац—Опаљена Грета затворити правце према Жупи и Лукову од Никшића одржавајући тијесну везу са итал. батаљоном у Бршну, — а са једним батаљоном који се сада налази на просторији Пјешиваца и с. Међеђе нападати непријатеља на комуникацији Крстац—Стуба—Царев Мост. Овај батаљон одржаваће везу са итал. батаљонима Бршно—Међеђа—Острог.

4.— Све јединце морају бити будне према непријатељу и добро се обезбјеђивати на мјесту логоровања.

5.— Снабдијевање вршити са терена преко интенданата.

6.— У случају јачег непријатељског притиска оријентисати се одбраном према Мартинићима—Гостиљу.

7.— Овај штаб ће се налазити у манастиру Пиперска Ћелија гдје му слати редовно извјештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Начелник,
п. пуковник
Божо Лазаревић

Командант,
пуковник
Радован²

(М. П.)

⁸ Ралован Вукановић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД
19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЛИКВИДАЦИЈИ ЧЕТНИЧКЕ ГРУПЕ
БАЈА СТАНИШИЋА И БЛАЖА ЋУКАНОВИЋА У МАНА-
СТИРУ ОСТРОГУ**

ШТАБ
Ш У. ДИВИЗИЈЕ Н.ОВ.Ј.
Пов. Бр. 41
19-Х-1943 г.
у 21 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Примили смо ваше писмо бр. 77 од 14 октобра, бр. 80' од 13 октобра и бр. 96² од 16 октобра т.г.

2—14 ов. мј. са V бригадом извршили смо напад на четничке банде Баја Станишића на просторији Манастир Острог—Враже-грмци—Винићи. Распоред бригаде за напад био¹ је сљедећи: 1 батаљон као засједа на друму Крстап—Стубица, 1 батаљон нападао је директно на Доњи и Горњи Манастир од правца Ба-шиних Вода и Међеђе, 2 батаљона нападала су просторију села источно и југоисточно од Манастира, један батаљон у резерви.

Послије краће борбе, четници на просторији Острога били су разбијени, јер је батаљон који је вршио напад брзим препадом заузео Доњи Манастир и донекле постигао изненађење непријатеља. Један дио четника побјегао је у правцу Зете док је други дио са Бајом Станишићем и Блажом Ћукановићем у том био онемогућен и побјегао је у правцу Горњег Манастира, у Манастиру се затворио и продужио са отпором. Наше чете направиле су уску блокаду око Манастира и тако онемогућиле сваки испад или бјекство из овога.

У току 14, 15 и 16 ов. мј. Њемци су јачим снагама извршили напад на положаје наших батаљона на сектору Стубица—Крстап—Острог. У овом нападу употребили су двије батерије топова, неколико тенкова и два авиона типа „Месершмит“. Са Њемцима су нападали и четници Јеврема Шаулића и Сима Мијушковића. Њемци су нападали јачим снагама правцем од Даниловграда преко Богетића и Крсца и слабијим снагама од Никшића преко Стубице и Башиних Вода. У жестокиим борбама између батаљона V бригаде и Њемаца које су трајале 3 дана, са циљем непријатеља да ослободи бандите из Манастира, наше

¹ Види док. бр. 100.

² Види док. бр. 110.

јединице показале су неизмјерну храброст и издржљивост и све непријатељске нападе одбиле уз веће губитке по непријатеља. Њемци су имали сљедеће губитке: преко 40 мртвих, 18 заробљених од којих 8 Талијана, ... већи број рањених, уништена су 3 камиона и 1 луксузни ауто, заплијењен 1 топ 75 мм. који је уништен јер није био за брдски транспорт и 1 камион граната топовских без упаљача, 2 њемачка пиштоља, неколико пушака и друге спреме.

Њемци су, претрпјевши губитке и пошто су сви покушаји продора према Острогу одбијени отступили у правцу Даниловграда и Никшића. Са њима су отступили и четници Шаулића и Мијушковића. За све вријеме ових борби блокада око Манастира била је чврста иако под тешком артиљеријском ватром. Упорност наших бораца и одбијање Њемаца сломили су морал Острошке четничке групе, и 18 ов. мј. у 13 час. била је принуђена да капитулира. Бајо са три рођака није хтео да напусти Манастир, а Блажо Ђукановић са 49 четника напустио је Манастир и предао се. Наши су одмах направили напад на Баја, продрли унутра и убили Баја и још тројицу који су са њим остали у Манастиру. Блажо Ђукановић и један дио изразитих зликоваца из његове пратње одмах су погубљени. Под посебном тачком доносимо списак погубљених. Један дио за које смо сматрали да нијесу неки кривци, а већином су из Бјелопавлића, ослободили смо. Међу овом групом налазило се и 13 Италијана.

Од четника је заплијењен сљедећи материјал: 2 тешка бајача, 2 лака бајача, 1 тешки митраљез, 1 пушко-митраљез, 100 сандука муниције, 4 радио апарата и 2 радио станице, све неисправне, 2 четничке заставе, 1 магацин разних намирница и нешто војничке спреме, 300.000 лира.

Батаљони који су нападали четнике на просторији Вражегрмаца, наишли су дана 14 ов. мј. на јачи отпор у село Виноје, али је тај отпор био савладан и четници разбијени. Сада наши батаљони чисте Бјелопавлиће гдје се налазе поједине четничке разбијене групе.

Њемачка артиљерија из Даниловграда, на захтјев четника са десне обале Зете и одбјеглих четника са лијеве обале, туче читаву просторију где се сада налазе и крећу батаљони. Баш кад пишем овај извјештај њемачке хаубице туку Манастир Острог и овог момента погинуо је друг Бошко Јанковић командант V бригаде са још 3 борца а 6 бораца је рањено од којих 4 тешко. Ове жртве су све од једног хаубичког поготка.

У борбама вођеним са четницима од 14 до 18 ов. мј. наши су губици 5 мртвих и око 20 рањених не рачунајући у овај број данашње губитке од артиљерије. Четници су имали већи број мртвих и рањених.

2. — Ликвидирана четничка група у Острогу:

Блажо Ђукановић, ђенерал, претсједник националног одбора;
Бајо Станишић, пуковник, командант четничког одреда;
Јанко Пајовић, мајор начелник интендантуре нац. одбора;
Радoje Ћетковић, капетан из ЈБешанске Нахије;
Бошко Бојовић, адвокат, савјетник штаба Баја Станишића;
Др. Јово Тошковић, професор, делегат Драже Михаиловића;
Ђорђија Бецић, пјеш. капетан из Пипера;
Владо Дамјановић, срески начелник у пензији;
Пајовић Бранислав, студент, члан националног покрета;
Пајовић Борислав, матурант, писар националног покрета;
Рајковић Милутин, из Цетиња из пратње ђенералове;
Шолаја Петар, полицајац, пратња Блажова;
Стругар Јован, полицајац пратња Блажова;
Радовић ЈБубомир, жанд. каплар, пратња Блажова;
Радловић Лука, жанд, каплар, пратња Блажова;
Стругар Душан, полицајац, пратња Блажова;
Вујовић Војислав, п. пор., пратња Блажова;
Вујовић Мило, из пратње Блажове;
Ћетковић Видо, из пратње Блажове;
Грандовић Благоје, из пратње Др. Тошковића;
Андрић Благоје, из Бијелог Поља, из пратње Др. Тошковића;
Поповић Илија, **Из** штапске чете Бајове;
Војводић Блажо, финанс, из пратеће чете Бајове;
Грандовић Душан, из пратње др. Тошковића;
Павићевић Владо, **из** пратње Бајове;
Војин, Милинко и Боро Станишићи.

3. — Према подацима којима располажемо у Подгорици има око 5000 Њемаца који су распоређени на Горици, ЈБубовићу, Кокарицкој Гори и Крушевцу. Логорују такође на Златици и Ћемовском Пољу. У Подгорици има и један батаљон Талијана фашиста. Наоружање непријатеља у овом гарнизону 32 топа и то 24 против-авионска. На Горици се налази једна батерија топова калибра 105 мм. На Вранићким Њивама и Тријепчу налазе се Талијани-фашисти.

У Никшићу према посљедњим обавјештењима има Њемаца око 500, талијанских фашиста око 400 и четничке милиције 3—400. Од наоружања овај гарнизон има 2 топа од 100 мм.,

неколика тенка, неколико топова мањег калибра и неколико тешких бацача.

У Кучима искупило се око 300 четника из Васојевића, Бр-скута, Братоножића, Куча и Подгорице. У Бјелопавлићима налази се око Селима Јововића једна група око 70 четника, као и извјесне групе четничке по Бјелопавлићима. У околини Никшића, негдје око Страшеvine, налази се са Симом Мијушковићем једна група око 100 четника. Ова група отворено сарађује са окупатором као и група Јеврема Шаулића која се налази у Никшићу.

4. — Ми смо још раније, када смо пошли на чишћење четника у правцу Трепча—Грахово, наредили преко Главног штаба Штабу зетског одреда да поруши мост на Биоче и Смоковцу, али овим то није успјело јер нијесу имали расположивог материјала за то. Они су рушили цесту коју су Њемци брзо оправили. Ни V бригада нема никаквог експлозива за рушење објеката.

Пошто смо били ангажовани на уништењу ове четничке групе код Острога, то је било стављено у задатак Зетском одреду да са просторије Братоножића угрожава комуникацију Биоче—Вјетерник.

У току сјутрашњег дана два батаљона V бригаде извршиће покрет у овоме правцу у смислу вашег наређења.

Распоред осталих јединица биће следећи: три батаљона остаће на просторији Бјелопавлићи—Пипери, батаљони бригаде „Аоста“ на просторији Бршно—Међеђе—Острог—Сретња а Никшићки партизански одред са једним батаљоном затвара правац ка Жупи и Лукову, док се један батаљон налази на просторији Пјешиваца у циљу напада на комуникацију Богетићи—Никшић и мобилизације у Пјешивцима.

5. — Са X бригадом немамо везе послје последњег нашег извјештаја вама послатог. Вјероватно да се они са главнином својих снага налазе у правцу Невесиња.

6. — Ми ћемо се налазити у Гостиљу Мартинићком или Ћелији пиперској.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Начелник,
потпуковник
Божо Лазаревић
(М. П.)

Командант,
пуковник
Радован³

³ Радован Вукановић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 20 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ
БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“ ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ
ОБАВЈЕШТАЈНЕ СЛУЖБЕ У БРИГАДИ И ПОДНОШЕЊЕ РЕ-
ДОВНИХ И ВАНРЕДНИХ ИЗВЈЕШТАЈА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 115
20 октобра 1943 год.
у 16 час

ШТАБУ II БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“

1. Упућујемо Вам друга МАРИЋА ДУШАНА, којег смо именовали горњим наређењем за обавјештајног официра Штаба Ваше бригаде. *

Друг Марић је добио усмена упутства за рад у башем Штабу у погледу службе обавјештавања и задатак: да организује обавјештајну службу у Вашим батаљонима. Ово све има бити организовано и изведено, како је то досадашњим нашим упутствима практиковано код свих бригада нашег Корпуса.

Ви ћете нам слати недељне извјештаје за протеклих седам дана, а хитне извјештаје у свако доба. Недјељни извјештај има обухватити питања следећа:

а) Општи подаци о непријатељу на сектору Ваше бригаде за протеклих седам дана и то: јачина, распоред, састав и активност. У активност непријатеља навести и његову активност из ваздуха.

б) Однос према народу и све евентуалне инциденте, тешкоће итд.

в) Морално стање јединица бригаде и дисциплина.

г) Све што је од интереса по нашу борбу.

Хитни извјештаји обухватају углавном моментално стање код непријатеља и код своје бригаде, у вези са општом тактичком ситуацијом.

Другу Марићу помогните организацију об. службе по батаљонима и предложите му Ви лично органе за ову службу.

2. Упутите у овај Штаб за везу Вашег потпоручника, који је код нас већ долазио за расписивање радио вијести и који познаје врло добро српски језик. Потпоручник ће остати у овоме Штабу у својству органа за везу са свима италијанским једи-

ницама, које се налазе под руководством овога Штаба. Именованог упутити одмах.

3. Ваш батаљон повуците одмах из области с. Војковићи, у састав Ваше бригаде у област Мојковца. Његов покрет подесите тако да батаљон буде у саставу бригаде на дан 21 октобра у 7 часова (изјутра).

4. Моментална ситуација:

»

а) Са сектора Лијева Ријека—Матешево: непријатељ је успио да се провуче долином Таре и да нападне изненада само Матешево, али је та колона засада одбијена. Ипак постоји вјероватноћа да изгубимо Матешево. Наше јединице на овоме сектору вршиће и даље упорне одбране.

б) Са сектора Мурина—Андријевица: непријатељ врши притисак, али су наше јединице успјеле да још одрже ужу одбрану у области Сућеска (југоисточно од Андријевице).

в) Са сектора Рожај—Беране: наше јединице су успјеле да одрже своје положаје уже одбране Берана у простору: Врбица—Горажде—Заграђе.

О свима промјенама бићете обавијештени од овога Штаба.

5. Код телефона при Команди мјеста Мојковац поставите једно одјељење за везу и једног телефонисту, како би се могла одржавати веза са Штабом IV пролетерске бригаде и градом Колашином, те нам све што је од важности јавите.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.)

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 20 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТА-
ЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“ ДА СЕ ПРЕБАЦИ НА
СЕКТОР МОЈКОВАЦ—ШАХОВИЋИ—БИЈЕЛО ПОЉЕ И СТАВИ
НА РАСПОЛОЖЕЊЕ ЈЕДИНИЦАМА КОРПУСА АРТИЉЕ-
РИЈУ, МОТОРИЗАЦИЈУ И СРЕДСТВА ВЕЗЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 116
20 октобра 1943 год.
у 16,30 час

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

1. — Моментална ситуација на сектору МатецЈево: непри-
јатељ је успио да се са једном колоном провуче[^] долином р.
Таре и да нападне Матешево, али су јединице IV ђролETERске
бригаде успјеле да одбију ову колону. Ипак, постоји вјероватноћа
да изгубимо Матешево.

Са осталих сектора и са Вашег сектора немамо нарочитих
података.

2. — Настојте да се што прије пребаците са цјелокупним
људством, стоком и материјалом на просторију коју смо Вам
одредили преко телефона, тј. у области: Мојковац—Шаховићи—
Бијело Поље—Лубнице. Евентуални Ваш даљи покрет у правцу
сјевера и сјеверозапада биће одређен према развоју ситуације
и према распореду наших јединица у одбрани са свих правапа
непријатељског надирања. Свакако, Ваш је задатак да све при-
премите да Ваше људство и материјал буде у могућности покрета.

3. — Ваше јединице, у цјелокупном саставу Ваше дивизије,
не употребљавамо још у потпуности из разлога потребе потпуне
реорганизације а и у вези моменталног стања морала Ваших вој-
ника (по примјеру батаљона из Матешева, који је на дан 18 ов.
мј. напустио без наређења један положај и то у нередy), — већ
сматрамо да је засада потребно да се ријеше најхитније слједећа
питања:

а) Да се обједини команда саобраћаја, тј. руководство свих
моторних возила, евиденција кретања — вожења, евиденција го-
рива (бензина, нафте и уља). Ово све из разлога претстојећих
већих маневарских покрета, јер желимо да најхитније мотори-
зујемо једну групу са којом бисмо еластичније маневровали у
односу на непријатеља.

б) Да се обједини команда веза, тј. да сва техничка средства везе плански искористе у мрежи веза свих јединица у Корпусу, чиме бисмо постигли благовремене податке о непријатељу и његовим намјерама и чиме би постигли техничку везу унутар самих јединица и њихову повезаност у свима тактичким радњама.

ц) Да се артиљерија, коју Ви имате у саставу Ваше дивизије подијели и употреби у вези са распоредом свих јединица Корпуса. Стога ћете засада одредити:

— Једну батерију (свега два топа) под руководством и употребу Штаба IV пролетерске бригаде, гдје се ова батерија моментално и налази.

— Једну комплетну батерију (од четири оружја) припремите и најхитније упутите Штабу II пролетерске дивизије у Пљевља, са одговарајућом саржом артиљеријске муниције и цјелокупном услугом и командним кадром.

д) Да се издвоје јединице за борбу и јединице за позадинске радове, како би Ваше јединице узеле учешћа у борби по општем плану овога Штаба, у односу на моменталну активност Њемаца и њихових слугу.

Сва ова питања треба најхитније конкретно ријешити по нацрту и одлукама овога Штаба, те стога упутите одмах у овај Штаб Вашег начелника Штаба са потребним подацима и бројним прегледом стања Ваше дивизије, из чега ће се видјети број људства, стоке, возила, наоружања, хране, горива итд.

Ваш начелник Штаба може доћи са овим нашим куририма.

4. — II бригада алпинаца „Тауринензе“ налази се од јутрос у области Мојковца, са једним батаљоном у области с. Војковићи сјеверозападно од Колашина.

5. — Извјештавајте нас што чешће о догађајима на Вашем сектору.

6. — Одлучили смо да у Ваш Штаб упутимо што прије једног официра на везу, који ће имати задатак да олакша извршење свих одлука нашег Штаба и сарадњу Ваших јединица са нашим јединицама. Одређеног официра упутићемо Вам што прије са посебним наређењем и директивама за његов рад.

С другарским поздравом

С.МРТ ФАШИЗ.МУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М П.)

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 136

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 20 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ЗАДАТКУ ЗА ПРЕСИЈЕЦАЊЕ КОМУНИКАЦИЈЕ ПОДГОРИЦА—КОЛАШИН И СНАГАМА НЕПРИЈАТЕЉА НА ТОМ ПРАВЦУ

ШТАБ ЗЕТС. ОДРЕДА

Бр службено

20/X-43 год

У 14 ч.

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА¹

Извјештавамо Вас да је по наређењу Штаба III дивизије, један наш батаљон добио задатак, да пресијеца комуникацију Подгорица—Колашин; вршећи акције на непријатеља.

У ову сврху, пошто постоји нека мања посада Њемаца и фашиста Италијана на Биочу, мислимо је ликвидирати и тим самим загоризити с леђа непријатељу, са којим ваше јединице воде борбу. Исто тако, мада смо то и досада радили, мисушмо срушити мост на Биоче — ако би нам успјело, јер би овил[^], скоро у потпуности спријечили свако појачање уколико би им ишло од Подгорице.

Оволико само ради тога да би Ваше јединице знале да се ми овдје налазимо.

Према подацима са којима ми располажемо рачуна се да је јачина непријатељских снага које су пошле према Колашину око 1 500 војника са око 2 батерије топова. Такође је пошло и око 20 тенкова.

Напомињемо да ми досад нијесмо имали снаге, да им ма шта овдје направимо.

С. Ф. — С. Н.

За Штаб
за политкома
С. Дракић³

¹ Штабу Другог ударног корпуса

¹ Спасо Дракић

**ОБАВЈЕШТАЈШ1 ИЗВЈЕШТАЈ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВЈ ОД 20 ОКТОБРА 1943 ГОД. ОБАВЈЕШТАЈНОМ ЦЕН-
ТРУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СТАЊУ У ОКУПАТОР-
СКИМ ГАРНИЗОНИМА И О АКТИВНОСТИ ЧЕТНИКА**

ОБ. ЦЕНТАР
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
20-IX-43 год.¹
Бр. 1

ОБ. ЦЕНТРУ II УД. КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Стање у Црној Гори је у сталној измјени како у погледу окупатора тако и у погледу осталих издајничких групација. Оваква промјенљива ситуација има јак одраз на кретање расположења народних маса како у граду тако и у селу. Даље, међународни догађаји се видно одражавају у читавој Ц. Гори.

I. Од 20 **Ј** августа стање окупатора је углавном овако: Њемци нијесу имали довољно снага да у Ц. Гори запосједну чак ни Боку. Њемаца је било само мало у Котору и Новом² и нигдје друго. Италијанска дивизија „Тауринензе“ била је потпуни господар у Никшићу, Д. Граду³, Подгорици, Петињу итд. Непотребни преговори са њом код Никшића изгубили су драгоцјено вријеме и дали могућност Штабу дивизије да сумња у било какву нашу снагу и да нас завашава. Алпинци су ликвидирали њемачку посаду у Д. Граду и упутили се за Драгаљ—Црквице. Велики материјал моторизованих средстава те Дивизије упропастили су сељаци у Кат.[унској] Нахији. Ова Дивизија водила је прилично оштре борбе изнад Рисна. И мјесто да се све учини да се цјелокупна Дивизија са великим бројем мула, потпуним дивиз. наоружањем и огромном резервом хране, одмах пребаци негдје дубље према Никшићу, Италијани су бесциљно остали неколико дана у Црквице па су доживјели да им Њемци нанесу авијацијом много жртава да их у главном деморалишу и онеспособе за покрет. Што је касније са овом Дивизијом било познато вам је⁴. Код нас се налази једна бригада Италијана од 800 људи тзв „Аоста“. Њихов је морал прилично јак. Мржња према Њемцима је очигледна. Прије два дана дали смо им да стријељају неколико заробљених Њемаца и то су чинили са нарочитим задовољством. Командант те бригаде је нарочито до-

¹ На основу садржаја документа Редакција је закључила да је исти нисан 20 октобра 1943 године.

² Херцеговини

³ Даниловград

⁴ Внди док. број 46, 49 и 95.

бар човјек. У тој ћу бригади нарочито развити об. службу контра шпијунаже ради контроле над официрима и осталим елементима. Њих би могла једна глад брзо да деморалише.

У Ровцима као и Горњем Пољу па и у многим другим мјестима могу се наћи Италијани код сељака на раду.

О овим Италијанима доста.

II. Сви карабињери на Цетињу у Подгорици и у осталим мјестима и даље врше своју дужност. У Подгорици се налази једна група фашиста од 650. Заједно са Њемцима учествују у гарнизонској служби. Толика група се налази и на Цетињу под истим околностима.

14 ов. мј. у Никшић је дошло из Подгорице око 250 итал. фашиста. Уз њемачке тенкове вршили су и један испад.

III. а) До 12-ог ов. мјесеца Њемаца није било много у Ц. Гори. Тада је дио људства који је био по гарнизонима испражњен а замјењен је са новим јединицама. Њихова снага није константна. Сједиште дивизије је Подгорица и одатле се крећу према Албанији, Боки Которској, Никшићу итд. Та им је снага очито недовољна. Јер да би направили испад према Чеву, читави саобраћај и било какав покрет на другим правцима прекида се. Дакле на овом сектору налази се једна непуна њемачка дивизија са сједиштем у Подгорици.

б) Људство у тој дивизији по борбености заостаје иза алпинаца италијанских. Људство је састављено: већина Аустријанаца, велики број Чеха и Словака, затим мали број Пољака и остале куплавине. Често се сријећу и културбундовци и то остаци остатака. Морал је врло слаб...

в) Наоружање је нормално. Располажу са изузетно великим бројем контраавионских топова као и бацачима пламена.

г) По гарнизонима се директно врши власт. Ово обављају карабињери заједно са зеленашима, док Њемци нити једну легитимацију не прегледају.

д) Распоред снага је досада углавном овакав: Подгорица од 5—6.000 војника, Цетиње од 4.000—5.000, Никшић 500—800 људи. Гарнизон Цетиње је вјероватно и много мањи, ова цифра је од онда када су Њемци ту вршили концентрацију и касније одлазили за Боку. Овако приличан број у Подгорици држе ради тога што осигуравају аеродром као и ту држе и резерве за било какву евентуалност.

IV. **Подгорица:** Њемци су распустили готово читави логор. Остало је само око 8—10 људи изразито наших. Њемци воде најблажи курс према затвореницима. У логору је било (у затвору) око 600 затвореника. 5% четнички настројени[x] остало поштени народ. Пуштен је из затвора и један познати бандит Вasoјевић. Остао је у вароши. Народ је 80% нама наклоњен. Четници се врло мало осјећају, зеленаши много више. Власт држе зеленаши заједно са карабињерима.

На аеродрому у Ћемовском налази се редовно око 8 апарата. Имају око 12 већих тенкова. 2 хаубичке батерије њемачког модела и једну батерију бив. Југославије од 105 мм. Контраавионских топова имају више који су укопани у земљу. Детаљан план, као и распоред цјелокупног људства и материјала могу вам накнадно послати ако вас интересује. У Подгорици се осјећа рад наших организација. Чешће пута се могу наћи пароле по улицама као и летци.

Цетиње: Нормално наоружање. Крстова полиција врши јавну службу. Њемци су и тамо врло „коректни“. Тамо нарочито наши скојевци одлично раде. Распуштан је и тамо готово читави затвор. Пуштени су сви Дапчевићи. У затвору је била потпуно наша атмосфера. Прије неколико дана из тога затвора је код нас дошао поручник активне војске Перућица. Грађанство је великим дијелом за нас оријентисано.

Никшић: Једна хаубичка батерија. Полиција је у граду Шаулићева гарда. Понашају се бандитски. Њемци су и ту потпуно „неутрални“.

Бока: Расположење Бокеља је стопроцентно за нас. Борба у Котору између Италијана и цјелокупног народа са једне стране и Њемаца са друге стране је била врло оштра. Било је преко 30 мртвих и рањених грађана.

V. Нарочито интересовање показују Њемци за Италијане. Неколико дана водили су борбу изнад Рисна и затим су са јачим снагама, потпомогнутих од 2 хауб. батерије и неколико тенкова продрли од Никшића за Трубјелу—Грахово. Том приликом су углавном разбили ову Дивизију заробљавајући јој читаву комору. Њемци покушавају да протуре преко својих агената у народ да они немају намјеру да се са партизанима боре него само са Италијанима, оптужујући их за сва зла Црногораца.

VI. Њемци су примили сарадњу, посиједањем гарнизона у Ц. Гори, оних који су им ту сарадњу први пружили а то су сада били зеленаши Крста Поповића. Ипак, та сарадња није још најсрдачнија с обзиром што и извјесни четнички бандити покушавају на разне начине да и они ставе свој образ на услугу Њемцима. Дакле, у самом почетку никакве сарадње између четника и Њемаца није било али четници су се одмах снашли у својој работи, тако да данас они народу и јавно говоре о тој сарадњи. Њемци, даље, говоре да они немају намјеру да пале наше куће и досада ни једну кућу нијесу запалили. Дакле, они разним триковима покушавају да нас изолују и тако се сналазе у моментима њихове очите слабости. У својим досадашњим акцијама показали су: да немају довољно снаге, чак ни за одбрану гарнизона јер њихова акција је била унапријед предвиђена и ни за каква изненађења нијесу способни. Тако, приликом њихове акције према Грахову нијесу се усудили да

скрену са цесте нити корак, иако су наше јединице нападале њихове камионе из непосредне близине цесте. Послије завршетка посла са Италијанима, тако су се нагло повукли да је то изгледало као бјекство пред нашим дијеловима. У акцији за-сједа на путу Д. Град—Подгорица на Крсну наши борци, иако неискусни, неколико пута су натјерали Њемце у бјекство. Већ три дана од 16-ог ов. мјесеца, гарнизон у Никшићу је потпуно отсјечен јер уопште не покушавају пролаз, али зато, извијештен сам, да намјеравају у другом правцу тј. према вама. Баш данас, у овом часу направили су испад цестом неких 2—3 км од Града и тукли нас овдје у Д. Манастиру и нанијеше нам велики губитак: погинуо је Бошко Јанковић⁵. Овдје је био и прекид у мом извјештају, с обзиром на артиљерију, сада се је поново повукла за Д. Град. Саобраћај Скадар—Подгорица је врло жив и стално се врши прегруписавање. Ових дана очекују потпуну смјену свих гарнизона и требало би да дође нека друга дивизија.

VII. Како нам јуче рече и г. Ђенерал Ђукановић, Национални Одбор је престао да функционише четничким поразом на Неретви. Односи између четника Бајових и зелен^аша Крстових су били рђави. Капитулацијом Италије четници с^а поново отпочели да се живо припремају за даљне организовање. Сада су промијенили тактику: прекинути сваку сарадњу са зеленашима али повезати се са Њемцима независно од зеленаша. У погледу овога постоји доста припрема и наређења.

Сазнали смо око 15-ог ов. мј. да је у Острог дошао код Баја и Ђенерал. Успјели смо да извојујемо једну од најљепших побједа: у моменту када су се савјетовали, Ђенерал, Бајо, Тошковић®, Бојовић' итд. организирајући везе са Лашпћем и осталим бандитима како из Херцеговине тако и Васојевића, тада су им се помрсили рачуни „Много хтео, много започео, час умрли...”

Оживљавање четничког покрета замишљали су друкчије него су то досада радили. Проналазили су људе који се, на први поглед, нијесу замјерили народу. Него о том много нећу, јер сам успио да им докучим **цјелокупну архиву** Главног **четничког** штаба од почетка њиховог рада па до данас. Ту се налазе између

³ Бошко Јанковић, погинуо код Манастира Острога 18 октобра 1943 год. као командант Пете црногорске ударне бригаде.

® Др Јово Тошковић, професор, делегат Драже Михаиловића, стри-јељан у Острогу 18 октобра 1943 године.

⁷ Бошко Бојовић, адвокат, савјетник у штабу Баја Станишћина, стри-јељан у Острогу 18 октобра 1943 године.

осталого и извјесни Дражини и много Чика Бране⁸ докумената. О сарадњи са Италијанима има непобитних и корисних докумената. Ову ћу архиву предати или Главном штабу или П. К. а када Вам буде потребно можете је користити.

Четничке банде на сектору Граховске општине углавном су разбијене. Највећи отпор давала је Трепча али све се је завршило тиме што сада Рако Лалић, највећи бандит тог мјеста, шета по Никшићу гоњен од својих властитих сељака.

Четници из Вилуса ишли су далеко у својој гнусној пропаганди. V. Јбригада ухватила је једну шпијунку, коју су стријељали. По нашем одласку четници су је раскопали, откинули уши, нос, извадили очи, расјекли дојке и провлачили јој руке кроз њих и, сваки сељак је морао да долази да види то „наше звјерство“.

Мобилизација са тог терена не успијева иако су четници углавном разбијени.

Четници на терену Љешанске Нахије су најјачи. Они нису имали прилике да нигдје осјете нашу снагу. Ипак, терор је и ту толико јак, да би и ту одмах по ликвидацији постојала могућност успјешне мобилизације.

По ликвидацији Бајовој четници су јако збуњени. Селим Јововић⁹, познати бандит овог краја, повезао се је са Њемцима и формално молећи од њих помоћ покушава да нешто организује. Јуче је издао проглас у којем каже да свако мора да иде у четнике иначе ће, свакога онога кола нађе кући стријељати. Четника који иду са њим добровољно има 82. Он је свих дана, под паролом да спасава Баја, мобилисао сељаке из оближњих села Д. Града и сада је на положају према нама око 300 сељака који се сигурно неће борити. Ова група Јововићева је најопаснија.

Смрт Бајова ће изазвати извјесне промјене у стању духова на овом сектору. Већ имам извјештаја да постоји неко превирање у Кучима, Пиперима, Команима итд.

Највише дрскости у Црној Гори показују уједињени издајници из Црмнице. Ту је Бранко Гојнић¹⁰ успио да чврсто повеже све најгоре из Црмнице. Црмница је прибјежиште разним изродима из Цетиња и осталих покрајина. Ни после капитулације Италије стање се није поправило. Потребно би било

⁸ Захарње Остојић, мајор бивше југословенске војске, начелник штаба код Драже Михаиловића.

• Јаков Јововић

¹⁰ Бранко Гојнић, мајор бивше југословенске војске, емигрирао.

једном изненадном акцијом то гнијездо не разбити, него уништити.

Ослобођење Васојевића, ликвидација Бајова, мислим имаће брзе и видне резултате.

Пива је попаљена потпуно док је у осталим црногорским селима стање исто.

О мањим појединостима накнадно ћу те обавјештавати према потреби.

СМРТ ФДШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ! ,

За об. центар

Рашко Вукосавовић